

elhamra

'GÖKTANRI'NIN ELÇİSİ

KHAN

BOZKIRIN KURDU

SABİR RÜSTEMHANLI

Elhamra Yayınları : 6
Dünya Edebiyatı-Roman: Azerbaycan

© 2011, Elhamra Yayınları
© Bu kitabın her türlü yayın hakları
Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince
Karakutu Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 16079

Yayın Yönetmeni: Z. Aybike Yılmaz
Editör: İbrahim Efe Güçlü

Kapak Tasarım: Kenan Özcan
İç Tasarım: Burhan Maden

Baskı: Barış Matbaa
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
C Blok No: 291
Topkapı-İstanbul
Tel: +90 (212) 674 85 28

ISBN: 978-605-61853-5-9

1. Baskı: Haziran 2011

www.elhamrayayinlari.com
elhamra@elhamrayayinlari.com

Cağaloğlu Yokuşu No: 6-8
Karvar Han Kat: 4 Eminönü-İstanbul
Tel: (0212) 519 83 74 (2 Hat)
Faks: (0212) 519 83 77

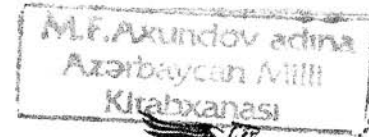
'GÖKTANRI'NIN ELÇİSİ

KHAN

Bozkırın Kurdu

SABİR RÜSTEMHANLI

Türkiye Türkçesi'ne Uyarlama
Mihriban Latifkızı

5-108859

[Sabir Rüstemhanlı]

1946 yılında doğan Sabir Rüstemhanlı Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ni bitirmiştir. Rüstemhanlı öncelikle şiirleriyle tanınmıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde neşredilmiş 20'den fazla kitabı vardır. Gence Kapısı, Sağol Ana Dilim, Kan Yaddaşı adlı şiir kitapları 1970-1980'li yıllarda Orta Asya gençlerinin milli şuurlarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. 1995 yılında neşrettiği Bu Senin Halkındır kitabı 20. yüzyılın sonunda Azerbaycan'ın edebi, sosyal, fikri ve milli tefekkürünü göstermesi açısından çok önemli kabul edilmiştir.

[Mihriban Latifkızı-Çevirmen-]

28 Mayıs 1972 Azerbaycan'ın Şeki Bölgesi'nde doğdu. Bakü Devlet Üniversitesi Doğu Bilimleri ve Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Halen Bakü Devlet Üniversitesi Doğu Bilimleri Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapmaktadır. Mihriban Latifkızı aynı zamanda Azerbaycan Kadın Hukukçular Birliği Teşkilatı'nın kurucu ve başkanıdır. 20 bilimsel makalesi 5 tercüme kitabı yayımlanmıştır.

Önsöz

'TÜRK DENİZİ'NİN AHENKLE SÜREGELLEN TÜRKÜSÜ

"Ömür Kitabı" isimli eserimi, vatan için nağme (ezgi) gibi değerlendirmiştım. Doğrusunu isterseniz, benim tüm yazılarım vatan için yazılmıştır; ama hepsi nağme değildir. Kimisi alkıştır, kimisi ağıt, kimisi de gözyaşı ve hıçkırık...

Bu kitap da şiir gibi beklenmedik bir anda ortaya çıktı. 2003 senesi Haziran'ının 10'uncu günüydü... Soğuk geçen bahardan sonra henüz kendisine gelememiş bulutlu, rüzgârlı, gönül daraltan bir ikinci sonrası yalnızlığı idi yaşadığım. Ansızın güneş gülümseyiverdi. Etrafla birlikte ruhum da aydınlanmıştı sanki. Ne var ki uzun sürmedi bu durum. Zuğulba, hâlâ serin ve kasvetliydi. Henüz kimselerin ayağının değmediği kumsalın üzerinde, tek başıma uzanarak Kaspî'den Hazar'a kadar yetmiş iki adı olan büyük Türk denizinin, binyıllardır aynı ahenkle süregelen türküsünü dinledim dalga dalga... Yüzümü Tanrı'ya çevirdiğimde, gönlüm de dalgaların ritmiyle uyum içinde atıyordu. Göksel bir coşku içimdeki bendi kırarak duygu selinin yolunu açmıştı sanki. Bir doğuş ânı gibiydi yaşadığım... Tüm benliğim yeni bir oluşun eşliğindeydi...

O havada soğuk suya girerek yüzdüm. Yüzmek, gençlik yıllarımdan beri bir tutkuydu benim için. Sakinleşmişim. Yaşamış olduğum fizyolojik ve ruhsal değişikliğin sebebi üzerinde düşünmeye başladım.

Zuğulba yamaçlarını saran çam, erik, dut, kayısı ağaçlarının arasında kumruların sesini dinledim bir süre. Henüz tatlanmamış karaduttan, tam kızarmamış vişneden yiyerek uçsuz bucaksız göğü seyre daldım. Anladım ki gönlüme dolan şey, Tanrı sevgisiydi. Hislerimi ifade etmeliydim. Bu, nefes almak gibi bir ihtiyaçtı benim için. Nereden başlayacağımı tam olarak bilemiyordum; ama ne yazacağımı biliyordum. Kendi kendime, "Uğur olsun!" diye fısıldadım.

Bir an önce yazı masasının başına geçebilmek için koşmaya başladım. Sahilde yaşadığım olağanüstü tecrübeyi kâğıda dökmeliydim. Yazmaya başlamadan önce, Tanrı'ya yüz tuttum: "Yeri ve göğü yaratan Ulu Tanrım! Hakikat karşısında, bir karınca yükünce düşünce taşıma gücünü sen verdin bana... Bu kutlu farkındalığı yitirmemeyi ve hislerimi doğru ifade edebilmeyi istiyorum. Yardımcım ol!"

Önsözü yeni bitirmiştim ki telefon çaldı. Şehre çağrılıyordum. Cumhurbaşkanlığı (Azerbaycan) seçimleri başlamıştı ve ben de cumhurbaşkanlığına aday idim. Tüm cumhuriyeti dolaşmak, insanlarla görüşmeler yapmak, televizyon programları, gazetelere verilecek yazılar, reklamlar... Ve tüm bunlar için para... Beynim gece gündüz bu işler için çalışmalıydı. Ortalıkta hangi sahtekârlıkların ve ihanetlerin olduğunu, ne tür politik oyunların döndüğünü biliyordum. Önü alınmaz bir durumdu bu... Bölgelere düzenlediğimiz ilk yolculuk, başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Arabamız büyük bir kamyonla sıkıştırılmış, ölümden dönmüştük. Olası bir faciadan Allah'ın yardımıyla kurtulmuştuk.

Yoğun çalışma temposuyla yorgun düşüyordum. Akşamları yazı masasında, ertesi gün için çalışmalar yaparken -söylev hazırlamak, politik tartışmalara hazırlanmak gibi- kenarda, uzun zamandır açılmamış olan yazı defterini görür ve acı çekerdim. Parça parça yazamıyordum, geniş zaman gerekiyordu. Yeniden o sırlı, uzak dünyama dönebilmek için seçimlerin çabucak bitmesini istiyordum.

Çalışmaya, ancak 2004 yılının Ocak ayında başlayabildim ve 6 Nisan'da son noktayı koydum; ama iş bununla bitmedi. Yazdıklarım, hiçbir yabancı sözcük - Arapçadan, Farsçadan ya

da başka dillerden- kullanmamıştım. Kahramanları en eski Türkçe ile konuşturmuştum.

Önemli dilcilerimizden biri, eserin ağır okunduğunu söyleyin- ce tüm metni bugünkü edebi yazı dilimize uygun hale getirmeyi düşündüm. İlmi tecrübeyi kendim yaşamıştım, eser ise okuyucu için yazılıyordu. Temiz Türkçenin imkânlarını göstermek amacıyla, eserin ilk halini de saklıyorum.

Bu kitaba başladığımda hedefim, halkımızın ilk çağlarına ışık tutup duygu ve düşüncelerimi ifade etmektir. Ama şimdi görüyorum ki aslında hiçbir şey söylememişim. Sadece tarihimizin gizli sayfalarına götüren bir patika bulmuşum, o kadar... Oğuzların sonraki kaderini, Gün Han'ı, Alp Er Tunga'yı, Mete'yi, Çağrı Bey'i, Alparslan'ı da yazmak isterim. Tabii fırsatım olursa...

Tarihi romanlar tarihçilik iddiası ile yazılmıyor. Ben de bu iddiadan uzağım. İlim âlemince iyi bilinen Oğuzname motifleri, edebi esere haiz şartlarla yazıldı. Bundan şüphe olmasın... Oğuzların göçleri, Azerbaycan'ın ve tüm komşu yurtların en eski çağlardan beri Türk yurdu olması, mağaralarda korunmuş çok eski yazılar, o yazıların unutulmuş dili, Türklerin göçe bağlılıkları ve gökten gelmeleri, tek Tanrı inancının dünyaya ilk defa onlar tarafından getirilmesi gibi konular da aynı hassasiyetle kaleme alındı.

"Yeryüzünde, Türkler kadar şerefli bir tarihi olan halk yoktur!" Güzel söylemişler! Belki de yalnız Osmanlı Türklerini dikkate almışlar; ama aslında tüm Türklere aittir bu söz. Ne yazık ki Türkler kadar haksızlığa uğrayan ikinci bir halk daha yoktur. Türk tarihi kadar tecavüzlere uğrayan, unutturulan, çalınıp talan edilen tarih de yoktur.

Yazar olarak araştırmalarımın sonucu nedir? Birincisi, Oğuz Han tarihi bir şahsiyettir. İkincisi, büyük bir imparatorluk kurmuş ve Çin'den Mısır'a kadar birçok halkları, kabileleri-Oğuznamelerde söylendiği gibi- kendisine boyun eğdirmiştir. Oğuz'un ne zaman yaşadığı belli değildir. Milattan dört, beş binyıl önce yaşadığını söyleyenler de vardır; bir, iki binyıl önce yaşadığını söyleyenler de...

Bu tarihler uydurma değildir. Birinci tarih, Sümerlerin (Suber veya Kengerlerin) Mezopotamya'ya yerleşmeleri ile çıkıyor. İkinci tarih, Gutilerin bölgedeki yükselişi ve Koşa Çay (Çifte Nehir) arasındaki yüzyıllık hâkimiyetleriyle ilgilidir. Baba oğul kavgasını esas alarak Oğuz'u, Hun İmparatoru ile aynileştirme görüşleri de vardır.

Oğuz'un milattan önce yedinci yüzyıla bağlantısı ise Sakaların akını ve Azerbaycan'da İşguz Devleti'nin kurulmasına dayandırılıyor.

Oğuz'un efsanevi başlangıcı, Göktanrı inancını yayan yalvaç (elçi) olduğu dikkate alınırsa hiç kuşkusuz daha eskilere dayanır. Yine de bu konu, tarihçiler tarafından araştırılmalıdır. Edebiyat söz konusu olduğunda zaman o kadar önemli değildir. Folklorun, halk edebiyatının konuları binyıldan binyıla taşıması basit bir olaydır. Dede Korkut'un, Köroğlu'nun bizim ilan ettiğimiz tarihlerden çok önce yaşadıklarına dair hiçbir şüphem yoktur.

Dede Korkut Kitabı'nda adı geçen bazı boylarda da en az iki bin yedi yüzyıllık bir tarihin izleri görülür. Bir gerçek daha var: Halkımızın her yükseliş devrinin bir lideri, hakani ya da Tanrı elçisi vardır. Oğuz Han, onların genelleştirilmiş ve masallaştırılmış bir suretidir.

Manevi değerlerin yitirildiği, her şeyin ucuzladığı, medeniyete ve bilgiye özensizliğin hüküm sürdüğü, Türk düşmanlığının globalleştiği bir zamanda bugünün aktüel konularını bırakarak uzak, efsanevi bir tarihe müracaatta bulunmayı anlamayanlar elbette olacak. Zaten tarihimizi, medeniyetimizi sık sık hatırlamamız birçoklarını rahatsız ediyor. "Savaşta Karabağ'ı kaybetmiş bir halkın geçmişinden, kahramanlarından söz etmeye ne hakkı var?" diyenler çoktur.

Öyleleri de var ki tarihimizi kasten gözden düşürmeye, lekelemeye ve bizim elimizden almaya çalışıyorlar. Bir milleti mahvetmenin bir yolu da onu hafızasından mahrum bırakarak tarihini unutturmak; köksüz, nesebi belirsiz bir kitleye çevirmektir. Yüzyıllardır İran'da ve burada, bu politika yürütülüyor. Hatta bağımsız olduktan sonra bile bu düşmanlığı önleyememiştir. Şimdilerde ise Türk düşmanlığını;

Azerbaycancılık, Türkiyecilik, İrancılık maskesi altında yürütmeye çalışıyorlar. Türkçülüğü, millet sevgisini çok açık olarak hedef alan ve bu yolla aslında Azerbaycan'ın desteklerini zayıflatan yabancı unsurlara yol vermeye çalışılıyor.

Azerbaycan zaten paramparçadır. Toprağımızı, ruhumuzu kaybediyoruz. Uzak tarihlerin şöhreti ve kahramanlığı ile neyi değiştirebilir, neyi geri getirebiliriz? Geçmişin külünü karıştırmanın ne anlamı var? Böyle düşünenler de olabilir. Bunlar, milli gücün kaynağını bilmeyenlerdir. Tarih felsefesini unutuyorlar. Bizim yolumuz, facialar karşısında teslim olmak değildir. Dünyada ruhtan daha büyük güç, daha büyük silah yoktur. Edebiyatın işi, halkın ruhunu yenilemek ve korumaktır. Ben, tüm ömrüm boyunca bu işle, milletin gözle görülmeyen ruh ağacını sulamak ve büyütmeyle uğraştım.

Tarihten büyük ders kitabı, tarihten büyük üniversite ve öğretmen tanımiyorum. Masamın üzerinde bir kitap var: "İlk Türklerin İskandinavya Yazıtları" kitabı hayretle karıştırıyorum. Bu kitap sırlı bir perdeyi daha aralıyor. İskandinavya ülkelerinde, bilim âlemince çok öncelerden bilinen; ama okunamayan taş üzerine, kemiğe ve metale kazınmış yazıların hepsi proto- Türk dilindeymiş.

Bu yazıtların sayısı üç binden fazladır. Alman âlimler, kemik üzerine yazılmış bir yazının tarihini belirlemişler. Milattan dört bin yüz elli yıl öncesine aittir. İskandinav yazıtlarının alfabesi, Orhun-Yenisey alfabesinin benzeridir.

Tur Heyerdal, Gobustan'a boşuna gelmiyordu. O, bu yazıtlar arasındaki bağlantıyı biliyordu. Avrupa bunu itiraf etmek istemiyor. Avrupa, Attila'yı da unutturmaya çalışıyor. Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne almak istememesinin sebebi de budur.

Hint-Avrupa hegemonyacılığının görülmemiş bir sahtekârlıkla her şeyi çiğneyerek geçtiği İran bir yana, Turan'ı da kendisine mal ettiği; Altay, Orta Asya medeniyetlerini de kendi hanesine yazdığı bir dönemde gerçekleri söyleyenler çok azdır.

Gerçek şudur: Bugün Hint-Avrupa medeniyet ve dillerinin yayıldığı yerlerde Türk etkisi görülmektedir. Burada Türk sözü

semboldür. Oğuz Han, "Sizi Oğuzladım!" diyerek halkına kendi adını vermişti. Türklerde ad değiştirme, çoğu zaman politik amaçla yapılır. Etnik mensubiyet düşünülmez. İlginçtir ki bilim âlemince bilinen eski devletlerin dillerinin çoğu, o bölgeye onlardan önce gelmiş olan proto-Türk dillerinin yerini almıştır. Daha eski kat, Türk diline daha yakındır. Roma-Latin dilinin altında Etrüsk, Yunan dilinin altında Pelask, Sami dillerinin altında Sümer dilleri yer alır. Eski Elam, Dravit dilleri de Aglunavit yani İltisagi dillerindendi ve bizim dile çok yakındılar. Şimdi de İskandinavya'nın altından Türk katı çıkıyor... Ve belli oluyor ki dünya bizim üzerimizi örtmekle uğraşmaktadır.

Tarih öyle bir aynadır ki orada sadece bir kişi değil, bütün bir millet ve geçtiği yollar görülür. Her zaman bu aynaya bakalım... Bakalım ki yüzümüzün buruşukluğu açılsın...

Sabir Rüstemhanlı

Bakü

GİRİŞ

Yaradan'ın İlk Sözü

Doğudan batıya kadar yalnız bir yüzü bilinen yerin ortasında, Tanrı'nın kendi sevgisinden yarattığı bir ulus yaşıyordu. Hangi binyılın hangi yüzyılıydı, önemli değil. Üzerinden çağlar geçtikçe binyıl da bir yıl kadar kısa görünür... Tarih, gözünde bütünleşir. İki bin yedi yüzyıl öncesine ait bir yaprak, üç bin yedi yüzyıl öncesinin de türküsünü söyler. Binyıllarca korunup muhafaza edilen küçük bir levha, kendisinden çok çok önceki zamanları da aksettirebilir.

Dünya onlarındı; ama dünya sözünü kullanmıyordular. Yerler-sular ya da acun diyorlardı. Aşılmaz dağları aşmış, sonsuz görünen kırların ve ovaların sonuna varmışlardı. Soğuk kuzeyin buz dağlarını eritmiş, sıcak güneyin mercan denizlerinde yıkanmışlardı. Doğudan batıya kadar yürümüş, sonunda yerin tam ortasında durarak, "Buradan iyisi yok, nereye istersek uzanırız!" deyip orayı yurt edinmişler. Yer, Güneş'in çevresinde döndüğü gibi onlar da Yer'in üzerinde dönmüş; dağ dağ, ırmak ırmak, göl göl gördükleri her şeye isim vererek adlanmışlardı. Yaradan'ın ilk sözünden, ilk ışığından geliyordu. Bu sözü ve ışığı yayarak göğün sevgisini yere, yerin borcunu göğe ulaştırmışlardı. Gök ile yerin birliğinden doğan kutsal bir yoldu yürüdükleri...

Baş olmak, başlangıç olmak onların alın yazısıydı. Güneşle ayın, gökle yerin, dağla ovanın, geceyle gündüzün ikizliğini ana baba beraberliği gibi, var olmanın başlıca şartı olarak görmüştü-

ler. Bu nedenle de yaşamak, ömür sürmek için uzayan nehirleri ve yükselen dağları seçmiş; ruhlarını bütünleştiren o yerlerde ilk ateşlerini yakmışlardır.

Davulları gümbür gümbür çalındıkça doğa hayrete düşmüştü. Yıldırım kılıçlarının doğramadığı kalkan; ak yelekli, üç başlı hızlı oklarının ulaşmadığı hedef kalmamıştı. Tanrı'nın büyük çiftçi eliyle en verimli tohum gibi yeryüzüne serpilmişler. Babil Kalelerinden Pasifik Okyanusu'na kadar uçsuz bucaksız idi yurtları. Bu sınırsız topraklarda yaşayan akraba halkları bir bayrak altına almak, inanılmaz bir şeydi. Ülkenin bir başından diğer başına bir ömür yetmiyor, her bir ulus kendi kaderini yaşıyordu...

Binyıllarca ana kucacı belleyip üzerinde yaşadıkları bu toprakların sınırlarını kim, ne zaman çizmişti? Belli değildi... Biz onlardan türemeler, onların torunları, sonuçları, dalları ve yapraklarıyız... Onların dili ile konuşuyoruz. "Tanrı hakkı" diyerek onlar gibi ant içiyoruz. Onların mavi göklerine bakıyoruz. Öldüğümüzde de onların yanına uçup gideceğiz.

Ömür sürmüş, yaşlı başlı dedeler, kendilerini yeryüzünün ilk insanlarından olan Olcay Han'dan türeme biliyor; köklerini yalnızca Ulu Yaradan'a, göğe bağlıyor; kendilerini gökten gelen insanlar yani göğün insanları sayıyorlardı. Ulu ataları Targıtay'ı da Tanrı'ya benzetiyorlardı. Tanrı'dan gelen yolun yolcularının sayısını, Tanrı'dan başka kimse bilemez. Kaçınıcı olduğunu yalnız Tanrı'nın bildiği Targıtay'ın oğlu, yine kaçınıcı olduğunu yalnız Tanrı'nın bildiği Dib Yabgu, Dib Yabgu'nun oğlu Kara Han... Şecere zinciri binyıllara uzanıyordu.

Elbette bu silsile daha çok simgeseldi ve mitolojiye dayanıyordu. Yan yana yükselen onlarca zirveden yalnızca en yükseklerinin seçilip adlandırılması gibi, tarihin dönüm noktalarında insanlığın yazgısını değiştirerek yeni bir evrensel gidişe yol açan dehalar hatırlanır hep. Onlara kadar ve onlardan sonra binlerce önemli şahsiyet gelip gitse de hepsinin ismi, çalışması dehaların gölgesinde kalır. Dib Yabgu, binlerce Dib Yabgu'nun; Kara Han, yüzlerce Kara Han'ın ismi ve simgesi olur. Tarih içinde atlama taşı olmuş insanlar arasında ge-

çen süreçte yüzlerce boy, nesil var olsa da zaman, yalnızca büyük isimleri koruyabilmiştir. Onların her birinin binlerce yıl yaşaması ile ilgili eski inanışlar da boş değildir. Tanrı, yarattığı ilk canlılara uzun yaşama hakkı vermişti. Binyıl... İki binyıl... Sümer kitabelerinde, devlet başkanlarının yirmi, yirmi beş binyıl yaşadıkları kayıtlıdır. Sonra Tanrı, yarattıklarına kızmış ve ömürlerini kısaltmıştır. Bizim andığımız, üzerinde konuştuğumuz insanlar da uzun yaşamışlardır. Demek ki Tanrı katında yücelikleri vardı. Ne zamanın olayıdır bu, yine Tanrı bilir...

Yaratılışın çocukluğundan söz ediyoruz. Yaşadıkları kuşku doğurmayan; ama zaman içinde birer mit ve efsane olan bu kişiler, sonsuza kadar yaşayacak ebedi iftihar taşlarımızdır.

BİRİNCİ BOY

“Göktanrı”

O yıl, kış henüz bitmeden ilin başı olan Kara Han'ın ulakları, tüm Türk illerini dolaşarak ulus beylerini yazın yapılacak olan kurultaya çağırılmışlar. Uğurlu gelen yılla ulusun sıkıntıdan kurtulması, Hakan'ın gönlünü rahatlatmıştı. Sürülerini ovalar almıyordu. Nehirler boyunca uzanan ekinin bir bölümünü bile yığmak mümkün olmuyordu. Onurlandırdığı yerlerden gelen vergiler, yurdunu uzun seneler giydirip geçindirmeye yetiyordu.

Kara Han, sevincini beylerle paylaşarak oymakların durumunu öğrenecekti. Bu kurultay için gizli bir niyeti daha vardı. Otuz yıl hakanlık yapan, düşman üzerine korkusuzca yürüyen, ülkeler alan, en zor savaşları bile hiç zorlanmadan kazanan, defalarca ölümle yüz yüze gelip cesaretiyle Yaradan'ın can alıcısını bile korkutan Kara Han, o yaz ilk kez güneşinin dağlara eğildiğini fışsetmiş ve uykuları kaçmıştı. Kan kardeşleriyle, ulusun seçkin başbilenleriyle konuşarak geçen günlerin unutulmaz mutlu anlarını paylaşmak, neşelenip kaygıdan kurtulmak, öbür dünyaya huzur içinde gitmek istiyordu. Kendi gönül rahatlığı için gerekli gördüğü bu durumu beyler bilmeyecektiler... Ayrıca hakanlığın kendisinden sonra kime kalacağını, iktidarın kimin eline geçeceğini de bildirmeliydi onlara. Yerini kimin alacağı, töreye göre belliydi. Ergenlik çağındaki vârisi

Oğuz Han'ın gücünü onlara göstermek istiyordu. Bu, beyleri cesaretlendirir; iktidar uğruna yapılacak savaşlara engel olur; ulusun dayanaklarını güçlendirirdi.

Kurultayı, halkın yaylaya göçü öncesine, ilkbahara, Tanrılar için kurbanların kesildiği Tapık Bayramı (Kurban Bayramı) günlerine bırakmıştı. Şölen bittikten sonra beylerle birlikte belki de ömrünün son yolculuğunu gerçekleştirecekti. Ulusunun en büyük tapınağı olan Kutsal Ünür'e (Ata Mağara) uğrayacaktı.

Alaca Dağların çiçek zamanıydı. Yaylalarda, bulut parçacıklarına benzeyen binlerce çadır kurulmuştu. Karları eriyip suları çağlayan, göğüsleri sayısız renkle süslenmiş dağlar, "gel" diye fısıldıyordular adeta. İlin yaylalara, göklerin komşuluğuna yükselme zamanıydı.

Güneşin altın yüzü güldüğünde misafirlerin yolu açıldı. Uzak uzak oymaklardan atların bağırılarını çatlatıp gelen beyler, bakalım kimlerdi...

Önce bayraklarını dalgalandırarak kardeşleri Or Han, Kür Han, Güz Han geldiler. Bağır basıp¹ kucaklaşarak kardeşleri Kara Han'ın yanında yer aldılar.

Sonra batı ülkelerinin gözdağı Alp Er oğlu Muğan Han geldi.

Sora Kenger ulusunun başkanı Tabakhan oğlu Erkin geldi.

Sonra Kabil, Sistan beyleri geldiler.

Sonra Halaz ulusunun başkanı Erdoğan oğlu Türemek Bey geldi.

Sonra Tabgaç ve Çinlileri diz çöktüren şanlı Uygur ulusunun başkanı Alunca oğlu Alpdoğan Han geldi.

Saymakla bitmez...

Sonra Karlık, Dulu, Kuman, Talas beyleri geldiler.

Sonra Alatau, Altay, Hantengri zirvelerinden kartal gibi kopan, ovalardan kasırga gibi esip geçen alp yiğitler geldiler.

Sonra farklı illerin erenleri geldiler.

1 Bağır Basmak: Eski Türklerde, sağ dizi yere vurup sağ el ile göğse bastırarak selam ve saygı gösterme.

Her ilin özellikleri, kıyafetleri farklıydı. Obada yaşanan bir renk cümbüşüydü...

Orduda, kim hangi cenahta kiminle birlikte yer alıyorsa gök kubbeye benzer çadırdı da öyle oturdular. Bu birlik içinde aynı köke bağlı olan hanların, ulus beylerinin sevinci yere göğe sığmıyordu.

Davullar vuruldu, kanlar coştı, zurnalar çaldı. Yılan ağzından çıkmış Çin kızları, hizmetçiler şarap dağıttılar.

Kara Han konuklarına:

"Uzak yollar aşıp hoş geldiniz, beyler! Ulusumuzun uzak yakın yerlerinden bilgi alarak iyimizi kötümüzü birlikte öğrenelim, düşünüp tanışalım. Beraber dinlenelim, yiyip içelim, av avlayıp kuş kuşlayalım. Sonra Ata Mağara'ya varalım! Kurban verip atamıza baş eğerek uğur isteyelim. Uluslarımızı sevindirelim!" dedi.

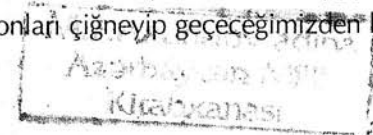
Sofrada sığır, geyik, koyun eti dağ gibiydi. Sel gibi kırmızı aktı...

İl beyleri, başkanlık yaptıkları bölgeden ve kendilerine komşu olan yabancı illerden önemli haberler veriyor; Hakan'ın, diğer il beylerinin tepkisi dinleniyor; ulusun kaderi ile ilgili herhangi bir konuda, beylerin görüşü alınıyordu.

Çok şeyler konuştular; ama toplantıda üzerinde en çok durulan husus, ilin doğusundan gelebilecek tehlikeydi. Bu tehlikeyi ilk hatırlatan Alınca oğlu Alpdoğan oldu. O, tek tek herkesi asil bir şekilde selamladıktan sonra, beylerle daha sık görüşmenin önemini vurguladı ve ulus için tarih boyunca baş ağrısı olmuş, hile yuvası Çin'den gelen bilgileri aktardı:

"Doğuda, yıl yıldan ağır geliyor, beyler! Kuraklık Çin'i sarstı. Yağmur yağmıyor. Ormanlar ateş gibi yanıyor. Nehirlerdeki sular hızla azalıyor, çevreye yetmiyor. Gemiler işlemez oldu. Gözlerini bize diktiler. 'Nasıl oluyor da verimli yurtlarımız yağmursuz kalıp ekinlerimiz küle dönerken Büyük Kır çiçekleniyor?' diye soruyorlar. Bizdeki bolluk onların canını sıkıyor. Durumu kaygıyla izliyor, kalkınıp güçlendiğimizde onları çiğneyip geçeceğimizden korkuyorlar."

5-16889

Kara Han, kırmızı dolu kadehi yere bırakıp düşünceli bir şekilde:

"Çin çökerse biz de çökeriz! Yeryüzünün diğer ucuna giden ipek kervanları gelmez olursa biz de zarar görürüz. Bu yol, yüzyıllardır bizim elimizdedir. Çin'e kazanç sağladığı gibi bizi de geçindirir, altınımız akıp gelir. Batıda onların elçiliklerini yapan, birinin sözünü diğerine götürüp arada köprü kuran biziz. Başımızın belası olsa da Çin'in çökmesi bize sevinç getirmez." dedi.

Alpdoğan, Kara Han'ı dinledikten sonra:

"Ancak iş bununla bitmiyor. İpek kervanları seyrekleşse de yine gelecek." dedi.

Tabak Han oğlu Erkin de söze katıldı:

"Beni de dinleyin! Bizden geçen kervanların sayısı azaldı. Bunun kuraklıktan kaynaklandığını, Alpdoğan'dan duyduk. İpek kurdunu kendimiz besleyip ipeği biz yapalım, dedim. Çin'e aracı gönderdim, hâlâ hiçbir bilgi yok. İpek kumaş dokumayı öğrenirsek, Çin'in batıya uzanan elini keser; ipeği biz kendimiz batıya veririz."

Alpdoğan:

"Beyler! Sadece ipekten, kumaştan söz etmiyorum. Kuraklık daha kötü şeyler yapabilir. Yağmur Taşı'nın² bilgisi, Çin'e de ulaştı. 'Cadı Taşı' diyorlar ona. 'Onları Cadı Taşı kurtarıyor. Taş onların elindeyken biz susuz kalacağız; göğü, yağmuru onlar idare edecek.' diyorlar. Söz konusu olan budur! Yurtlarımızda yüzlerce Çin casusu dolaşıyor. Belki sizin çadırlarınıza kadar girip çıkmışlardır."

Beyler kaygıyla kıpırdandılar. Kaşlar düğümlendi. Yüreklarine düşen şüpheyle önce birbirlerine, sonra ortalıkta dolaşan hizmetçilere, kapıda bekleyen uşaklara baktılar.

Alpdoğan biraz düşündükten sonra devam etti:

"Yağmur Taşı'nı bizden çalıp Çin İmparatoru'na götürmek istiyorlar. Çin, taşa ulaşamazsa savaşa kalkışacak. Hakan'ımız, ulusumuzun kısmetine düşen Yağmur Taşı'nı daha dikkatli korumalıdır."

2 Yağmur Taşı: Güç, iktidar simgesi olarak kabul edilir. Türk mitolojisinde Kutsal Taş veya Tanrı Taşı şeklinde de geçer.

Kara Han güldü:

"Kutsal taş, bize göklerin armağanı ve emanetidir. Gökten geleni, gök kendisi korur. Yerler- sular yaratıldığı gün, bu taş bizim ulusumuza gönderildi. O, acun beyliğinin simgesi olarak bizim elimizdedir."

Bu sözler, beylerin üzerinden rüzgâr gibi esip geçti. Meclis uğuldadı. Yerle gök arasında köprü kurabilen, ulusun isteklerini yerine getiren, dünya iktidarının anahtarı olan taşı duymayan, bilmeyen yoktu. Bu taşın Hakanlarının elinde olması, beylere gurur ve güven veriyordu. Tabii ki şeytanın yol bulup yüreklerine girdiği, kendini beğenmiş beyler de vardı.

İktidarın yıllardır Kara Han'ın elinde olması onları üzüyor, Hakan'ı kıskanıyor, taşı ele geçirmenin yollarını arıyordular. Çoğu, Hakan'ın gücünü orduda ya da yönetim usulünde değil, taşın kerametinde görüyordu. "Yağmur Taşı bende olsa komşularımız bize dil çıkaramaz, yeryüzünde baş eğdirmedığımız ülke kalmaz." diye düşünenler de vardı.

Hakan şölenlerinin en unutulmaz anları, yemekler yiyilip içecekler içildikten sonra yapılan yarışmalardır. Güzelliği göz alan, yerle gökle oynayan, çimen çiçekten farkı olmayan atlar, ruhu gençleştiren savaş zurnalarının eşliğinde alana çıkarıldılar. Ellerini eyerlerin kaşı üzerine koyarak atların beline sıçrayan gençler, yerle ve gökle oynaşan atları kulak kulağa dizdiler. Sonra seraba dönüştürerek dağın sırtını aştılar.

Yolun diğer tarafındaki ormana varıp dönecektiler. Atlar bir süre sonra, alanda toplaşanların yeri titreten çığlıkları arasında tekrar dağın sırtında göründüler. Sanki bir deste kuş, yerle gök arasında süzüle süzüle yaklaşıyordu. Önde gelen at, güneşin altında dört nala koşarken renkten renge bürünüyordu. Bir daha hiç duramayacakmış gibiydi, sanki uçuyordu... Yağız at, Kara Han'ın önüne varınca ansızın duruverdi. Saçları rüzgârda dalgalanan ak kıyafetli, ak yüzlü delikanlı yere atladı. Seyirciler hep bir ağızdan bağırıyordular:

"Oğuz, Oğuz!"

Koşmaktan kızıışan atların sağrıları parlıyor, kulaklarının dibine terler akıyordu. Onları zapt etmek mümkün değildi. Cıdır'ın (at yarışı) ardından, çöken (cirit, savaş oyunları) başladı. Oklar atıldı, kargılar sallandı, güreşler edildi. Her yarışmanın sonunda da

"Oğuz, Oğuz!" sesleri göklere yükseldi.

Ergenlik çağına yeni girmiş olan ak giysili, ak yüzlü Oğuz; yarışmaların diğer seçilenleri ile Hakan'a yaklaşıp il büyüklerinin önünde bağır bastılar.

Beyler, hanlar bir ağızdan, "Yaşa!" deyip alkış tuttular.

Kara Han'ın gözünde yaşlar parlıyordu. Yerinden kalkarak yüzünü oğluna çevirip:

"Yarışmaları sen kazandın! Bu ödülü de er gibi kazandın!" dedi.

Sonra sağ ve sol tarafındaki beylere:

"Beyler, bu sene yarışmaları oğlum Oğuz kazandı. Ben iki seviniyorum, sizler bir sevinin. Oğuz'un kolunu bükün yoktur... At koşturmada, ok atmada, kılıç çalmada, güreş tutmada eşsizdir. Söz yarışında da böyledir... İlde herkes tanıktır buna. O da benimle birlikte güç yollardan geçti. Yurdun bilginlerinden, hocalarından dersler aldı. Sizin adınıza ödülünü ona ben veriyorum." dedi.

Üzerinde yurdun sembolü bulunan altın nişan pırl pırl parlıyordu. Onu Oğuz'un boynuna astı. Sonra kurt başlı, mavi ve kırmızı renkli tuğ verdi oğluna.

Oğuz, bir kez daha bağır basıp yarış arkadaşlarının yanına geçti.

Kara Han:

"Bakın, beyler! Ölümünden kaçılmaz. Benim vârisim Oğuz'dur. Taç ve taht benden sonra onun olacak. Töremiz böyledir. Tabii ki ilimizin, sizlerin kabulüne bağlı bu! Biz yorulduk, o yorulmaz; biz yanıldık, o yanılmaz! İlimizin adını yeryüzüne yayar, yenilmez! Gökler, onu kendi sevgisinden yaratmış. Buna inanın! Beni sevenler, onu da sevsin! Bana güvenenler, ona da güvensin! Bir

olun, bir arada olun! Kanımızla kazandığımız toprakları koruyun! Yeryüzünün beyleri sizsiniz!"

"Ulu Kağan'a aşkolsun! Gökler sizi korusun!" sözleri dağlarda yankı yapıp geri dönüyordu.

Arkasından tüm alan inledi:

"Ulusun aslanı Oğuz, yaşasın! "

"Yaşasın, yaşasın!"

Oğuz'un ışık saçan yüzü kızardı. Yarışı kazandığı için mutlu ve gururluydu; ama bu şekilde övülmek onu sıkıyordu. Bu meydanda sadece gücünü denemek istemişti. Bıyık yerleri yeni yeni terlemesine rağmen, sayısız savaşlar görmüş; yaşça kendisinden büyük yiğitlerin bileğini bükmişti. Bugün, uzak yakın illerden gelmiş bahadırlarla kendisini bir daha denemiş; eşi benzeri olmadığını tüm Türk ulusları görmüştü.

Babasının konuklara vârisini açıklaması Oğuz'u üzmüştü. Yoksa yaşamı tükenip ömrü bitiyor muydu Ulu Hakan'ın? Ölümü neden dile getirmişti? Oysa sevenleri olduğu gibi sevmeyenleri de vardı! Çin casusları Çin'e:

"Türk Hakanı yaşamaktan yoruldu, savaştan bıktı, ölümü arıyor. Gözünüz, kulağınız burada olsun!" diyecektiler.

"Onun düşündüğünü düşünemem, onun yaptığını yapamam!" diye düşündü, Oğuz. Sonra, "Tanrım, babama yardım et!" diye fısıldadı. Tanrı sözünü yüreğinden geçirip fısıltıyla söylemişti. Açıkça söyleyemezdi... Ulus henüz onun Tanrı'sını tanımıyordu. İlin doksan dokuz putu, tanrıcağı vardı. Her şeye tapınıyorlardı; nehre, göle, dağa, taş, yola, kurda, geyiğe, yılan, kaplumbağaya... Her bölgenin kendi tapınağı ve putu vardı. Her şeyi kutsuyordular, bir olan Göktanrı'dan başka...

Oturanlardan kimse onun Göktanrı'nın elçisi olduğunu, Göktanrı'dan başka Yaradan tanımadığını bilmiyordu. Bilseler, ulus bozulur; babası vârisliği ona değil de küçük kardeşlerinden birine verip onu yurttan kovardı. İlin inancından koparak geleneklere sırt çevirmek, ölümle cezalandırılan bir suçtu. Yüreğini olduğu gibi

açsa isteklerine ulaşamazdı... Babasına uzun ömürler dilerken tahta çıkmak için de büyük bir istek duyuyordu. Bunu bilhassa Tanrı'nın emri olarak görüyordu. Onun mesajını ulusa iletme, yeryüzünde Tanrı'nın bir olduğunu, Göktanrı'dan başka yaratıcı olmadığını tüm uzak yakın illere yaymak istiyordu. Bunun için zamanın geldiğini düşünüyordu.

Göklerin kendisini babasına vâris olarak seçtiğini, ilk kez üstadı Uslu Hoca'dan duymuştu. Sonra babası açıklamıştı bu gerçeği. Kara Han, Oğuz'u uzağında tutmamıştı hiç. Savaş varsa savaşa, av varsa ava, yarış varsa yarışa götürmüştü. Daha çocuk denebilecek yaşlarda birçok zorluklardan geçirilip eğitilmişti.

Yağmur Taşı

Yazın oğlan çağıydı... Yılbaşının kutlandığı günden yarım ay geçmişti... Kutsal kabul edilen mağaralara giderek kurban kesmek, ilin yaşı bilinmeyen töresiydi. İl; büyük kurultayları, büyük keneşmeleri (istişare) de aynı günde yapardı. Beyler, il büyükleri ülkenin kaygılarını paylaşmak için günlerce at sürer; akıl almaz uzaklıklardan kanatlanıp gelir; görüşmelerden duydukları sevinçle tüm yorgunluklarını unutturdular. Kutlamalar, Ata Mağara'ya yürüyüşle son bulurdu. Kara Han ve konukları, görüşmelerin son gecesini sofrada geçirseler de gerçekte herkes ayakta idi. İli, akın hali bürümüşü. Sabahleyin büyük bir göç, Tanrı Dağı'na doğru yola koyulacaktı.

Oğuz, üstadı Uslu Hoca'ya uğrayarak:

"Babam, beni Türk büyüklerine tanıtarak, ' Vârisim budur! ' dedi."

Uslu Hoca onu bağrına bastı, kucakladı.

"Gözümüz aydın olsun!"

"Töremizdir biliyorum; ama böyle erken açıklayacağını düşünmüyordum! Yapabilir miyim?"

"Sen Hakan olmak için doğmuşsun! Zamanı geldiğinde babanın yerine geçeceksin! Ondan daha büyük işler yapacaksın! İlin adını göklere yücelterek yeryüzünün her yanına yayacaksın! Alın yazısından, kaderden kaçılmaz, oğul! Sen yetkin bir yiğitsin. Tanrı,

içini ışıkla doldurmuş. İlimiz, obamız sana güvenir! Baban bunları herkesten iyi bilir!"

Oğuz dalgındı...

"Üzerimizi kara bulutlar sardı, üstadım! Zor günler bekliyor yurdu. Günden güne korku büyüyor... Alpdoğan doğru dedi. Kuraklık Çin'i soldurdu. Bundan dolayı gittikçe azgınlaşıyorlar! Babam isteseydi işlerini bitirirdi. Ancak, "Düşman da olsa komşudur. Kuraklıkla sına nava çekildikleri günlerde üzerlerine saldırmak, erlik olmaz!" diyor. Onlar ise ellerini hileden çekmiyorlar. Şimdi de Yağmur Taşı'nın peşindeler. Casuslar karınca gibi kaynıyor."

Uslu Hoca, öğrencisinin düşünce gücünü defalarca denemişti. Onun yanılmadığını çok iyi biliyordu. Çin'i tabi kılarak ile bağlamak, Türk hakanları için zor bir iş değildi; ama bu, işin başıydı... Esas olan, tabi kıldığını töreye uygun yaşatıp yönetmekti. Nüfusunun çokluğu, Çin'i yönetmeyi zorlaştırıyordu. Türkler, Çin'in içinde eriyip giderdiler. Bu düşüncelerini öğrencisiyle paylaştıktan sonra:

"Yağmur Taşı, ilin güvencesidir. O korunmalı, düşman eline geçmemeli... Madem söz açtın, söyleyeyim: Taşa duyulan inancın nereden kaynaklandığını kimse bilmiyor. Karaca Dağları'nın eteklerinde parlayan kara taşlar vardı. İnekler su bulamadıkları zaman, o taşları ağızlarına alır; tırnaklarıyla toprağı kazarak susuzluklarını giderirdiler. Belki de oradan başlamıştır bu "Cadı taşı" kavgası..." dedi.

"Senin her söylenene inanmadığını, her bilginin kökenini aradığını biliyorum, üstadım. Ancak Yağmur Taşı bir gerçektir. Çocukken bir kez babamın elinde gördüm onu. Üzerinde damga vardı; sekiz oklu, Tanrı damgası."

"O taş, yerler- sular yaratıldığından beri Türk'ün elindedir. Tabgaçlar doğru söylüyorlar, Yağmur Taşı değil de "Cadı Taşı"dır. Çünkü illeri, insanları karşı karşıya getirir; kardeşi kardeşten ayırır... Herkes onun için can atar. Bizleri yücelten o taş değil, savaşlarda akıttığımız kandır. Doğruluğu sevmemiz, töreye uymamızdır."

Oğuz:

"O taşın ne olduğunu biliyorum! O, sayısı bilinmeyen küçük, yapma Bayatlardan (Tanrı), putlardan, tözlerden birisi değil... Ne başlangıcı ne sonu bilinen, yer ve göğün yaratıcısı, Türk'ün babası olan Göktanrı'nın taşıdır. Bir olan Tanrı'ya tapanların kutsal taşıdır. Bizden önce geldi o; ama sahibi, devamı biziz. Benim! Onun dilini benden başka bilen yoktur. Gücünü benim elimdeyken gösterecek. O, her ulusu mutlu kılmaz!"

Uslu Hoca, ergenlik çağına yeni giren öğrencisinin vergili olduğunu biliyordu. Bilgisini ona verdikçe kendisi de ondan öğreniyordu. Öngörüsünü, ruhunun ve aklının yüceliğini tekrar tekrar denemiş; onun göklere bağlılığını hissetmişti. İnancının doğruluğunu anlayarak kabullenmiş; tanrılık yolunu tuttuğunu Oğuz'a sezdirmeden işin yetişmesini beklemişti. Bu yaşlı bilgin, yer ve göğün tüm sırlarından haberdar olan aksakallı filozof, Oğuz'un yeryüzünde gördüğü en ışıklı, en aydın kişiydi. Doğruluktan başka yol tanımazdı. Sözüyle ameli birdi. Yüreği, ulusa sevgi duygularıyla atıyordu. Onunla bir kez yüz yüze oturan kimse, hayatı boyunca etkisinden kurtulamazdı.

Oğuz'a yıllarca yerin ve göğün sırlarını öğretip onu bilgilendiren, zamanının çoğunu onunla birlikte geçiren hocası için öğrencisinin doğrudan doğruya göklere bağlı olup bir olan Tanrı'dan güç aldığına, doğuştan il başkanlığına aday olduğuna inanmak zor değildi.

Türk, zaten göklere bağlıydı. Gök baba, yer ana deyip göğü başlangıç, yeri ona bağlı sayardı. Ancak Oğuz, Tanrı'yı gökten de yüce tutar; onu, yerlerin ve göklerin yaratıcısı kabul ederdi. Bir Tanrı, bir hakan derdi... Görünen oydu ki başlarının kimselere bağlı olmasını istemeyen il büyükleri, buna razı olmayacaklardı. Bir olan Ulu Tanrı bilinirken kendini beğenmiş hanların, hakanların sayısı belli olmayan yapma tanrıları kimseyi inandıramazdı. Bu sebeble tek Tanrı'ya götüren yolun açılmasını, insanların bu yolu görmesini istemiyordular. Yeryüzünü bölük bölük yaptıkları gibi,

Ulu Yaradan'ı da yüzlerce tanrıçıklara, Çalaplara (Tanrı), putlara, törelere dönüştürmüştüler.

Bir olan Tanrı'nın eliyle yaratılmış olan insanların ağaçtan, çamurdan yaptıkları putlara tapması ne büyük utançtı... Yeryüzünün beyi olan Oğuz, ulusunun geçmişini iyi biliyordu. Öncelikle, on binyılın ötesinden gelen " tek Tanrı " inancını bırakarak komşularının sırdığı ciciye biciye tapmanın kökenini öğrenmişti ve bundan çok sıkılıyordu. Yüzlerce tengricik, yüzlerce yol, yüzlerce yöntem ulusun paramparça bölünmesi demektir. Bu durum, ruh bağlılığı değildi. Saldırıydı, savaştı, ulusu içten parçalayarak işgal etmek ve diz çöktürmekti. Oğuz bunu görüyordu.

Düşmanlar, savaş meydanlarındaki yenilgilerinin öcünü bu yolla almak istiyorlardı. Türk ulusu ise sanki gözleri bağlı gibi bu yolu tuttu. Önce inancını unuttu... Türk'ün gök evladı olup gökten geldiğini sadece bir avuç kam, âlim, bilgin biliyordu. İl, ulus anlaşılmaz kurt, kuş ruhlarının elinde kalmıştı.

Oğuz'un hissettikleri sadece bunlar değildi. Konuşmaya başladığından beri Tanrı demiş, yaşlılarının yüzlerini göklere çevirerek Yaradan'ın birliğine tapmaya çağırıyordu. Yeryüzünün kurtuluşunu tek tanrıçılıkta, insanların bu inanç çevresinde birleşmesinde görüyordu. Hayatının anlamı buydu. Annesinden başlayarak en yakın akrabalarına, dostlarına sürekli hatırlatıyordu bunu. En büyük sırdaşı da Uslu Hoca'ydı. Ne var ki gerçeği tek tek insanların bilmesi yeterli değildi. Bunu şimdi anlamıştı. İnanç değişimi, ölüm kalım yoluydu. Bu işi Hakan başlatsa bile sonu uçurumdur; fakat başka bir yol da yoktu. Oğuz, babasının yerini almasının da Göktanrı'nın isteği olduğuna inanıyordu. "Ben Hakan olunca ulus, yüzünü göklere çevirecek; halkın tek inancı, tek tapınağı olacak." diyordu.

Han babası yaşarken devletin yönetim işine karışması, geleneklere saygısızlık olabilirdi; ama vâris seçildikten sonra başka yol kalmıyordu. Babasından sonra karşılaşacağı zorlukların farkındaydı. Kimlere güvenebileceğini inceliyor, toplantılarda duyduklarını

araştırıyor, komşuların başlattığı oyunun getirebileceği sonuçları, felaketleri düşünüyor.

Türklerin geçmiş çağlardan beri göğün kutsallığına inandığı bilinen bir gerçektir. Uslu Hoca, bu konuda öğrencisiyle çok konuşmuştu; ama Oğuz'un Göktanrı inancı bütündü. İnsanın içini umutla, ışıkla dolduruyor; ikiliğe yer bırakmıyordu. Ya evet, ya hayır! Birini seçeceksin! Uydurma inançlardan, putlardan nefret ediyordu. Ya insanlar... Onlar, putların kendileri yaratılmaya muhtaçken yaratıcı olamayacaklarını görmüyor muydular? Göğün durumu ise bambaşka... Yıldırımıyla ağacı kurutur, yağmuruyla nehirleri taşırır, yıldızıyla yol gösterir, güneşiyle yeryüzüne hayat verirdi. Ağaç, taş, çamur, kum tapınaklar, göğün karşısında güçsüzdüler.

Tüm ruhların atası; başlangıcı ve sonu olmayan, insanoğlunun kötülüklerinden yücelerde bulunan, ulaşılmaz ve görklüdür (güzeldir). Tüm yaratılmışlar onun ışığı, kolu, dalı, ayrıntıdır. Sabah akşam, yaz kış, iyilik kötülük, doğum ölüm hep ona bağlıdır.

Ağaçtan, taştan tengricikler yapıp onlara tapanlar; Tanrı evladı olan yüce halkımızı gökten koparıp yer yılanlarına döndürmek, kismetimize düşen Tanrı gücünü almak, Türk'ü küçültmek isteyenlerdir. Ateş olmayan yerden duman tütmez! Oğuz, ulusunun göğeye bağlılığını hayatının her anında hissedebiliyordu. Damarı gökle beraber atıyordu sanki. Göğün durumunu, kendi içi gibi biliyor; göğün de onu bilip duyduğuna inanıyordu. Türk ulusu doğuştan güneşçiydi, gökçüydü, tanrıciydi, Tanrı'nın tekliğine inanırdı. Fakat put, burhan simsarları ruh, inanç işini de yerin oyunbazlığına döndürmüştüler. Görklü ulusu yeniden göğüne, Tanrı'sına, yüceliğine bağlamak gerekirdi!

Oğuz Han, gözünü açtığı günden beri içini bu ışıkla dolu görmüştü. Yüzünün aydınlığından dolayı ona "Ak Yüz" demiştiler. Çekik gözlü ve yuvarlak yüzlüler, onun ileriye çıkık sert yüzünü oka benzetip kendisine "Ok Yüz" de diyorlardı.

Yağmur Taşı'nı ilk gördüğünde onun sıradan bir nehir taşı olmadığını anlamış, mühründen ışık saçıldığını ve insanların yüzüne güldüğünü görmüştü.

Han babasının Yağmur Taşı'na olan bağlılığı, çocuk hafızasında derin izler bırakmıştı. Yeryüzünün eşsiz büyüğü saydığı babasının taş, yanar gözlerle bakması dikkatinden kaçmamıştı. Onun taşı aziz gibi görmesinde ve itina ile korumasında biraz da korku vardı. Bir gün, yumruk büyüklüğünde olan taşı, gülerek Oğuz'a uzatmış ve:

"Al bakalım gücün yeter mi?" demişti.

Taş ağırdı; ama Oğuz bu ağırlığı hissetmemişti bile... Taşı parmaklarıyla okşayıp sevmişti. Kara kömüre benzeyen taş, kenardan üfürülmüşçesine kızarıp ısıdamaya başlamış; büyük bir göze dönüşerek Oğuz'a bakmıştı. Bu Tanrı'nın gözüydü... Onda yeryüzünün en sırlı, en kutsal, en yüce sözü yazılıydı. Oğuz, taşın yalnız kendisi için ışıldadığını, yalnız kendisine baktığını hissetmişti. Bunun Göktanrı'nın binlerce gözünden sadece biri olduğunu anlamıştı. Oğuz o gün, başka hiç kimsenin bilmediği birçok şeyi daha anlamıştı.

Taşın bir anlık ışıltısını babası da görmüş müydü? Görmüşse de hiç belli etmemişti. Büyük olasılıkla taşın yalnız Tanrı elçilerinin elinde ışıldadığını Kara Han da biliyordu. İhtimal ki o, bu seçilmişliği sadece hakanlıkla ilgili sanıyor ve ulus başkanlığından bu kadar çabuk ayrılmak istemiyordu. Oğluna hiçbir şey sezdirmedi. Oğuz, nereden kaynaklandığını kendisinin de bilmediği bir duyguyla, yaşadığı tecrübeyi Tanrı buyruğu olarak görmüş; Tanrı sözünün onun kaderi olduğunu ve geleceğine ışık tuttuğunu anlamış; fakat babasının sustuğunu görünce o da susmuştu.

Kara Han, taşın göze dönüştüğünü görmese de üzerindeki damganın anlamını bilmese de taşın gücüne, kutsallığına, gökten geldiğine, yeryüzüne sahip olmanın tek yolu olduğuna inanıyordu.

Bu yuvarlak taş yerin benzeriydi. Kimin elindeyse yeryüzü ona aitti. Demek mavi göğü, yağız yeri, güneşi, ayı, geceyi, canlıları yaratan Tanrı'nın sevgisi onun ulusunun üzerindeydi.

"Erkli (güçlü), mengü (ebedi), başların başı, övdüğüm Ulu Tanrı, Han Tanrı, Hakan Tanrı, Türk Tanrı'sı... Başım sana kurban olsun!" Oğuz'un tüm gençliğini bu duygu, bu güvenç doldurmuştu. Taşı aramasa da onun korunduğunu, yalnız babasının bildiği bir yerde saklandığını biliyordu. Zaten hakan olduktan sonra, taşın nerede korunduğu kendisine de söylenecekti. Bu sır yalnız ona açılabilirdi. Ulusun töresi böyleydi.

Göktanrı, yarattığı yıldızların gözleri ile Oğuz'a, çocukluğundan beri ona atabeylik (hocalık) yapmış olan Uslu Hoca'ya bakıyordu. Önlerinde, ertesi günün uzun yolculuğu vardı.

Çin Tutsağı

Tülü, çadırını ordanın³ uzağına kurmuştu. Çin tutsaklığından döndüğünden beri çekingen, garip bir hali vardı. Halka karışamıyordu. Döndüğüne halk sevinse de kendisi sevinmemiştir. Yurda, dokuz yıllık bir ayrılıktan sonra dönmüştü.

Çin'den dönen az olur. Tutsaklıktan kurtulan da yurda gönülsüz döner. Ulusun kınamasından korkarlar. Savaştan, seferden, bozkır yaşamının ağırlığından bıkanlar da olur; ulusa dönmektense tutsağı oldukları ülkenin büyük köylerindeki kalabalığa karışıp gözlerden uzak yaşamaya çalışanlar da... Kimliklerini saklayarak unutulmak isterler. Onları anlamak zor değil. "Yabancı eline geçmektense ölümün eline geçeydiler! Neden esir oldular?" gibi sorulara yanıt bulmak, halkı kendilerine inandırmak zor gelir onlara. Hain görünmektense yabancı illerde kalmayı tercih ederler. Gururları yurda dönen yolları kapatır.

Yabancı ilde saklanmak, gözlerden uzak kalmayı seçmek de kolay bir iş değil. Düşman, esir alınanlardan el çekmez, onları rahat bırakmaz. Karanlık zindanlardan çıkarılanlar köle gibi satılır, sabahdan akşama kadar çalıştırılır, bin bir türlü yalanla yurda dönmeleri engellenir. Bu yalanlar, senelerce karanlık duvarlar arasında kalanların çoğunu şaşırtır. Peki, hangi yüzle yurda dönsünler? Lekelenmiş ad,

3 Orda: (Merkez, orta) Kağan veya han otağının bulunduğu yer.

kırılmış gurur... Kim bakacak yüzlerine? Öldü biliyorlar, varsın öyle bilsinler. Alın yazısı böyleymiş. Ulus seni unuttu, sen de unut!

Tülü dönmüştü... Yalnız kendisi de değil, Çin kızı Don- Hi ve çocuğu ile...

Esirken çektiklerini, Çinlilerin insanlığa sığmayan zulümlerini hatırlamak istemiyordu. Esareti boyunca her gün, kendi soyundan insanların alçaldığını görmüştü. Senelerce kamçı ve dayak altında sabahdan akşama kadar çalışmış ve Yaradan'dan ölüm dilemişti. Ölümün yerine Don- Hi gelmişti... Kaleye taş taşırken ansızın düşmüş, ölümün eşiğindeyken Don- Hi yetişmişti imdadına. Karanlık basınca evine götürüp iyileşmesini sağlamış ve kendisini tutsaklıktan kurtarmıştı. Sonra da evlenmişler. Tülü'nün yurda dönmesinde de Don-Hi'nin etkisi olmuştu. "Sen ovalısın, aklın oralarda. Doğrusunu istersen ovanız beni de çekiyor." demişti. Yarı Çinli, yarı Koreli olan kız; geçmişini sayıyor ve damarlarında Türk kanı olduğunu iddia ediyordu.

"Sen neredeysen, ben de oradayım!" diyordu.

Tülü'yü yurduna döndürebilmek için, akla hayale gelmedik yollara başvurmuştu...

"Sen ne birincisin ne de sonuncu olacaksın. Yabancılarla evlenmek sizin eski âdetiniz, geleneğinizdir. Az mı kızımız var sizin köylerinizde?"

"Bunun gelenek olduğunu sen nereden biliyorsun?"

"Çin'de, Türklerin her adımı izlenir; her sözü dinlenir. Eski çağlardan beri böyledir bu. Ergenekon soylamalarını⁴ biz de duyduk. Türk boyunda erkek içtendir, kadın ise dıştan gelmiştir. Mayanız böyle tutulmuş. "

Tülü, Don- Hi'nin Türk ili, Türk halkı hakkında bu kadar çok şey bilmesini, kendisine duyduğu sevgi ile açıklıyor ve onun samimiyetine inanıyordu. Kızın özel olarak hazırlandığını, başından geçenlerin düzmece olduğunu anlaması imkânsızdı. Don-Hi'nin

4 Soylama: Saz eşliğinde şiir söyleme.

kendi ulusuna, halkına bu kadar yakın olduğunu görünce gururlanıyor; bunu, onun ana tarafından Koreli olmasına bağlayıp eşini yeryüzünün en güzel ve samimi kadını sanıyordu.

Yurtta, herkesten kaçıp yalnız kalmaya çalıştığı halde, Don-Hi'nin kendi akrabalarına gidip gelmesine ses çıkarmıyor; eşine sonsuz derecede güveniyordu.

Beylerin saraya toplandıkları gece, Don-Hi'nin uykusu kaçmıştı. Çadırın önündeki ateşin sönmesini önüyor, kilimin üzerinde bağdaş kurarak sümküklü böceklerin ve sineklerin sesine benzeyen bir fısıltıyla Çince türküler mırıldanıp Tülü'ye çorap örüyordu.

Ona benzeyen bir kız, karanlığın içinden çıkıp geldi. Önceden konuşulmuş gibi hiçbir şey sormadan ateşin kenarına, Don-Hi'nin yanına oturdu. Uzun uzun fısıldaştılar. Kız, Kara Han'ın çadırında yiyecek içecek dağıtan kımak hizmetçilerden biriydi. Gölge gibi gezip dolaştığı sarayda her şeyi görür, her şeyi bilirdi. Çin'deki kuraklıktan kervanların geçtikleri yollara kadar...

Çin'den gelip uzakbatı topraklarına giden kervanların yolu; yeryüzünün en uzun alışveriş, tanıma, öğrenme yoluydu. Kuzeyde, Başkurt ilinden geçip batıya uzanan Kürk Yolu da vardı; ama İpek Yolu kadar işlek değildi. İpek Yolu'nun yol üzerindeki ulusların yaşamında ne kadar derin izler bıraktığını tam olarak anlayıp değerlendirmek zordu. Çünkü akın sadece İpek Yolu'yla bitmiyordu. Bir kervanın durduğu yerden, bir başkası kalkıyordu. İpek Yolu'nun malları, yeryüzünün en uzak noktalarına kadar yayılıyordu. Bu yol alışverişle birlikte, birbirinden uzak yaşayan insanların haberleşme, bilgi alıp verme, çeşitli gelişmeleri yerin bir ucundan öbür ucuna götürme yolu idi. Çin'den çıktıktan sonra komşu ulusların Pont dedikleri Karadeniz'i, Batı Denizi dedikleri Akdeniz'i geçinceye kadar Türk illerinden geçiyordu. Yolun binyıllar boyunca açık ve güvenli olması; Türklerin hoşgörüsüne, doğruluğuna, tüm illere yardım etme isteklerine bağlıydı. Diğer uluslar bu yolu, İpek Yolu'ndan daha çok Türk Yolu olarak biliyorlardı. Uluslar, gözlerinin önünden geçen bu yol ile Çin'den batıya, batıdan Çin'e kadar hangi kancaların atıldığını düşünmüyorlardı bile.

Yüzyıllardır birçok ülke, Çin'den ipek aldıkları halde ipeğin neden ve nasıl yapıldığını bilmiyorlardı. İpek ticaretine girenler içerisinde bu sırrı öğrenmek isteyenler de vardı. Çin bunu biliyordu ve dokuma işini onlardan saklıyordu. Yalnız Türklerle baş edemiyordu. Onlardan saklı kalan hiçbir şey yoktu. Fakat bu yakın ve güçlü komşu, sözlü bir gelenekle Çin'in bu sırrını kimseye söylemiyordu. Söz taşıma, Türk düşüncesinde yeri olmayan bir davranıştı.

Çin'in komşularıyla iç içe yaşamasının, her yerde elçi bulundurmasının çok çeşitli sebepleri vardı. Bunlardan bazıları; batıya giden bilgileri öğrenmek, Çin'e korku verebilecek gelişimleri önlemek, komşu illerde ortaya çıkan -özellikle Türklerde- tüm yeni savaş ürünlerini hakanlığa bildirmektir.

Bu gizli Çin tuzağının bir ucunun da kendi evinde olduğuna, Tülü asla inanmazdı...

Don-Hi ile saray hizmetçisinin yüzleri, ateşin aydınlığında gök ruhları kadar temiz görünüyordu. Bu görkemle değil Türk erlerini, Tanrı'yı bile kandırmaları mümkün idi. Konuk, Don-Hi'yi kucakladı; sonra karanlığa karışıp kayboldu.

Tanrı Dağı'na Yürüyüş

Dağların yaz kış bembeyaz olan zirveleri henüz aydınlanmamıştı... Kara Han, misafir ettiği beylerle beraber çadırdan ayrıldı. Sanki yer titredi. Ata Mağara'ya uğrayıp orada kurban kesmek, herkesin yapabileceği bir iş değildi... Ulusunla, akra-banla birlikte olunca bu yolculuğun güzelliği artardı. Sadece Ata Mağara değil, geçilen yollar bile kutsallaşırdı. Türk'ün il başkanlarının, namılı beylerin bir arada olması, bu yolculuğa özel bir ruh ve güzellik veriyor; göçtekiler uzun süre bu seferin etkisinden çıkamıyordular.

Kara Han'ın yanında, kardeşi Güz Han ve oğlu Oğuz bulunuyordu. Yurtta kalanların korunması, Gür Han ile Or Han'a bırakılmıştı. Onlar taşınması zor olan malları, yaşlı oldukları için yola çıkmak istemeyenleri, sürüleri, hazineyi gözetip yaylaya, yazlık dinlenim yerine çıkarmalıydılar.

Doğudan batıya kadar ulusun çeşitli kollarına yurt olan Altay'ın, Hantengri'nin, Koğman-Sayan Dağları'nın, Alatau ile Karatau'nun, Tibet- Tangut Yaylalarının kutsal sayılmasının bir nedeni de altın, mücevher hazinesi olmalarından ziyade buralarda yalnız hakanların bildiği belgelerin, yazıların, halkın malı olan özel mirasların bulunmasıyla ilgiliydi.

Mağaraları, her baharda binlerce insanı bir araya getirerek halkı birleştiren sihirli birer tapınak, kutsal ziyaretgâhlar sayarak koru-

yanlar, onların ulusun kaderindeki önemini de unutmamıştılar. Zor gününde soyu korumuş, Türk'ün beşiği olmuştu bu yerler. Bundan dolayı yılın belli zamanlarında tüm kutsal mağaralar ziyaret edilip kurbanlar kesilirdi.

Kara Han'ın ve ulusunun en çok sevdiği kurban yeri, şimdi gidecekleri "Ata Ünür" denen "Ata Mağara" idi. Kara Han, diğer Türk dağlarındaki mağaralara da gidip kurbanlar kestirmişti.

Kara Dağ'ın eteklerinden geçip doğu tarafına döndüler. Suyu bol Talas Nehri'ni, Muyunkum'u geçip doğuya doğru karşı karşıya iki sıra halinde uzanan, başı bulutlardan seçilemeyen, beyaz çalmalı, yamaçları yemyeşil Alatau'nun (Tanrı Dağları) geniş ovasına indiler. Göz alabildiğine uzanan bu ova, hayvan beslemek için eşsiz bir yerdi. Göç, yol aldıkça dinleniyordu sanki... Ovanın kuzey yakası ile Alatau'nun eteklerinden gür sulu Çu Nehri akıp gidiyordu. Nehrin kıyıları, dağların etekleri ve aşağı yamaçlar yerel halkın beyaz çadırlı yurtlarıyla süslenmişti. Nehir boyunca devam eden eski kervan yolu, onları dar dereye doğru sıkıştırıyordu.

Göç, Çu Nehri'nin etrafındaki yamaçları dolduruyordu. Yukarı doğru gidildikçe dere yatağı genişledi. Göç, yamaçlardan inerek birleşti; dağın sırtlarını aşmış Isık Gölü'yle yüz yüze durdu. Bu; gündür beklenen, her sene tekrar edilse de duygu yükü azalmayan, göçün içinden kasırğa gibi esip geçen bir andı. Kara Han, acele etmiyordu; yolun uzununu seçmişti. Beylerle bir aradaydı ve kutlu bir yoldaydı... Gölün kuzeyinden geçen eski il yolundan sağa dönerek güneye yöneldiler. Güney Alatau'nun eteklerinde konaklayarak yorgunluk çıkardılar. Atlarını gölde yıkadılar. Sonra gölün karşı kıyısı boyunca yükselen, eteklerinin üzerinde ilerledikleri dağların ikizleri olan yüksek, başı karlı zirveleri izlediler.

Atları yormadan dinlene dinlene ilerlediler. Yol boyunca yarışmalar yaptılar. Av avlayıp kuş kuşladılar. Bu savaşı baharın, bu kutlu beraberliğin sevincini yüreklerine sindirerek yol aldılar. Arada bir çadır kurup geceyi dinlenerek geçirdiklerinde, ordanın ateşinin ucu bucağı görünmüyordu. Hayvanlar yemleniyor, atlar arpalanıyor, ateş etrafında toplanılıp sabahlara kadar oturuluyordu.

Kimız, buhum (boza) kaynak suyu gibi akıyor; çocuklar ay ışığında saklambaç oynuyordular. Koyun melemesi, manda bağirtısı, keçi beyirtisi, deve hökkürtüsü, at kışnemesi birbirine karışıyordu. Ancak kopuzlar konuşmaya başlayınca tüm sesler kesiliyordu.

Bu ocakta toplananlar savaş erleriydi:

*Kalktı kızıl bayrak,
Güldü kara toprak,
Uçtu okla mızrak,
Seni anıp savaştım.*

Bir başka ocak ayrılıktan söz ediyordu:

*Niçin onunla buluştum,
Kucaklaşıp kavuştum,
Tüzünlüğün kayıştım,
Bozdu benim yayımı.
Gizli tuttum sevgiyi,
Yandı bağrım, kavruldu.
Bağlı tuttum gözüümü,
Gözyaşlarım savruldu.*

Bir başkası öğüt dağıtıyordu:

*Elde kılınc varsa Canalan da yemindi,
Er kara toprağa girse malı kimindi?*

Geceler durup dinlenmek bilmeden sabahlar doğardı. Sonra yine göç başlardı. Beyler atlanır, erler giyinip kuşanır, gözcüler önden yollanırdı. Sular dağlardan dökülüyor, kanat geren kuşlar gökte ötüşüyor, ulus ordadan kopuyordu...

Dağların Issık'a inen etekleri, sanki milyonlarca elle boyanmıştı. Göl boyunca iki gün daha gittiler. Böylece Şorbulak, Akçay, Kızıltüy, Akterek, Karatala, Kızılsu, Sütlübulak, Taş Kuyu, Aksu geride kaldı. Köpüklü suları dağ başında kavuşan ve göle varmak için acele eden iki nehrin arasında, göl yakasının geniş bir yerinde, Kara Han'ın beğendiği "Taşbulak" adlı manzarası güzel bir yerde çadırlarını kurdular. Kara Han, burada birkaç kez yurtlanmış, sürülerini yamaçlara sürerek dinlenmişti. Hayvanlarını gölün sularında yıkatar, temizlenen atlarının güneşin ışığında pırıl pırıl parladığını görünce bir gönlü bin olurdu. Şimdi yurtlukta ayrı bir hava vardı. Hakan'ın altın başlı çadırının sağında ve solunda, il beyleri kendi çadırlarını kurup kendi tuğlarını dikmiştiler. Bayraklar, dağların çiçek denizlerine karışmıştı.

Bozkır böyle şenlik görmemişti. Kaşgar, Kırgız, Uygur beyleri obalarının yiğitleri ile ünlü konukları ağırlamak için sürü sürü koyun, deve, at getirtmiştiler. Kara Han başta olmak üzere, kardeş ulusların beylerini bir arada görünce yürekleri dağa dönmüştü adeta. Onları ağırlamak adına kendi yurtlarının güçlerini de gösteriyor, çoklarının yalnız adlarını duydukları kan kardeşleriyle buluşup görüştüklerinden dolayı Yaradanlarına şükrediyordular. Akşamları Kara Han'ın çadırında toplansalar da gün boyu her biri kendi halkının, boyunun arasında eğleniyordu. Oğuz ve yaşıtları, gençliklerinin en güzel günlerini yaşıyorlardı. Atlarını göl kıyısında gezdiriyor; kargı, ok atma yarışları yapıyorlardı.

O gün av için hazırlanmışlardı. Oğuz başkanlığında kırk yiğit, önce ardıc koruluklarından sonra seyrek palamut, kayın, çam ağaçları arasından geçip yolu aştılar. Karlı dağların yüksek zirveleri ile yüz yüze durdular. Buralar güzelliği ile bakanları mest eden yerlerdi. Oğuz, ceylan sürüsünün peşinden giderken pusuda bekleyen, ok atıp vurmasa sürüye ondan önce yetişecek olan kurdu gördü. Atını

üzerine doğru sürdü, kayaya çıkıp kurdu okladı. Yoldaşları da yetiştirtiler ona. Kurdun derisini yüzdüler. Av, akşama kadar sürdüyse de Oğuz'un karşısına başka bir hayvan çıkmadı. Avladıkları hayvanları atlarının terkine alarak yurtluk yerine döndüler. Ceylan, geyik, kuş ne vurdularsa Hakan'ın çadırının önüne koydular. Kara Han'la Güz Han kalktılar. Kara Han;

"Bakalım Oğuz'un avı hangisiymiş?" dedi.

Ceylanların, geyiklerin, kuşların arasındaki kurt derisini gören Kara Han'ın rengi karardı:

"Bozkurt'un ruhu bizi tutar, oğul. Bir daha sakın el kaldırma ona! "

Oğuz bozulmadı:

"Ormanlar bozkurtlarla dolu, baba! Ulusumuzu kurtarmıştır, biliyorum. Kurt başlı bayraklarımız bütün dünyada dalgalandı. Kutsaldır, ilin sevimlisidir, sözüm yok... Ceylanların tenini koklayan, koyunlara saldıran her kurt kutsal sayılmaz. Çoğaldılar, sürülerimize rahat vermiyorlar. Vurulmaz iseler elimizde mal kalmayacak."

Hakan, oğlunun pes etmediğini görünce üzerine varmadı. Sessizce:

"O da payını, ürüşünü götürüyor. Sürünün bir koyunu, onun başının sadakası olsun! Doyacak ve gidecek. 'Kurt komşusunu yemez!' derler. İl gider, töre gitmez..." dedi.

Oğuz kaygılandı:

"Ağzına sağlık, baba! Senin her sözün bana emirdir; ama kurdun kutsallığı eski çağlarda kalmış. Bunu ozanlar da söylüyor:

Gece kalkıp yürüyordum,

Kara, kızıl börü gördüm.

Kalın yayım kura kurdum,

Beni görüp yalı aştı.

Dedelerimiz kurdu gördüklerinde sadaktan ok alıp yayı çekmişler. Vurma dedin, bundan sonra vurmam! Ancak bütün yaratılmışlar birbirinin yemidir."

Kara Han, kurdun öldürülmesinin ona bedbahtlık getireceğini hissetti. Oğlu, ilin kurtarıcısına ümit bağlamak yerine el kaldırmıştı... İç i yandı; ama yoldaşlarının yanında ona kıymadı:

"Vurmuşsun, bayrağımıza takılır! Ancak unutma, inancını tutmazsan il de seni tutmaz!"

Sonra konuşmanın bittiğini gösteren bir hareketle:

"Dinlenin, erkenden kalkacağız!" dedi.

Dışarıya pek belli etmedi; ama Oğuz'a çok kızdı. İlin inancı- na aykırı iş yapmak, töre yasağıydı. Ata sözü dinlememektir. Güz Han'la hakanlık çadırının önüne vardılar. Öfkesini kardeşinden saklamadı:

"Günümüz savaşta geçti. Evlatlarımızın işi ok atmak, kılıç çalmak olduğundan törelerimizi unuttular."

"Hatasını söyledin ona! "

"Başı koşum görmemiş küheylana benziyor... Yanaşırsan arkasını dönüyor. Biraz daha diretirsen nalını alının ortasına yapıştırır. Boğazına ürken atıp yavaş yavaş öğreteceksin."

"Anası yapabilir bu işi."

"Yok, artık o çağı değil. Ana kucağından çoktan sıyrıldı. Başka bir yol arayıp bulmalıyız."

Kara Han bir süre sustu. Sonra:

"Geleneklerden kopamıyoruz. Yüreğimde bir dileğim var. Seninle ilgili... Hakan da olsam kapına gelmeliyim. Oğul da senindir, kız da. Banu'yu ver, Oğuz'a nişanlayalım. Düşünlerini yapalım, başı karışsın. Onun ipini Banu yığar. Kızını inançlı, inatçı yetiştirdin. Bunu biliyorum." dedi.

Güz Han, sözün bu şekle dönüşeceğini düşünmemişti. Önce şaşırdı, belli etmese de büyük kardeşinin kızına elçi gelmesine sevindi. Zaten Banu'yu ağabeyi verecekti. Ailelerin âdeti, geleneği baştan beri böyleydi. Küçükler ağabeyin olduğu yerde, kızlarının elçilerine cevap veremezdi. Amcası, Oğuz'u beğeniyordu. Oğuz'un yaşlıtlarına benzemediğinin o da farkındaydı. Her gün biraz daha

olgunlaşıyordu. İlde, obada yiğitliğiyle eşi benzeri bulunmayan bir alperendi. Kollarındaki güç, kuvvet sayesinde kimse çıkamazdı karşısına. En iyi üstatlardan, âlimlerden dersler almıştı. Yüzündeki tan ışığına benzeyen aydınlık, temizlik ortadaydı. Büyük kardeşinin yerine, Oğuz gibi olgun bir hakan yakışırdı. Ayağının uğurlu olacağına inanıyordu. Bu kismete yok diyemezdi. Bir yıl kadar önce karşısına çıkan bir Tangut falcısının sözlerini hâlâ unutmamıştı.

Falcı şöyle demişti:

"Evinize güneş doğmuş... Bir elçi, bir yalvaç doğmuş; hissetmemişsiniz. Bayrağınızı göklere çekecek, başınızı yükseltecek."

Bu sözler karşısında Güz Han'ın kalbi titremişti. Hangi büyücüye, falcıya sorduysa aynı sözleri duydu. Oğuz'un diğerlerine benzemediğini çok erken fark etmişti. Yaşından beklenmeyecek şekilde akıllı, yetenekli, yol yordam bilen, konuşmasıyla dinleyenleri büyüleyip etkisi altına alan bir çocuktü. Seçilmiş olduğunu görüyordu. Falcıların dile getirdiği işaretler sadece onda vardı. Yaradan'ın elçiliği yalnız ona yakışırdı. Yüreği rahatlamıştı. Banu için daha iyi bir kismet olamazdı...

"Ulusumun, ailemin büyüğü sensin. Banu hizmetçisi olsun Oğuz'un. Belekten bir çadırdı yatarak aynı devenin üzerinde büyüdüler. Çocuklukları hep birlikte geçti."

Kara Han güldü: "Bu bir alın yazısı! İki de bizimdir."

Orda yerleşince geceler, yıldızları salkım salkım koparıp yere serpiyordu sanki.

Ateşler ışıık ışığa, söyleşenler ses sese... Kurt uluması, at kışnemesi, gök gürültüsü... Yeryüzünün tüm sesleri birbirine karışarak büyük bir haykırışa dönüşüyordu. Bu seslerde yıldızların sevgi fısıltısı, ışığın aydınlık dili, uzak binyılların sırları duyulurdu.

Her boyun kendi türküsü, kendi türkücüsü vardı. Boylardan farklı sesler yükselirdi. Altay kartallarının zılgıt sesine, güneylilerin çakıllıkta koşan atların nal seslerine benzeyen saz tıngırtısı, kuzeyden gelenlerin ana geyiğin boğazında kaydattığı böğürtüyü andıran sesleri, ovaların sonsuz acıyla dolu iniltisi karışırdı. Telli kopuzun

yürekte ilham alması gibi, ağız kopuzu da kimsesiz yaylaların otunu, çiçeğini dillendiren erken tan yellerinden esinlenirdi...

Bir ocaktan kurt uluyuşuna benzeyen bir ses yükseliyordu:

İsteğin koyun olsun,

Boğazla toyun olsun,

Boz börü, hu!

Karındaşım, hu! İnağım, hu!

Çağır beni yeryüzünün sonuna.

Kılıcım, kargım,

Kanadım, silahım!

Ak atım, hu!

Kır atım, hu!

Götür beni yeryüzünün sonuna.

Altın yayımdan uçan,

Kara demirden geçen,

Ötkün okum, hu!

Yetkin okum, hu!

Uçur beni yeryüzünün sonuna!

Başka bir ses, yaşam sevgisiyle dolu, tok ve gururlu idi:

Atımı dağa vurdum,

Dağ bana geçit verdi.

Atımı nehre sığdırdım,

Nehir bana içet verdi.

Atımı yurda sürdüm,

Sen de ver payımı, kız!

Göl kenarındaki bir ateşin başında ozan, Türk'ün desteği, tapınağı olmuş dağları övüyordu:

*Beyler konuk geldi sana,
Övün dağlar! Övün dağlar!
Ozan ele kopuz alsın,
Kesilmesin toyun dağlar!
Atla uyansın yolların,
Yaz donatsın çöllerini!
Bun (dert) bozmasın illerini,
Gülsün halkın, köyün dağlar!
Orada gedikler karardı,
Burada bahçeler bardadı,
Sorsalar, cennet nerededir?
Söyle dağlar! Söyle dağlar!*

Beyler bütün gece, göl kıyısına serilen halıların üzerinde yiyip içerek eğlendiler. Gökte ay parlıyor, göz önünde sonu görünmeyen bir gümüş denizi dalgalanıyordu. Erkenden yola çıkılacağını bilen delikanlılar, yılın bu zamanında geceleyin de sıcak olan suya atlarını vurdular. Gölden çıkan, sudan doğuyordu sanki.

Gün atınca yola koyuldular. Bu, sıradan bir göç değildi. Savaşsız, kayıpsız, ilkbaharın canlılığıyla neşe bulan bir yolculuktu. Tekrarı mümkün müydü, bilinmez. Çal- çağır, av, yarışma, yürüyüş... Kişinin on yılda bir görebileceği benzersiz günlerdi.

Türk'ün büyük tapınağına giden halk, Ala Bel'i aşınca şaşkınlıktan donakaldı. Dağların söze gelmeyen, tarifi imkânsız bir harikasıyla karşı karşıyaydılar. "Tanrı Dağı" büyük bir ok ucu gibi bulutları delmiş, göğe saplanmıştı. Dağların şahıydı o...

Göç, Sarıcak yakasıyla inerek Tanrı Dağı'nın şırım şırım yamaçlarından yukarı doğru yöneldi. Yol, dağın karı eksik olmayan

zirvelerine uzanıyordu. Kayalar, geçit vermemek için direndiler. Kara Han bu yerleri bilmeyenlere:

"Kayalar yol verecek, korkmayın! Bu nehir nereden geliyor peki?" dedi.

Suyu takip ederek ilerlediler. El içi gibi dümdüz olan nehir yatağı, yol olmuştu onlara. Kayaların arasından akıp gelen gelen su, çakıllıkta yayılıp geçide dönüşmüştü. Kayalar başları üzerinde çember oluşturmıştılar. Işık, nazlı nazlı süzülüyor; at tırnaklarından sıçrayan su damlacıkları, pırıl pırıl yanıyor; çakıllık, mücevher köylerine benziyordu. Binlerce at ayağından kopan ses, insanın içine işleyen bir çalgı gibiydi. Geçit önce daraldı, sonra genişledi ve aydınlandı. Karşlarına bir ucu dağların karlı başlarına direnen, her taraftan silsile dağlarla korunan, ağaçlı yamaçları, serin nehirleri, ata boy vermeyen çimenleriyle cenneti andıran bir vadi çıktı.

Kara Han atının üzerinde dikildi ve:

"Oh be! Güzel Erkon, işte yine buluştuk!" diyerek atının başını serbest bıraktı.

Kılavuzların, muhafızların önde gitmesi Türk ordu töresiydi; ama işte göçün bozulmaz dizilişi unutulmuştu. Belli ki ordu komutanları, alperenler bu duruma alışkındılar. Açılıp yol verdiler Hakan'a. Kara Han, cins atını koşturup öne geçti ve ileriye doğru yol aldı. Derenin yanında, yedi çeşmenin yan yana çağladığı "yedi bulak" denilen yerde elini kaldırarak:

"Burada konaklayacağız, beyler! Erler konsun Erkon'a. Türk dağlarının her birinin bir erki, Erkon'u var. Bu dere yalnız bizim yüzümüze açıktır. Göç burada dinlenecek. İl beyleri ise Ata Mağara'ya gidecek..." dedi.

Ertesi gün ordadan ayrılan ulus başkanlarının atları, süt gibi dağlardan süzülen küçük nehri takip ederek yola koyuldular. Suların kaynadığı yerden güneye dönerek kayalar arasından ilerlediler. Bir gün önce gördükleri kovuğa benzeyen, ancak bir atının geçebileceği genişlikteki deliğin önünde attan indiler. Dizginleri, arkadan gelen at bakıcılarına verdiler. Kara Han, defalarca gelmiş olduğu yere sanki

ilk kez geliyormuş gibi heyecanlıydı. Yüreği göğsüne sığmıyordu. Burayı ilk kez görenler ise şaşkınlık içindeydiler. Az sonra ulusun kutsal ziyaretgâhına girilecekti. Her birinin ta çocukluklarından beri duydukları, ulusun beşiği olan Ata Mağara önlerinde duruyordu. Bu yerin sonsuz sırları, her bir Türk'ün yüreğinde yaşıyor; onunla birlikte yeryüzünün dört bir tarafına yayılıyordu... Burası başlangıçtı; ama son da olabilirdi.

Kara Han:

"Bozkurt, bizi bu mağarada beslemedi, hayır! Ata Ünür dediğimizde tüm bu nehir boyunca vadiyi, dünden beri geçidin üzerinde gördüklerimizi düşünmüşler. Bozkurt, altından geçtiğimiz kayalardan yol açmış. Bakın! Bu geniş vadide kaç bin kişi yaşayabilir? Burada korkusuz, sorgusuz, kimseye hissettirmeden yüzyıl da kalınabilir. Burası ne kadar büyük de olsa bir ev gibi kapalıdır. Tanrıların evidir... Tanrıseverlerin beşiği, Türk ulusunun Yaradanlarla görüşme yeridir burası!"

Beylerin elleri kalktı. Kurt ulumasına benzer bir ses, kayalarda yankılanarak çok çok uzaklara yayıldı. Önde Kam Ata, arkada orta yaşlı kamlar mağaralardan dışarı çıkarak konukların önünde bağır bastılar.

Ata Mağara'da çoktan beri bunca adlı sanlı konuk bulunmamıştı. Önde giden kamların arkasından geniş bir taş odaya girdiler. Her taraf elle yontulmuş gibi sıvalıydı. Girişten akan ışıktaki, mağaranın çadır tepesi gibi yuvarlak olan kubbesi açıkça görünüyordu. Sol taraftaki damla çeşmenin suyu, taşta küçük bir gölcük oluşturmuştu. Su, öylece kayanın altından süzülüp akıyordu.

Her yere kurt, geyik, keçi putları dizilmişti. Ünür'ün kendi taşlarından yontulmuş olanlar da vardı. Bu putların birkaçı, içi yosunla doldurulmuş derilerdi. Beyler odayı dolaşırken bağır basıp kutsal putlara ilahiler söylüyor, dualar ediyordular. Bütün odalar sırayla gezildi. Konukların konuşmaları mağaranın derinliğinde kurt ulumasına benziyordu. Beyler gördüklerinden etkilenip de uluyor muydular yoksa? Kara Han'ı karşılayan, hep yanı başında dolaşan,

kendisi de bir kaya parçasına benzeyen, ayağı çizmeli, omzu atkılı, şiş böklü mağara bekçisi Kam Ata, misafirlere Ata Mağara'nın ulusun ziyaretgâhına dönüşmesinin tarihçesini anlatıyordu. Burası sadece putların korunduğu yer değil, aynı zamanda bilgi hazinesiydi. Türk sanatkârlarına ait tanrısal çalışmaların izlerini saklıyordu. Bunu herkes iyi biliyordu.

Kam Ata'nın sesi binyılların ötesinden geliyormuşçasına etkili ve büyüleyiciydi:

"Bu Ünür, Tanrılarla atalarımızın ruhlarının komşu oldukları, kutsal anılarla dolu bir yerdir."

Işık, bir yerlerden yol bulup içeri süzülüyordu. Ay ışığı gibi çekici, sihirli bir aydınlık vardı burada. Işığın kayaları delip de kendisine nasıl yol bulduğu bilinmiyordu. Mağaranın taş duvarları, kümbezi (kubbesi) demir gibi kızarıyordu.

Odalar arasındaki geçitler, kollu labirentleri andırıyordu. Önde Kam Ata olmasa konuklar bu labirentte şaşırıp kalırdılar. İç odalar daha büyüktü. Kendilerine çırak denilen yardımcılar, ellerinde yağ kandilleriyle duvarlar boyunca dizilerek odaları aydınlatıyordular. Konuklar, beklemedikleri bir manzara karşısında şaşırıp kalmıştı. Üzerine binlerce ateş böceği konmuşçasına ısıt ısıt parlayan granit kaya, Yaradan'ın isteği ile ya da özel olarak elle yontulup yuvarlak bir yüreğe benzetilmişti. Yaşı bilinmeyen resim ve yazılar, yukarıdan aşağıya tüm duvarı kaplamıştı.

Kara Han, putlar ağılı olarak adlansa da ulusun büyük sanat gücünü gösteren, geçmişin sihirli izlerini koruyarak kutsallaşan, asıl tanrılık yeri olan bu mağara mülkünü içine sığmayan bir coşkuyla geziyordu. Bu kutlu yerleri özellikle Oğuz'un görmesini istiyordu. Buradaki duygu selinin, ataların ulu ruhlarının onu yanlış düşüncelerden kurtaracağına, ulusun inançlarına boyun eğdireceğine, bu kutsal ziyaretten sonra, "Boynum kıldan ince, başımdan büyük konuşmuşum!" diyerek kendisinden özür dileyeceğine inanıyordu. Ancak Oğuz'un yüzü, kendi ışıklı çehresi ile ne düşündüğünü saklıyordu.

Kam Ata, kılavuzluğunu sürdürdü:

"Bunlar, ulusumuza ait sonsuz bilgilerin en ulu örnekleri olan kutsal taş kitaplar, sonsuza kadar yaşayacak bitiklerdir (yazı, yazıt). Büyük geçmişte, yalnız gök elçilerinin ve kamların anladığı, insanoğlunun ortak anlaşma dili olan Senzar dilinde (ilk dil, kutsal dini dil) yazılanlar da var; bugün kullandığımız dille yazılanlar da. En önemlisi de budun ağacımızdır. Bu ağaçta milletimizin kökeni, kolu, dalı, yolu, boy ayrıntıları gösterilir. Yanında yeryüzünün çizimi vardır. Tanrıların bize verdiği yerler, sular, dağlar, yollar gösterilmiştir bu çizimde. Kökenimizi, yurdumuzu unutmayalım diye... Bakın, ne yazılmış burada! "

Kara Han dikkat kesildi. Sanki uzun yolları sadece bu sözleri dinlemek için katetmişti.

"Türk Hakanı yer sahipsiz kalmasın diye gönderildi. Bu yerler-sular ancak Türk hakanlarının elinde olmalıydı. "

Gözler Kam Ata'ya çevrilmişti. O, göksel bir sesle devam etti:

"İlimizin, töremizin düzenini koruyan yazılardır bunlar. Bunları unutursak; uluları, onların ruhlarını da unuturuz. Ata Ünür'ün sayısı bilinmeyen odalarındaki sayısı belirsiz bitikler, belgeler bu yüzden çok değerlidir."

Kam Ata bir süre sustu, sonra gözünü Kara Han'a dikerek:

"Yeryüzünün ilk yazıları, çizgileri de onlara aittir. O çizgiler bizim atalarımızın izleridir. Doğudan batıya kadar tüm topraklara buradan yayılmışlardır. O yazıların en eskileri de burada bulunur."

Oğuz'un yüreği "küt küt" atıyordu. "Tanrı'nın birliğini, büyüklüğünü bir daha gördüm!" diye düşündü. Putlar oyuncaktan başka bir şey değildiler. Yeri göğü yaratan Tanrı'ydı. "Ey taptığım, sevdiğim, övdüğüm Yüce Tanrım! Babamın kara gönlünü ışıkla doldur. Beni anlasın, yeri uçmak olsun. Babamla aramızdaki ayrılığı, sen çöz. Ak alın buruşmasın. Yüreğine kötü düşünceler sızmasın. Bana kızmasın, deve gibi kükremesin. Bu yanlışlardan kendisini kurtarsın. Bu yontma ağaç oyuncakları, bu yüzülmüş deri uyukları, yoğurma balçık putları

tengri deyip sevmesin. Onların ruhlarının varlığına inanmasın! Sana yorulmadan dua ederim, Tanrım! Ululardan ulusun, yücelerden yücesin! Sen anadan doğmadın! Sen babadan olmadın! Kimsenin payını yemedin. Kimseye güçlük çıkarmadın. Aldığını göğe götüren görklü Tanrım! Dediğine sığındım. Bir olan, belli Tanrım."

Ata Mağara, Oğuz'un fikrini değiştirememiş; onu il beylerinden iyice koparmıştı. Yüzü Tanrı'ya dönüktü. Onunla konuşuyor, onu duyuyordu. Tek olan Tanrı'nın gücü, kılıcı olarak ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğuna inanıyordu.

Kara Han, oğlunun çehresinin aydınlandığını gördü. Oğuz'un gözleri, karanlıkta ateş gibi parlıyordu. Bu durumu beyler de fark etmiştiler. Bu ışığın Oğuz'un başka bir havayı solumasıyla ilgili olduğunu anlayanlar da vardı...

Kam Ata'nın kılavuzluğu sona eriyordu:

"Atalarımız demiri burada buldular, burada erittiler, yeryüzüne buradan dağıttılar. Çin'in İpek Yolu, Türk'ün demir yoludur. Onu buradan başlatmıştır..."

Ongunların⁵ toplandığı büyük odaların birinde, yapma Çalaplara, ataların ruhlarına dualar okundu. Ses, mağaranın taş duvarlarını davul gibi çalıp gümbür gümbür gümbürdetiyor; buradan tüm vadiye yayılıyordu.

Bu sırada göç, Yedibulak'ta çadırlarını kurmuş; her zaman yanlarında taşıdıkları tözler karşısında yalvarıyordu:

"Ulu Çalaplar hepimize yâr olsun, ulusu korusun, yoldan sapanları yola getirsin... Doğruyu görmeyenin gözlerine ışık versin..."

Ey atalarımız, bizi duyun! Bize bir avuç tohum verdiniz, onu yeryüzüne serptik. Bir damlaydık, bir deniz olduk!

Adınızı, varlığınızı yeryüzüne tanıttık! Ata adını, ana öğüdünü yüce bildik!

Yurdumuzu kutsal kıldık! Dünyanın tek beyi olduk!

5 Ongun: ilkel toplumlarda topluluğun kendisinden türediği sanılarak kutsal sayılan hayvan, ağaç, rüzgâr vb. doğal nesne veya olay, totem.

Nereye gittiysek, doğruluk götürdük!

Eğilmeyen başları eğdik, bükülmeyen kolları bükтік!

Sevinin, bizi de sevindirir!

Bize ve yurdumuza yardımcı olun! "

Ata Mağara'dan çıktıklarında, Erkon tüm güzelliği ile gözleri önündeydi. Karlı dağlar, Erkon'u dört bir yandan çevirip avuçlarına almıştı. Vadi; güneş ışığıyla, kar ışığıyla, Ata Ünür'den akan sırların ışığıyla, halkın birliğinden doğan gücün ışığıyla, Kurban Bayramı'nın kutlu ışığıyla dolmuştu.

Ata Mağara'dan bakıldığında, aşağıda küçük dağ nehirleri boyunca yerleşmiş olan yurt ve ovanın çıkışına, vadinin ağzına götüren kağı yolu açıkça gözüküyordu.

Kara Han'ın altın başlı ak çadırı; Erkon Vadisi'nin tam ortasında, Yedibulak'ın başında kurulmuştu. Ziyafet zamanıydı... Erkon'u koruyan, orada sürülerini çoğaltarak oğullarını yetiştiren bölgenin ileri gelenleri toplanıp geidiler. Uzun saçları sırtlarına kadar inse de sakalsızdılar. Şölene yüzlerce kişi katılmıştı. Kurban Bayramı, ulusun büyük umutlarla bağlı olduğu bir bayramdı. Bayatların, ataların adına kesilen kurbanların ulusu isteklerine yaklaştırap kansız, savaşırsız rahat bir yaşama kavuşmalarına yardım edeceğine inanılıyordu. Bu bayram aynı zamanda güç, erlik denemesiydi. Her yıl ulusun yiğitlerini, alplarını ortaya çıkararak tanıttırdı. En önemlisi de bu bayramın barış gücüydü. Buradan ayrılanlar, ulus birliğinin onurunu yüreklerinde götürürdüler. Tabii kırılanlar, bu barış ortamından düşmanca duygularla ayrılanlar da olurdu.

Töreye göre şölen, at yarışlarıyla başlardı. Bu yarışlar, ulusun gücünü ve erlerin savaş ustalıklarını gösterir; yarışmacıları birbirine yaklaştırırdı.

Oğuz'un geçen bayramdan beri bir boy daha büyüdüğünü, yaşlılarının başkanı olduğunu herkes görebiliyordu.

Vadide kesilecek ilk kurban için at koşturdular. Yerleşim yerinden çok da uzak olmayan, yemyeşil yosunlarla kaplı kayaların arasında, insana boy vermeyen çimenlikte geyik sürüsünü bulmak o kadar da zor olmadı. Burada da ilk av Oğuz'un kısmeti oldu. İlk av önemliydi... Ne kadar av vurulursa vurulsun, beylerin beklediği ilk avdı. Bu av, il beyleri arasında paylaşılır; kardeş boyların başkanlarının her birine az da olsa dağıtılırdı. Sonrasında yüzlerce hayvan kesilecek olmasına rağmen, kurbanlık avdan bir parça yemeyen il başkanı, yanına yöresini de alır; çeker giderdi. Av eti dağıtıldıktan sonra, dağın güney yamacında güneşe doğru at, koyun kurban edilirdi. Bundan sonra ant, yemin töreni başlardı. Beyler kılıçlarıyla bileklerini çizer, büyük sağrak (içecek kabı) taki kıpkırmızı içeceğe her erin kanı damlatılırdı. Sonra her biri kanlarının karıştığı bu içecekten sırayla içip ellerindeki kılıcı şahit tutarak ulusun birliğini koruyacaklarına, töreye, ocağa, yurda bağlı kalacaklarına yemin edip bayram andını-şarabını içerdiler.

Ocak töresine göre o zamanlar "tin" denilen ulu ruhlara, Tanrılara gün boyu dualar edilirdi. Erler yalvarışa geçerek dualarını ettikten sonra yemeğe otururdular. Yedibulak'tan az uzakta at tapınağı da vardı. Yılkıcılar, çobanlar, sığırtmaçlar da orada kendi kurbanlarını keserdiler. Gündoğan Türkeş başkanı, ismi Tabgaç'ın kara bağrını yaran, azman bedenli, bıyıkları kulaklarında düğümlemiş Gündüz Bey, düğün başkanı seçildi. O, altın kadehi Kara Han'a verdi. Kara Han:

"Bey karındaşlarım, ulusun büyükleri! Ulu Bayatlar bizi kurbanlarımıza bağışlayıp yurtlarımızı korusunlar. Gök çadırımız, yer karargâhımız oldu. Doğu ile batı arasında ayağımızın değmediği toprak kalmadı; ama kökenimizi unutmadık. Bilgi, bitik sahibi olduk. Savaşlarda, seferlerde ilk yollarımızı kaybetmedik. Kırılarda yaşamak, bizi buradaki yerlerimizden koparmadı. Bu sebeble bu tören yerinde toplandık. Ulaşılması zor olan uzaklıklarda yaşasak da biriz. Dünya beyliği alın yazımızdır. Seyrek buluşmamız bazı sıkıntılar doğurur; ama olsun... Biz bir ulusuz. Bir kanın, bir dilin, bir törenin çocuklarıyız. Bir erkeğin belinden gelmişiz. Birliğimiz

bozulursa doğunun, batının, yabancı illerin askerleri bizleri çiğner. Birliğimiz bozulmasın! Bayatlar bizi korusun!"

Ortada dağ gibi yığılan koyun, deve, at etleri eriyip gitti. Kırmızı tulumları boşaldı.

Düğün beyi gülümseyerek:

"Kardeşler, Çin Hakan'ı kızını verip beni kendi tarafına çekmek istiyor. " Kızımı alıp Çin ordusunun başına geçsin. Kuzeydeki beklenmedik düşman akınları dursun. Yılda yüz bin metre ısı ısı ısı yanan güzel ipek kumaş, pamuk, bez, keten, pirinç verelim; savaş bitsin." diyor.

Beyler birbirine bakiştılar. Sessizliği Kara Han'ın gök gürültüsüne benzeyen kahkahası bozdu:

"Yiğit Köroğlu'nun gönlüne Çin kızı düşmüş, beyler!"

Birisi söz attı:

"Çin güzeli kimin gönlünden geçmez ki! "

Uygur Hanı, Alıncı oğlu Alpdoğan:

"Onlar ev kedileridir. Ovada solar, yok olurlar. Türk kızlarının yükünü çekemezler. Bize dayanacak olan kendi kızlarımızdır..."

Gündüz Bey neşesini bozmadı:

"Karıştırmayın beyler! Tabgaç'ı Çin'e zorla bağlamayalım. Onlar da bizden kopup gidenlerdir."

Altaylı Böğü Han oğlu Enik, acı acı gülümsedi:

"Tabgaç'ın Çin'e karışacağı yoktur, doğrudur. Bizden kopup gidenlerdir, doğrudur. Peki, onları Çinliden ayıran nedir? Anlatır mısın bize? Onlar, Çinliyi değiştirip bize yaklaştırmaktansa bizi Çin'e yamamaya çalışıyorlar. Bizden kopup bize sırt çevirenler, Çinliden daha katı düşman olurlar. Onların sadece hayatları değil, yürekleri de değişti. Ne biz gibi bizdendirler, ne de Çinli gibi Çinliden. Arayı kesmeseler, bu savaş şimdiye dek bitmiş olurdu."

Kara Han, hâlâ kahkahalarla gülüyordu:

"Hanımından korkmuyor musun?"

"Hanım ne diyecek? 'Ulusum için gerekirse beş Çin kızını birden al!' diyor."

"Uğurlu olsun, bey! Belki Tabgaçların donmuş kanlarını sen harekete geçirirsin."

Yine gülüştüler. Bu sözlerin ne kadar ciddi, ne kadar şaka olduğunu kimse sormadı.

Köroğlu diretti:

"Bayatlar bizi Çin komşuluğu ile sınava çekiyor, beyler! O kadar verimli yerlerde yaşayıp da bu kadar küçük yürekli, kafasız olmak... Akıl almaz bir şeydir bu! Erkeğini, dışından ayırmak mümkün değil. Biz geyik, kuş avlarız; onlar insan avlar. Biz, kurbanı hayvanlardan kesiyoruz; onlar insanlardan. Tanrıları da kendi yarattığı insanların kanına susamış. Üstelik kuşların en yırtıcısını da Tanrı oğlu sayıyor, onlara da kurban kesiyorlar."

Kara Han, çadırını ve artan yiyeceği Erkonlulara yağmalattı. Ata Mağara ziyareti sona ermişti. Güneşin altında cilveleşen Erkon'un başına dolanmış dağlara, nehir kıyılarındaki ormanlara, yamaçlarda ikişer üçer kurulmuş çadırlara son kez göz attılar ve Erkonluları Tanrılara ısmarlayıp yola koyuldular. Geline yol gidilmeliydi; ama geldikleri yolla dönmediler. Bu kez yolun kestirmesini seçtiler. Issık'ın doğusundan geçip Uygurlardan gelen il yoluna, kervanları batıdan doğuya, doğudan batıya taşıyan ünlü İpek ya da Türk Yolu'na girdiler. İki günde, otuz iki dağ nehri geçtiler. Yol işlek olduğu için nehirlerle köprüler kurulmuştu. Her birinin hangi bey tarafından, hangi çağda yaptırıldığı belliydi. Beylerin isimleri, yolculara geçit veren köprülerle yaşıyordu. Gölün kuzey çevresi daha yeşil, daha güzel ve genişti. Köpüre köpüre göle koşan küçük; ama güçlü, taşkın nehirlerin hangisini izlesen, yılan boğazından çıkmış gibi dümdüz çam ağaçlarının karlı tepelere doğru dikildiğini görüp ormanların sessizliğine dalarsın. Daha ileride ormanların yerini ardıc ve çay dikenleri alır. Gerçekten de tanrısal, ilahi güzelliğe sahip yerlerdi. Göç, Çu Nehri'nin Alatau'nun eteklerine yayıldığı yerde durdu. Burası yol ayrımıydı. Kara Han, bir süre buralarda dinlenecekti.

İl beyleri, başlarında alperenlerle kendi yurtlarına doğru yol aldılar. Oğuz'un yüreği, şimdiye kadar hissetmediği bir acıyla doluydu...

Kara Han, yurt yerlerinde dinlenerek sonbahara doğru Sığınak'a döndü. Yayladan yeni dönmüş olan ulusa katıldı. Güzle kışı orada geçirecek, sonra sık sık karışıklık çıkaran Başkurt Han'ın üzerine yürüyecekti. Başkurt Han'ın Yağmur Taşı'nda gözü vardı. Her canı sıkıldığında elçi göndererek taşı istetirdi.

Oğuz Han elçilere:

"Çin Hakanı bu taşın peşindedir. Onu anlayabiliyorum. Kuraklıktan kurtulmak, yağmur yağdırmak istiyor. Başkurt iline de kuraklık mı geldi? Yıl boyunca başınıza dökülen, yağmur değil mi?"

Elçi:

"Baskurt Han'a göre o taş yağmuru hem yağdırır hem de dindirir."

Yağmur Taşı'nı avucunda tutan, yeryüzünü de tutardı. Başkurt Han bunu biliyordu kuşkusuz...

Kara Han, Çu ve İnci Nehirleri boyunca uzanan çiftliklerine gidecekti. Kendisine atalarından miras kalan bu yerler, ilini yedirip doyuruyordu. Bu verimli, bereketli topraklarda doyaya oturamamıştı. Tarlalarını çiftçilere, hizmetçilere ekirip biçtirir; kışın satacağını satar; kendi ihtiyaçlarıyla birlikte ulusunun ihtiyaçlarını da karşılar; satıştan elde edilen altını hazineye, hayvanları ise sürülerine katardı.

Rüya

Oğuz, Ata Mağara'dan dönünce Uslu Hoca'yı buldu.
"Atabeyi'm, Ata Ünür'ü gördün mü?"

"Gördüm, evladım!"

"O balçık Çalaplari, içine ot doldurulmuş sığır, dağ keçisi derilerini, kokmuş korkulukları, yılan, tosbağa Tanrılarımızı da gördün mü?"

"Gördüm."

Uslu Hoca, Oğuz'un ne demek istediğini anlamıştı; ama öğrencisini sessizce dinlemeye devam etti. Sözü er geç kendi amacına getireceğini biliyordu.

"Gördün, ancak 'Bunlar yabani, iyi yetişmemiş insanların sırimasıdır; ulusumuza yakışmazlar. Bizim Yaradan'ımız yeraltına sığmaz, saklanmaz. O başımızın üzerindedir. Beşiğimiz oradadır, oradan gelmişiz.' demedin, öyle mi? Törelilik kişi böyle mi olur?"

"Sen de diyemezsin, yavrum! Yıllarca önünü alarak bu sözleri söylemene engel oldum. Bundan sonra da izin veremem! Tanrı gözle görülmez, anlayışla bulunur..."

"Peki, üstadım, yerin altını üstünü bilen insanlar, ne diyorlar? Söyle bakalım!"

"Benim düşünceme göre, 'Ulusun inancına karşı gelinmez!' diyorlar. Atalarımız binyıllar boyu onlara tapmış."

"Atalarımıza kalsa, 'Doksan dokuz bayım, bayatım var!' diyecekler. Tüm yaratılmışlar, Yaradan'a bağlıdır. Yaratılan ile öldürülenden Tanrı olmaz. Yontulmuş ağaçlara inananlar, Yaradan'ı kavrayamazlar. Ulu Tanrı başlangıcı ve sonu olmayandır. Yaradan; kendisi yaratılmayan, bugün var olanı yarın yok edebilen, sadece kendisi yok olmayan, yaşam veren, yaşatandır. Keçi, sığır kemiği mi yapabilecek bunları? Bu uydurma tengricikler, Ulu Yaradan'ın adına yakışmazlar."

"Sözünü bil, Oğuz! Yontma ağaç dediklerine inanmayabilirsin; ama Hakan'a ve ulusa karşı duramazsın. İncancın aslı nedir, ben de anlamam; ama ilin elinde, tüm nesneleri kesip doğrayan keskin bir kılıçtır. Sen elig (baş), hakan olacaksın. Böyle düşünürsen geleceğini yok edersin."

"İncancımı babamdan sonra açıklasam, 'Han babasının vasiyetini bozdu, hakanlığını kullanıp incancımıza saldırdı.' diyecekler. Şu anda kimseye söz vermiş değilim. Kuş gibiyim. İnanç seçmekte özgürüm. Ulusumuzu tek olan Tanrı'ya inandıramazsam, hiçbir şey istemem! Balçık tengriciklere tapan ilde, hakan olmaktansa kendi özgür düşüncemin beyi olurum."

Uslu Hoca'nın yüzünün rengi sık sık değişiyordu. Gözleri aniden alevleniyor, ansızın sönüyordu. Korku, onur, sevinç birbirine karışmıştı.

"Zor bir yol tuttuğunu, bu yoldan hiç dönmeyeceğini biliyorum, yavrum! Ben, seni yerin ve göğün bilgisine ulaştırmaya çalıştım. Törelere dokun demedim... Atana, babana karşı gel demedim... Bundan sonrası alın yazısına bağlıdır!"

Oğuz:

"O gece ben, Ata Ünür'ün varlığını görerek yüceldim. Babam da dahil, geçmiş büyüklerimle övündüm. Gece, yeme içme şöleninden kaçarak geri döndüm. Ateş etrafında, yıldızların altında kamlarla baş başa kaldık. Büyülü, bilgin kişilerdi. Ben anlattım onlar dinledi, onlar anlattı ben dinledim. Düşüncelerini okudum. Yağmur Taşı hakkında söylenenlerin doğruluğunu, yanlışlığını

anlamak istedim. Onlar, benim gelecekte ulusun başına geçecek vâris olduğumu biliyor; açık konuşuyordular. Onlardan çok şey öğrendim. Tan ışıgı gözümün acısını azaltmak isterken ilginç bir düş gördüm. Düşümde, karşı kıyısını görmeye göz yetmeyen bir su çıktı. Tulumları şişirmeye zaman bulamadım. Ak azman atım beni suya vurdu. Batmadı, yüzmesi gerekmedi. Su sanki sertleşti, taşa dönüştü ayağının altında. Tam bu sırada bulutlar aralandı. Gökyüzüne bir baca açıldı. Oradan üstüme bir top ışık yayıldı. Işığın içinden, denizlerden derin, gülümseyen bir göz dikildi üzerime. Bu gözde, göğün bir parçası sular gibi dalgalanıyordu. Konuşan da bu gözdü: 'Kendi elleriyle süsledikleri şeylere tapanlar, suç işlediler! Seni yeryüzüne kendi isteğim ile yüksek ruhum, elçim olarak gönderdim. Ulusa dön, onları doğru yola çağır! Kendine güven, düşündüğünü yap, yaptığını inan. İncancını kaybetmedikçe, yerin düzenini bozmadıkça seni kimse yenemez, yok edemez!' Bundan sonra göz kapandı, ben bayrağımın gökyüzünde açıldığını gördüm."

Uslu Hoca düşünceye dalmıştı. Uzun zaman sonra Oğuz'a bakıp:

"Yorumu güzeldir; ama bunun bir düş olduğunu unutma!" dedi.

"Hocam, düşler bitmiyor... Sana daha önce de anlatmıştım. Rüyalara, cadılara önem vermediğini biliyorum; ama o sabah ilginç bir olay daha oldu. Artık halk arasına çıkarak düşüncelerimi anlatmam gerektiğini düşünüyorum."

"Diğer ilginç olay nedir?"

"Kam Ata'yı ve çıraklarını incitmekten korkarak rüyamı onlara anlatmadım. İlginc olan, Kam Ata'nın da benimkine benzer bir rüya görmesiydi. O, saklamadı: 'Tanrı'nın nişan vurduğu koldan korkmak gerek! Sen göklerin elçisisin, seçilmişsin. Bunu tan vakti, rüyamda gördüm: İnci Nehri'nin yakınında iki ağaç vardı. Biri fıstık, biri çam ağacı. Fıstık da çam gibi soğuk günde solmamıştı, yeşildi. Ağaçların arasında küçük bir tepcecik vardı. Baktığında ona gökten bir ışık vurduğunu görüyordun. Tepcecik gözümün önünde yükseldi,

yarıldı, üstüne bir ak çadır çıktı. Çadırdaki, elinde Yağmur Taşı'yla sen oturuyordun, tüm ulus önündeydi.' Böyle söyledi, Kam Ata. Başka bir söz söyleseydi, gönlümü aldığı düşünürdüm. Ne var ki bir tan vakti, benzer rüyaları görmemiz ilginçtir. O, hakanlığını gördüğünü söylüyor; ama bu rüyalar sadece hakanlıkla ilgili değil. Bunu o da biliyor. Tabii ki söyleyemez! Tanrım bunu benden bekliyor. Geri durursam onun yolundan sapmış olurum."

Uslu Hoca, sözünden dönmedi:

"Sen kamların rüyalarını başkalarına geçirdiklerini, uzaktan uzağa düşünceleri yönlendirdiklerini bilmiyor musun? Onları dinle; ama onlara uyma. Ben de bir kamım. Yerlerin, suların dilini bilirim! Ama cadılara uymam! Kamlar seni babanla karşı karşıya getirseler, ulus uçuruma yuvarlanır."

Uslu Hoca, Erkon'dan ne zaman ayrılacaklarını sordu. Oğuz'dan duydukları onu şaşırtmıştı; ama bunu sezdirmemeye çalıştı. Gözleri uzaklara daldı, düşünceler sardı onu. Sözü edilen gün, küçük farklılıklarla benzer bir rüyayı o da görmüştü. Oğuz, bir kan nehrini ayağının altına bakmadan geçmiş; gökten inen bir top ışığın içinde yeryüzünün sonuna doğru yürüdükçe yürümüştü. Uslu Hoca rüyasını öğrencisine anlatmadı. "Kaynayan dere, geçitsiz olmaz!" diye düşündü. Bir çıkış yolu bulunacaktı elbet...

Oğuz'un Düğünü

B abasının Banu'ya elçi gitmesi, Oğuz'u şaşırttı. Üç amcasının üç kızı vardı. Beraber büyümüşler. Üçü de Oğuz'a vurgundu. Birbirinden gizli, üçü de Oğuz'un kendisini seçmesi umudu ile yaşıyordu. Oğuz'a bırakılsaydı, küçük amcasının kızı Aytaç'ı seçerdi. Kızların en küçüğü olmasına rağmen; en güzeli, en akıllısı oydu. Ama seçimi babası yapmıştı. Onu kıramazdı.

Oğuz'la Banu'nun düğünü Sıgnak'ta oldu. Şenlik, yedi gün yedi gece sürdü. Ozanlar Oğuz'u övdüler. İl bahadırları soylamalar söyledi. Uzaktan yakından gelen yiğitler at koşturup tat aldılar, ok atıp ad aldılar, güreş tutup ipek gömlek aldılar. Sürü sürü koyun kesildi, tulum tulum içecek içildi. Açlar, kimsesizler doyuruldu. Aydan arı, sudan duru, dağlar çiçeği, ilin güzeli Banu ok attı. Oğuz, düğün çadırını okun saplandığı yere kurdu.

Gelini süsleyip bezeyerek çalgı eşliğinde Oğuz'un ak çadırına getirdiler. Oğuz; atına at ulaştırmadan, okuna ok yetiştirmeden, dizini yere değdirmeden yarışıp güreş tutarak coşkulu düğün dansı oynadı. Sonunda yıkanıp ipek ergenlik giysisini giyerek murat çadırına girdi.

Banu çadırın ortasında, ağzı duvaklı onu bekliyordu. Oğuz'u görünce ona doğru yürüdü, elini öpmek istedi. Oğuz elini öptürmedi. Amca kızının başını kaldırıp duvağını açtı. Elma çiçeği gibi ak yüzüne bakarak:

"Tanrı muradımızı versin, kız!" dedi.

Banu'yu kollarına alıp göğsüne kadar kaldırdı, yanaklarını başı dumanlı gibi kokladı. Dudaklarını kor gibi yakan dudaklarına dayayıp dirilik suyu içermişçesine içti. Banu amca oğlunun boynuna sarıldı. Sonra kolları boşaldı, güçten düştü ve, "Bozkurt'un ruhu, yardımcım ol!" dedi.

Oğuz, Banu'yu süslü yatağa uzattı. Yakasının düğmelerini açarak tek tek üst gömleğini, alt gömleğini, topuklarına kadar inen dizliğini çıkardı. Tan vaktine kadar murat alıp murat verdiler. Tan vaktinden sonra Banu, başını beyinin göğsüne koyup kuzu gibi büzüldü. Oğuz sırtüstü uzanmış, çadırın içinden göğşe açılan bacadan yıldızları seyrediyordu. On beş günlük ay da onları seyre dalmış gibiydi. Gök, çadırı dolduran ay ışığı ile birlikte bir parça ak bulut da göndermişti.

Banu, Oğuz'un göğsüne baş koyup muradına ermekten doğan sevinç ve mutluluk içinde uçuyordu. Heyecanı dindikçe dili açıldı:

"Kanıım, Hakan'ım, yiğidim... Tengrilerime bin alkış, seni bana yazmışlar."

Üç gün üç gece çadırdan dışarı çıkmadılar. Oğuz bir akşam, Oğuz başının adamları ve arkadaşlarıyla birlikte derede çağılayan suya indi. Banu'nun kaybetmek istemediği kokusunu, buz gibi suda yıkadı.

Bir gün Banu'ya:

"Tengrilerim deme, Tanrım de! Doksan dokuz Tanrımız yok bizim, tek bir Göktanrı'mız var. Ben de onun elçisi, yalvacıyım! Buna inan, kabul et. Başkalarına da anlat!" dedi.

"Başım ayağının altında; ama inancıma dokunma, Oğuz! Sözüne dikkat et! Ulusumuzu kurtarmış Bozkurt'a, Tanrı demeyip de ne diyeceksin? Göktanrı dediğin de nereden çıktı? 'Erim, Tanrı'nın elçisidir!' desem, 'Banu delirdi!' diye beni taşlarlar. Sus, bu sözü bir daha söyleme!"

"Söylediğimi yapıp beni desteklemezsen, yatağımızı ayıracaksın... Sevgilim, hanımım bana inanmazsa ulus nasıl inanır?"

Oğuz, o günden sonra Banu'ya yaklaşmadı. Birkaç gün bekledikten sonra çadırını da ayırdı. Banu günden güne eridi. Erinin onunla aynı yastığa baş koymadığını anasına anlattı, sebebini söylemedi.

Kara Han olayı duyduğunda:

"Oğuz düşünmeden bir şey yapmaz! Banu'yu beğenmiyorsa Küz kardeşimin ondan daha ileri bir kızı var, onu alırız." dedi.

Aynı gün, ikinci kardeşinin kızını istedi.

Kardeşi:

"Büyüğümüz sensin. Sözüne bağlıyız. Terçiçek kurban olsun Oğuz'a."

Yine düğün oldu. Terçiçek'in attığı okun saplandığı yere dikilen ak çadırdaki Oğuz, Terçiçek'le murat alıp murat verdi. Yeni gelini tek Tanrı'ya tapmaya, onu Tanrı elçisi olarak tanımaya çağırdı. Terçiçek de onun aklını kaçırdığını düşündü. O da Banu'nun yoluyla gitti. Oğuz, ak çadırında yine yalnız kalmıştı. Amca kızlarının onu tutmalarını, Oğuz'u kırdı. "Bir daha evlenmem, yeter!" diyerek yurttan ayrıldı. "Alın yazım böyleymiş... Tanrı beni paylaşmak istemedi. Onun yolundan başka yolum yok, ne isterse onu yaparım." diyerek atıyla çöllere içine daldı. Babası arkasından adam gönderdi. "Amca kızlarını beğenmediyse başkalarını alırız!" dedi. Kara Han oğlunun yurdundan uzaklaşmasına çok üzülmüştü.

Oğuz:

"Babam kırılmasın, yurttan kopmadım. Arkadaşlarımla avlayıp at koşturarak dinleniyoruz. Bir daha evlenmeyi ise aklımdan bile geçirmiyorum. Hakan babama gerekirse, hemen geri döneceğim." dedi.

Bir gün yiyip içmekten, at koşturmaktan yorulup ormanda, fıstık ağacının altında uyumuştur. Yarı uykulu, kuşların sesini duydu. Hangi kuştur bu acaba? Yorulmak bilmeden tek bir söz söylüyordu:

"Kalk git! Kalk git!"

Ansızın fıstık ağacının dalları aralandı. Başının üzerinde Erkon'da gördüğü gözü, Göktanrı'nın gözünü gördü. Gözün öfkeli olmasından korkmuştu; fakat her şey ilk gördüğü gibiydi. Sonsuz, kaçınılmaz, çekip götüren... Tanrı'nın gözü sanki, "Üzülme! Her şeyin zamanı, çaresi var. Uyan, yurda dön!" diyordu. Oğuz gözünü açtığı anda, fıstık ağacının bahar rüzgârı ile yavaş yavaş sallanan dallarını seyredip taze yaprakların hışırtısını dinledi.

Sonra yerinden kalktı, arkadaşlarını çağırarak yurda doğru yola koyuldu. Yolun kestirmesini seçti. Rüyasında gördüklerinin sonuçlarını görmek için acele ediyordu. Yurt yerine az bir yol kalmıştı ki nehirde çamaşır yıkayan kızları gördü. Nehir kıyısına bir sürü kelebek konmuş gibiydi sanki. Ovaların tüm çiçekleri açıvermişti burada. Bunlar, Kara Han'ın üçüncü kardeşi Or Han'ın kızı Aytaç'ın hizmetçileriydi. Oğuz, bu güzelliği seyretmeden geçemedi. Aytaç'ın ona gülerek el salladığını görünce eski hatıralar yüreğini sızlattı, atının başını çekti. Aytaç ona yaklaştı:

"Hakan babamın sevimli oğlu kimi arıyor? Burası av yeri değil..."

"Amcasının güzel kızını arıyor..."

Aytaç önce güldü, sonra yüzü durgunlaştı:

"Büyük amcalarımın kızları örnek oldu bana... Sadece onları değil, amcalarımı da kırdın. Babamın da kırılmasını istemem!"

Oğuz duygulanmıştı. İçindekileri paylaşmak için birisini arıyordu. Aytaç'a:

"Söz açılmışken dinle! Suç onlarda... Benim inancıma inanıp sözümü tutmadılar. Yolumu bilmeyen beni de bilmez."

Aytaç duyduklarına inanamadı:

"Bu yüzden mi ayrıldınız?"

"Evet! 'Bir daha evlenmem!' dedim. Kim beni anlayıp olduğum gibi kabul ederse onunla evlenirim. Okum üçüncü kez taş a çarpın istemiyorum!"

"Taşa çarpmaz! Sen tüm kızların gönlündesin. Hangimizi seçeceğine düşünüp tartışırdık. Onlar büyüktü, yolları da açıktı. Sıra bana gelirse düşünürüm..."

Oğuz, Aytaç'ın açık konuşmasına şaşırılmıştı. Zaten ulusun tüm kızları, ezilip büzülmeden konuşurdular; ama amcasının hâlâ çocuk sandığı kızının bu kadar yürekli olduğunu bilmiyordu. Ona, ilk defa görüyormuşçasına baktı. Yetişkinlik yaşına gelmiş kızı sevdiğini, babasına zamanında bildirmediğine yanırıyordu. Ansızın, fıstık ağacının altında gördüğü düşü hatırladı. Bu yolla nereye gittiğini, neden acele ettiğini anladı!

"Sıra sende Aytaç! Baştan yanlış oldu... Onların yaptığını sen yapmazsın!"

"Hangi yolunu tutmadılar, söyle de bileyim."

"Onlara, 'Ben bir olan Göktanrı'nın elçisiyim!' dedim; 'Sen kafayı bozmuşsun!' dediler."

Aytaç duydukları karşısında heyecanlandı:

"Senin göklerin sevgisinden yaratıldığına, ilimizin, obamızın ışığı olduğuna kim kuşkuyla bakabilir ki? Kimseye benzemediğini, seçilmişliğini, yalvaç bilgisiyle dolu olduğunu neden göremediler?"

"Sen gördüysen, bu bana yeter!"

Kız yavaşça:

"Ben senin bir parçanım. Ne istersen, ona baş eğerim! Nerede küpen varsa orası bana kulak, nerede tarağın varsa orası bana baştır. Taş koyduğun yere, baş koyarım!" dedi.

Oğuz, hiçbir şey söylemeden kızı bileğinden yapıştı ve onu kucağına aldı. "Düğün gerekmez bize!" diyerek atını koşturmaya başladı. Aytaç ne yapacağını bilemeden attan düşmemek için ona yapışıp kalmıştı. Oğuz'a, "Seni tutuyorum!" dedikten sonra sözünden dönebilir miydi? Kızlar şaşkın şaşkın onlara bakıyordular. Oğuz aradığını bulmuştu. Aytaç her yönüyle ona uygundu. Vâris olduğu için, babası başka ailelerden bir kızla evlenmesini istemezdi. Onu

yurda geri getirmek için, "Kimi beğenirse alsın!" demiş olsa da içten içe bu duruma üzüldüğünü biliyordu.

Oğuz, kısa bir sürede çok şey düşündü... Aytaç'ın onu anlamasının, onu desteklemesinin sevinci ile atını doğruca ordaya sürebilirdi... Ancak gizli bir ses, "Sen Tanrı'nın savcısıysın, yalnız kendini düşünme!" diyordu. Aytaç'ı bu şekilde, kaçırmışçasına alıp götürmek yakışmazdı ona. Geleceğin hatunu, amca kızlarının yanında gözü gölgeli olmamalıydı. Bu aceleciliği ile Aytaç'ın babası, sevimli amcası Or Han'ı da kırmaz mıydı? Ansızın atını durdurdu. Aytaç'ı da alıp yere indi. Aytaç, Oğuz'un fikrini değiştirmesinin sebebini anlamıştı. Oğuz gözünde daha da yükseldi.

Oğuz, gözlerini Aytaç'ın dupduru gözlerine dikerek:

"Bırak her şey geleneğimize uygun, geleceğin hatununa yakışır şekilde olsun!" dedi.

Aytaç ellerini kızarmış yüzüne tutarak:

"Bırak her şey senin istediğin gibi olsun!" diye karşılık verdi.

Oğuz'un kararı, Kara Han'ın yüreğini sakinleştirdi. Birkaç gün sonra Aytaç'ı süsleyip bezeyerek gelinlik çadırına getirdiler.

Aytaç ilk gece, "Bir olan Tanrı'ya kurban olayım! Onun elçisine de..." diyerek hayatının sonuna kadar Göktanrı'ya tapacağına yemin etti. Göktanrı'ya inananların ilk ocağı tutuşmuştu...

Baba Oğul

Oğuz, babasıyla yüz yüze oturmuştu. Fil kemiğinden yapılmış geniş il törü (taht), iki kişilikti. Büyük meclislerde, yabancı ülkelerin elçilerinin kabullerinde, il törenlerinde Aybike Hatun da Kara Han'ın yanında otururdu. Hakan bugün çok düşünceliydi. Nereden başlayacağını kestiremiyordu.

"Kulağıma kötü haberler geliyor, oğul! İnancında sağlam olmaman sarstı beni... Bu büyük ülkeye hakan olacak kişi, inancın yardımı olmadan hiçbir şey yapamaz! Yüreğini rahatsız eden nedir? Anlat bana! İki kardeşimi, iki kolumu küstürdün! Kızlarından yüz çevirdin, bakmaz oldun. 'Damadımız olmasına rağmen, kızlarımızı yalnız bıraktı. Suç sende, onu çok serbest bıraktın... Çok geçmez, Aytaç'ı da boşar!' diyorlar."

"Düşündüğümü saklamamayı bana sen öğrettin, baba! Büyük bir yanlış içindeyiz. Şeytan bizi aldatıyor. Dünyanın beyi olmamıza rağmen, içimizi kölelik sarmış... Komşularımıza bak! Çin'de, Hint'te, kızıl yüzlü Tangut'ta inanç; insanın büyüklüğünü öne alıyor. Ulusu güçlendirip bir araya getiriyor. Bizde ise her boyun kendi tanrısı var. Çamurdan, ağaçtan, deriden putlara tapıyorlar. Diz bükemiyorum onların karşısında!"

"Ulusun gözü bizdedir, Oğuz! İlimiz- günümüz batar; bizden yüz çevirirler. Senin hakanlığını kabul etmezler!"

"Ben köle ruhlu insanların değil, bir olan Tanrı'nın iradesine bağlıyım! O beni kendisine elçi seçti! Bunu tüm ulus bilmeli, bilecek de! "

"Başsız oğul! Bayatların gazabından kork! "Elçiyim" diyen cadıları, kamları çok gördüm! Sonunda hepsi yok olup gitti. Yolunu şaşırma! Kolunun gücü, anlayışının keseri varsa tengrilerimize ver! Bu bir üstünlüktür. İyiye yaklaştığında iyi büyür, kötüye yaklaştığında da kötü!"

"Benim iyilikten başka yolum yoktur, baba! Korku bana yakışmaz. İlimizi bu sonsuz yalandan, bu yapma tengrilerden kurtarmak bana düşüyor. Bu bir-alın yazısıdır! Gözümü açtığımdan beri kendimi bu yükün altında hissediyorum. Bu yolda, beni kimse durduramaz. Sana şimdiye kadar açmadım, sözümü gönlümde sakladım. Seni kırmak istemedim! Tanrı'nın isteğıyle her şeyi kendin anlar, ulusumuzu bu yanlıştan kurtarırsın diye bekledim. Artık susmam mümkün değil! Bu işin kutsallığını, Göktanrı'ya bağlı olduğunu anla; bana kırılma."

Kara Han sustu... Konuşup kızarak Oğuz'u yola getiremeyeceğini anlıyor; soylarının, tüm akrabalarının, hakanlığın kaderinin, kendi kaderinin bu inanç meselesine bağlı olduğunu, ona anlatmaya çalışıyordu:

"Beni göklerin isteğı ve kutsal törelerimiz tahta oturttu. Son günüme kadar ilimizi, ulusumuzu korumalıyım! Törelerimize, düzenimize kendi öz oğlum da karşı gelse yenilecek; ulusun gönlüne, inancına el atanın eli kesilecektir. Bunu böyle bil ve unutma!"

"Alın yazımızdan başkasını görmeyiz, baba. Ben anamdan tek tanrılı doğdum. Başka inancım yoktur, olamaz da. Ulu Tanrı yardımcımız olsun!"

Kara Han yerinden fırladı. Aybike Hatun onu elinden tutarak:

"Kara Han! Sen başsın, töremizi de inancımızı da koruyan sensin! Bensiz yarlık (ferman) çıkarmaz, karar vermezsin. Kızma da dinle! Oğuz'un da bilmediğı bir sırrı açacağım sana! Yirmi yıl içimde sakladım... O doğduğunda ne kadar üzüldüğümü görmüştün.

'Neden böyle?' diye sorduğunda, 'Bilemiyorum!' dedim. Doğruydı... Bebek süt emmiyor, yüzünü benden çeviriyordu. Göğüslerim şişerek gömleğime sığmaz olmuşlardı. Yürüdüğümde yakam ıslanıyordu. Ağlamaktan yorulmuştum. Çadırımızdaki tengrilere diz çökmekten dizlerim yara olmuştu. Oğlumun yaşayacağına dair hiçbir umudum kalmamıştı. Bir gece yavrum rüyama girdi ve, 'Sütünü emmemi istiyorsan, putlardan uzaklaşıp tek olan Göktanrı'ya tap; onu tanı!' dedi. Üç gece peş peşe aynı rüyayı gördüm. Senden saklı olarak oğlumun bir olan Tanrı'sına taptım, ona yakardım. Söylesem inanmazdın, beni de çocuğumu da öldürürdün. Elimi göğse kaldırıp, 'Ulu Tanrım, Göktanrı'm! Sütümü çocuğumun isteğine uydur, tatlı yap!' diyerek dualar ettim. Söz ağzımdan çıktığında, Oğuz bana yaklaşıp emmeye başladı. Onun Göktanrı'nın seçilmiş, sevimlisi olduğuna inandım. Bir yaşında, beklemediğimiz bir anda konuştuğunu unuttun mu? 'Ben Göktanrı'nın yere gönderdiği ışığım. Onun için adımları Oğuz koyun!' demişti. Kafandan silinmiş olamaz... Çocuğun dillenmesinin sevinci içinde ne dediğini anlamadan, 'Boyumuzda, bundan daha güzel çocuk doğmamıştır!' dedin. Seferlerden, savaşlardan, hakanlık kaygılarından çocuğun nasıl büyüdüğünü anlamadın bile. Oğuz'un gece gündüz, tek Tanrı diyerek Göktanrı'yı andığını, yaşlılarına da sürekli onu anlattığını bilmedin. Rüyalarında sık sık söylediğı, 'Bir olan Ulu Yaradan'a alkışlar olsun!' sözleri de seni düşündürmedi. Oğlunun yüzünde, Ulu Tanrı'nın ışığını görmüyor musun? Bu kadar güç, sonsuz bilgi neredendir? Düşünmedin mi? Ok atmada, süngü atmada, kılıç çalmada, bilgi yarıştırmada karşısına kim çıkabildi? Bütün bunların Göktanrı'ya bağlı olduğunu, oğlunun diğer çocuklara benzemediğini düşünmen gerekirdi. Oğuz, senden sonra yurdun ve yeryüzünün koruyucusu olacak. Bunu kamlardan da Çin cadılarından da duydum. Yıllar önce Çinlilerin, 'Türklerde bir çocuk doğdu, yeryüzünün düzenini değiştirecek!' diyerek gezdiklerini unuttun mu? Yalnız Hakan sarayına burunlarını sokamadılar. Aradıkları çocuğun senin evinde olabileceğı akıllarına gelmiyordu. O zamandan bugüne çok sular aktı. Oğuz'un yaşından büyük düşündüğünü, adım attığı her yere ışık taşıdığını çokları gördüler; bir sen göremedin... Olsun!

Seni kınamıyorum. Günlerin savaşlarda geçti, artık uyan! Biz bir olan Tanrı'ya tapıyoruz, sen de tap!"

Kara Han başını tutarak tahtına çöktü:

"Altımda tahtım çökmüş, hissetmemişim. Döşeğimden hatunum kaçmış, fark etmemişim... Kendi oğlum inancımızdan dönmüş, kendisini elçi sanıyor, teselli verenim yok! Ulu ruhlar, bütün bunlar hangi suçum için?"

Aybike Hatun, Hakan'ın bu düşünceli halinden faydalanmak istedi. Kolunu Hakan'ın boynuna doladı:

"Oğlunla hatununun inancını uzun yıllar hissetmemişsin, bundan sonra da hissetme! Bize kıyarsan, tüm ulusun çöker. Kendi ailenin başka inanca bağlılığından yıllarca bilgisiz kalmaya kimse inanmaz. İl dışlar seni! Düşman baş kaldırır. Her şeyi Yaradan'a bırak! Bırak, çözüm ondan gelsin. Kim bilir belki de Oğuz'u eski yoluna döndürür..."

Aybike Hatun, yıllarca uzun boylu düşünmüş; söylediklerinden başka bir yol bulamamıştı...

Hakan durumu anladı. Görünürde içindeki yangını boğmuştu; fakat gönlünde Aybike Hatun'u ve Oğuz'u bağışlamadı. "Kendi oğlumun katili olmak da benim alın yazımmış!" diye düşündü.

Töreye göre il başkanlığı ile inanç başkanlığının bir olması, yurdu güçlü kılıp güven içinde tutuyordu. Ancak şimdi Kara Han'ın ayağının altından yer kaçmıştı: "Baba şerefi oğula kalır!" diyorlar. Hangi oğula? Inancından dönene mi? Boynunu okşadığım, yerimde görmeyi dilediğim, sevgili oğlum! Ulusu sana emanet etmek isterken elimi, dilimi kısalttın neden? Bir benim oğlum için ulusun kınılmasını nasıl isteyebilirim? Düşmanları kendimize mi güldürelim? Töreyi tanımayan hakan, başkalarını töreye nasıl uydurabilir? Bir yanda il, töre, hakanlık; bir yanda Oğuz... Babasına direnen, onu dinlemeyen, bir sözle ilin düzenini bozarak yerlerimizi düşmanlara kaptırabilecek olan Oğuz! Hayır, bu söz halka söylenemez!" diye düşündü.

Kara Han, kendinden geçercesine yurdu için çalışmış; zorlu savaşlardan geçip ölümlerden dönmüştü. Bugün olmasa da yarın hakanlıktan ayrılacaktı zaten. Onu düşündüren ilin sonraki günleriydi... İl yılgınlığa düşüp bir bayrak altında toplanmış topraklar, düşmanların ellerine geçebilirdi. İli korumak için kendisini can alıcıya verir, oğlundan da geçerdi. Başkanlarından düzen isteyen Hakan'ın kendi sarayındaki inanç hainlerinin varlığı bilirse atalarının, büyüklerinin bütün emekleri boşa çıkardı. Böyle bir durumu yaşamaktansa ya onun ya da Oğuz'un gitmesi daha doğru olurdu. Ulus mu, oğul mu? Üçüncü bir yol bulamıyordu...

"Oğuz, iş büyümeden ulu dediği Tanrı'sının yanına gitmeli. Yeri uçmak olsun! Halk, oğuldan ileridir." diye düşündü. Ancak bunu nasıl yapacaktı? Yıllarca boynunu okşadığı oğluna, nasıl el kaldıracaktı? Sonra nasıl yaşayacaktı? Peki, o zaman ne yapmalıydı? Baş koyup koruduğu, binlerce yurttaşının kanıyla büyüttüğü il, bir kaypak oğulun oyunuyla dağılacak mıydı? Ulu Tanrılar, yardım edin! Çözün bu çözülmez işi! Bırakın, oğul katili olmayayım! "

Güz Han'la Kür Han, Oğuz'un kızlarına yüz vermeyip küçük kardeşleri Or Han'ın kızıyla aynı çadırdaki oturmasını, acı içinde izliyordular. Oğuz'dan geçmemiştiler, ayıbını yüzüne vurmamıştı; ama içten içe kırılmıştı ona. Kara Han'ın korkusundan seslerini çıkaramıyordular; fakat elbet kızlarının öcünü alma zamanı gelecekti. Oğuz'un Aytaç'ı alması, küçük kardeşleri Or Han'a soğuk davranmalarına sebep olmuştu. Suçu, onda ve kızında görüyordular.

İl yaylaya toplanmıştı... Oğuz, dağların avı tükenip yaylalar yurtlanmadan yoldaşlarıyla birlikte Issık Gölü'ne gidip avlanmak istiyordu. Babasından izin istedi. Geçen yaz gerçekleştirdikleri yolculuk sırasında, gönlü o dağlarda kalmıştı. Babasıyla tartışmış olmak onu çok üzüyor, içi içine sığmıyordu. Çok dalgın ve mutsuz olan Oğuz, yurttan uzaklaşmak istiyordu.

Kara Han, "Gitsin de geri gelmesin!" diye düşünerek, "Olur!" dedi.

Oğuz, erleriyle birlikte Hantengri'nin koynundaki Erkon'a, Ata Mağara'ya ulaştı. Erkon Vadisi'nde av avlayıp kuş kuşladı. Yerli beylerle, kamlarla güzel günler geçirdi. Herkesi bir olan Göktanrı'ya tapmaya çağırırdı. Kam Ata'yı da ikna etmeye çalıştı. Yola buradan başlamalıydı...

Sözle anlamadıklarını görünce, "Bu uygulamalardan, yontma ağaçlardan Tanrı olmaz! Bunlar, ulusu yükselmekten alıkoydular!" dedi ve Ata Mağara'daki doksan dokuz putu yıkıp dağıttı. "Bakın, Göktanrı'nın yüzü gülüyor... Sizin putlarınız ise kendilerini bile koruyamadılar!" diyerek yoldaşlarıyla birlikte oradan uzaklaştı. İl henüz göçmemişti. Oğuz, yaylalarda karşısına çıkan yerli beyleri Göktanrı'ya tapmaya çağırırdı. Keskin, inançlı, etkileyici sözleri karşısında, tahta Çalaplara tapanların inançları alt üst oldu.

"Ata Ünür, bundan böyle oyuncak putların saklandığı yer değil; Ulu Göktanrı'nın ocağı, ilin bilgisinin, bitiklerinin hazinesidir!" dedi.

Kam Ata'nın dünyası dağılmıştı... Kara Han'la Oğuz'un arasında kalmış, taptığı putlarına ağlıyordu. Bir yandan da Ata Mağara'nın kutsallığı alınırsa kendisini kimin koruyacağını, ildeki değerinin ne olacağını düşünüyordu.

Ulak göndererek olanları Kara Han'a ulaştırdı...

Herkes yükünü yüklüklere doldurmuş, evini barkını toplamıştı... İl, tan vaktinde harekete geçecekti. Son emirler veriliyordu. Çadırlar toplanmış, keçeler bükülerek çinlenmişti. Yük atları, katırlar, uzun yol zamanının geldiğini hissetmiş gibiydiler. Acele etmeden göy-neşen cins develer, buğrular hörgüce vurulmuş ya da kapılardaki ağaçlara, çivilere bağlanmışlardı. Kara Han'ın sayısı bilinmeyen savaş donanımı; silah, pusat, hazine arabaları hakanlık çadırının çevresini sarmıştı. Göç öncesi, Hakan sarayında son şölen hazırlıkları yapılıyordu. Kardeşlerinden, kardeşlerinin çocuklarından, yeğenlerinden, danışmanlarından başka kimse çağırılmamıştı. Seferle ilgili istişare toplantılarında, yetkililerden başka kimse olmazdı. Bu yüzden bu toplantılar daha uzun sürer, beklenmeyen tartışmalar yaşanır.

O akşam Güz Han'ın kızı Banu'nun evinde başka bir toplantı daha yapılıyordu. Güz Han, Hakan'ın toplantısına gitmeden önce kardeşi Kür Han'ı da yanına alarak kızına gitmişti. Terçiçek'i de çağırılmışlardı. Oğuz'un boşamış olduğu kadınlar, babalarıyla baş başa idiler. Yabgu Hakan'ın yeğenleri olarak ulusun törelerine saygılı büyümüşler. İnanç bozulursa babalarının, dedelerinin ilin başında duramayacaklarının farkındaydılar. Bozkurt'a, putlara, ulu ruhlara gönülden bağlı olmaktan şeref duyuyordular. Kuş gibi özgür, sabırlı büyümüşler. Beklenmeyen olaylarla yüz yüze gelerek bunaldıkları zamanlarda kendilerini kaybetmezler, gönül sırlarını söylemezler. İl, "hu" diyerek hep birlikte doksan dokuz tengriye yöneldiğinde, gözlerinde yaşlar birikirdi. Oğuz'a, kendilerini boşamış olmasından ziyade ulusun inancına karşı çıktığı için kızgındılar.

Bir yandan da çocukluklarından beri hepsinin gözlerinin ışığı olan, akıllı ve doğruluğu ilden ile yayılmış Oğuz'u hâlâ seviyorlardı. Banu daha çok üzülüyordu. Oğuz'la göbek kesme olduğunu herkes biliyordu. Oğuz'un nişanlısı, sonra da kadını olma hayali ile büyümüşü. Al düğünlük giydiğinde, ok atarak ak beylik çadırını kurduğunda, o çadırın kapısından girdiğinde kendisini dünyanın en talihli kadını saymıştı.

Kızlar istemeseler de yaşadıklarını babalarına anlatmaktan başka bir yolun olmadığını görüyorlardı. Gözlerinden yaz yağmuru gibi seller aktı. Anlattılar, anlattılar... Kardeşler, "Bu bir gönül işi değilmiş... Kara bulut, ölüm gibi ulusun üstünü sarmış. Bu durumu Kara Han'a anlatmalıyız!" dediler.

Ata Mağara'daki olaylar ile ulaşmadan önce Çin sarayına ulaşmıştı. Daha doğrusu, önce Tabgaç'a ulaşmıştı. Tabgaç, Çin'le Türk ili arasında bir ildi. Kendilerini Türk'e yakın salsalar da köklerini unutarak Çinliden daha katı Çin yanlısı olmuşlardı. Türk kökenli olmakla Türk olunmuyordu... Çin'de devlet kuranlara bin beş yüzyıl başkanlık edip çeşitli Çin adları altında gizlenen Gök oğulları da Türk soyluydular. Çin'in eğlenceli yaşamı, bozkırın zor hayat ko-

şullarına tercih edilmişti. Zaman içinde geçmişlerini unutarak Çinli olmuşlardı. Doğrusu, bu duruma karşı direnç de göstermemiştiler. İktidar ve güç, soy kimliğini unutturmuştu. Çin'i kendilerine bağlama düşüncesiyle yola çıkmış olsalar da kısa zamanda kendileri Çinli oluvermiştiler.

Çin'in kuzeybatısından gelen Tabgaç elçileri, Oğuz'u yolda buldular. Elçi başı açık konuştu:

"Ulu Çin İmparatoru size bayrak, hakanlık veriyor. Bayrağınızı nerede dalgalandırırsanız, biz yanınızda olup sizi koruyacağız." dedi.

Oğuz şaşkınlık içinde:

"Siz aklınızı kaçırmışsınız! Bizim bir ilimiz var! Bayrağı, ordu-su, eri, ereni, erki ve görkümüyle... İlimizin başında da babam, Kara Han bulunuyor. Ben hakan değilim! Onun askerlerinden biriyim!" dedi.

Oğuz'un canı çok sıkılmıştı. "Köpek gibi koku alıyorlar... Amaçları, babamla beni karşı karşıya getirmek. Babam, sağ salim ayaktaiken ölüm aşısı için acele ediyor, alçaklar!" diye düşündü. Babasıyla bu şekilde yollarının ayrılması, onu kedere boğdu. Yurda dönüp babasının gönlünü almalıydı...

Hakan sarayında; aile fertlerinin, Yabgu Han'ın soyundan gelenlerin, tarkanların⁶ ve danışmanların katıldığı şölen sürüyordu. Kardeşleri ile yeğenlerinin geç de olsa yemeğe katılmaları, Kara Han'ın gönlünü açmıştı. Aybike Hatun her zamanki yerinde, Hakan'ın yanında oturuyordu. Banu, Terçiçek ve Aytaç da yerlerini almışlardı. Yüzleri ince ipek duvakla örtülüydü. Yemekler yiyilip içecekler içilmişti. Kara Han'ın içki kabı ara vermeksizin dolup boşalıyordu. Olgunlaşmış çilek rengindeki kupa suyuyla içini yıkamak istiyordu sanki. Gelinlerine dönerek:

"Kadınlarımız duvağı öğrenmek istemiyorlar. Gelinim gibi değil, kardeşlerimin güzel kızları gibi sıkıntısız oturun!" dedi.

⁶ Tarkan: İmtiyaz sahibi, soylu kişi. Bu kişiler vergi vermez, kağan ve hanların huzuruna izinsiz girebilirler.

Gelinler titrek elleriyle duvaklarını çıkardılar.

Kara Han sordu:

"Banu ile Terçiçek'in güzellikleri, Oğuz'u neden ilgilendirmedir? Töremizde tek evlilik var; fakat ona izin verdik. İki kere evlendi. Sonra üçüncü evliliğe gönül verdi. Aytaç'a bağlanıp günlerini onunla geçirdi. Bu durumun sebebini öğrenmek istiyorum."

Gelinlerin başları yere eğilmişti...

Ok yaydan çıkmıştı artık. Kara Han, kardeşlerini inciten meseleyi anlamaya çalışıyordu... Yüzünü onlara çevirdi:

"Kolumun gücü, belimin kılıcı kardeşlerim! Sizler de mi konuşmayacaksınız?"

Kara Han'ın konuyu kendilerinden önce açması, Güz Han'ı sevindirmişti:

"Büyük Hakan, izin ver; gelinler konuşsunlar! Onların bildiğini biz bilemeyiz."

Hakan, yüzünü Banu'ya çevirerek:

"Sen anlat, büyük gelinim!" dedi.

Banu, başını yerden kaldırmadan:

"Sormasaydınız, söylemezdim... Dilim, ağzım kurusun... Başımızda kara bulutlar dolaşıyor, Hakan'ım!" dedi.

Oğuz'un Aytaç'ı tercih etmesi, Banu'yu içten içe üzüyordu. Boş bir inanç yüzünden reddedilmiş olmak da kadınlık gururunu fazlasıyla incitmişti. Birden yüreğinde, Oğuz'a karşı büyük bir nefret duydu. Ve onun aleyhinde konuşmaya başladı:

"Ayağındaki ölüm, Han'ım! İnançsız il, ilsiz hakanlık olmaz. Oğuz'un yolu töreye, ile, size karşıdır. Onu kendimden çok sevsem de sizi, yurdu ondan daha çok seviyorum. Oğuz, inancımızı atarak bize, 'Göktanrı'ya inanın! Benim bir olan Tanrımı tanımazsanız, ben de sizi tanımam!" dedi. Ben, 'Gökte Tanrı olmaz, göğün neresinde oturuyor, Tanrı?' diye sordum. Onun kutsal putlardan uzaklaşmasına, sizi saymamasına içerledim. O da bizi attı. Aytaç, onun buyruğuna boyun eğdi ve tek tanrılı oldu. Oğuz da ona bağlandı. Oğlunuz ve

sevgili eşi, ilimizin inançlarına sırt çevirmiş, atalarımızın yolundan çıkmışlardır."

Kara Han, küçük gelinine:

"Söylenenler doğru mu?" diye sordu.

Aytaç'ın korkudan ödü patlamıştı:

"Doğru değil, Ulu Hakan! Oğuz, beni güzelliğim için tercih etti. Büyük gelinler kıskançlık çekiyorlar. Beğenilmemiş olmak, onları çok üzmüş ki böyle çirkin yalanlar söyleyebiliyorlar."

Kara Han bağırdı:

"Şimdi hanginize inanmalısınız?"

Oysa büyük gelinin doğru söylediğini biliyordu. Aybike Hatun'un sözüne uyup olayın üstünü kapamakla yanlış yaptığını anlamıştı. "Gelin doğru söylüyor! Ulu ruhlar üzerimizden çekildiler. Oğlum sadece inancımızın değil, ulusumuzun da düşmanı oldu. Dün, hatunla ben biliyordum. Bugün kardeşlerim, danışmanlar, hizmetçiler öğrendi. Yarın bütün il öğrenecek. Üstüme sel geliyor... Bugün durdurmazsam, sonra geç olacak." diye düşündü.

Söze kardeşleri karıştılar...

Güz Han:

"Ulusumuz bu yolda çok kan döktü. Yüzyıllar boyunca bütün soylarımız bu yola baş koydular. Mesele kızlarımızın incinmiş olması değil. Yüzlerce kız kurban olsun ona. Ancak dedelerimizin, yer ve göğün ruhu incinir bu durumdan. Yol bul, Ulu Hakan! Yoksa herkes ayrılarak kendi yoluna gider. Bölük pörçük olup başkalarının köleleri oluruz."

Kür Han:

"O bir ordu başıdır. Savaşa orduyu siz değil, o götürmelidir. İnanarak gönderseniz nasıl olacak, inanmazsanız nasıl? "

Kara Han'ın baş danışmanı Ulutürk böyle tartışmaları çok görmüştü. Olacakları hissedebiliyordu. Kardeşlerin sözlerinden kan kokusu geliyordu. Gözlerinden yaşlar süzülür...

Hakan'ın eli kalktı:

"Oğlumu ergenlik çağına gelinceye kadar sevip okşadık. Soyumuzun geleceği gibi sevdik onu. Yaşıtlarından farklıydı. Güçlü, anlayışlı, hakanlık için yetenekliydi. Demek ki gönlüne yol bulup yakın olamamışım. Benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?"

Kardeşler durumu anlamıştılar.

Kür Han:

"Ben, yeğenimin affedilmez suçunu bağışladım. Ancak sen baba gibi değil de il, inanç başkanı gibi değerlendirmelisin."

Kara Han, "Ah, akılsız kardeş! Kuru bir sözle bile tutmadın Oğuz'u. İnanç bir garmaktır. Benden sonra tahta çıkma isteği azdırmış seni. Kendi belinden olsa böyle cesur konuşamazdın." diye düşündü; fakat bir şey söyleyemedi.

Aybike Hatun:

"Söze karışmak istemiyorum; ama bu iş baba ile oğlunu karşı karşıya getirir. Kan dökülür, kurduğumuz hakanlık yıkılır. Oğuz'un ağzını aramadan yalnız gelinlerin sözünüle yetinmek yanlıştır. Oğuz gelsin, onu da dinleyelim."

Aybike Hatun sözünü bitirmişti ki kapıcı seslendi:

"Ulak geldi! "

Aybike Hatun'un yüreği sıkıştı. Ulağın uğur getirmeyeceğini hissetmişti. "Oğuz'dan geliyor. Onun sözü, gecenin tartışmalarını kesecek." diye düşündü. Gözü karardı, tahta zor yaslandı.

Kara Han sordu:

"Kimdendir ulak?"

"Kam Ata'dan."

Kara Han endişelendi. Ulağı topluluğun içinde dinlemek istemiyordu; fakat çaresizdi. Kam Ata'nın mühürlü deri bitiğini açıp şöyle bir göz gezdirdi. Yazıyı okuyamadı. Ulağa:

"Sen anlat!" dedi.

Ulak anlattı:

"Oğuz geldi, Ata Mağara'yı dağıttı. Oraya sığınmış olan ulu ruhları incitip putları ezdi. Kam Ata ile vekil beylere, ' Tek Tanrı'ya tapın!' dedi."

Kara Han'ın rengi, elinde tuttuğu aşılınmış derinin rengi gibi ağardı:

"Oğuz, nerededir şimdi?"

"Issık'tan geçerek Alatau Yaylalarına gidiyor."

"Kam Ata'ya ulaştır: Oğuz, suçunun cezasını alacak, üzülmesin. Ata Mağara'dan çıkmasın. Erkon'un korumalarını çoğaltacağım. Bu gece dinlen, yarın dönersin. Oğuz'la karşılaşma."

Aybike Hatun, oğlunun sonunun geldiğini anlamıştı. Bağından bir sancı yükseldi.

Kara Han kapıcıya dönerek:

"Bölge yöneticilerine, ordu komutanlarına, tarkanlara tan zamanı toplanmalarını söyle!" dedi.

Sonra kardeşlerine dönerek:

"Oğuz'a haber gitmesin! Karşısına geçerek tepeleriz. İlin inanç yerini, ziyaretgâhını dağıtmak başılsanamaz! Oğuz, yok olmazsa il yok olur! " dedi.

Aybike Hatun'un başı döndü, bulunduğu yere yığılıp kaldı. Gelinlerin üçü de yüzlerini kapadılar. Banu ile Terçiçek, ceza olarak ölüm beklemiyordular. Aytaç hıçkırarak saraydan çıktı.

Gecenin karanlığında, ordadan bir atlı ayrıldı. Aytaç'ın sözlerini, Oğuz'a ulaştıracaktı: "Gelinler seni sattı, babaları düşman kesildi, Hakan üzerine gelecek. Öldürmeye... Yüz yüze gelme! Yol bul! İş soğuyana kadar kaç, kurtul!"

Çin Parmağı

Çin elçilerinin biri gidip biri geliyordu. Burunlarını sokmadıkları yer yoktu... Son gelenler, kuzeylilerin arkası kesilmeyen saldırılarından duydukları rahatsızlığı dile getirerek dolaylı yolla bu işi Hakan'a yüklemeye çalışıyorlardı.

Kara Han:

"Biz Çin'den uzaktayız. Akınlar bizden değil. Düşmanlarınızı bulun, onlardan korunun!" diyordu.

Kervanlara saldırılar çoğalmıştı. Kara Han, " Kendileri çalışıyorlar, sonra da ortalığı karıştırmak istiyorlar!" diye düşündü. Sonra sesini yükselterek:

"Benim bayrağımın gölgesinin düştüğü yerlerde, sizin kervanlarınız dokunulmazdır. Demir götüren develerimizle birlikte gidiyorlar. Erlerimiz koruyor onları. Ne oluyorsa Turan Bozkırını geçtikten sonra oluyor... Oraya elimiz ulaşmıyor. Afgan Yaylalarında, Horasan'ın öbür tarafında sözüne güvenilmez tayfalar ayak açmışlar. Nereden geldikleri belli değil! Bizim yerlerimize de sahiplenmek istiyorlar. Benimki, seninki bilmezler. Baba kızıyla, kardeş bacısıyla evleniyor. Onlar, sizin kervanlara sokularak gizlice saraylarınıza kadar girip çıkıyorlar. İpeğin kendisi bir yana, kurdunu da çalıp götürecekler." dedi.

Elçiler Çin'deki kuraklıktan söz açtığında, Kara Han:

"Siz her şeyi Yağmur Taşı'nın gücünde görüyorsunuz. Bizler taşı elimize alıp cadılık yapmıyoruz. Bu kamların işidir, bizim işimiz değil. Yeryüzü değişiyor. Bizim ovalarımız da yıldan yıla verimsizleşiyor. Tanrılara karşı gelinmez. Tengrilerin, Çalapların gözünden düştüğümüzde, bizim topraklarımız da verimden düşer. Kuraklığı atlatmak, çıkış yolu bulmak mümkündür; ama ruhlardan, onların öfkesinden kaçmak mümkün olmaz."

Talas, Sayram, Sıgnak pazarları sürekli gülümseyip herkese baş eğerek gezen Çinlilerden bıkmıştı. Girmedikleri delik yok gibiydi. Her şeyden alıyor, her şeyden satıyor, her şeyle ilgileniyordular.

Peki, kara ruhların ülkeyi sardığını duymuş muydular? Yoksa kara ruhlar kendileri miydi?

Tülü'nün evi, Çin karargâhı gibiydi... Don-Hi'nin hemen her gün farklı konukları oluyordu. Kumaş, ilaç, kap- kakak, pirinç, darı satıcıları... Bunlar, hizmetçilerin eliyle saraya, hatta ordunun içine kadar girebiliyordular. En ilginç alışverişler ise geceleri yapılıyordu. Çin'den ne zaman, ne şekilde geldikleri belli olmayan kızlar, Türk erkekleriyle oynayıp ellerindekileri alarak Çin'e gönderiyordular. Bu alışverişler, yerleşim yerlerinin kenar bölgelerindeki evlerde yapılıyordu. Bu evler, erlerin ateşini söndürüp altın toplamaktan çok, dedikodu yayma, Türk erlerinden bilgi toplama yuvalarıydı ve doğrudan doğruya Çin sarayına bağlıydılar.

Bu örümcek yuvaları, belki Ata Mağara'ya, hazine arabalarının gözetmenlerine kadar uzanıyordu...

Saraydaki hizmetçiler, akşamları içerek keyif süren beylerin arasından sıyrılarak temiz hava alma ya da biraz dinlenme bahanesiyle kolluk güçlerinin kucaklarına atılıyor; Çin içkileriyle başlarını döndürerek içlerini öğreniyordular.

Kara Han'ın Oğuz'un üzerine yapacağı yürüyüşten birkaç gün önce Tülü ile Don- Hi ortadan kayboldular. Pazarları dolduran Çinliler, koku almış civcivler gibi birdenbire yok olmuşlardı.

Ana Rüyası

Gece, Aybike Hatun'un uykusunu karıştırdı. İlginci bir rüya görmüştü: " Geniş bir derenin ortasında durmuştu. Dört yanı sıra kayalarla çevriliydi. Elle yontulmuşçasına düzgün, cilalı, dimdikti kayalar. Ansızın kayaların üzerinde bir baca açıldı. Kovalanmaktan yorulmuş bir at, yarıya kadar bacadan çıkıp boşlukta öylece asılı kalmıştı. Ön ayakları havada sallanıyordu. Aşağıdaki suların çağıladığı dereye atlamak istemişti; ama derenin kuruduğunu, göl yerinde sivri taşların bulunduğunu görerek kalakalmıştı. Aybike Hatun tanıdı onu. Oğuz'un ak atıydı. Ak kelebeğe benziyordu... Sonra ak atın sağından ve solundan başka atlar da sıçrayıverdiler bacaya. Anlaşılan, Oğuz'u kovalıyordular. Her biri bacadan aşağıya yuvarlanıyordu. Ayakları demir çiviler gibiydi. Dizlerine kadar toprağa çakıldılar. Sonra da taşla döndüler. Aybike Hatun tanıdı onları. Kara Han'ın ve kardeşlerinin atlarıydı. Oğuz'un atı da bacada daha fazla asılı duramadı ve uçuruma uçtu. Ulu Tanrı! Nasıl şeydi öyle... Oğuz'un atı kuş gibi süzülerek aşağıya indi. Toprağa çakılmış olan atlara ulaştığında durdu. Sonra tekrar bir kelebek gibi süzülmeğe devam etti."

Aybike Hatun, kan ter içinde uyandı. Tan yeri ağarmak üzereydi. Yola çıkmak için hazırlanmakta olan Kara Han'ın önünü keserek:

"Uykum karıştı. Bu yolda iyi şeyler görmüyorum. Oğuz'un dönmesini bekle. Ara bozanlara uyma! Gitme!.. Ya da beni öldür, ondan sonra git! Kaba başlığın malı durmaz. Bu iş kabalıkla, alelacele çözülmez. Orduyla oğlunun üzerine nasıl yürürsün? Senden sonra hakan olacak oğluna okla mı yoksa kılıçla mı saldıracaksın? Kara kanını mı akıtacaksın onun? Başını mı keseceksin? Kendi elinle kendi yurdunu mu batıracağını? Uyan! Uyan! Bilmez misin, onun yaşamı da kader yazana, alın yazısına bağlıdır! İpi kırılmadıysa yenilmez! Sen mi yenileceksin o zaman? Düşündün mü bunu? Tanrı vermeyince er bay olmaz! Duydun mu?"

Kara Han:

"Tanrı'n, Oğuz'un kafa tutması için her şeyi yaptı. Kahraman, erdemli diyerek övündüğüm oğul asi kesildi. Bana, ulusa, inancımıza, töremize düşman oldu... Ya o, ya ulus! Başka seçeneğim var mı? Söyle bana! Sütünü suçlu bilmeyeceksin de beni mi suçlu bileceksin? Töre tanımaz oğlumu affedersem, halk ne der bana? Hakan oğludur diye, benim vârisimdir diye, yurdun törelerine karşı çıkamaz. Sen de anla! "

Savaş, akın olmadığında savaşçılar yurtlarına dönüyordular. Hakanlıkta yalnız seçme alplar bulunuyordu. Alplar silahlanmış, Hakan'ın işaretini bekliyordular. Borular çaldı, asker yola koyuldu...

Aytaç'ın ulağı, Oğuz'u birliğiyle birlikte Çu Vadisi'nde buldu. Durumu öğrenen Oğuz, Hakan ordusunun en seçkin savaşçıları olan yoldaşlarını, atlı başlarını çağırırdı.

Durumu saklamadı:

"Babam, amcalarımla birlikte üstüme geliyor. Ordu onlara bağlıdır. Sizler de babama bağlısınız. O Hakan'dır, töreyi koruyor. İnancımı babama teslim etmeyeceğim. Gerekirse onunla savaşırım da... İster benimle kalın, ister babama katılın! Feleğin yazdığı alın yazısından kaçılmaz!"

Erlar hep bir ağızdan: ,

"Biz seninleyiz, Oğuz Han!" dediler.

Oğuz'un en yakın dostlarından Beyrek Bey:

"Biz bu güçle Hakan'a karşı koyamayız, Oğuz. İlde seni seven, babandan ve amcalarından hoşlanmayan çok insan var. Haber gönderelim, has beyler toplanıp gelsinler. O zamana kadar Hakan'la karşı karşıya gelmeyiz, çekiliriz." dedi.

Bu söz Oğuz'un aklına yattı.

Yurtlara ulaklar gitti...

Birkaç gün içinde, Oğuz'u sevip ona yürekten bağlı olan beyler, uzak yakın demeden toplanmaya başladılar. Bu yiğitlerle nice savaşlara katılmıştı. Hiçbiri ölümden çekinmezdi. Onlarla birlikte güçlüydü. Ona il yetmezdi; ama şimdi korkuyordu. Canına ter geliyordu. Bozkırda babasıyla karşı karşıya gelecekti... Ne zor şeydi bu... Ne var ki alın yazısından kaçılmayacağını biliyordu. Ulu Tanrı'ya bağlıydı ve hep öyle kalacaktı...

Kısa yaz yağmurundan sonra parlayan güneş, yıkanıp temizlenmiş bozkır ölüm değil, dirlik doluydu. Yalnız hakanlık olsa her şeyden el çekerdi, Oğuz. Ancak şimdi boynunda ilahi bir emir vardı. Kaçmak, kendi Tanrı'sından yüz çevirmek olurdu.

Çadırlar kalkıp kıpırdadı. Savaşı özleyen erleri obalardan toplaya toplaya ilerlediler. Ancak babasıyla karşı karşıya gelmedi. Gününe gün ekleyerek Kara Han'ın yüreğinin yumuşamasını diledi...

Kara Han, kılavuz göndererek Oğuz'un yerini öğrenmiş, ardına düşmüştü. Baba kovaladı, oğul kaçtı...

Oğuz'un yiğitleri, Kara Han'ın ordusunu dağıtmak için yanıp tutuşuyordular. Kara Han koca kurttu. Bütün yolları, bozkırı elinin içi gibi bilirdi. Oğuz'un saklandığını hissetti ve izlemekten vazgeçti. Kılavuzların yardımıyla Oğuz'u uzaktan gözaltında tuttu. Oğlunun hiçbir yere kaçamayacağı bir yerde, ansızın karşısına çıktı.

Oğuz; önde amcalarını, onların başında komutanları, binbaşılırdı. Arkada, Hakan'ın savaş alanını görebilmesi için seçilmiş yüksek bir tepede, ulusun bayrağı dalgalanıyordu. Babası kurt gibi pusuda bekliyordu. Oğuz yakalanınca gelip kılıcını oğlunun boğazına dayayacaktı.

Oğuz, çocukluğundan beri babası ile birlikte onlarca savaşa katılmıştı. Hiçbirinde böyle huzursuz olmamıştı. Atın eyerinde oturamıyor, onu ya da babasını götürecek olan savaştan kurtulmanın yollarını arıyor, son sözü Tanrı'dan bekliyordu... Savaşa atılmak için acele eden arkadaşları ise onun emrini bekliyordular.

O anda Oğuz'un eli kalktı:

"Savaş olmayacak! Haydi, arkamdan gelin!"

Erlər, gönülsüzce Oğuz'u izlediler.

Kara Han ve kardeşleri şaşırıp kalmıştılar. Önce bunun bir tuzak olduğunu düşündüler. Dört tarafa atlılar gönderdiler. Oğuz yoktu, sanki göğe çekilmişti...

Oğuz ve yoldaşları gece gündüz dinlemeden yol alıp İnci Nehri'ne kadar ilerlediler. Oğuz bu işin babasını yenip amcalarına diz çöktürerek bitmeyeceğini biliyordu. Çözüm savaş olamazdı. İnsanların kabul etmediği bir inancı savaşıarak korumak anlamsızdı. Ulus içinde kabul gören inancı ise savunmak gereksizdi. Bu işi ulus kendisi çözecekti.

İşe ulusun içinden başlamalıydı. Tek Tanrı inancını benimseyenleri İnci boyuna, iki nehir arasında yer alan illere, Aral çevresine gönderdi. Kara kılık (avam halk) denilen, eli işten ayrılmayan halkın içinde yayılacak bir inancın savaşta da korunacağına inanıyordu.

İnci'nin aşağı akarında, büyük kum bozkırının komşuluğunda, eski kalede bütün halk, "Biz senin inancının kuluyuz!" diyerek ona tabi oldular.

Ova, yayla bilmeyen yerleşik, fakir çiftçi halkın inancı saraydakinden farklıydı. Onların putu da tanrısı da topraktı. On yere eğilmektense bir Ulu Tanrı'ya tapmak, yüreklerine daha yakındı. Çok üstün bir toprak bilgisi olan ve yoğun bir şekilde çalışan bu insanlar, çeşitli putlar yaparak onları taşıyacak durumda değildiler zaten. Putlar daha çok sarayların işine yarıyordu. Çiftçiler ise kuşlar gibi özgürdüler. Yaşamlarını göğün güneşine, bulutuna, yağmuruna ve nehrin suyuna borçluydular.

Oğuz'un ayak bastığı her yer, sözünün gücü karşısında ona inanıyordu. Onu destekleyenlerin günbegün artmasının bir sebebi de insanların bellekleri idi. Sarayların, kamların her geçen gün daha süslü hale getirdikleri sahipler, anlamlarını bilmeyip ancak tengri adıyla tanıdıkları yapma putlar, Çalaplar onlara bostan içine koyarak kuş korkuttukları oyukları(korkuluk) hatırlatıyordu. Eski çağları unutmamıştılar. O zamanlar put düşkünlüğü böyle yaygın değildi. Bozkırda güneşten, aydan başka bağlı oldukları bir şey yoktu. Yaşam boyu topraktan, ateşten, sudan, aydan ve güneşten daha güçlü ne görmüştüler ki...

Putların görünüşleri de bölgeden bölgeye değişiyordu. "Yaradan değişmez ki!" diye düşünenler çoktu... Yurt dışından gelen yabancıların putçuluğa daha yakın olduklarını görüyorlardı. Oğuz Han ise geleceğin hakanıydı. Sözlerinden halkına saygı ve sevgi duyduğu hissediliyordu.

Oğuz onlara yeni bir şey sunmuyor, ulusun unutturulan eski inancını tazeliyordu. Tek Tanrı'nın ulusunu bölmek isteyenlere karşı çıkıyor, eprimiş (sönmüş) ruhlara yeni can veriyordu.

İnci boyunca tanrıların sayısı akıl almaz bir hızla artıyordu. Bozkıra alev düşmüştü ve söndürmek imkânsızdı...

Oğuz'un gönlü artık rahattı. Bundan sonra babasının eli ile ölmek, Tanrı'ya kavuşmanın en güzel yolu olacaktı. "Artık kaçmak yeter!" diyerek babası ve amcalarıyla karşı karşıya gelmeye karar verdi.

"Baba Katili Olmak İstemiyorum"

Düne kadar bir arada bulunan, ateşler içinden omuz omuza geçerek düşman bağı yaran, nehirler atlayıp dağlar aşan, ülkeler alan, bir kökten, bir boydan gelen alperenlerin bir kısmı babanın, bir kısmı oğulun yanındaydı... Elsiz, kolsuz, at-sız, arabasız, cansız, cesetsiz kalana dek dövüştüler.

Kara Han, savaş meydanında ölen yiğitlerini gördükçe, "İt sütü emmiş kansız oğul!" diyerek sövüyordu. Oğuz, göğsünden oklanmış yâr yoldaşını görüp, "Kudurmuş, kana susamış Hakan!" diyor, babasını kınıyordu. Kara Han, gökleri de Oğuz'un Tanrı'sını da yakıp yıkmak istiyordu. Oğuz ise yeryüzündeki tüm putlardan nefret ediyor, "Kırıp bitiremedim onları!" diye hayıflanıyordu.

Halk parçalanmış, ordu kırılmış, güç tükenmişti. Savaşta en çok at koşturan Güz Han'la Kür Han olmuştu. Or Han savaşa katılmamış, yaylaya giden göçün başında kalmıştı. Eski kayınataları Oğuz'la karşı karşıya gelmek, her biri kendi öcünü almak istiyordu. Ancak yenileceklerini anlayınca ağabeylerini ortada bırakarak kaçtılar. Durumu fark eden Kara Han, büyük bir öfke ve hırsıyla Oğuz'un üzerine yürüdü.

Oğuz savaştan kaçındı:

"Bu Tanrı'nın iradesidir, baba! Ulusun yeni yolu başlamalıdır! Yeryüzünü yanlış inançlardan kurtarmak benim boynuma düştü.

Yakınlarımın, akranlarımın cesetlerini çiğnemek zorunda kalsam bile... Göklere karşı koyamazsın. Ben suçsuzum! Kendi savcılığını bana veren var. Tanrı'ya tap! El çek yalancı, çamur putlardan. Eski güzel günlerimize dönelim! Hatun anamın gözyaşlarına kıyma. Ben, baba katili olmak istemiyorum!"

Kara Han bağırdı:

"Tanrı seni yurda katil olarak gönderdi! Başını elimle kesmezsem ulus beni bağışlamaz!"

Kılıcını çekerek Oğuz'a saldırdı. Oğuz, eli kılıcının kabzasında kımıldamadan bekliyor; baba eliyle gelecek ölümün sevinci içinde gülümsüyordu. Tam bu sırada Oğuz'un erlerinden biri, kargısını Kara Han'ın göğsüne sapladı.

Oğuz bağırdı:

"Ne yaptın alçak herif!"

Ama iş işten geçmişti...

Kara Han'ın ordusu paramparça olup dağıldı. Amcaları çocuklarıyla birlikte ili terk ettiler. Oğuz'a karşı duranlar, Karakurum'a doğru yol aldılar. Altay'daki eski yurtlara, Selenge Nehri ve Kadırgan Yaylalarına doğru çekildiler.

Ulusun bu talihsiz günleri, soyları için yüz karası olan iç savaşın acısı, binyılın öte tarafında doğanlarca da duyulup kınanacaktı.

Oğuz, savaştan sağ çıkan arkadaşlarıyla birlikte yurda dönmek için yola koyuldu...

Önde, iki atın arasına asılmış keçenin üzerinde Kara Han'ın cesedi gidiyordu. Savaşta ayağının altını görmeyen Oğuz, atını babasının arkasından sürerken gözyaşlarını tutamıyor; onu kaybettiğine yanıp anasının karşısına nasıl çıkacağını düşünüyordu. Bir yandan da kader böyleymiş diye teselli veriyordu kendisine: "Tanrı'nın yazısından, göğün fermanından kaçılmaz. Babam ömrünü tamamlamak üzereydi. Günün birinde can alıcı elinden tutarak götürseydi, ben de tahta rahat rahat oturduktan sonra bir olan Tanrı için savaşa kalksaydım, kimse onaylamazdı bu durumu. 'Hakanlığı kullanarak

inançlarımıza saldırdı.' derdiler. Şimdi ise benim bir inanç savaşçısı olduğumu, bu yolda babamı bile çiğneyip geçtiğimi herkes biliyor. 'Babasını dahi dinlemeyen Oğuz, bu uğurda her şeyi göze alır.' diye düşünecekler. Bu şekilde Tanrı'nın, ulusun yolu açılacaksa ben ne diyebilirim ki..."

Aybike Hatun dert giymiş, acı bağlamıştı. Bu savaşta barışın olmayacağını biliyordu. Ya er, ya oğul... İkisinden birinin ölüm haberini bekliyordu. Çin Hakanı'nın kızıyla evlenmeyip kendisini seçen, ondan başka kimsenin yüzüne bakmayan sevgili erinin ölümünü duyduğunda yandı, şivan kopardı. Yeri göğü, Tanrı'yı suçladı. Oğuz'un onu avutmak istediğini görünce dişi kurt gibi kabardı:

"Zehirli yılan gibi, sahibini ısırın köpek gibi, vahşi öfkesini önleyemeyen aslan gibi, aç kurt gibi, kudurmuş deve gibi kendinizi kırıp tükettiniz. Yazıklar olsun size! İlimize- günümüze yazık!.."

İlin ağıtçıları, yasçıları gelerek günlerce ağlayıp sızladılar.

Hakan, tan vakitlerinde güneşi selamladığı sırtlardan birinde toprağa verildi. Oğuz, babasının mezarına bir kürek toprak attı. Herkes birer torba toprak getirdi, mezar tepeye dönüştü. Sonra yol üzerindeki atlıların attıkları taşlar yükseldi...

Oğuz, "Yıllar sonra bu taş tepesi de boyun eğecekler!" diyerek acı acı söylendi.

Hakanlığın İlk Yılları

Oğuz, bir yaz günü Karaçuk Yaylası'nda hakanlığı ele aldı. Önce sarayda, il başkanlarının huzurunda tahta çıkma şöleni oldu. Hakanlık bayrağı, davul ve damgalar (mühür) verildi.

İlk olarak altın başlı, al renkli hakanlık bayrağı geldi. Oğuz bayrağı öperek altından geçti.

Sonra kurt başlı, altın işlemeli savaş bayrakları geldi.

Sonra altın çerçeve hakanlık davulları geldi.

Sonra tek tek hazine arabaları, sandıkları gösterilerek bilgiler verildi.

Oğuz Han gelenek üzere kutsal Yağmur Taşı'nı eline alarak onu yalnızca il yolu, il töresince kullanacağına ant içmeliydi. Kamlar da bu törende hazır bulunacaklardı.

Oğuz Han:

"Şimdi de 'Tanrı Taşı' getirilecek!" dedi.

Bu taşın ilde söylendiği gibi "Cadı Taşı" olmadığını, Ulu Tanrı'nın yere indirdiği kutsal yıldırım taşı, göktaş olduğunu sadece Oğuz biliyordu.

Ağucu (hazineden sorumlu görevli) gitti, fakat dönmedi. Hazine arabalarının yanında bulup getirdiler onu. Kendinden geçmişti.

Yağmur Taşı yoktu. Kaybolmuştu. Çalınmıştı!..

Ağucu:

"Birkaç gün önce kendim kontrol ettim. Sandıkta yerindeydi Hakan'ım!"

Sonra Oğuz'un ayaklarına kapandı:

"Söyleyin, vursunlar benim başımı... Gönlüme düşmüştü! İğrenç Çinlilerin bir gün oraya da el uzatacaklarından korkuyordum. Çaldılar taşımızı. Yaradan yüz çevirdi bizden..."

Bu sözler sarayın ortasına yıldırım gibi düşmüştü. Herkes donmuştu sanki... Kimse duyduklarına inanmak istemedi. Bu, ulusun ölümü demekti. Oğuz Han, bu sözün şöleni bozmak için söylendiğini düşündü önce. Ancak taş kaybolmuştu gerçekten de. Hakanlık şöleni yasa dönmüştü.

Oğuz Han, Çin'e giden tüm yollara atlı birlikler gönderdi; ama taş bulunamadı.

Yazın sonunda Oğuz Han; altın işlemeli kapısı doğuya açılan, doksan başlı, üç bin kişilik çadırını Karaçuk Dağları'nın güllü, çiçekli çimenlerinde kurdurdu. Uzak yakın illerden gelen beylerin, elçilerin, konukların katılacağı bir kurultay çağırdı. İle, ulusa haber verdi. Kırk masa, kırk sıra dizildi. Babasından sonra gönlü yasta da olsa töreni bozamazdı.

Beylere, ulusa şöyle seslendi:

"Ben sizin üzerinize Hakan oldum! Okumuzu, yayımızı, kılıcımızı, kalkanımızı cesaretle elimize alalım. Önümüzde hayırlı yollar açılsın. Oklarımız yaylarından fırladıklarında göğün yüzünü kaplasınlar. Demir kargılarımız orman gibi olsun. Yurdumuzun ırmakları, denizleri çağlasın. Güneş bayrağımız, gök çadırımız olsun..."

Oğuz Han devam etti:

"Beyler, kandaşlar, kardeşler, konuklar! Bilin ki ben, Oğuz Han, yeryüzüne Büyük Yaratıcı'nın elçisi olarak geldim. Yaradan birdir, hepimizi o var etti. Onun seçimine, onun savcısının isteğine boyun eğin! Bir ve beraber olursak, ulu göklerin altında düzen bulup gelişir; doğruluk ve esenlik içinde yaşarız. Kimse kimsenin kanını dökmez, herkes kendi yuvasında mutlu olur. Her şey büyük Yaratıcı'ya bağlıdır. Buna karşı çıkanları yola getirmek de Tanrı'nın emridir. Bunu da bilin! Türk'ün Tanrı'sından büyük Yaradan, Türk'ün gücünden büyük güç yoktur! Bunu da anlayın... Göğün altında, yerin üstünde kimse bizim düzenimizi bozamaz! Adımızı kimse batıramaz! Kim bu düzeni bozmaya kalkışırsa ona kurtuluş yoktur. Göktanrı yardımcımız olsun!"

Oğuz Hakan dört bir yana, tüm komşu ülkelere fermanlar, mektuplar gönderdi. Bu mektuplarda, "Ben Türk ilinin hakani, Oğuz Han! Bana bağlanmanızı, itaat etmenizi istiyorum. Her kim benim sözümü dinleyerek emrime boyun eğerse pay-ürüşünü, hediyelerini verip onu dost tutarım. Kim bana kafa tutarsa ordumla birlikte başını ezerim. Ben daha önce gördüğünüz yer hakanlarından değilim. Yeri göğü yaratan, sizlere ve bizlere yaşam veren, her şeyin başlangıcı, eşi benzeri olmayan, tek, görklü, Ulu Tanrı'nın bütün insanlığa gönderdiği elçiyim! Binyıllar boyu insanoğlunu doğru yoldan saptıran yapma töreleri silmek, gözümüzü geldiğimiz göklerden ayırarak bizleri küçültüp Tanrı adına gölge yapan putları, tözleri, Çalaplari, yapma tapınakları yakıp yıkmak, yeryüzünde tanrısal bir düzen kurmak benim görevimdir. Bunlar Tanrı'nın buyruqlarıdır! İnanan itaat edecek, inanmayan itaat ettireceğim!" diye yazmıştı.

Bundan sonra Oğuz Hakan, son savaşta kendisine yardım etmiş olan Uygur, Kayı illerinin beyleriyle ayrıca görüştü. Bütün savaşlarda birlikte olacaklarına söz verdiler. Karışıklıkta parçalanarak dağılmış olan ordu toparlandı. At bölüğü, başlarını yeniden seçti. Zor günlerde ondan uzaklaşmamış olan amcası, aynı zamanda kayınatası olan Or Han ordu başkanı oldu. Kam Ata ile konuşarak onu tek tanrıclığa inandırıp Ata Mağara'yı tanrıclık ocağına dönüştürmek için ikna etme görevi, Uslu Hoca'ya verildi ve Uslu Hoca Hantengriye gönderildi.

Oğuz Han, yakın yerlerin tanınmış demircilerini topladı; sofrayı açıp onlara ziyafet verdi. O zamanlar Türk illerinde demirciler de çobanlar ve askerler gibi önemli kişilerdi. Gece gündüz çalışarak orduya gereken kılıç, ok ucu, mızrak, balta ve diğer savaş araçlarını yenilediler. Ordu yeniden kuruldu.

Atlar, binek ve yük atları olarak sınıflandırılarak özel bakıma tabi tutuldular.

Oğuz Han, Çin elçisini çağırarak ona:

"Ülkenizin saygıdeğer imparatoru, değerli komşum ve kardeşim kendisini gök insanı sanıyor. Göktanrı, Köktanrı yere benden başka elçi göndermedi. Ağaçtan, taştan, deriden yapılmış cansız putları kendisinin sahibi sayan insandan gök insanı olmaz. Çin bizim komşumuzdur. Orada kendi soyumuzdan olan sayısız insan bulunur. Hakanlığınızın başında uzun yıllar bizim kandaşlarımız oturmuştur.

Sizin sınırlarınızdan başlayarak en uzak batı illerine kadar büyük Gobi'nin, bozkırın beyi olan, tanıdık tanımadık ulusları itaat altında tutan ilimize hep yukarıdan bakmak istediniz. Sizin dışınızdakileri alçaltmaktan, aldatmaktan, ezmekten, adlarına yalanlar uydurmadan yorulmadınız. Bizi yağmacı, akıncı saydınız. Yeter artık!.. Çin'in yalanları, Türk'ün kılıcından keskindir. Biz yalan ve ikiyüzlülük bil-meyiz. Komşumuz güçlü olsun ki biz de güçlü olalım. Buna inanırız. Uzun süren kuraklığın Çin'de yarattığı sıkıntı bizi de üzüyor. Ancak bu, Tanrı'nın işidir. Elimizdeki bilgilere göre, Türk'e Tanrı tarafından gönderilen Yağmur Taşı'nı, ilimizin kutsal taşını Çin İmparatoru'nun casusları çalıp götürmüştür. Biz savaş istemiyoruz; ama taş geri verilmezse bozkırın düzeni bozulacak, akınların önünü alamayacağız. Çin bu akınlar karşısında duramaz, yıkılır."

Elçi yağlı dilini işe saldı. Tarihten, bugünden, Çin İmparatoru'nun komşularıyla olan hoş münasebetinden uzun uzadıya söz etti. Taşın Çin'de olmadığına inandırmak için her şekle girdi. Zaten artık Çin'in taşa ihtiyacı yoktu, zira beklenen yağmurlar çoktan başlamıştı.

Bu haber Oğuz Han'ın bütün şüphelerini dağıttı:

"Türk'ün taşı sizin başınıza düşsün! Elinize geçtiği an, Tanrı yağmurunu gönderdi."

Elçi gittikten sonra Oğuz Han, Çin üzerine sefer hazırlığına başlanılmasını emretti.

Oğuz Han'ın Çin İmparatoru'na mektubu:

"Çin Hakanı! Duy, bil! Senden öncekiler, baban ve ondan önceki ataların bize boyun eğip itaat ettiler. Gökleri ve yerleri yaratan erkli, görklü, bir olan Tanrı bize Türk adını verdi. Bizi yeryüzüne hakan kıldı. Tanrı birine kızınca bizi onun üzerine gönderdi. Ne var ki biz, sizin üzerinize gelmek istemiyoruz. Komşuluğumuzu, binyıllar boyu sürmüş olan ilişkilerimizi korumak istiyoruz. Sizi doğru yola, Yüce Tanrı'nın yoluna çağırıyorum. Göktanrı inancına bağlanmaktan başka çıkış yolunuz yoktur! Bir olan Tanrı'yı tanırsanız, illerimiz sonsuza kadar barış içinde yaşarlar. Ben Tanrı'nın elçisiyim. Tanrı'yı bilen beni bilecek, benim büyüklüğümü kabul edecek. Yılda iki kez bağ ödeyecek, vergi verecek. Başka yol arayanlar, başlarında keskin kılıcımı görecekle. Sözümü tutup buyruğuma boyun eğersen, öv-düğüm Yüce Tanrı seni de yüceltir!"

Tabgaç Hile Yuvası

Yağmur Taşı'nı hazine arabasındaki sandıktan çalan Çin casusları, Tülü ile Don - Hi'den daha çabuk kaçmışlardır ordadan. Don- Hi, "Tülü bilse iş bozulur. Kocam da olsa Türk'tür. Tanrı gücünün Çin'e gitmesini istemez." demişti.

Casuslara, ordadan uzaklaştıktan sonra bir grup Çinli tüccar da katılmıştı. Bunlar çeşitli adlarla Türk sarayına, Çin elçisinin yanına gidip gelen kişilerdi. Kendi ülkelerine yaklaştıkça korkuları azalıp yüzleri gülmeye başlamıştı. Mutlu oldukları her hallerinden belliydi.

Yolda batıdan gelen bir kervana katılarak izlerini tamamen kaybettirdiler. Yüzlerce yolcunun, seyyahın arasında onları tanıyıp bulan olamazdı.

Taşın çalındığı gece, Kam Ata kötü bir rüya görüp kan ter içinde uyandı. Diğer kamları başına toplayarak, "İlin kara günleri başlıyor! Korkunç bir rüya gördüm. Gördüm ki yıllar boyu süren bir kuraklık bozkırı küle çevirmiş: Rüzgâr yeryüzünün bir başından, diğer başına kül savruntuları taşıyor. Ortada yeşil bir mera kalmış. Üzerinde sonu görünmeyen bir kervan gidiyor. Kuraklık sadece kervandakilere zarar veremiyor. İlimiz, ulusumuz bu kervana katılıp kendilerini kurtarmaya çalışıyor. Sonunda anlıyorum ki bu kervan değil, bir yumaktır. Türk illerinden uzanan rengârenk ipleri sara sara Çin'e doğru yuvarlanıyor. Bu rüya ne anlatır, bilmiyorum. Ancak iyi

bir rüya değil! Var mı öyle bir kervan? Kimlerindir? Ne götürüyor bizden? Durdurmalıyız onu! Erkon'un bütün cadılarını toplamamız gerekse bile yolları kapatarak kervanı durdurmalıyız! " dedi.

Kamlardan biri:

"Kam Ata, yıldızcı Erkut Baba'yla konuşsak?" diye sordu.

Kam Ata bir süre düşünüp:

"Yıldızcı Erkut Baba'yı bulun!" dedi.

Omuzlarına dökülen dalga dalga ak saçları ve çocuksu yüzüyle Erkut Baba göründü. Gözlerinin derinliğinden uzak bir dünyaya yollar açılıyordu sanki. Kam Ata'nın rüyasını ve korkusunu dinledi. "Elimizden kurtulamaz o kervan!" diyerek gülümsedi. Hep birlikte Ata Mağara'ya çekildiler.

Kervanbaşı yolunu kaybetmişti. Ne yapacağını, nereye gideceğini bilmiyordu. Bu yollarla yeryüzünün uzak illerine kaç kez gidip gelmişti oysa... Kendisini bu yolların en iyi bilicisi sayardı. Yolculuklarda her türlü güçlkle karşılaşmıştı; ama böylesini hiç görmemişti. Kervanların, atlı ve yaya yolcuların yüzyıllar boyu döverek taşılaştırdığı, üç dört arabanın yan yana geçebileceği genişlikteki il yolu birdenbire yok olmuştu. Yol ayaklarının altından kayış gibi çekilip alınmıştı sanki. Günün çıktığı yer de battığı yer de göz önündeydi; ama kervan yolsuz kalmıştı. Sanki gökteki yıldızların yeri de değişmişti. Burası, Tanrı Dağları ile Çin arasında uzanan sonsuz bir kum çölüydü. Her durumda görünmesi gereken Tangut'un karlı tepeleri de bulutlara karışmış, eriyip yok olmuşlardı. Peki, yol nerede kalmıştı? Kervanın düzeni bozulmuş; develer, atlar, katırlar, tüccarlar, yolcular, Yağmur Taşı'nı çalan hırsızlar birbirlerine girmiştiler. Kaç gece yıldızlara bakarak yol almışlar, güneş doğduğunda ise yine yola başladıkları yerde bulmuşlardı kendilerini. Sabır da şu gibi tükenmişti.

Kervandakilerin her biri Yaradan'ın onlardan yüz çevirdiğini düşünüyordu. Suları son damlasına kadar bitmiş; dudakları, geçtikleri çöller gibi çatlamıştı. Bedenlerini yaralar sarmıştı. Uzun yürüyüşler, yolculuklar görmüş yaşlı kişiler, kervan sürülerinin karınlarındaki deriye yakın olan damarları delerek oradan süzülen kanla susuz-

luklarını gidermeye çalışıyorlardı. Ancak bu durum uzun sürmedi. Kervanı hastalık sardı. Tüm bu belalar yetmezmiş gibi kervanın etrafını kurtlar sardı.

Birkaç gün sonra ansızın gökyüzü karardı. "Havada bulutlar var, yağmur yağacak!" diye sevenler oldu. Ancak göğüslerine düşmüş başlarını güçlkle kaldırdıklarında göğü kara çadır gibi kaplayan, kervanın üzerinde can alıcının gölgesi gibi dolanan kara kuzgunlardan başka bir şey göremediler.

Kervan sonsuz kum çölünde döndükçe döndü, döndükçe eridi ve sonunda yok olup gitti. Yağmur Taşı ve ona sahip olduklarını düşünenler de kervanla birlikte kum denizinde kaybolup gittiler.

Çin'e ulaştıktan sonra Don- Hi'nin doğruca saraya gitmesi, Tülü'nün kafasını karmakarışık düşüncelerle doldurmuştu. Sarayda el üstünde tutulmalarının basit bir iş olmadığını hissediyordu. Çok geçmeden Don- Hi'nin adeta kaçarcasına ordadan ayrılmasının sebebini anladı. Demek ki Türk'ün gücünü çalmışlardı.

Onun eliyle olmasa da yardımıyla olmuştu bu iş. Sanki buz gibi suya sokup çıkardılar Tülü'yü. Ayrıldı oradan; ama ne yapacağını bilemedi. Çinliler durumu anladığını bilseler ölümden kurtulamazdı. Susup beklemekten başka bir yol görmüyordu. Bu arada Don-Hi'ye sezdirmeden her yanı arıyor, Yağmur Taşı'nın yerini öğrenmeye çalışıyordu.

Çin sarayındaki neşeli şölen, yerini endişeli bir bekleyişe bırakmıştı. Taşı getirecek olan kervan yoktu ortalarda... Kafalarda türlü türlü sorular dolaşıyordu: "Tutup geriye mi göturdüler, yoksa yolda öldürüldü müler? Belki de taşın çalınması Don - Hi ile Tülü'nün uydurmasıydı; ama Çin elçisinden gelen ulaklar da haberi doğrulamışlardı. Üstelik Oğuz Han tehdit dolu bir mektup göndererek taşın geri verilmesini istemişti. Peki, şimdi ne olacaktı? 'Taş bizde değil, kervanla beraber yok oldu.' diyemez diler. Deseler de bu kendilerini kurtarmayacak, aksine işin içinde olduklarını açığa çıkaracaktı. Hiçbir şey olmamış gibi davranmak en iyisiydi."

Çin sarayı önceki hayatına döndü. Tülü, taşın çalındığından emindi artık. Türklerin korkusundan taşı sarayda saklayamazdılar. Nereye saklamıştılar peki? Hiçbir fikri yoktu.

Bu arada ülkenin güneyinden ilginç haberler geliyordu. Yıllar boyu beklenen yağmur yağmıştı. Ancak o kadar çok yağmıştı ki nehirler taşarak evleri, ekinleri yutup götürmüştü.

Yağmur Taşı'nın kaçırılma haberi, Türk illerinde dalga dalga yayılmış; bu haberle sanki arı peteğine çomak sokulmuştu. Ulus karıştı. Bu işin sonu savaştı. Boylar, büyük savaşı beklemeden Çin'e tek başlarına şaldırmak istiyordular. Ellerine fırsat da geçmişti. Çin'e yürümek, arkası kesilmeyen baskınlarla onlara dünyayı dar etmek, kutsal taşı bularak onu sahiplenmekti niyetleri.

Kuzey, güney yolları baskıncıların sayısız saldırılarından karrardı. Çin'in üzerine yağmurdan çok daha korkunç seller dökülüp geliyordu. Türk hücumlarının akın diye anılması da gökten düşme değildi... Çin İmparatoru, tüm kuzey yollarını kapatan taş duvar örme kararını da o çağlarda almıştı.

Oğuz Han, Çin seferi için olanca gücüyle hazırlanıyordu. Komşunun yüreğine el koymanın ne demek olduğunu onlara gösterecekti...

Hakan, Çin seferine hazırlanırken amcalarının Altay'dan, Kadirgan'dan Pasifik Okyanusu'na kadar ne kadar Türk boyu varsa toplayarak üzerine yürüdüklerini öğrendi. İleri atılmak isterken arkasından vurulmuştu... Onları yurda sokmamak için Çu Nehri'nin solunda kalan boş bozkırlardan, Balkaş Gölü'nün güneyinden geçerek doğuya doğru ilerledi. Altay Dağları eteklerinde ordalandı. Çok geçmeden amcaları ile karşılaştı. İki gün süren kanlı savaşta, her iki taraftan da çok er kırıldı. Oğuz Han'ın ardı arkası kesilmeyen saldırıları, amcalarının öç alma isteklerini boşa çıkardı. Büyük amcası öldürüldü. Geride kalanlar, Kür Han'ın başkanlığı altında kuzeydoğu bozkırlarına, Tuğra Vadisi'ne çekildiler. Kür Han burada da rahat durmadı. Kudurgan yeğenine hak ettiği cezayı vererek büyük

kardeşlerinin öcünü alma arzusu, Kür Han'ın tüm varlığını sarmıştı. Bu yolda her kim olursa konuşup yardım istemeye hazırды.

Çok geçmeden dileği gerçekleşti. Çin elçileri, imparatorun gizli mektubunu ona ulaştırdılar. İmparator mektubunda, eski dostu Kara Han'ın talihine üzüldüğünü, akrabalar arasındaki düşmanlığın derinleşmesini istemediğini bildiriyordu. Mektubun asıl maksadı başkaydı tabii ki... İmparator, Oğuz Han'ın yanlış tutumlarından söz edip bu durumun komşularıyla olan ilişkilerini bozmasından endişelendiğini belirtmişti. Mektubun sonunda da ülkelerinin çıkarı için Kür Han'a her türlü yardımı yapmaya hazır olduklarını, hakanlığın kendisinin hakkı olduğunu düşündüklerini söylüyordu. Mektup baştan sona kışkırtıcı ifadelerle doluydu.

Kaybettiği yakınlarının acısı, tattığı yenilgilerin öfkesi Kür Han'ı intikam ateşiyle doldurmuştu. Kuzey halklarından topladığı savaşçılarla, Oğuz Han'a bir kez daha saldırdı. Oğuz Han, Kür Han'ın onu nerede arayacağını iyi biliyordu. Karakurum'u geçip kumlu çölün girişinde, Kür Han'ın önünü kesti. Bir kanlı kardeş savaşı daha oldu. Kardeşler durup dinlenmeden birbirlerini okladılar, kargıladılar, kılıçla böldüler. Al kanlar, bozkırları suladı. Kür Han yenilerek doğuya kaçtı.

Oğuz Han daha sonra, kuzeyde yaşayan Tatarların başkanı Altın Han'la karşı karşıya geldi. Yenilginin kaçınılmaz olduğunu gören Altın Han, tedbirli davrandı. Oğuz Han'a elçi göndererek, "Zaten birbirimizi yormuşuz, bırakalım da büyük Hakan asıl düşmanımızla savaşa hazırlansın. Biz ona düşman değiliz, söylediği şartlar içinde ona yardım etmeye hazırız." dedirtti. Görüşüp anlaşılar.

Genç hükümdar gücünü toparlamak için batıya doğru çekildi. Bütün kışı Balkaş yöresinin, kalın karla örtülmüş dağlarının ardında, rüzgâr almayan, kışlık yerleşim yerlerinde geçirdi. Kara Kırgızların küçük baskınlarına sabrederek Çin akınına hazırlandı.

Çin Seferi

Yetiştirme çağlarında bu yoldan çok geçmişti... Çin'in yılın yedi ayı sular altında kalan, insanların karınca gibi kaynadığı, nemli, gönül sıkıcı iç oymaklarına kadar defalarca gidip dönmüştü. Bu yolculuğu ise bambaşkaydı... Kanlı iç savaşlardan sonra ilk defa böyle güçlü bir düşmanla karşılaşacaktı. Bu Oğuz'un, dolayısıyla da hakanlığının yaşayıp yaşamayacağını gösterecek bir yürüştü. Tanrı Taşı aklından hiç çıkmıyordu. Bir yıllık at, bir kaytaban (deve sürüsü) deve gitse Oğuz'u böylesine üzemezdi. "Taş geri getirilmezse yurt dağılacak..." Bu düşünceyle atını daha hızlı koşturdu...

Bahar geldi, yerler- sular uyandı, yollar açıldı. Oğuz göklerden ses bekledi. Ayın bütünleşip dünyayı ışıklarıyla doldurduğu gecenin ardından günün ilk ışığı dağların karlı başını okşarken Oğuz'un türlü boylardan, soylardan derilip toplanmış ordusu, güneye doğru aktı. Bir aylık sıkıntı ve güçlük dolu yolu sabırla, karınlarına taş bağlayarak yürüdüler. Sonunda Çinlilerin ilk gözetleme kuleleri görüldü. Oğuz, orduya bir haftalık dinlenme zamanı verdi. Bu arada ordunun öncü çerileri, kılavuzlar, dört bir yanı kontrol edip yolları denetim altına aldılar. Gözcü kulelerin her biri küçük birer kale de olsa Oğuz'un yaklaştığı duyulunca boşalmıştı. Böylece Oğuz Han Çin'den girip Maçin'den çıktı. Büyük Deniz, Dalay Denizi, Doğu Denizi denilen Pasifik Okyanusu yakınlarında durdu. Arkadan ulaklar geldi. Kür

Han yeniden toparlanmıştı. Oğuz dönmeden önce saraya saldırarak kendisinin hakanlık bildirisini açıklamak istiyordu.

Oğuz Han, birbirini sevmeyen; ama kuzeyden gelen Türk hücumlarına karşı çabucak birleşen Çin oymaklarının başkentinde, Tanrı elçisi gibi karşılandı. Ordunun görmediği bir eli açıklıkla ve güler yüzle ağırlandı; fakat Yağmur Taşı'ndan bir haber çıkmadı.

Doğu seferinin sonunda Aytaç Hanım, Oğuz Han'a ilk oğlunu bağışladı. Adını Gün (güneş) koydular. Oğlunun adını Oğuz Han kendisi vermişti. Bu ad ona rüyasında söylenmişti. Ak giyimli bir ihtiyar, " Altı oğlun olacak, onlara Gök adları koyacaksın. Göktanrı'nın isteği böyledir! " demişti. Oğuz Han, ad koymaya gökler hâkimi olan güneşten başlamıştı. Bu ad, Türk soylarının gökle ve yaratılışla ilgili inançlarından gelen gizli bir anlam da taşıyordu. Ayrıca çocuğun Gündoğanda (doğu) doğduğunu da hatırlatacaktı.

Oğuz Han; sevgiyle bağlı olup uzak, zorlu yürüyüşlerde bile yanından ayırmadığı, usuna, sözüne çok güvendiği eşine, oğlunun doğumundan sonra daha da bağlanmıştı.

O, Aytaç'ı da Tanrı'nın armağanı gibi görüyordu. Onda erlerin, alpların ulaşamayacağı bir sabır, güç, olgunluk vardı. Üstelik Hakan'ın en seçkin, denenmiş danışmanı da oydu. Yıllar boyu karşılarına çıkacak olan yollar uzunluğunu sorunları çözmede, Oğuz'a ondan daha çok yardım eden olmayacaktı. Hakan'ın buğra gibi, yaz selleri gibi kükreyip her şeyi ayaklar altına almak istediği zamanlarında da Aytaç Hatun tavrını değiştirmeyen, ona uymazdı. Yüzünü kaplayan ay ışığına benzer çekicilikteki ışık, tüm dert ve gamı unuttururdu.

Akrabaların düşman olup ilden kopmaları, Aytaç Hatun'u üzüyordu. Savaşlarda art arda yenilip topraklara karışmaları yüreğini yakıyordu; ama o da Oğuz Hakan gibi bunun kaçınılmaz olduğunu, Tanrı fermanını, ili korumanın başka yolu olmadığını görüyor; Hakan'ı içten boğan acıları azaltmaya çalışıyordu.

Aytaç Hatun, kendisinin Tanrı elçisini korumak için gök tarafından seçildiğini hissediyordu. Erine, ulusun başkanına, ömür yoldaşı olmanın gururuyla birlikte, bu yolla Tanrı'nın buyruğunu yerine

getiriyor olmanın da sevincini yaşıyordu. Bu duyguyu ömrünün sonuna kadar taşıyacaktı. Gün'ün doğmasıyla yeryüzünde yeni günlerin başladığına inanıyordu. Oğul doğurmak, Oğuz'un soyunu yeniden göyertmek, Hakan'a vâris getirmek demekti. Aytaç Hatun, ulusun yolunu korur gibi büyütüyordu oğlunu.

Or Han da torunu olduğu için sevinmiş ve gururlanmıştı. Ancak akının bitmesini, geri dönülmesini istemiyordu. Diğer savaşçılar da aynı görüşteydiler. Hakan'a, " Aylarca yol gittik, sonunda Büyük Deniz'e varmamak suçumuz olur, Hakan'ım! " diyerek ilerlemek istediklerini bildirdiler.

Oğuz Han kısa kesti:

"Karşı taraftan korkumuz yoktur. Bizi görüyorlar ve duyuyorlar. Elçilerimiz gidip, "Size itaat ediyoruz, sizinle il oluruz." sözünü alsalar, yeterlidir. Başka bir şey beklemiyorum. Çin'e gücümüzü gösterdik. Yurdumuzda güven içinde oturabiliriz artık. Dönmemiz gerekiyor! "

Or Han endişeliydi:

"Hakan'ım, bize bilgiler geliyor; toparlanıp yolumuzu kesecekler. Bunların mayası çürüktür. Sahte gülüşlerle başımızın altına yastık koymalarına inanmayalım."

Or Han haklıydı...

Oğuz Han'ın ülkelerine girmesine ses çıkarmayıp onu her yerde güler yüzle karşılayarak boyun eğen Çin oymak başkanları; bu kendine güvenen, cesur Türk Hakanı'nı yolun başında boğup Türklerin korkusundan kurtulmak, çeliği bükerek ellerine almak istiyordular. Artık bunun zamanı gelmiş, av kendi ayağı ile tuzağa düşmüştü. Çinliler birleşmiş ordularıyla İpek Yolu'nun bir kanadının Tangut'a (Tibet) ayrıldığı yerde, dar dereye Oğuz Han'ın yolunu kestiler. Bu onlar için büyük bir başarıydı. Savaşın sonunu beklemeden zafer kutlamalarına başladılar. Dereyi görmeden paçayı sıvamıştılar. Türk Hakanı on binlerce askeriyle avuçlarının içindeydi. Gökten bir olan Tanrıları da gelse onları buradan çıkaramazdı.

Oğuz Han, oyuna geldiklerini görünce ordu komutanlarını topladı ve dedi ki:

"Bu toprak kulübelerde domuzlarıyla, tavuklarıyla birlikte yaşayan Çinliler, Tanrı'nın gözü açıldığından beri bize düşman kesilmişler. Toprağın verimli, altının sarısı, gümüşün akı, ipeğin yumuşağı, darının ekimli olanı ellerindedir. Ne var ki bizlerin bozkırda yaşamamızı bile çekemiyorlar. Onları bizim özgür düşüncelerimiz, sabrımız ve tükenmez gücümüz korkutuyor. Yaratıldığımızdan beri ilimize karışıklık verip düzenimizi bozanlar hep onlar olmuştur. Tanrı'nın yardımıyla gücümüzü göstermeliyiz. Sözlerim bu kadar. Şimdi siz konuşun! "

Beyleri tek tek dinledikten sonra:

"Bu yerleri Uygur atlıları daha iyi bilirler. Onlar önden gitsinler. Kalan gücümüz gizlenecek. Uygur atlılarını gören Çinliler gücümüzün azlığına sevinip onları izleyecekler. O zaman Uygur okçuları becerilerini gösterirler."

Oğuz Han'ın orduyu geriye, derenin çıkışına çekip sağ ve sol yüksekliklere yardımcı okçular yerleştirmek için zamana ihtiyacı vardı. Bu sebeple Çin ordusuna üç bahadır göndererek bir teklif sundu: "Teke tek dövüşü kim kazanırsa o yenmiş sayılsın. Askerlerimizi kırdırmayalım..."

Çinliler; uzun saçları omuzlarına dökülmüş, çevik çöl atlarının sırtında her biri birer devi andıran erler karşısında, altmış tutam gön derilerine, altın işlemeli yaylarına, her biri adam başı boyda gürzlerine bakarak teke tek dövüşten çekindiler.

"Çin'i üç kişi yağmalamadı. Ordunuz yağmaladı. Herkes kendi bedelini ödeyecek!"

Oğuz Han elçilerine başka bir buyruk verdi:

"Gidin, düşmana bizim savaş usullerimizi anlatın. Biz kan dökmek istemiyoruz, savaşın yerine yarışlar yapabiliriz. Savaştan önce at, deve yarışları yaparak alpların gücünü denemek ülkelerimizin eski törelerindendir. İsterlerse böyle başlayalım..."

Çinliler, elçilerin bu sözlerini de değersiz bulup alayla karşılık verdiler:

"Atlarımızın kıvraklığını, alplarımızın gücünü savaş meydanında göreceksiniz..."

Artık savaş kaçınılmazdı. Oğuz, ordusunu yerleştirecek kadar zaman kazanmıştı. Uygur atlıları ileri yürüdü, Çin ordusunun karşısında at oynatıp meydan suladılar. Savaş başlamıştı...

Çin Hakanı gür bir kahkaha attı:

"Bununla mı korkutuyor bizi Hakan?"

Türk atlıları, koyun sürüsüne dalan kurt gibiydiler. Karşı tarafın azlığı veya çokluğu onları ilgilendirmezdi. Ölüm korkuları yoktu. Savaşa, düğüne gider gibi giderdiler. Dövüş onların yaşam tarzıydı.

Uygur atlıları, Çin ordusuna kasırğa gibi saldırdılar. Bir uçtan girip öbür uçtan çıktılar. Bir iki kez daha böyle saldırılar sayıca kendilerinden kat kat fazla olan Çin atlılarını kırıp atacaklardı; ama Oğuz Han'ın emri başkaydı. Onun emri üzerine korkmuş gibi yaparak kaçmaya başladılar. Çin atlıları ağırdı. Hafif giyimli Uygur atlılarının arkasında gülünç görünüyordular. Onlara yetişmeleri mümkün değildi. Durumu fark eden Uygurlar, atlarını yavaşlattılar.

Çinliler yaklaştığında, atlarını egip yağmur gibi ok yağdırmaya başladılar. Böyle hızlı at sürerken geriye doğru ok atmaları inanılacak gibi değildi. Çinliler şaşkıındı. Kendi okları yüz- yüz elli adımdan uzağa ulaşamazken Uygur okları kat kat uzak mesafeden göğüslerine saplanıyor, boğazlarını deliyordu. Silkelenen dallardan düşen çürük meyveler gibi dökülüyor, döküldükçe seyrekleşiyordular. Derenin en dar yerinde, ok yağmurunun sadece önden gelmeyip sağdan, soldan da yağdığını görünce tuzağa düştüklerini anladılar.

"Türk ordusunun gücü atlılardadır. Onlar kaçtığına göre Oğuz Han'ın gücü bitmiş demektir." diye düşünen Çin Hakanı kendinden çok emin görünüyordu. Ne var ki Çin'in atlı ordusu hâlâ dönmemişti. Son derece tedirgin olan imparator, tepeden tırnağa silahlı olan piyade askerlerini atlıların arkasından dereye göndirdi. Uğradıkları

ok saldırısı karşısında neye uğradıklarını şaşırان piyadeler de eriyip gittiler.

Savaşın sonunda Çin İmparatoru, muhafız kıtasıyla birlikte ele geçirildi.

Oğuz Han, Çin İmparatoru'nu atının sırtında; fakat saygıyla karşıladı. Yenilgisini yüzüne vurup onu aşağılamadı. Kuraklıkla, Çin'in görmediği diğer bölgeleriyle ilgilendi. Sonra sözü Yağmur Taşı'na getirdi. Savaş istemediğini, amacının sadece Çin tarafından çalındığına emin olduğu Yağmur Taşı'nı bulmak olduğunu bildirdi. Tüm sorgu suallerine rağmen, imparatorun Yağmur Taşı hakkında hiçbir bir şey öğrenemedi. Taşın Çin'e getirilmesinin mümkün olduğunu söyleyen imparator, adi hırsızların sorumluluğunu taşımadığını, sarayının ve kendisinin bu durumdan habersiz olduklarını söyledi. Taşın çalınması kasıtlı da olabilirdi. Belki de iki komşu ülkenin arasını bozmak isteyenlerin parmağı vardı, bu hırsızlık işinde. Oğuz Han, taşın imparatora ulaşmadığına inandı. Ancak imparatorun da taşı kendisi kadar merak ettiğini ve aramaya hazır olduğunu gördü. İmparator, Hakan'ın rızası ve lütfuyla bağışlanmış olup kendi ülkesine dönebileceği halde, taşı aramayı üzerine aldı. Hakan'ın taşı aramak üzere göndereceği adamlara yardım edeceğine söz verdi. Oğuz Han, kendisine yenilerek karşısında boynu bükük duran birisi varken başkasının Çin tahtına oturmasını istemiyordu. İmparatorla bir anlaşma yaparak onu özgür kıldı ve ülkesine gönderdi. Çin, Oğuz Han'a yılda otuz bin metre ipek kumaş, altmış bin altın, otuz bin kese piring ve darı verecekti.

Çin sınırından uzaklaştıklarında Tülü, birkaç atıyla yetişerek orduya katıldı. Hakan'ın karşısına getirildi. Oğuz, babasının yaşlı danışmanı Ulutürk'le birlikteydi.

Tülü yaşlı gözlerle:

"Hakan'ım! Yalvarırım, inan bana! Kadını, " Yurdumu özledim! " diyerek götürdü beni. Ancak Yağmur Taşı'nın çalınmasında onun da parmağının olduğunu anladım. Duyduğuma göre

Çin'in kuzeyinde bir tapınakta saklıyorlar taşı. Peşine düşemedim. İsterseniz, vurun başımı!" dedi.

Oğuz Han, onu özgür bıraktı. Gerekirse Çin'e gönderecekti.

Oğuz Han, Kam Ata'dan gelen mektubu okuyunca derin bir uykudan uyanmış gibi oldu... Kam Ata, Yıldızlı Erkut Baba'yla yolları kapattıklarını, hırsızların da içinde olma olasılığının bulunduğu kervanın Çin'e varamayıp kum denizinde yok olduğunu söylüyordu. Bunun doğru olup olmadığı kısa sürede anlaşılacaktı. Oğuz Han, Kam Ata'dan gelen haber ile Çin İmparatoru'nun sözlerinin birbirine uyduğunu görerek Ulutürk'e:

"Benim inancım Tanrı'yadır, taş değil! Ulus içinde Göktanrı'ya tapınanlar günden güne çoğalıyor, bize inananlar artıyor. Bugün Tanrı Taşı'nın elimizde olup olmadığı önemli değil. Çinliler taşı ele geçirip geçirmediklerini her zaman gizli tutacaklar. Taşı bulamadığımızı söylersek, kendi içimizden beylerin çoğu düşman gibi sevinip bizi güçten düşmüş sayacaklar. Üstümüze yürüyenler bile olacak. 'Tanrı Taşı bizdedir!' diyelim ve tüm il bunu böyle bilsin!" dedi.

Ulutürk, Hakan'ın bu çıkmazdan kurtulmak için bir yol bulmasına sevinerek:

"Anladım! Doğru söylüyorsun! O taşın gücü sendedir. Tanrı'nın elçisi sensin! Yağmur Taşı yalnız senin elinde canlanır. Onu bulanlar, gücün artık kendilerinde olduğunu düşünüp rahat bir uykuya dalarlar. Bırak, bu taşın benzeri çok olsun... Taşa ilgi gösteren herkesin onu çalmasına izin verelim. Taşı çalanlar, onun ellerinde bulunmasıyla avunacak; ama kimse taşın kendisinde olduğunu söylemeyecek. Böylece çekişmeler de ortadan kalkacak." dedi.

Ulutürk, güvendiği bir taş yontucuyla görüşüp anlaştı. Çin bir daha taş talebinde bulunmadı; ama gizli aramalar da devam etti.

Hakan, Çin seferinden dönerken Talaş ve Salyam beylerinin "Oğuz, Çin'den dönemeyecek!" diyerek itaatsizlik gösterdiklerini, dik başlılık yaptıklarını öğrendi.

"Oğuz Han, inancımıza el koydu. Bizleri yolsuz bıraktı. Putlarımıza saygı göstermedi. Atalarımızın töresine tepeden baktı.

Bizleri küçülttü... Taht için babasından geçen, yarın bizleri de tanımayacak. Tedbirimizi alalım!" diyerek baş kaldırmıştılar.

Bu durum, Ortac'a dönüp İnci Nehri boyunca ekimi genişletmeyi, buralarda yeni şehirler kurmayı düşünen Hakan'ın yönünü değiştirmesine sebep oldu. Talas'la Salyam'ın üzerine yürüdü. Dik başlı beyleri kolaylıkla ortadan kaldırdı. Vergileri toplaması için, vergi toplayıcısını orada bırakıp geri döndü.

Başarılarla dolu Çin akını, Oğuz Han'ın adını yeryüzüne yaymıştı. Batı ülkelerinin elçileri, onun savaştan dönüp yurda yerleşmesini bekliyordular. Yanlarında Türk, Çin, Soğd dillerini bilen tercümanları da vardı. Elçiler Türk töresi gereğince ateşin içinden geçirilip Hakan'ın yanına getiriliyordu. Ülkelerinin başkanlarından getirdikleri mektupların hemen hemen hepsi İpek Yolu'yla ilgiliydi. Türk-Çin savaşlarının bu yolu kapatmasından endişe ediyorlardı. Uzak veya yakın tüm ülkelerin gözü bu yolun üzerindeydi. Elçiler daha sonra, batı illeri arasındaki ilişkilerden, yeni başkanlardan, yeni kentlerden söz ettiler. Birbirlerinin topraklarına, törelerine saygılı olup dostluk ve beraberlik içerisinde yaşamak istediklerini söylediler. Ülkeleri için tehlike oluşturan düşmanlara karşı Oğuz Han'dan yardım isteyenler de vardı.

Hakan, elçilerin karışık konuşmalarından hoşlanmamıştı. Bu sözlerin arkasında nelerin olduğunu çok iyi biliyordu. Uluslararası sözleşmeleri, elçilere göstermesi gereken hoşgörüyü unuttu ve oldukça sert bir dille:

"Bana Asur'u, Babil'i, Mısır'ı tanıtmaya kalkmayın. Onları yeterince tanıyoruz. Zamanı gelince oralara da gideceğiz!" dedi.

Oğuz Han Töresi

Cin zaferinden sonra görülmemiş bir kutlama yapıldı. Oğuz Han, tek Tanrı inancının ulusu birleştireceğini söyleyip ağır töresini açıkladı:

Budunuma⁷, ulusuma, ilime- günüme!

Ben Oğuz Han! Bir olan Yüce Tanrı'nın kutuyum!⁸

Tanrı'nın oğlu, sözcüsü ve savcısıyım!

Onun isteği ile ondan geldim!

İlim-günüm, soyum gökten indi. Altın ışıktan doğdu. Biz Tanrı ışığıyız. Gök oğluyuz. Dinimiz, düşüncemiz, işimiz, her şey göklerin ışığına bağlıdır. Bu ışığı yeryüzüne yaymak bize düştü!

Biz Tanrı sözünün ekincileriyiz! Bundan dolayı Tanrı bize kanat vermiş... Us ve güç vermiş! Ben, Tanrı'nın yerdeki gölgesiyim ve onun soyuma bağışladığı ululuğun, usun ve gücün koruyucusuyum!

Beni tutmayan, Tanrı'yı da tutmaz. Ona karşı gelir!..

Göktanrı ulusumun, soyumun üzerinde sonsuza kadar var olacak! Onun düzeni bozulmadıkça Tanrı gözü, Tanrı eli üzerimizde olacak!

Ulusumuzun sonsuza kadar yaşaması, budunumuzun yeryüzünün tek, değişmez büyüğü olması, sonsuz sevgimizi Tanrı'ya verip ona koşulsuz uymamıza bağlıdır.

7 Budun: Siyasi ve dini yapıları ne olursa olsun soy,dil, töre, kültür, tarihsel yapıları bir olup psikolojik olarak birbirine bağlı insan topluluğu.

8 Kut: 1- Uğur,talih,baht 2- Tanrısal, mübarek 3- Can, ruh, dirilik, yaşam kaynağı, yaşam gücü 4- Kader, yazgı 5- Erk, iktidar 6- Bereket, nasip.

Duyun ve belleyin!

Ben Ulu Tanrı'nın kılıcıyım!

Sevmeyi bildiğim gibi, kesmeyi de bilirim!

Ağaç kökünden su içer, halk düzenden...

Düzensiz il bozulur, ulus yolunu kaybeder.

Tanrı'dan gelen kutu korumak herkesin görevidir!

Tanrı'nın yarattıkları bir gözle görülür. Tüm Türkler birdir!

Tanrı beni tahta oturttu. İlim, ulusum adına doğrulukla çalışmam için...

Herkesin kişisel özgürlüğü, Hakan'ın koruması altındadır. Zengin-fakir ayrımı yoktur! Bir atı olanla bir yıldı olanın, bir koyunu olanla bir sürüsü olanın töre karşısındaki yeri birdir.

Her kişi ilindir, il her kişinin!..

Herkesin acısı da sevinci de ulusça bölüşülür.

Ulusumuzun gücü Göktanrı inancındadır.

Bu inanç; il ile ulusu, hakanlıkla çobanlığı bir görür.

Yeryüzü ve gökyüzü ayrı değil, bütündür! Bir il, bir inanç!..

İlimizi yücelten doğruluk töresinden yakın-uzak, benzeyen-benzemeyen tüm uluslara pay düşer.

Tanrı yeryüzünün tek sahibidir!

Türk ilinde ses bir ağızdan çıkar...

Töremizle bana ulaşan il; Oğuz'un ocağı, Oğuz'un ilidir. Bu il, benim kismetimdir. Bu ile bağlanan herkes Oğuz olarak anılıp benim bir parçam olacak. Oğuz ili sonsuza kadar yeryüzünün görkü olacak. Her bir Oğuz, Tanrı'nın askeri olacak!..

Bugünden itibaren Oğuz ilinin ağır ve hafif törelerini başlatıyorum...

Oğuz ili, birliğini töreyle koruyacak. Bütün işlerimiz töreye bağlı olacak!

Töre, inançla kardeştir!..

Törenin başında Tanrı'ya, yaratılışa sevgi bulunur. Varlığımız sevgiden geçer.

Varlığımızı ulus birliğine borçluyuz. O bozulursa adımız sa-nımız yok olur!

Yurdun varı yoğu, onun ulusudur.

Töreyi yaratan ulus bengüdür (sonsuz), kutsaldır!

Töre, Oğuz Türk ilinin birliğinin güvencesidir!..

İli korumak, elçi olmak, yeryüzüne barış getirmek, büyük Yaradan'ı sevindirmek görevimizdir. Oğuz ilinin kutlu yolu sonsuza kadar barıştır!

Duyun ve belleyin! Ben ulu ve ebedi olan Tanrı'nın isteğiyle, onun gücüyle konuşuyorum. Tanrı elçisi olmak, hakan olmak, iyiye kötü deme hakkını vermez bana! Hakan olarak töreye herkesten çok ben bağılıyım! Dıştan gelene kılıcımla, içten gelene töreyle karşılık veririm.

Ben, göklerin ulu oğlu Oğuz Hakan'ım. Halkımın isteği ve töresi dışında adım atmam!

Hakan olarak il başkanlarını, danışma toplantılarını, danışmanlarımı yüksek tutacak; her işimi ulusun isteğine göre yapacağım.

İl devlet babadır! Tüm halkını bir gözle görmelidir...

Yurtlarımız Tanrı'nın yaratılmışa, yaratılmışın Tanrı'ya en yakın olduğu yerlerdir.

Yurt ve insan için çalışan, Tanrı için çalışır!

Başka illerin yurtlarımıza sokulduğu zamanlar oldu. Baş da verdik. Ancak dilimizi değiştirmedik, uzun saçlarımızı kestirmedik, yabancı giysisi giymedik, törelerimizi bozmadık, atalarımızın dininden dönmedik! İşte bizim gücümüzün kaynağı budur!

Atalarımızın adına şan ve şeref verelim, beyler!

Gökten inen altın ışık yere dokunduğunda bir dağ yarattı. Ona Kutlu Dağ dedik. Babamızın başında döndüğümüz gibi döndük onun başında. Onun eteklerinde çoğalıp yeryüzüne dağıldık. Kutlu, tanrısal dağlar var oldukça biz de varız!

Başka türlü olursa Tanrı kut ululuğunu bizden alır. Erdem, bilgi, us, anlayış olmayan yerde Tanrı kutu kalmaz. İlimiz- günümüz bu dört ayak üzerinde büyüyecek.

Ben ulusuma ağır, ulu töreler kazandırıp yürürlüğe koydum. İlimi, kanımı, yaşamımı bu şekilde düzen içinde korumak istiyorum.

Atalarımızın törelerini korumak, Tanrı adını ve kendi adımızı yüce tutmaktır.

Biz, şaşkın insanların ayılmasını istiyoruz. Töre doğru yolda yürüsün ve gelişsin. Yılıklarımız, sürülerimiz, gaytabanlarımız güdülsün. Boyların, obaların kaygıları kalmasın.

İnsan töresiz kalırsa ona yazık olur!

Ağır töreye göre atalarımızdan kalan bütün nesneler korunur, öğrenilir ve öğretilir.

İlin içinde her boyun kendi töresi de olabilir.

Ağır, baş törelerden başka ilin iyi geçinmesi için Tanrı'ya yükümlülük, yemek, elçilik, evlenme, bayram, beylere bağlanma, düğün, kurultay, ordu, av, at bakımı, akın, yağma, hakan seçimi gibi konularda da töreler koydum.

Güç elden giderse töre ayaksız kalır, yürüyemez.

Ulusum, budunum! Duy, belle!

Yaşamım at sırtındadır. Günüm boşa gitmez. Dinlenme, izin bilmedim. Yazın gölge, kışın ev görmedim. Kılıç çalıp düşmanları kırdım.

İlimde çekişme olmasın, kavga çıkmasın diye herkese yerini gösterdim. Adlarını, nişanlarını verdim ki yollarını bilsinler. Ben sen çekişmesi olmasın.

Yüreğimden merhamet eksik olmadı. Gönlümü Tanrı'ya verdim, umudumu ona bağladım.

Ordaya düzen verip onu gerili bir yaya döndürdüm.

Ben sizi Oğuzladım!..

Bu düzenle Göktanrı'nın altında yeryüzü var oldukça biz de var olacağız.

Ulu Tanrı'ya şükredelim, beyler!

Bundan sonra Oğuz Han, şölendekilere yeni Tanrı deyimlerini sundu:

Töresiz ilden Tanrı döner.

Töreyi bilse kişi, yürüyecek her işi.

Törenin düzü, aydınlatır yüzü.

Er ortaya geldiğinde inançsızın inancını bildirir.

Er sevinmezse kılıç kından çıkmaz.

Er içlin eşek külçün doğar.

Yüksekten bakan, alçağa tez iner.

Yiğidim sağ olsun, çıkmayan dağ olsun.

Hakan'ın her sözü anında dillere ve bitikçilerin (yazman) yazılarına düştü.

Yazdan bir ay geçmişti... Kür Han Ortac'a saldırmak için ordu toplayıp yola koyuldu. Oğuz Han, Ortac'a gelmesini beklemeden Ala Dağ'ın doğusunda durdurdu onu. Kür Han'ın akan kanlara aldırmadan yeniden saldırıya geçip bu kadar yolu hiçbir engelle karşılaşmadan aşması, Oğuz Han'ı çok rahatsız etmişti.

Kendi soyundan gelmelerle sonuncu; fakat en kanlı savaşı burada gerçekleştirdi. Yiğitler, "Ulu Tanrı yolunda!" deyip savaşıyor; ama öldürdüklerinin kendi akrabaları, dostları olduklarını görünce gözyaşlarını tutamıyorlardı.

O savaşta Kür Han da öldürüldü. Ordusunun döküntüleri olan oğulları, yeğenleri doğuya doğru çekilmeye başladılar. Oğuz Han bu defa peşlerini bırakmayıp arkalarından gitti. Hakan'ın kendilerine yetişip tek kişi bırakmadan hepsini kırıp geçireceğini anlayan kandaşları durdular. Aksakallı, bilgili elçiler gönderdiler ona.

Oğuz Han elçilerin ayağına gitti. Sağında ve solunda oturttu onları. Her birine teker teker hal hatır sordu. Niçin geldiklerini, ne söyleyeceklerini biliyordu. Aksakallı elçiler önce Oğuz Hakan'ın Çin zaferini kutladılar. Sonra:

"Biz de sendeniz. Senin kökünden ve soyundanız. Kesilen kol omuzdandır! Neden bizi kırıp yok etmek istiyorsun?" dediler.

Oğuz Han dönüp onur yerine oturdu. Görüşme sırasında yanında olan kayınatası Or Han'ı göstererek:

"Ben babam yerinde olan aksakallılara düşman değilim. Bakın, kayınatam ailesiyle birlikte Göktanrı'ya inanıp onun birliğine boyun eğdi. Sizler de Tanrı'ya inanarak saldırıları keserseniz, savaş biter.

Tek olan, yeri göğü yaratan Ulu Tanrı'ya gönül vermeyenlere kurultuş olmayacaktır."

Oğuz Han sözlerini bitirince aksakallılar birbirlerine baktılar. Kendi aralarında uzun uzadıya danışıp söyleştiler. Sonra göğe yüz tutup tek Tanrı'nın birliğini ve büyüklüğünü dile getirerek ona boyun eğdiler.

Oğuz Han, "Karakurum'dan öte bütün topraklarımız sizin, kandaşlarımın olsun!" diyerek onlara armağanlar verip geri gönderdi. Bu anlaşmadan sonra doğudan elini çekti. Oranın bir daha baş kaldırmayacağına inandı, geri döndü. İlde düzeni sağladı. Yeni kurallar, yasalar çıkarıp ulusun gönlünü aldı.

Elçiler, Oğuz Han'ın huzuruna geldiklerinde ilginç bir olay olmuştu: Oğuz'a inanmayan Banu ve Terçiçek, arkalarında hizmetçileri ve cariyeleriyle huzura gelip, "Savaştan, kandan, akından bıktık! Öldürürsen öldür, sağ bırakırsan sağ bırak!" diyerek Oğuz Han'a boyun eğdiklerini bildirdiler. "Sana inanmadık, Tanrı neslimizi kesti. Babası olan babasız, kardeşi olan kardeşsiz, yurdu olan yurtsuz kaldı. Suçumuzu bağışla, bizi il içine bırak! Yurdumuza dönelim. Ulu dağlarda, kutsal topraklarda bu barış için kurbanlar kesip sadakalar dağıttık." dediler.

Or Han, Oğuz Han'ın kızarıp demire dönen yüzüne bakınca korktu. Ancak geri durmayarak kardeşinin kızlarını ordaya bırakması, suçlarını affetmesi için o da yalvardı:

"Kardeşlerimden kalan onlardır. Bırak, gelsinler! Gözümün önünde yaşasınlar. Bundan sonra sana ne yapabilirler ki?"

Bir yandan da Aytaç Hatun yaşlı gözlerle:

"Affet suçlarını! Belki böylece bu kırgınlıklar da son bulur." dedi.

Oğuz Han onları kıramadı.

Tapınak Kaygısı

Uslu Hoca, Ata Ünür'den dağınık düşünceler içinde dönmüştü. Kam Ata, Oğuz Han'la son görüşmesini hatırlayıp, "O, Türk'ün yolunu değiştirip sesimizi yeryüzüne yayacak... Göklerin bana söyledikleri, rüyalarımda gördüklerim bunu gösteriyor. İlin, budunun kurtuluşu için bir olan Göktanrı'ya taparak inancını dünyaya yayması beklenmez bir şey değildi. Bu onun alınına yazılmıştı. Kutsal bitikler, Tangut ve Çin medyumları, bilgili falcılar yeryüzünü baştan başa kendi bayrağı altına alacak, insanın yüzünü göğe çevirecek bir Türk Hakanı'nın geleceğini önceden bildirmiştiler." demişti. Arkasından şöyle söylemişti: "Göktanrı'nın bölünmez olmasını, onun yarattığı yerin de Tanrı'ya benzemesini ister. Yeri tek bir il olarak görmek istemesi bundan kaynaklanır. Küçük ulusların il olarak onlara bağlanmasının tanrısallığı, gerekliliği buradan gelir. Oğuz Hakan; inancı, tanrıculığı Yaradan'a bağlılık için değil de kendisine bağlılık için kullanır. İnanç kutsallığını kaybederek tahtın, tacın, hakanlığın tutsağına döner. Bütün çağlarda böyle olmuştur. Yeryüzünün bütün büyük iligleri⁹, hakanları kendilerini inancın savunucusu gibi gösterecekler de zamanla inancı kendi yanlarına çekmiş, kutsallıktan çıkarıp kılıcın, mevkinin yardımcısına dönüştürmüşler. Kara budunun inançlarıyla ona başkanlık yapanların inançları ve yaşamları farklıdır. Beyler kendilerini yaratanı da bey olarak görürler. Bir parça ekmeği zorla bulan çiftçinin yaratı-

9 ilig: 1- Ünlü, tanınmış, meşhur 2- İlk, birinci, başlangıç.

cısı da kendisi gibi tok gözlüdür. Onun tanrısı büyük şölenler, sayısız kurbanlar istemez. Köylünün bir avuç darı dağıtması, kansız kurbanı ona yeterlidir. Ulu gün denilen kıyamet günü geldiğinde gönlünün nasıllığı bilinmeyen Tanrı'nın insanlar arasında nasıl karar vereceği, onlardan hangilerini cehenneme, hangilerini uçmaya götüreceği kimse tarafından bilinemez."

Kam Ata'nın bu sözleri karşısında Uslu Hoca: "Yeryüzü yaratıldığından beri hiçbir insanoğlu kendi inancının daha doğru, kendi yolunun daha düzgün olduğunu ispat edememiştir." dedi.

Sonra Kam Ata'nın Oğuz Han'la birlikte olmasının kaçınılmaz olduğunu söylemişti: "Bu bir alın yazısı ise önüne geçilmez. Bir ilin kalkınması, dünyanın bütünleşmesi içinse 'yok' denilemez. Birincide Tanrı'ya, ikincide iline karşı çıkarsın." Kam Ata da düşüncesini saklamamıştı: "Gönlümdeki sızılar, şüpheler değişmiyor. O, düşüncemle dilimin arasına duvar çekiyor. Acı olan da budur."

Uslu Hoca'nın Kam Ata'ya güveni sarsılmıştı. Ancak bunu söyleyerek kamları, onlara bağlı olan falcıları, yıldızcılar, kumcuları, el okuyanları Oğuz Han'ın karşısına çıkarmak istemiyordu. Ata Ünür'ün sadece bir hakanın değil, bütün yaratılmışların geçmişini koruyup geleceğine ışık tutan, yeri doldurulmayacak bir saklama gücü, esrarı vardı ve bunun anahtarı da Kam Ata'daydı. Sadece onun açıp okuyabileceği, yorumlayabileceği yüzlerce yazı, bitik korunuyordu orada. Kam Ata'dan ayrılmak, bunlardan da ayrılmayı gerektirirdi. Bu da ulusu kör bırakırdı.

Ata Ünür'ü gözaltında tutmaktan, kamlarla iyi geçinmekten başka bir yol yoktu. Kam Ata, Oğuz Han'ın ona inanmadığını bilse Ata Ünür kaybedilirdi. Doğruydı, orası artık ongunlara, Çalaplara yalvarış yeri değildi. Ancak yer ve göğün sırlarının anahtarı idi. Bunu Kam Ata da biliyordu ve putların ortadan kalkmasıyla Ata Ünür'ün değerini kaybettiğine inanmıyordu. Kurbanlar da sadece putlara, ongunlara kesilmiyordu. Öbür dünyaya göç edenlerin ruhları için de kesiliyordu. Bu yüzden Erkon'dakiler kaygısız yaşıyor, dünyadan kopup ayrıldıkları akıllarına bile gelmiyordu. Bu yol kapatılırsa gün, ilin ışığı kesilir; bilgi yolu bağlanırdı...

Ata Mağara her şeyden önce bir bilgi tapınağıydı. Orası dağılırsa ulus savaştan, içindeki didişmelerden kurtulup büyüklerinin yazdıklarını okuyamayacak ve geçmişini unutacaktı. Kam Ata bunu görüyor ve bunun sancısını çekiyordu.

Oğuz Han dedi ki:

"Töre değiştirilmiyor... Tapığımızı büyük Yaradan'ımıza, bir olan Tanrı'ya vereceğiz. Kurban vermeyen ulus yoktur. Ayağımız Ünür'den kesilmezse Kam Ata bizden uzaklaşmaz."

Uslu Hoca, Hakan'ın ne demek istediğini anlamıştı. Bu kadar zengin bir hazinenin ulusun yüzüne kapalı olması onu da üzüyordu. Kamlar böyle istiyordu. Onlar il beylerini, ulus büyüklerini, hakanları kendilerinin yanında görmek istiyordular. Onların bildiklerini kimse bilmemeliydi.

Uslu Hoca, binlerce yıldır bilgi yığılmış olan bu tapınağın yurda, çocuklara açılmasını istiyordu. Onların eski yazıtları okuyup anlayabilmelerini, il içinde anahtarların çoğalmasını arzuluyordu.

Oğuz Han da halkın verimli topraklara yerleşmesini, Çin'de olduğu gibi okuma yazma öğrenmelerini istiyordu.

Savaşa giden ordu, en cesur erleri yabancı topraklarda gömüp dönüyordu. Kırıl kırıl inceliyor, incele incele kendisini kaybediyor, kökünden uzaklaşıp yabancılaşıyordu. Bütün kötülükler de bundan kaynaklanıyordu.

Ocağın ocağa, boyun boya, ilin ile karşı çıkması durdurulmalıydı. Her biri bir ad, bir çatı altında toplanan kökeni aynı ulusların birbirini kırıp tüketmeleri artık yeterdi! Bu bir yabancı tuzağıydı!

Uslu Hoca çok şey biliyordu. İl ağzında gezen sözlerden başlaarak Ata Ünür'de kamların üzerlerini örterek sakladıkları yazıtlara kadar baş vurmadiğı gerçek kalmamıştı. Bozkırların gören gözü, uzakları duyan kulağıydı...

Oğuz Han'a sordu:

"Çin'de çok mu kaybettik?"

"Yok, can kaybı azdı; ama göz ve duygu kaybı oldu. Yüzyıllarca bütün komşularını kul gibi çalıştırıp kendilerine cennet yaratmışlar. Verimli topraklara, güzel yurtlara sahip çıkmışlar. Birleşerek el ele vermişler, güçlenmişler."

"Ancak senin gördüğün yerlerin çoğu eski Türk yurtlarıdır."

"Geçmişte çok şeyin olması neyi ifade eder? Bugün her yerde Tabgaçlar var. Değiştiler, eriyip gittiler, köklerini unuttular... Halk bizden, beylik onlardan... Çinliden daha sert yol tutanlar da bizlerdendi. Dönmeler... Yurttan kopunca yurdun düşmanı olurlar."

Uslu Hoca:

"Çin Hakanı bunları nasıl kendine çekiyor, biliyor musun? Her birine bir yalancı beylik, hanlık veriyor. Sonra onları, "Gidin, Tanrı'nın verdiği yerlerinizi sürün!" diyerek üzerimize gönderiyor. Hepsini kafasında bir Türk ili kurmuş oluyor. Her birinin kendi tuğu kalktığında Türklüğün ulu bayrağı ayaklar altına düşüyor."

Oğuz Kağan:

"Çinlileri kılıçla yenmek zor değil. Bir kere yendik. Bundan sonra da yeneriz. Ancak bizimle dövüşmemek, askerlerini ve topraklarını korumak için mallarından geçerek istediğimiz kadar pamuk, ipek, arpa, pirinç, altın, gümüş veriyorlar. Bizde ise insan değersizdir, yolun taşı, göğün kuşu gibi... Onlar, erleri için mallarından geçiyorlar; biz, dünya malı için erlerimizi kaybediyoruz. Ulusumuzu bu dertten kurtarmak için onları bilgilendirmeliyiz. Komşularla işimizi bitirip içimizde bu düzeni kuracağım."

Oğuz Han, Çin seferinden dönerken "Cadı Taşı" bulundu söylentisini yaysa da onu aramak için komşuların dillerini bilen erlerden dördünü Çin'in içine göndermişti. Bunlar, ulaşabildikleri her yeri aramış; umutları tükenince de geri dönmüşler. Bu taş yıllarca kuraklık çeken Çin topraklarına bir damla yağmur gibi düşmüş ve bozkırlarda kaybolup gitmişti.

Hakan, Yağmur Taşı'nın Çin'in güneyinde saklandığı haberini alınca, "Sözün doğruluğunu anlamak için yeni kişiler gönderelim!" dedi. Uslu Hoca'nın hakanlığa bağlı olan oğlu Kutluk'a gizli emrini

verdi: "Yağmur Taşı bize gönderilen bir Tanrı sevgisidir. Onu kaybederek Ulu Yaradan'ı incittik. Yüzünü bizden çevirecek. Onu bulup getirmek, ilimize bir ordudan daha çok yardım vermektir."

Uslu Hoca, Oğuz Han'a:

"İki oğlum var, ikisi de senin gölgendedir. Öl desen ölürler, kal desen kalırlar." dedi.

İkinci oğul Erdem ise orduda yüz atlı başıydı.

Kutluk, erleriyle yiyip içti. Sonra bin atlı başı Ergen'in evine gitti. Sevip seçtiği Elbilge'yle helalleşti:

"Uzun bir yolum var. İki yıl bekle. Gelmezsem ilden birini seç, gönül ver ve evlen!" dedi.

Kız gözyaşları içinde kaldı. Ağlayarak:

"Kötü haberin gelince bana da ölüm gelsin, seni bekleyeceğim!" diye karşılık verdi.

Çin Hakanı'nı yenmek, Oğuz Han'ın başını yüceltmışti; fakat başarı onu şımartmadı. Kadirgan Ormanları'ndan, Altaylardan İtil Irmağı'na kadar babasıyla yaptığı seferlerde görüp tanıdığı halkın içte aşsız, dışta donsuz, havadan, sudan, yağmurdan medet umması, her türlü baskılarla karşılaşması onu üzüyordu. Bu işin sadece sözlerle düzeleceğine inanmıyordu. Savaşızsız kansız bitmeyecekti bu iş. Ulusum bir olsun, dokunulmaz olsun dediğinde bağı yanıyordu. Ordasını, başkentini ilin ortasına taşımak istiyordu. "Yeryüzünün Memeleri" denilen iki ırmak, halkını emzirecekti. Başkenti için bir yer de belirlemişti. İnci Nehri'nin sağ yakasında, Aral Gölü'nün yakınında Çin'de gördüğü şehirlerden geri kalmayan yeni bir yurt kuracaktı. "Bırak, ulus nereye istiyorsa oraya kanat açsın; ama sıcak yuvasını unutmasın." diye düşünüyordu. Oğuz'u attan indirmek, savaştan, seferden koparmak mümkün değildi. Onu güçsüz görseler anında saldırır, elindeki geniş toprakları paramparça ederler. Baktığın her yerde dişlerin sıkıldığını görürdün. At sırtında yorulmak bilmeyen ulusunun sevgi dolu yüreğini görmek istemiyordular. Yeryüzü bir savaş alanıydı. Ara vermeden vuruşmalısın, kan dökmelisin, kendini korumalısın. Yoksa başkalarının yemi olur ve ezilirsin. Çin'in

ezildiğini gören güneyin Hindu'su, ara vermeden saldırıp karınca sürüsü gibi akıyor üzerlerine. Eğer durdurulmazlarsa Türk illeri de karışacak. Sağını, solunu temizleyeceksin ki evinde korkusuzca, gönül rahatlığıyla oturabilesin.

Oğuz, babasının yıllarca ara vermeden süren seferlerinin sebebini anlamıştı. Korunmak, ili yedirip içirmek, ataların yurtlarını pusuda bekleyen avcılara kaptırmamak zor işti. Uyku bilmeden doğudan batıya, kuzeyden güneye durmadan yürümek... Hint ili de kalabalık ve geçilmezdi. Dağlar, sık ormanlar tarafından korunuyordu. Karşıda, Tangut tarafında henüz keşfedilmemiş bir yol vardı. Yüksek yaylalardan, dar derelerden geçip gitmek için havaların ısınmasını, gönderdiği elçilerin dönmesini beklerken kurban ayı gelip çatı. Bu geleneğin çok eski çağlara, ta ilk ocaklara, büyük başlangıca dayandığını bildiğinden töreyi bozmadı. Ordusuyla Ata Ünür'e gitti. Büyük kapıdan sonra başlayan vadi her zamanki gibi güzeldi. Yine dağ nehrinin, kaynakların başında kurban yerleri kurulup kurbanlar kesildi. Vadinin beyleri, kamlar sorağa akıştılar. Herkes soru dolu bakışlarla bakıyordu.

Oğuz Kağan bunu gördü ve:

"Bir olan Ulu Tanrı yardımcımız olsun, beyler. Yaradan'ın varlığına yaratılan tanıktır! Tanrı binlerce canlı yarattı. Bizleri de o gönderdi. Yağız yeri, mavi göğü, günü, ayı, geceyi, gündüzü yaratan da erkli, kadir, sonsuz olan Tanrı'dır. Yaşadığımız yerler- sular, Ulu Tanrı'nın altında ve onun adına bağlıysa bir parça çamurun, bir çöl kaçarının ruhu bize nasıl tanrılık yapabilir? Üzerimizde baskı kurmak isteyenler öğretiler bize bu yolu. Töreyi bilen buna uymaz. Her parçamızı ayrı bir inanca bağlamak istiyorlar. Bu, inanç işi değil; sularımıza, yerlerimize göz dikme yoludur. Ulusumuza inanıp bir olan Tanrımıza güvenmeliyiz. Yüreğimizin ışığında, kendi inancımızla yaşamalıyız. Bu ışığı, Türk ruhunun büyüklüğünü yeryüzüne yaymalıyız. Bizim inancımız dışındaki yolların yolsuzluk olduğunu, bu yolların bizleri ölüme götürdüğünü herkes görüp bilmeli, anlamalıdır. Ongunlara düşman değiliz; çünkü onları da Göktanrı'nın yarattıklarından sayıyoruz. Bunları söylemezsem Tanrıma baş kal-

dırmış sayılıyım. Bunlar, bir hakanın istekleri değildir. Ben, ilimizin töresince hakan oldum. Hakan olarak her birinizin yaşamından sorumluyum. Hakan olarak ilin bayrağını yeryüzünün her yerinde dalgalandırmalıyım, dalgalandıracağım da! Hakan olarak yeryüzüne dağılmış boylarımızı toparlayıp Türk ulusu arasındaki kırınlıkları bitirmeliyim. Bu işi yapacağım! Yalancı komşularımız karşısında Türk'ün büyüklüğünü göstermeliyim, göstereceğim de! Yoksa Tanrı'nın yanına yüzü kara giderim. Bilin ki henüz ana kucağında iken Tanrı'dan elçilik, yalvaçlık emri almışım... Anam, babam, sevdiklerim, yüzlerce arkadaşım buna tanıktır, şahittir!

Türk dünyası, Türk Tanrı'sıyla kendini bulacak. Tanrı gibi yaratılmış Türk insanı, yalnız Tanrı'ya taptığında yüzü gülecek, bütünleşecek. Biz, Tanrı'nın sevgisiyle yaratılan ilk insanlarız. Tanrı bizi yeryüzünün büyük budunu, beyi olarak yarattı. Yeryüzü uluslarını ile çevirip ayağa kaldıran, bütün komşularına düzen verenler de bizden olanlardır. Erkli, görklü, başların başı, uluların ulusu bir olan Türk Tanrı'sıdır. Övdüğüm Ulu Tanrı ile, yüce ilim-günüm için bir yola koyuldum. Yılana zehir veren Çin İmparatoru'nu önümüzde diz çöktürdük. Başka illere de gideceğiz, Tanrı yine bizimle olacak. Töremizi ayakta tutmak, yaşatmak herkesin görevidir. Ne yaptıysa Ulu Tanrı'nın isteğiyle yaptım. Çamur tözleri, ongunları kırmamı anlayın! İlimi kırmadım, sizi kırmadım, siz de benden kırılmayın..."

Kamlardan biri sordu:

"Peki, Ata Ünür ne olacak? Putlarla birlikte ilimizin hafızasını, geçip gidenleri unutup atalım, öyle mi? Oradaki bitikler de belgeler de dağılsın mı?"

Oğuz Han:

"Ata Ünür, Türk'ün beşiği, geçmişi ve geleceğidir. Ona el uzatan elsiz kalacaktır! Atalarımızın sözlerinin, izlerinin halktan gizli kalmasını istemiyorum! Herkes savaşçı değil, herkes akına gitmiyor. Bilimle ilgilenen gençlerimiz Çin'e gidiyorlar, bilgi aldıktan sonra da geri dönmüyorlar. Halkı bilgiden mahrum bırakmak isteyenler; onu sadece çoban, demirci ve savaşçı görmek isteyenlerdir. Mezar

taşlarımızı, yazılarımızı, bitiklerimizi ne zamana kadar bizden kopup Çin'e sığan yabancı kafalı yazıcılara yazdıracağız? Belki de bize sövüyorlar. Bilmiyoruz... Çin'in yılanlı kurbağalı yazısının yanında Türk'ün kutsal yazısını da görün, öğrenin!"

Kam Ata, bir yandan Ata Ünür'ün kutsallığının sona erip Erkon'un ayaklar altında kalmasından korkuyor, diğer yandan bilgilerin övülmesine, çocukların eğitimi büyüyeceğine seviniyordu. Hakan'ın sözünü tutmaktan, onun söylediklerini yapmaktan başka bir yolu kalmamıştı.

Oğuz Han'ın düşünceleri ona yabancı değildi. Gördüğü rüyalar, okuduğu yazılar, inancının biteceğini, yeryüzünde tek tanrıcılığın yayılacağını ona bildiriyordu. İnsan nereden başlamışsa oraya dönmeliydi. Ancak tüm bunların kendi çağında yaşanacağına inanmıyordu. Göklerin yere elçi göndermesi bilinen işti. İnsanoğlunun dini değişmiş, yerin düzeni bozulmuştu. Ne var ki bu elçinin Oğuz olduğuna inanmıyordu. "Yazıya bozu yoktur!" diyerek dinliyor, öfkelenerek bir şeyler yapamayacağını anlıyordu.

Bilgili, törelik kişi ergenlik çağındaki Hakan'ın dürüstlüğüne, inancını görüyor; ona daha çok bağlanıyordu. Kendi yanılgılarının acısı azalıp Oğuz'un yoluna ümidi artıyordu.

Yemekler yiyilip kımızlar içildi. Erlerin yarışları başlayınca Kam Ata ile Oğuz Han mağaraya çekildiler. Oğuz Han, Kam Ata'dan yıllar boyu çok şeyler öğrenmiş; pek çok yazıtı birlikte okumuştular. Doğu ile batı arasındaki çölleri, dağları gezginlerden daha iyi tanıyordu. Ülkeleri, budunları, kentler arasındaki yolların uzunluklarını, yerin yıldızlarla, ay ve güneşle bağlantılarını biliyordu. Çeşitli illerin inançları, yaşamları hakkında yeterince bilgisi vardı. Oğuz Han, Kam Ata'nın yeterince açılmadığını, Ata Ünür'ün bazı sırlarını kendisinden uzak tuttuğunu hissediyor; bu sırları arayıp bulmaya çalışıyordu.

Batı yürüyüşünde, yolların en zorunu geçecektir. Gönü kanatlanıyordu:

"Sen geçmiş, geleceği bilersin, Kam Ata. Bunca kardeş kanından sonra savaş ruhları bizden, budunumuzdan el çekecek miler? Gelecek akınımızdan ne bekliyorsun? Söyle bana!"

"Bu akından da zaferle döneceksin. Ama..."

"Ama ne?"

"Alın yazın sana farklı yol gösteriyor. Çin, Hint son olmayacak. Yıllar önce babana da söylemek istedim, sözümü dinlemeyeceğinden korktum. Sen yolun başındasın. Erdemli ve cesursun. Yıldızlar büyük geleceğinden yanadır. Sana söyleyeceğim!"

Oğuz Han, beklediği anın geldiğini hissetti.

Kam Ata, Ünür'ün karanlık ucunda görünmez oldu. Orada taş yerinden oynadı. Dönüp Oğuz Han'ı çağırdı:

"Hakan'ım, gel de bak!"

Açılan yarıktan içeri girdiler. Daha önce gördüğü odalardan daha büyüktü, bulundukları yer. Köşelere büyük demir sandıklar konulmuştu. Raflar; kil levhalarla, yazılı belgelerle, deri ve papi-rüslerle doluydu.

"İşte, 'yurdun hafızası' dediğim gizli oda, asıl hazine yeri burasıdır, Hakan'ım!.. Putlar kırılırsa yenisi yapılır, inançlar da değişebilir. Ancak burada sakladıklarımız kaybolursa Yaradan'ın dili, yaratılışın kökü unutulur. İnsanoğlunun geçtiği yollar hafızadan çıkar. Buraya, ' tarihin hafızası' da diyebilirsiniz."

"Babama da bunları mı gösterecektin?"

"Baban ilgilenmedi... Ata Ünür'ü sadece çelebilerin ruhlarının yaşadığı yer olarak gördü. Akınlardan, savaşlardan başını kaldıramadı. Bayatların, Çalapların, tengrilerin, hayırla şerrin, bütün inançların kökünün burada olduğunu bilemedi. Taşla yağmur yağdırılmaz... Baban o taş için savaşırken senin tanrıcılık için savaştığını bilmiyordu. Yağmur Taşı'nın üzerindeki Tanrı damgası buradadır."

Kam Ata, sandıkların birinden neden yapıldığı bilinmeyen yeni cilalanmışçasına parlayan, avuç içi kadar bir damga çıkardı.

"Bak, burada Tanrı yazıyor. Bu sekiz oklu araba tekerine benzeyen damga Tanrı'dan geliyor, onun simgesidir. Ata Ünür'de çalışan kamlar, bunu çok eski zamanlardan beri koruyorlar. Hakanlar bile bunun bilgisine uzak kaldılar. Suların ve kumların yeri kapladığı, insanoğlunun kovulup dünyaya serpildiği çağlardan çok önce de atalarımız tanrıci olmuşlar. Ancak Tanrı'nın Türk budununa yaptıklarına sabrederemeyip ondan yüz çevirmişler."

"Bizim dağları, ovaları su bastığını hiç duymadım."

"Hayır, atalarımız buraya suya küsüp değil; Tanrı'ya küsüp gelmişler. Buranın nehrine, dağına, ağacına, malına taptık. Bir olan Tanrı'dan intikam alıyoruz, dedik."

"Ulu Tanrı'dan şikâyetiniz neydi?"

"Atalarımızın binlerce yıl uğraşarak kurduklarını yıkıp dağıtması!... Tanrı'nın sırlarına el atıyordular. Kuş gibi gökte uçuyor, iklimleri değiştiriyor, dünyayı yönetiyordular. Tanrı da onlara kızdı... Onlardan geriye hiçbir şey kalmamıştır. Tanrı bizleri unutkan yaratmış. Uzun yüzyıllar, binyıllar geçti aradan."

Oğuz Han uykudan uyanmış gibiydi. Bu yollar nereden geçip nerede duruyordu? Ulus neleri kaybetmiş, neleri kazanmıştı? Bu sırları kim biliyordu? Kaybolmuş anahtarları kim bulacaktı? Bu sandıklardaki bitikler, eski çağlara uzanan ipuçları ise bunları kim okuyacak, kaybedilmiş geçmişe, kaybedilmiş dünyaya kim yol arayacaktı?"

Kam Ata:

"Çinliler, Tangutlular burayı sadece tapınak olarak biliyorlar. Bitiklerin saklandığı yer olduğunu bilselerdi çoktan saldırmış olurdular. İlk yaratılışın, en eski uygarlıkların bizle ilgili olmasına dayanamazlar. Tanrı'nın yere gönderdiği taşlar ise yalnızca bizim elimizde, kamların dualarıyla güçlüdürler. Önemli olan göklerin dilinin, yazıların korunmasıdır. Sen baban gibi hem hakan hem de inancın başısın. Bunu bilmelisin."

"Bilmek azdır, hem de öğrenmeliyim."

"Buna bir ömür yetmez, Hakan'ım! Yalnız Ulu Han Ata Bitikçi'nin yazdıklarını okusanız yeterlidir. Yaratılıştan beri geçtiğimiz tüm yolları yazmış baş bitikçimizdir o. Türk'ün en kutsal bitiğini yazmıştır. Yazdıklarında her şey bulunur. Bir hakan için gereken her şey... Kimliğimizi öğrenmek istiyorsan, onu oku! Onu okurken geçip geldiğimiz yollarla geri yürümek, atalarımızın ilk varlığına kavuşmak isteyeceksin."

Kam Ata, taş dolapta üst üste galaklanmış deri yaprakları gösterdi. Kam Ata ile Hakan, mağarada Ulu Han Ata Bitikçi'nin yaratılıştan beri ulusun başından gelip geçenleri sihirli bir dille, aklın almayacağı güzellikte anlatan yazılarını okumaya başladılar.

Oğuz Han, dünyaya gelen tek Tanrı elçisi olmadığını anlamıştı. Bu dinledikleri sadece geçmiş tarihlerin bilgisi değil, aynı zamanda Tanrı sözleri, Tanrı yasalarıydı. Dünyanın sırlı katlarına götüren yoldu... Onu hayrete düşüren bir şey daha vardı. Bu bitiğin bazı sözlerini, bu el yazmasını okumadan önce de biliyordu. İl içinde anlatılan masallarda, dilden dile dolaşan atasözlerinde yer alıyordu bu sözler. Belki de atasözü dendiğinde, Ata Bitikçi'yi düşünüyorlardı...

Kam Ata, borcunu ödemiş gibi hafifleyerek:

"Hakan'ım! Bu, senin bildiklerini bir daha bildirdi sana. "Su gelen arka, bir daha gelir!" demiş, Ata Bitikçi. Git, eski yurtları dirilt! Eskimiş tapınakları yenilet! Unutulan kardeşlerimizi bayrağının altında yücelt!"

Oğuz Han:

"Doğru diyorsun... Eski anıları diriltmek için o yurtlara gitmeliyim! Ama nasıl? Batıya yürürken buraları kime bırakayım? Çin'e mi bağışlayayım?"

"Hayır! Çin çoktandır büyük Gobi'nin güneyinden duvar çekmek istiyor. Çinli bizim yerlerin boz yüzüne katlanamaz. Senin gidişin ulusun gidişi olmasın, ulus yerinde kalsın. "

Oğuz Han:

"Bu işin bir yolu var! Oralara gücümüzden, fermanımızdan, kılıcımızdan önce tanrıçılığımız, bir olan Yaradan'a inancımız

gitmelidir! Tanrıçılığımız yeryüzüne yayılmalıdır. Buna yardımcı olmalısın! Ben, Ulu Tanrı'nın Türk'ün başına diktği bir hakanım. Onun dileğini hangi yolla olursa olsun gerçekleştireceğim! Her adımda bir ongun evinin kurulmasını istemiyorum. Göktanrı ile aramız açıktır, köprü gerekmez. Tanrı, elçisi olmasa da uludur ve kudretlidir... Put odaları yapmaya, tapınaklar yükseltmeye gerek yoktur. Yaradan'la görüşmek için tapınaklar, özel günler gerekmiyor. Tanrı her an başımızın üzerinde, gönlümüzdedir. Bütün yaşamı at sırtında, yollarda, seferlerde geçen bir ulusa neyin gerektiğini Tanrı bizden iyi bilir. Bir olan Tanrı her ulusa bir elçi gönderir. Yaradan'la ilişkilerini kendi yaşamlarına uygun hale getirmelerini ister. Tanrı adı ile ulusun kanını emen yeni bir tanrıci sürüsü yetiştirmek yanlıştır. Yeryüzünde ne kadar Türk varsa her biri kendisini Tanrı'nın elçisi saymalıdır."

Oğuz Han o gün, Ata Mağara hakkında bildiklerinin çok yetersiz olduğunu anlamıştı. Mağaranın sırları açıldıkça halden hale girip, "Kendi başarılarımızdan kendimizin bile haberi yokmuş!" diye düşündü. Hakan, ilin inanç başkanı iken bu belgelerden nasıl habersiz kalırdı!.. Oğuz Han anlamıştı ki mağaranın asıl önemi, içerisinde korunan belgelerdi. O kutlu belgelerin çamur, deri, ağaç tengriciklerle hiçbir ilgisi yoktu. Tamamen Göktanrı inancıyla ilgiliydiler. Tüm bu sırları da Kam Ata kendi isteğiyle değil, Ulu Tanrı'nın iradesiyle açıklamaktaydı.

Kam Ata, Oğuz Han'ın düşüncelerini hissediyor muydu, belli değildi. Ancak memnun olduğu görünüyordu. Acele etmeden belgeden belgeye atladıkça Oğuz Han'ın hayretinin artması onu kanatlandırıyordu. Oğuz Han'dan intikam alıyor gibiydi. Sanki, "Görüyor musun neler var burada... Bu kutsallığa insanın eli nasıl kalkar?" diyordu. Bir yandan da içindeki sesi dinliyordu. O ses, "Tereddüt etme, bu sırlar yalnız bu genç hakana açılmalıdır. O yeni bir yol başlatıyor. Her şeyi anlatmalısın ona. Sonra çok geç olabilir!" diyordu.

Bükülmüş bir deri belgeyi dikkatli bir şekilde sandıktan çıkarak açtı. Derinin üzerine kızgın şişle ya da boyayla çizilmiş çizgiler,

mum ışığında açık olarak görünüyordu. Aslında bu da sekiz köşeli damgaya benziyordu.

"Burada, Ulu Tanrı'nın yarattığı yerler- sular çizilmiş. Çiftçi, demirci olan, hayvan besleyen atalarımızın kurdukları binlerce uçmak yerlerini (mezarlık) burada bulursun. Yerin göğün sırlarına anahtar olan bir belgedir bu. Yeryüzünün unutulmuş çağlarının, çok eski zamanların anısı, belgesidir. Bizimkiler batıda, adları unutulmuş en eski mekânlarda kurdukları illerin çöktüğünü, düzenin bozulduğunu görünce yeniden yüzlerini güneşe çevirip yol almışlar. Sonra, 'Toprakta kurulana güvenilmez!' diyerek keçe yurtlar düşünüp toprakla, suyla, baharla, kışla baş başa yaşamışlar. Türk'ü bu bozkırlara, Gobi'nin sonu görünmeyen kum denizlerine bağlayan nedir, düşündün mü hiç? Kimse sordu mu bunu? Yüzyıllar boyu en verimli topraklarda yaşayan yabancılar dört yandan sokulsalar da bu kumları bırakıp gitmedik. Gitsek de yeniden döndük. Bilen var mı bunun sebebini?"

Oğuz Hakan'ın yüzü, mum ışığından çok duyduklarıyla aydınlanıyordu...

"Sen söyle!"

"Köpekler nasıl ki sönmüş, soğumuş ocaklardan ayrılıp gidemezler, biz de yerlere gömülmüş yurtlardan, buralarda yaşamış olan atalarımızın ruhlarından kopamıyoruz. Tangu'ta Altay arası, Tarım Irmağı boyunca uzanan yerler, güzelliğini ve yüceliğini göklerden almış tanrısal yerlerdir... Yazıtlarda böyle yazıyor. İlk çağlarda insanlar beş binyıl, on binyıl yaşıyorlardı. Sonra kendilerini ölümsüz sanıp Tanrı'yı unuttular. Gökler kızarak kum denizini taşıttı. Yeryüzünde ikizi olmayan kentler, uçmak yerine benzeyen bağlar, ormanlar, arklar kumların altında kaldılar. Göklerin ve yerlerin tüm sırları Tanrı'nın simge dilinde yazılmıştı ve bunlar yalnız bilginlerin yüzüne açıldı. Tarım Irmağı boyunca uzanan ünürlerde, kovuklarda, elle yapılmış yeraltı kentlerinde toplanan bilgiler tüm sırların anahtarıydılar. Onları düşününce burayı saklama yeri, hazine saymamız gülünçtür. Çok eski çağların bilgileri, Tanrı'nın dili kaybolmuştu bir anda. Bize kalan onların tozudur... Ancak buna da sevin! Yaradan, incecik bir ipucunu Ata

Ünür'de saklamış. Tangu'ta giden yolda, Kansu Ormanı'nda, Danya koğuşlarında da neler korunmaktadır. Ancak okunmaz oldular, dil unutuldu. Böyle olmasaydı bütün örtüler kalkar, bütün başlangıçlar görünürdü. Kazılık Dağları'nın güneyinde yaratılışımız, oradan Tarım'a geçişimiz, Tarım'ın kumlar altında kalması, batıya doğru nehirler arasında yeni bir düzen kurarak eski yurtların tüm bilgilerini yeniden diriltmemiz, sonra oraların da sular altında kalması ve bir kez daha dünyaya dağılmamız... Yazıtlarda her şey vardı: Aral Gölü'ne akan nehirlerin akmaz olması, Kaspî'nin (Hazar Denizi) taşarak Kazılık Dağları'nın yamaçlarına yükselmesi, göklerden gelen elçiler...

Oğuz Han yıllar önce babasıyla birlikte yürüdüğü İtil Irmağı'nı hatırladı. Nehrin o tarafındaki yerlerin de Türklerin ana yurtları olduğunu biliyordu.

Kam Ata'nın deri belgesi, Türk'ün köküyle ilgili düşüncelerini daha da genişletiyor, karanlıkları aydınlatıyordu.

Oğuz Han sordu:

"Bu belgeyi almak istersem, verir misin?"

"Hayır, büyük Hakan! Bu sandıkta korunanlar Ata Ünür'den çıkarılamaz. Biz Tanrı'nın gölgesindeyiz. Yalnız bizim değil, yeryüzünün geleceği de bu belgelere bağlıdır."

"Anahtar tek olursa kaybolması ölümdür, çok olursa hiçbir kasırganın, hırsızlığın korkusu kalmaz... Sırlar ulusun bilginlerine, yeni yetişenlere açılmalıdır. Benim düşüncem böyledir."

"Doğru söyledin! Kurtuluş yolunu bilgide görmek tanrısal insanların işidir. Türk yolu budur... Bilgili kişide erklik, erkli kişide bilgi olmalıdır. Yalnız kılıçla iş bitmez!"

Kam Ata, sandıktan bir başka deri parçası çıkarıp Oğuz Han'a uzattı ve:

"Bu belgenin ikinci yüzünü veriyorum sana. Gideceğin yollar ve yerler burada çizilmiş. Bizim olan tüm yurtları, toprakları burada bulacaksın. Ulu Tanrı, sana bu yurtları birleştirmeyi ve halklarını yer didişmelerinden korumayı emretmiş. Başlarını yerden kaldıracak, yüzlerini Göktanrı'ya çevirteceksin!" dedi.

Tanrı damgası, Ulu Han Ata Bitikçi'nin yalnızca bir bölümünü okuyabildikleri ulu bitiği birer mucizeydiler. Her biri yüz hakan hazinesi değerindeydi. Oğuz Han için en değerli olanı ise son belgeydi. Ruhunu sefer havasının sardığı bir zamanda, bu deri üzerindeki çizgiler bütün kapıların anahtarı, bütün yolların kılavuzuydular. Onu Ata Mağara'ya çekenin ne olduğunu şimdi anlıyordu! Bu çekimin sebebi, mağaranın gizli hafıza odasında korunan belgelere ve dünyanın sırlarına kavuşma arzusuuydu. Mağaranın içindeki oyuncak putları yıkıp dağıtırken de sadece Tanrı iradesiyle hareket ediyordu. Burası sadece bir tapınak değil, Tanrı'ya götüren kutlu bir yoldu. Bu yolun kaybedilmesi dünyanın felaketi olurdu. Tanrı'nın elçisi olarak en büyük görevi, bu hazinenin kapısını iline, ulusuna açmaktı.

Oğuz Han için sohbet bitmişti; ama Tanrı'nın ona verdiği olağanüstü bir sezgi gücüyle Kam Ata'nın bir konuyu açığa çıkarıp çıkarmama konusunda ikilem yaşadığını hissetti.

Savaşta zaferin bir yolu da düşmana seçenek imkânı vermemektir. Oğuz Han, hemen Kam Ata'nın önüne geçti:

"Yüreğinde bir sırrın daha var. Sözünü tamamla!"

Kam Ata gülümsedi. Birbirlerini iyi anlıyordular.

"Söyledim her şeyi. Bundan öteye gidemiyorum. Tanrı'nın işlerine karışmaktan korkuyorum."

"Sen Tanrı'nın elçisi ile konuşuyorsun, unutma. Sözünü bitirmediğini hissettim."

Kam Ata'nın yüzü sandığa döndü. Sanki gözleri ile sandığı karıştırıyor, bir şey arıyordu. Sonra duvarlardaki sır dolu resimlere, işaretlere baktı ve yavaş yavaş konuşmaya başladı:

"Büyük Hakan, doğrusunu istersen mağara ile ilgili her şeyi söyledim sana. Daha önceleri de insanoğlunun ve budunumuzun geçip geldiği yollar hakkında çok konuşmuştuk... Bugün Tanrı damgasını, Ulu Han Ata Bitikçi'nin kitabını, atalarımızın ilk yurtlarını, geçtikleri yolları gösteren deri belgeyi sana verdikten sonra sanki içim boşaldı. Anlaşılmaz bir korku bürüdü beni."

Oğuz Han, Kam Ata'nın rahatsızlığının sebebini anlayamıyordu. Elini Kam Ata'nın elinin üzerine koyup sakın bir sesle sordu:

"Seni korkutan nedir? Ata Ünür'ün kaderini mi düşünüyorsun? Anlattım sana... Biz varken burası korunacak. Çıraklarının, yardımcılarının sayısı artacak."

Kam Ata dalgın gözlerle:

"Sana inanıyorum, bu yönden bir endişem yoktur. Beni düşündüren yeryüzünün ve insanoğlunun geleceğidir. Savaşın birini bitirmeden diğerine atlıyorsun. İnsan ve yaratılış birbirine düşman olmuş. Gözünü açıp yumunca ömür bitiyor. Yanımızda, gözümüzün önünde bulunan büyük nesneleri görüp sırları açmadan Tanrı bilgilerinin kapısını dövmeyen göçüp gidiyoruz. Bu bilgiler de gün geçtikçe unutuluyor."

"Bu durum beni de düşündürüyor..."

"Ulu Hakan, biz ne büyük bir hata yaptığımızı bilmiyoruz. Yaratılanlar yani bizler, incecik bir iple asılmışız. Savaştan, seferden sağ salim döndüğünde bunu hiç düşündün mü? Bir gün düşün de sor kendine."

"Neyi sorayım?"

"Bunca hakan içinde Tanrı niye seni seçti? Bütün Türk hakanları kendilerini niçin gökte doğmuş ve gökten gelmiş sayıyorlar? Kurbanlarımızı neden Ata Ünür'de kesiyoruz? Bu işlemleri duvarlara kimler yapmış? Bu yazıları, simgeleri bize kim öğretmiş?"

"Bu soruları sen sordun mu kendine? Peki, bunları niye daha önce söylemedin bana?"

Kam Ata gülümseyerek:

"Bu da Tanrı'nın isteğine ve hükmüne bağlıdır. Uzun yola gidiyorsun... Gelimli gidimli dünyadır. Yeniden görüşebilmek için kaç yıl bekleyeceğiz, biliyor muyuz? Hayır... Bu soruların cevapları o ince ipin ucundadır. Eski çağlarla aramızda bir iki titrek köprü kaldı. Onlar da uçunca Tanrı'dan gelen yollar büsbütün unutulacak."

Oğuz Han seferleri, Erkon Vadisi'nde onu bekleyenleri tamamen unutmuştu. Tüm dikkati Kam Ata'daydı.

"Sen de köprülerden birisin, değil mi?"

Kam Ata'nın yüzündeki ifade Oğuz Han'ı doğruluyordu.

"Yalnız ben değilim... Mısır, Babil, Tangut kâhinleri, şamanları da bu sırları henüz unutmamışlar. Biz gerçekten de gökten, Tanrı'dan gelmişiz. Tanrı, yerin ilk insanlarını gökten indirmişti. Bunlar kendilerine "er" diyordular. Bu beklenmeyen göçün sebebini bilen yoktur. Tanrı, yeryüzünü insan meskenine çevirmek mi istemişti yoksa felakete uğramış başka bir yıldızdan buraya göçmeye mecbur mu olmuşlular, bilinmiyor. Onların ilk indiği yerler, bu mağaralardı. Yere dil ve bilgi getirmiştiler. Kaybettiklerini, dünyalarının benzerini burada kurup yarım kalmış işlerini burada devam ettirdiler. Binlerce yıl yaşayıp yeri cennete çeviren, kuş gibi göklerde uçanlar hep onlardı. Mağaraların kutsallığı ve kurban bayramları o yıllardan kalmıştır. Tanrı Taşı'nı da gökten onlar getirmiştiler. Oka, yılanı benzeyen uzun gök arabalarıyla gelmiştiler. Senin adın da onlardan kalmadır. Yılanı tapmak da... Kendileriyle birlikte bir canlı daha getirmiştiler, o da kurttu. Gökten gelenler, geldikleri yeri çabuk unuttular; ama kurt unutmadı. Kurt, bugün hâlâ yüzünü o uzak diyarlara çevirip uluyor. Kurdun bizi koruyup kollaması da bu yüzdendir."

Oğuz, Issık Gölü'nün güneyinde okladığı kurdu ve onun bakışlarını hatırladı. Ancak Kam Ata'nın sözünü kesmedi.

"Bizim yolumuz gökten gelen adamların ilk yurtları arasındaki yoldur. Altay, Hantengri, Buzlak Dağları, Mısır, Tangut... Neden Türkler bu yerlerden dışarı doğru akıyor? Çünkü gökten gelenlerin ilk yerleşim yerleri buralar olmuş. Sen ilk değilsin Hakan'ım, incinme! Bu yoldan çok Oğuz Hanlar geçti..."

Kam Ata sözlerine ara verip Oğuz Han'a baktı. Sözlerini nasıl karşılayacağını merak ediyordu. Oğuz Han'ın gözleri neredeyse mağara duvarlarından dışarıya, meçhul bir noktaya dikilmişti.

Kam Ata bildiklerini dile getirmekte zorlanıyordu. En önemlilerini zaten söylemişti. Susması üzerine Oğuz Han düşüncelerden sıyrılarak:

"Sonra? Sonrası ne oldu?" diye sordu.

"Sonra gökten gelenlerin nesli yavaş yavaş kesildi. Tanrı mı kızdı onlara yoksa kendi aralarında savaş mı başladı, bilinmez. Belki de kendi yurtlarında başladıkları vuruşmalar devam ediyordu... Yazılar bunu açıklamıyor. Birden bir felaket bulutu kapladı üzerlerini. Bütün kıta suyun altında kaldı. Kurdukları cennet köşeleri kumların ve buzların istilasına uğradı. İzleri tamamen kaybolmasın diye Tanrı'nın buyruğuyla topraktan bugünün insanını yarattılar. Senin yaşadığın Tanrı dini de onlardan kaldı. Gök adamları topraktan kendi benzerlerini yaratmayı becerdiler; ama bunu çok gizli olarak yaptılar. Erkon, onların insan yaratma yerlerinden biriydi. Gizlilik adına burasını demir eritilen bir yer olarak tanıttılar Yeryüzünde Erkon'a benzeyen ana yurtlar kaç tanedir, bilmiyorum. Gökten gelenler bir türdü; ama yarattıkları onlardan farklıydılar. Belki de toprağın çeşitliliğindendi bu. Tabii ki bu da Tanrı buyruğuydu. Eski kitaplar, kitabeler, gökten gelenlerin dili hızla mahvedildi, unutturuldu. Yerde yaratılanlar, gökten gelenlerle aralarındaki ayrılığı yok etmeye çalıştılar. Bu duvarlarda gördüklerin gök adamlarının yazılarıdır ve onların dilindedir. Ben kendimi düşünmüyorum. Ata Mağara ve Tanrı oğullarının böyle başka yerleşim yerleri olmasa bu gerçekler tamamen unutulacak..."

Oğuz Han masal dinler gibi dalıp gitmişti. Her şey açığa çıkmıştı artık. Kam Ata'nın yıllar boyu üstü kapalı, kopuk kopuk dile getirdiği gerçekler nihayet netlik kazanmıştı. Gökler, yıldızlar, ruhlar ve melekler hakkında, insanın Tanrısal gücü, geçmişi ve geleceği görme yeteneği, rüyaların anlamı, uçmayı beceren, öteki âleme giden insanlar hakkında söylenen her şey açık bir anlam kazanmıştı. Dünya ve insan tarihi düzene girmişti.

Oğuz Han düzenleyeceği seferleri baskın gibi değil de ziyaret gibi düşünüyordu artık. Zaten seçilmiş olmasının, Tanrı elçisi olmasının bir sebebi de bu olmalıydı.

Kam Ata baştan beri gözünü ayırmadığı sandıktan, gürz altından yeni çıkmış gibi parıltısı göz kamaştıran bir kılıç çıkarıp Oğuz Han'a uzattı ve:

"Bak, bu da gökten gelen Tanrı demircilerinin işidir. Bu kılıçla Tanrı'nın yüreğine doldurduğu söz birleştiği zaman, karşında kimse duramaz. Tanrı her zaman seninledir. Yolun açık olsun!" dedi.

Oğuz Han, yarı karanlık mağaradan tam aydınlanmış olarak çıktı. Aradığını bulmuştu. Yer genişlemiş, gökler yakınlaşmıştı.

Oğuz Han yurda dönünce:

"Böğüleri, bilginleri koru!

İl gider, töre gitmez. Yol biter, bilgi bitmez.

Gece gündüz Tanrı'ya tap!

Bilginler bilgisi giyimle aştı, bilgisizin kılıcı yararsız arkadaş-tır." der.

Sonra:

"Dilin görkü söz, kişinin görkü yüz, yüzün görkü göz." der ve yüzünün gökyüzüne çevirir.

Hint'in kuzeyine gönderilen elçiler, Oğuz Han'ı Issık Gölü'nün güneyinde buldular. Hintliler, onlara baş eğip bağlanmak istemiş-tiler.

Oğuz Han ayın bedir halini almasını bekledi. Tan yeri ağardığında bayrağını açtı. Borular çalınıp davullar vuruldu. At ayaklarının nal sesleri gölü dalgalandırdı. Az sonra herkes göçteki yerini almıştı.

Hint ilinin kuzeyinde, Oğuz'u destekleyen Uygurlara dost olan büyük bir ulus yaşıyordu. Başkanları Yağmur Han, Oğuz'u sevgiyle karşılayıp en güzel şekilde ağırladı. Eski düşmanlarından öç alınacağına sevindi. El verip Oğuz Han'a bağlanarak her yıl vergi vereceğini beyan etti. Oğuz Han; dağ sırtlarından, uçurumların üzerindeki asma köprülerden geçerek zorluklarla dolu bir yolu aştı. Doğu tarafından Uludağ bölgesine girdi. Ülkedeki başı boşluktan bıkmış olan halk, onları görünce sevindi. Oğuz Han burada bir ay kadar dinlenerek yolları öğrendi. Sonra ırmakların kuşattığı İlkarya'ya yürüdü. Kelekleri¹⁰ yüzdürüp nehrî geçtiler. Şehir çok kısa sürede Oğuzların eline geçti. Şölenler kuruldu. Oğuz vergi miktarını belirleyerek geri dönmek üzere

10 Kelek: ırmaklarda işleyen, şişirilmiş tulumlar üzerine kurulan bir çeşit sal.

yola koyuldu. Çok geçmemişti ki arkadan ulaklar yetiştiler. Yağmur Han, Oğuz'un geri dönmeyeceğini düşünerek baş kaldırmış, Oğuz erlerini de kovmuştu. Hakan, ili yaylalarda bırakarak Yığcam atlı bölüğüyle geri döndü. Yağmur Han'ın ordusunu kolaylıkla dağıttı. Yağmur Han öldürüldü.

Hint illerinden dönen Oğuz Han, yurdun içine daldı. Aylarca Talas'ta, Sığnak'ta, Ortac'ta dolaştı. İnci boyunca yurtlara, savaş erlerinin topraklarına uğradı. Yeni Kent'in inşaatına başladı. Oraya maddi destek verenleri donatıp bezetti. Uslu Hoca iç seferlerde Oğuz Han'ın danışmanıydı. Oğlu Kutluk henüz Çin'den dönmemişti. Uzun süre beklenmiş; ama gidenlerden bir haber alınamamıştı.

Tanrı'nın yardımı ile bu kaybın yeri boş kalmamıştı. Bin atlı başı Ergen'in kızı Elbilge yalnız güzelliğiyle değil, üstün düşünceleriyle de adını duyurmuştu. " Ben Kutluk'un sözlüsüyüm! " diyerek nice elçileri geri çevirmişti. Günün ışımasıyla birlikte Uslu Hoca'nın çadırına girdiğinde, yerin göğün sevincini doldururdu yüreklerle...

Çiçekten narindi; ama at sürmede, kılıç çalıp ok atmada erlerden hiç geri kalmazdı. Bayramlarda ak atının yaraşığına dururdular. Elbilge, Uslu Hoca'nın güven, onur yeri idi. Tanrı onu bir evin direği, yaraşığı yaratmıştı! Uslu Hoca, " Oğluma oğul doğuracak, sırdaşı, omuzdaşı olacak... Bir dönseydi Kutluk! Düşün yapıp mu-ratlarına kavuştururduk onları. Yüreğimiz de yerine gelirdi." diye düşünürdü.

Kutluk'un, Elbilge'yi tanıyıp ona gönül vermesi de çok garip olmuştu. Kutluk bir gün avdan obaya dönerken kayaların arasından geçen sert yokuşun eteğinde, göğsü üstüne uzanarak başını otların arasına sokmuş bir at ve atın yanında henüz bıyıkları terlememiş, yakışıklı bir genç görmüştü. Tanımıyordu onu. Anlaşılan komşu obalardandı.

Gence yaklaşarak sordu:

"Atına ne oldu?"

Genç, başını kaldırıp Kutluk'a baktı:

"Yılan sokmuş, anlayamamışım. Birdenbire şişmeye başladı zavallı, sonra da yere düştü. Yazık!.. İnsanın kanadı, muradı olan at zehire dayanamaz. Anlaşıyor ki Tanrı onu yalnız güzel ve hoş alakalar için yaratmış."

Aşağıdan yukarıya doğru bakan gencin gözlerinde pişmanlık ve hüznün görölüyordu. Bu bakışlarda aklın alamayacağı bir çekicilik de vardı. Ne var ki Kutluk bunu fark edemedi. Genci orada bırakıp gidemezdi.

"Sen de mi ava çıkmıştın?"

"Evet."

Sormasaydı da anlayabilirdi bunu. Yerde yatan atın eyerine birkaç ova kuşu asılıydı.

"Hangi obadansın?"

"Soğukbulak'ın üzerinde yerleşmişiz."

"Bize komşusunuz. Atla atın terkisine, götüreyim."

Genç, bir an duraladı; ama teklifi kabul etmekten başka bir yolunun olmadığını görüyordu.

"Peki; atın eyeri, palanı ne olacak?"

Kutluk atından inerek atın eyerini, palanını açtı. Kuşları gence uzattı, kalanları da usulünce toparlayıp kayaların arasına sakladı ve:

"Yarın gelir, alırsın!" dedi.

Atın sırtına atladıktan sonra, gencin ata binmesine yardım etti.

Genç ona dokunmadan atın çıplak sağrısında oturmuştu; ama yokuş başladıktan sonra düşme korkusuyla öne doğru yaklaşmış, eyerin içine doğru sokulup Kutluk'a sarılmıştı. Kutluk sert bir sesle:

"Yakın otur. Sıkı tutun belime! Yoksa atın sırtında kalamazsın!" dedi. Genç, Kutluk'un beline iyice yapıştı.

"İşte böyle!"

Kutluk, beline dolanan kolların erkek koluna benzemediğini fark etti. Zarif ve ince parmaklar, ince bilekler... Şaşırmıştı. "İnce

mince oğlanlardandır belki... Yoksa atını yılanı çaldırmazdı." diye düşündü.

Yokuşun ortalarına doğru şaşkınlığı iyice arttı. Kürek kemiklerine iki sert yumruk dayanmıştı sanki. "Bu da ne? Ne giymiş bu oğlan içine?" diye düşündü.

"Kimlerdensin obada? Ben hepsini tanıyorum."

Genç:

"Bin atlı başı Ergen'in..." deyip sustu ve sonra, "Ergen'in oğluyum!" diye ekledi.

Kutluk aldanmadı:

"Benim bildiğim Ergen'in oğlu yoktur."

Atın terkisindeki gençten cevap gelmedi. Kutluk'u yıldırım çarpmış gibiydi. Her şeyi anlamıştı... Ayaklarıyla atın karnını sıkı ki at hızlansın, terkideki ona daha kuvvetli sarılsın.

Bundan sonra hiçbir şey konuşmadılar. Sır açılmıştı.

Aradan birkaç gün geçince Kutluk, atını Soğukbu-lak'taki obaya sürmüş ve kaynak başındaki kızlar arasında genç avcıyı, bu defa kız giysileri içinde görmüştü. Bir gönülden bin gönüle vurulmuştu ona. Peki, diğer kızların arasında nasıl konuşacaktı onunla? Çaresizce düşünürken bakışları karşılaşmış, kızın yüzünde zorla seçilen utangaç tebessüm her şeyi dile getirmişti: "Elbette benim! Aradığın avcı genç benim."

Oğuz Han'ın uzak illere giden elçilerinin çoğu dönmüştü. Gittikleri yerlerde Oğuz iline bağlanmak isteyenler de vardı; sertçe, "Gelirseniz konuşuruz!" diyenler de. İl içinde düzeni kurduktan, doğudan ve güney tarafından emin olduktan, yapma ongunların köleliğinden kurtulamayan amca çocuklarını Kadırgan Ormanları'na sürdükten sonra Oğuz Han'ın ilk arzusu batıya yürümekti. "Eski yurtların kapılarını açalım! İli yeryüzünün sonuna dek yayalım. Batı ve doğu arasında bayrağımızın gölgesine sığınmayan yer bırakmayalım!" diyordu. Ancak güneyden gelen elçi düşüncelerini değiştirdi. Beş su oymağında, elçilerini çok kötü karşılamıştlar.

Havalar serinleyip akın zamanı yaklaştığında, İnci Vadisi'nde Hakan çadırının çevresine erler toplanırdı. Hakan bu bölgede zaman kaybetmek istemiyordu. Bunun için Gur, Garçi, Afgan taraflarına daha ağır fermanlarla yeni elçiler gönderdi:

"Bu, büyük Hakan tarafından Ulu Tanrı adına gönderilen buyruktur. Bize bağlanacak, bayrağımızın gölgesine sığınacak ve vergi ödeyeceksiniz. Yok, kabul etmezseniz; eğilmeyen başlar ezilip uzanan kollar kesilecek... Tanrı'nın isteği yerine getirilecektir! "

Oğuz Han yola çıkmadan önce, Uslu Hoca ile birlikteydi. İlin geçmişinden, geleceğinden, Türk uluslarının kaderinden söz ediyorlardı. Yaşamın ağırlığı, sert kış, bozkırlar, yağmursuz yer ulusu sınava çekiyordu.

Uslu Hoca:

"Ulu Hakan, bütün bunlar Yaradan'a bağlıdır. İllerin de iyisi, kötüsü olur. Ayı, günü, yıldızları sen yönetemezsin. Hakan'ın borcu iline, ulusuna. Senin il karşısında iki borcun var. Hakanlığın aslı bu iki işin doğru yapılmasına bağlıdır. Bunlardan biri, törenin korunmasıdır: Düzenin bozulmaması, kimsenin unutulmaması, birinin malına başkasının saldırmaması... Diğeri, sana hizmet edenlerin korunup yüksek tutulması; onlara düşen altının, gümüşün geciktirilmeden verilmesidir. Töre ile ulus sevinç içinde yaşamalı, hizmet edenler de ücretlerini tam alarak il malına, komşu malına göz dikmeden ak yüzle çalışmalıdırlar. Askerin ayak teri, çobanın donluğu, hizmetçinin, kullukçunun özlüğü, elçilerin ve ordu başkanlarının emek hakları zamanında ve kesintisiz verilmelidir. İl düzene girerse yaşamınla birlikte yüreğin de düzene girer. İlin malını yiyenleri yer yiyecektir! İlin malını yemek, onun yüreğini oklamaktır; töreyi bozmaktır. Senin kılıcın töreyi, hakkı, doğruluğu korumalıdır. Askeri sevindirmezsen, kılıçlar kınından çıkmaz. Altını kendin için toplama! Erlerin için toplama! Altın tutsaklığı, içki tutsaklığından daha kötüdür. Para saç, dağıt... Yiğitlerin ordundan kaçmasın, dağılıp gitmesinler. Kılıcın ulusun bekçisi olsun!... Buyruğunu göklerin dili gibi sert bir dille ver!"

Bu sohbet uzun sürdü. Oğuz Han'ı yakında çıkacakları sefer düşündürüyordu. Uludağ'la İlkarya'dan ili birkaç yıl yedirip giydirecek kadar ganimetle dönmüşüler. Gelecek seferin daha iyi olması bekleniyordu. Çift, paralel nehirler arasından Beşsu'ya geçerek oradan zengin, savaş görmemiş bir ile ulaşacaktılar. Bu sefer, son yıllarda kuraklıktan kavrulan ulusun yaşamını kolaylaştıracaktı.

Uslu Hoca o gün, yalnız seferden değil; Oğuz Han'ın geleceğinden, ilin kaderinden de söz ediyordu:

"Büyük Hakan! Üstte gök, altta yer il büyüğü olarak seni seçti. Gök senden yüz çevirmeyip yer ayağının altından kaçmadıkça zafer seninledir. Türk hakanları üç ayak üzerinde dururlar: Hüküm, kut, alın yazısı... Üçü de sende var. Tanrı hüküm verip seni ulu onur yerine oturttu. Seni başka kişilerden ayırdı ve kut ile donattı, yardımını da esirgemedi. Yürekli git, zaferle dön!"

Kutluk'un Dönüşü

Yurtta sefer havası vardı. Atlar besleniyor, erler obalardan taranmış geliyorlar, demirciler gece gündüz durup dinlenmeden ateşlerini püskürterek demir dövüp araba tekeri, mızrak ucu, kılıç hazırlıyordular. Çadırlarda yır- yığış devam ediyor; orduda atış, dövüş yarışları aralıksız devam ediyordu.

Akın Türk'ün deli sevdasıydı. Ozana ilham geldiği gibi gelirdi sefer havası. Bu ruhu yilkılar, sürüler de hissediyordu. At tınakları yeri davul gibi dövüyor; sazlar, kopuzlar, çuhurlar yola çağırarak birlikte eski yurtlara ağılıyordular. Tanrı Türk'ü , bulmak ve kaybetmek için yaratmıştı. Türk'ün tüm yaşamı eskinin ağrısı ile yeninin sevinci arasındaydı.

Ozanların koşuklarında; sarılıp ayrılmak, ocağı Tanrı'ya emanet etmek, gidilecek yollara günaydın demek, ölümlü kalımlı akının sonucuna uğur dilemek, Tanrı'ya dua etmek gibi gönül çılgınlıkları, yerle gök arasında insanoğlunun yaşantılarının ilginç duygusallığı, ters yüz anılar, sızıltılar kavşağı vardı.

Sonsuz uzaklıklardan gelen yellerin soğuk iniltisiyle, ulusun ardından seslenen Bozkurt'un uluması karışmıştı soylamalara:

*Tünle durup (kalkıp) göçelim,
Kara sular geçelim,
Yağı başın biçelim,*

*Şimdi bizi kim tutar...
Dölek (cins) atlar yortarız,
Yollar bağrın yırtarız,
Yeryüzünü örteriz,
Şimdi bizi kim tutar!*

Bütün seferlerde olduğu gibi, erkeklerin yüzleri yine göklere yönelmişti. Tanrı'yı övüyor, zaferi ondan diliyorlardı:

*Sen öğden (anadan) doğmadın,
Sen atadan (babadan) olmadın,
Kimse payın yemedin,
Kimseye güç etmedin,
Vurduğunu unutmayan Ulu Tanrım hu!
Bastığını belirtmeyen Ulu Tanrım hu!*

*Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin,
Birliğine sığındık,
Bengülük böylecesin...
Sen göktesin, sen yerdesin Ulu Tanrım hu!
Ulusumun gönliündesin, Görklü Tanrım hu!*

Uzaktan, yakından gelen çalgılar, alkışlar, yakarılar Oğuz Han'ın içinde kasırgalar koparmıştı...

Yağmur Taşı koybolduktan sonra kuraklık Çin'den kuzeye geçmiş; Gobi'ye, Goşaçay arasına, Büyük Yazı'ya görülmemiş bir susuzluk çökmüştü. At sürüleri, deve kayabanları, koyun sürüleri azalıyordu. Bu üzüntü ulusu Karacüğ'den, Almalı yönünden İnci boyuna yöneltiyor; ona kol kanat açmayı engelliyordu. Oğuz Han, sıkıntı içinde Kam Ata'nın sözlerini düşündü. Bir teselli gibi dolaşıyordu bu sözler beyninin içinde: "Yurt birleştirilmelidir! Tanrı'nın nişanını, izini taşıyan taş ebedi değildir. Sonsuzluğa yol açıp ölümsüz olan ulusun birliğidir. Dinini, kendisini, toprağını, yolunu, töresini koruyan ulus, Tanrı sevgisi altında ölümsüzdür."

Ozanların sesinde de Kam Ata'nın söylediği gibi bir ölümsüzlük havası vardı. Okumalar birden kesildi. Obaya bir söz dağılıverdi. Ulu Hoca'nın oğlu Kutluk, Çin'den dönmüştü. Babasının, anasının ellerini öpmeden saraya koştu. Hakan'ın önünde bağır basıp gözyaşları içinde eli boş döndüğünü söyledi. Yağmur Taşı bulunamamıştı. Çin'in güney saraylarına yol bulup o yöredeki tüm tapınakları aramıştı; ama yoktu... Ulusun Tanrı Taşı dediği, ancak kamların ölümsüz sayıp bengü dedikleri taş ölmüştü. Demek ki sonsuz değildi... Bir damla gibi Çin Denizi'ne karışmış, yok olmuştu.

Oğuz Han iki yıldan fazla süren bu arayışların tüm ayrıntılarını, hangi oymaklardan geçtiklerini sordu. Bu sorguda Hakan'ı sevindiren şey, Çin'in savaş sonrası yapılan anlaşmayı, barışı bozma isteğinin olmayışydı. Kervanlar, Türk illerinden güven içinde geçip gidiyorlardı. Kuzeyden gelen akınlar durmuştu. Ülke sınırlarında, yurt kıyılarında baskınlar yoktu. Savaş korkusu kalmamıştı. Demek ki Oğuz'un vergisi, payı zamanında gönderilecekti. Üstelik Çin'in kuzey bölgelerinde yaşayan Türklerin gücü artıyordu. Birleşebilselerdi, Çin Hakanlığı yeniden Türklerin eline geçebilirdi.

Konuşma bittikten sonra Kutluk, Hakan'ı selamlayarak yerinden kalktı.

Oğuz Han:

"Üzülme! Sizden sonra taş bulundu. Dinlenin, önümüzde uzun bir yol var." dedi.

Kutluk saraydan çıkıp atını kentin dışına, ormanların içinde kendisini bekleyen yoldaşlarının yanına sürdü ve:

"Büyük Hakan'a gittim. Gözümüz aydın, taş bulunmuş. Şimdi dinlenebiliriz; ama önce bizi evimize götürün. Anamın, babamın karşısına birlikte çıkalım." dedi.

Kutluk'un yanında Çinli kız, Li Şan vardı. Kendisini Türk soylu Tabgaç kızı diye tanıtip sevdirse de onda Türklükten eser kalmamıştı. Dilini bilmiyor, Çin töresince yaşıyordu. Kutluk, "İki yıl geçti. Elbilge beni beklemez artık. Ailesi, 'Bak, Kutluk gelmedi. Evde kalacaksınız! İlden birini bul, evlen!' diyerek onu vermişler." diye düşünerek

Çin kızına gönül vermişti. Alıp getirmesi zor olmuştu; ama Hakan'ın, babasının ümitlerini kırarak sevdiği kız için Çin'de kalması daha da zor olurdu. Şimdi aradan uzun yıllar geçtikten sonra, gücünü toplayıp ailesinin önüne çıkmalıydı. Çin'de bu duruma Tanrı'nın yazısı diye bakılıyordu. İle döndükten sonra, Çin'in gelişmiş kentleriyle kendi yurdunu karşılaştırmıştı. Zor şartlar altında yaşayan ulusunu gördükten sonra bu evlilik ona anlaşılabilir görünmüş, kafası karışmıştı. "Bu ancak Çin Tanrı'sının yazısıdır!" diye düşündü.

At nallarının seslerine Uslu Hoca'nın yüreği düştü. Kapıya çıkarak her birini tek tek bağrına bastı. Oğlunun yanında Çinli kızı görünce duruldu. Kutluk'un kızarıp bozarmasından durumu anladı. Hiçbir şey demeden çadıra döndü. Rengi bozarmıştı.

Hanımına:

"Yüzü ak olsun oğlunun, al getir gelinini!" dedi.

Ancak hanım gelin derdinde değildi. Oğlunu tuz gibi yaladı:

"Öfke kalmadı bizde... Ne dirinizi ne ölünüzü duyduk, kim-selerden haber alamadık!"

Sonra Çinli kızı da kucaklayarak:

"Yavrularımız döndü, Tanrım! Şükürler olsun." dedi.

Dışarıdan bir kızla evlenmek Türklerde yasak değildi. Ancak Hakan'ın emri ile gönderilen oğlunun gönül maceralarına kalkışması Uslu Hoca'yı üzmüştü. Ulus bu olaya nasıl bakacaktı? Peki, Elbilge ne olacaktı? "Ata adını yürütmeyen hoyrat oğul, ata belinden inmesi daha iyi!" diyerek çadırına çekildi.

Elbilge, Kutluk'un döndüğünü duyunca sevincinden göklere yükseldi. Ancak yanında bir Çinli kız getirdiğini öğrenince yere düşüverdi. Önce ne yapacağını bilemedi. Sonra hüngür hüngür ağladı. Kutluk'a olan sevgisi, günleri saya saya dönüşünü beklemesi, evlerini kendi evi gibi bilmesi bir yana, il içine nasıl çıkacaktı? "Ulu Tanrım, al yanına beni! Yaşamak istemiyorum! Keşke ölseydi de hiç gelmeseydi." diye inledi.

Tan kızardığında, ak atının sırtına atlayıp çöllere doğru yol aldı. Didergin düştü.¹¹ Gündüzleri onu gören olmuyordu. Yalnız gece

11 Didergin Düşmek: Zorunlu olarak başka bir yere göçmek.

yarısından sonra atasını ve anasını kırmamak için çadırın kapısını kaldırıp sessizce yerine uzanıyordu. İl bu olayı kınadı; fakat Uslu Hoca'ya olan saygıdan dolayı söz büyümedi. Çadır kurup Li Şan'la yaşayan Kutluk, sefer hazırlığı sırasında unutuldu.

Gecenin koynunda bulutlar, şafakta sağılmış gibi kan kırmızıydı. Bu uğur habercisiydi. İlde, "Gece bulut kızarırsa evde çocuk doğmuş gibi olur!" denirdi.

İlîk tan esintisi çadırların arasında fısıltıyla dolaşır, bozkurt sesine benzer sesler çıkarıyordu. Yürüyüş boruları herkesi göçteki yerine çağırıyordu. Sessiz, gürültüsüz, öğrenilmiş bir düzen içerisinde herkes yerini alıyordu.

Tan vaktinde Oğuz Kağan'ın ordusu, yüzü güneye doğru akıp gitti. İnci Nehri'nin sol kıyısına geçip eski il yoluyla yalısı aştığında, önce doğudaki uzak Karaca Dağları'nın başı kızardı. Sonra tan ışığı, tavus kuşunun kuyruğu gibi ufku bürüdü. Göç durdu. Başta Oğuz Han olmak üzere, tüm erler güneşe döndüler. Arabadakiler araba üzerinde, atlılar at sırtında, yayalar, piyadeler dizlerini yere koyarak güneşe üç kez bağır bastılar. Gün ışığı, göçün damarlarından geçerek kılıçları bile, yolları pamukla döşedi.

Göçün sesi, sabah kuşlarının sesini bastırıyordu.

Oğuz ili güney yollarında, ziyafete gider gibi yürüdü. Bu arada önden gönderilmiş elçiler de onlara katıldılar. Gur'da, elçileri saygıyla karşılayıp, "Sözleşme yapalım, size bağlanalım!" demiştiler. Birkaç gün sonra Gur bölgesinde az sayıda bir ordu, beyaz bayrakla karşıladı onları. Gur başkanı, Oğuz Han'a doğru yürüdü; at sırtında selamlaştılar. Konuşup söz kestiler. Birkaç gün sonra Gur başkanı, yurdunun dört bir yanını düşmanların sardığını, bu yüzden yardım istediğini, anlaşmaya varırsalar her yıl vergiyi zamanında ödeyeceğini bildirdi.

Oğuz Han, Gur ilinin düzenine dokunulmayıp törelerine, yasalarına saygıyla yaklaşılacağını söyledi. Gur başkanı, "Komşularımın dilini, onları yola getirmenin yollarını ben bilirim!" diyerek bir bölük seçme Oğuz askerini de yanına alarak oradan ayrıldı.

Oğuz Han'ın atların rengine göre düzenlenmiş ordusu yaz bahçelerine benziyor, gönül okşuyor, bu güzelliğiyle daha çok korku yaratıyordu. Bu orduyu gören komşular- ta Gazne'ye, Kabil'e kadar- savaş istemediklerini, anlaşmaya vararak vergi ödeyeceklerini bildirdiler. Ordu dinlenmek için dağ eteğine, ırmak kenarına yerleşti. Gur başkanı ile katılmaları şerefine bir şölen verdi. İl, güney seferinden savaşı, kayıpsız, başı göklerde döndü. Oğuz Hakan, beylerinin yiğitliğinden gurur duyarak şunları söyledi:

Aslanlara köpek baş olursa, bütün aslanlar köpek gibi olurlar.

Budun bozulursa beyler düzeltir. Beyler bozulursa kim düzelterek?

Kılıç bekçi olursa bey huzur bulur.

Kılıç kımıldarsa düşman kımıldayamaz.

Güneşte yarı, beyde yarı yoktur.

Yerin başı dağ, ilin başı bey.

Adı sanı belli, yüzü ak, görklü beylerim, erlerim, seçkinlerim, yücelerim, yiğitlerim! Değeriniz düşmesin. İlimizin, Tanrımızın karşısında başınız her zaman dik olsun!..

Yurdun derdi yurta kalmıştı... Elbilge yanmakta, çare aramaktaydı. Güney seferinde o da attan inmedi, babasının yanından ayrılmadı. Uzaktan uzağa Kutluk'u gördükçe yüreği paralandı. Kaçınarak yüz yüze gelmedi. Görüp konuşursa yumuşayacağından korkuyordu. Öç almazsa içi soğumazdı. Seferde el kaldırırsa ulusa söz düşer, savaşan erlerden biri azdı diyerek herkes onu suçlardı... İl, akın zamanlarında yay gibi gerilir; avının üzerine atılmayı bekleyen aslana dönerdi. Böyle zamanlarda il içine kan salmak kolları boşaltır, sefere gölge düşürürdü. Elbilge, bu yüzden bir şey yapmıyor; sabrediyordu.

Göç yurda döndükten sonra, şölenler günlerce sürdü.

Ayın yeri göğü ışıkla güzelleştirdiği bir gece, Elbilge çadırların gölgesinden geçerek Kutluk'un ak çadırına yaklaştı. Kanının nasıl aktığını, yüreğinin nasıl attığını duyuyordu. Kalın, keçe kapı yarlardan örtülmemişti. Sessizce içeriye girdi. Yıllardır yüreğinde gezdirdiği ulus eri, gönül verip sevdiği adam, çadırın bacasından düşen ay ışığında hanımıyla koyun koyuna yatıyordu. Elbilge donup kaldı.

Aslında kendisinin olması gereken yerde, iline asi olan bir ülkenin deve tüpürceyi gibi ağaran ruhsuz kadını yatıyordu.

Hıçkırma hıçkırma ağlayabilirdi. Ay ışığında bir rüyaya benzeyen görüntüye uzun uzun baktı. Yüreği yanıyordu. Güzel, kıyılmaz bir manzaraydı gördüğü. Sevgililerin yüzlerinde donan mutlu gülüş, ay ışığıyla cilveleşiyor gibiydi. Uykularında bile birbirlerine kur yapıyorlardı sanki. Belki de Elbilge'ye gülüyorlardı. Belki de onu görmüştüler de uyuyormuş gibi davranıyorlardı. Elbilge, "Tanrım, bu mutluluğu nasıl bozar, bu rüyaya nasıl kıyarım?" diye düşündü. Sadağından bir ok çıkarıp döşemeye sapladı ve oradan hızla uzaklaştı.

Aradan üç gün geçmişti. Kutluk oku tanımış; ama hanımına hiçbir şey söylememişti. Söylese neyi değiştirecekti ki? Gidip Elbilge'yi arasa mıydı? Peki, ne diyecekti ona? Yokluğunda Elbilge'nin ana babasına yaptığı evlatlık, sözünü tutarak onu beklemesi Kutluk'u çok sarsmış; Li Şan'a duyduğu hisleri darmadağın etmişti. Ancak nasıl davranması gerektiğini bilemiyordu. Atının başını ovalara çevirdi. Yılıkların, koyun sürülerinin yanlarından geçti.

Gök, yıkanmış gibi masmaviydi. Bu maviliğin bir parçası da yaylanın eteğine konmuştu. At suvatı¹² tanıyor, oraya doğru uçuyordu. Tam bu sırada yalın arkasından başka bir atlı çıktı. Ak at, gün ışığında par par yanıyor; rüzgâr, Elbilge'nin saçlarını bayrak gibi dalgalandırıyor. Ancak Türkler kara bayrak sevmezdi. Bu iyiye işaret değildi...

Elbilge öfkeyle:

"Ey Kutluk Bey, erlik yapmadın! Beni ilimizin bir kızına değişseydin yüreğim yanmazdı. Gidip dayılarımın, ağabeyimin kanına eli bulaşmış bin dilli, bin yüzlü Çinlilerden birini getirdin. Beni öldürmek için! Ama o da yaşayamaz. Erliğin yetseydi, döşemene sapladığım okla işini bitirirdin onun. Beceremedin! Şimdi beni vur! Zaten bir kez vurdun, bir daha vur!.. Vur!.." dedi.

Konuştukça gözyaşları sel gibi akıyordu.

12 Suvat: Hayvan suvaracak yer.

Kutluk konuşmak, ona sevgisini göstermek, atının dizginlerinden tutarak onu yanına çekmek istedi. Bunu hisseden Elbilge, atının gemini çekti. Ak at yana sıçrayıp şaha kalktı. Elbilge atını döndürüp biraz uzaklaştı, dağın eteklerinden geri döndü. Sadağından çıkardığı oku yayına yerleştirdi ve :

"Büyüklerimizin ruhunu sızlatamazsın, Kutluk Bey! Hanımından doğanlar da Çinli olacak. Doğmalarına dayanmam!" dedi. Sonra yayı göğsüne doğru kaldırdı. Ok vızılıyla uçtu. Sakince, boşlukta yürürmüşçesine... Sanki kız istese oku yeniden yayına geri getirebilirdi. Kutluk el uzatsa ok ona değmeden oku gökte tutar, çöp gibi kırıp atabilirdi. Ne garip ki ikisi de donup kalmış, gökte uçan oku seyreliyorlardı. Yaşadıkları ömür kadar yol geçti bu ok... Uçtu, uçtu... Çiçek ekilirmiş gibi Kutluk'un göğsüne saplandı. Elbilge bundan sonrasını beklemeden ak atının yalına yattı. At onu uçurarak bozkırın sonsuzluğuna taşıdı.

Kutluk iki büküm atın boynuna düştü. At, durumun bilincine varmış gibi ordanın yolunu tuttu. Yükünü düşürmemek için ağır ağır gidiyordu. Ordaya vardığında kişnedi. Yardım ister gibi bir hali vardı. Kutluk yere düşse de ayağı üzengide asılı kaldı. At hareketsiz bekliyordu. Kutluk'un düşüşünü görenler koşup geldiler.

Ordaya dert düştü... Kutluk'u kimin vurduğunu bilemediler. Olayı gören sadece yağız attı. O da tanıklık edemezdi. Uslu Hoca ile oğlu Erdem bu ani ölümün Elbilge'den uzak olmadığı düşüncesindeydiler. Ancak düşüncelerini açıp abartmadılar. Zaten Elbilge, bir parça ekmek olup göğşe çekilmişti. Bu işte Çin kızının suçlu olduğunu herkes biliyordu. Her gözden okunuyordu bu düşünce. Li Şan da farkındaydı her şeyin. Töreye göre ölen erkeğin çocukları yetim bırakılmaz, hanımını ise ölenin kardeşi alırdı. Kutluk'un çocuğu yoktu, bir yandan da gelinin ayağı ağır olmuştu. Bu yüzden kimse ona yanaşmadı. Li Şan, yas biter bitmez Çin'e giden bir kervana katıldı ve ülkesine geri döndü. Ancak yüreğinin altında, Kutluk'un üç aylık oğlunu da götürüyordu... Yirmi yıl kadar sonra Kutluk'un oğlu, Çin ordusunda bölük başkanı olarak Türklerin üzerine yürüyecekti.

Az Erleriyle Kavuşma

Oğuz Han batı seferine çıkacak mıydı? Peki ya kaç yıl sonra? Belli değildi... İç savaş bitmiyordu. Bir ocak söndürülmeden bir başkası yanıyordu. Güzün bitip kışın başladığı günlerde, batı yakasından kara bir haber geldi. Eski komşuları Kamerler, diğer komşularıyla birlikte sözleşmeyi bozarak İtil'i, Yayık'ı aşmış; yeni kurulan Yengi Kent'e kadar gelip yurtları yağmalayarak dönmüştü. Bir de elçi bırakmıştı geride. Yüzü örtülü elçinin gelişi, barış amaçlı görünmüyordu. Kamer Hakani'nden mektup getirmişti. Buyrukçu mektubu okudu:

"Ulu Hakan, senin doğuda düşmanları birer birer ezip diz çöktürmenden dolayı başımız göğe değdi. Yaradan'ın eli omzunuzda, taşı elinizde. Kim dokunabilir size? Biz kardeşiz! Aynı atanın çocuklarıyız. İllerimiz arasında derin bağlılık var. Batıda düşmanların size gelen yollarını biz kestik. Kutsal Taşı korumak şimdi bize düşüyor. Yaradan onu Oğuz Han'a değil, Türklere göndermiştir. Sanıyorum, dört tarafımızda bunca düşman varken gücümüzü birbirimize göstermemeliyiz. Taşı verersen, kardeş kavgasının önünü alırsın..."

Oğuz Han, Yağmur Taşı'nın savaş için bir bahane olduğunu anladı. Seferlerine başka bir don biçememişler. Türklerin Karadeniz dedikleri Pont Denizi'nin kuzeydoğu çevresi Kamerlerindi. Güçleri, varları tükenmezdi. Oğuz'u korkutmak için, "Taşı vermezsen, savaşa çağız." diydüler. Kamerlerin bu beklenmeyen atağı, Oğuz Han'ın batıya sefer isteğini alevlendirdi. Sefer öncesi yapılacak işlerin emri zaten daha önce verilmişti...

Tanrıclar il il, ulus ulus dolaşıp döndükçe Oğuz Han'ın dünyayı aynı inanca, aynı töreye, aynı bayrağa bağlı koca bir ülkeye çevirme arzusu güçleniyordu.

Kam Ata'nın, Uslu Hoca'nın verdiği bilgilerden sonra, Kaspi ötesindeki tek dilli, akraba soylara ve sonra da Firavunların Mısırı'na kadar ulaşma isteğinden kopamıyordu.

Bu uzun, dönüşü olup olmayacağı bilinmeyen yolculuğa onunla birlikte on binlerce ev gidecekti. Bu sefer için yeteri kadar yiyecek, araba, at, deve, silah, mühimmat toparlanmalıydı.

Bu arada Issık'ın diğer tarafından çok ağır bir haber geldi. Oğuz Han'ın en güvenilir koldaşları olan Uygurların doğuda kalmış bir kanadının Karluklarla olan savaşı biter bitmez, bu defa güneyden Tangutların saldırıları başlamıştı. Oğuz Han'ın önünde birkaç ay kadar zaman vardı. Atları, deve sürülerini besleyip yola çıkmak için İnci Nehri kıyılarına inecekti. Uygur iline yardım etmeden büyük sefere çıkamazdı. Ordu başkanlarından Uygur beyi Dolmuş'u beş bin atıyla Beşbalık'a gönderdi.

İnci Nehri'ne inen vadilerin başında, büyük bir göç yetiştirdi onlara. Oğuz Han'ın batı seferini duyunca onunla birlikte sefere katılmak isteyen Az erleri, Göymen Dağları'ndan kopup gelmişler. Oğuz Han Az erlerinin başkanı Alpan Bey'i yanında oturarak ağırladı. Askerlerin ve kabilelerin başkanlarına armağanlar verdi. Seferin iki tarafa da uğur getirmesini diledi.

Alpan Bey:

"Bizim ulularımız Kazılık denilen dağlardan geliyorlar. On beş - yirmi gün önce, kuzeydeki geçilmez dağları aşıp gelen, karınca sürüsü gibi olup bizim dilimizle konuşmayan yırtıcı bir akın bizi yerimizden kopardı. Yüzyıllardır yurt diyerek kurt gibi uluyor, yeryüzünü elekten geçiriyor; ama içimizdeki acıyı kovup atamıyoruz. Tanrı seni, bizim öcümüzü alman için göndermiş. Bu büyük yolculukta senin yanında yer almak istiyoruz. Sen neredeysen biz de oradayız!"

Bu, Oğuz Han için beklenilmez, başını göklere yükselten bir olaydı. Az erlerini tanıyor ve biliyordu. Dağınık yaşasalar da erdemleri, boyları, görkleri, sert dilleri ile diğer uluslardan kolay ayrılırdılar. Ancak köklerinin Kazılık Dağları'na bağlı olduğunu ilk kez duyuyordu. Bu bilgi, seferinin doğruluğunun bir göstergesiydi. Şimdi yalnızca Kamerlerle hesaplaşmaya değil, soydaşlarının ellerinden alınan yurtlarını da geri almaya gidiyordu.

Eski Tarihin Sonu

Henüz havalar ısınmamış, yılın beş ayı donan İnci Nehri'nin buzları çözülmemişti. Bu durum, Oğuz Han'ın yolculuğunu kolaylaştırıyordu. Nehrin aşağı bölümündeki Aral Gölü'nün yeni başkentine, Yeni Kent'e doğru indiler. Erler, İnci Nehri'nin sağından ve solundan akın akın geliyordular. Oğuz Han, yaşlıların ilden kopmasını istemiyordu. "Biz yurtlarımızı alıp gitmiyoruz! Yeri birleştirip ulusumuzu onun beyi kılmaya gidiyoruz! Doğunun kale taşları yükseltilmiştir. Dönüşte o taşları Kadirgan Dağları'nın öbür yüzüne, Büyük Deniz'e taşıyacağız. Batıdan oraları il yapıp kudretimizi artırarak döneceğiz." diyordu.

İnci Nehri'nin ekili alanlarına, badem, elma, ayva bahçelerine, taştan, topraktan yapılmış obalarına gururla bakıyordu. Onun budununa yalnız akıncı, savaşçı, çoban gözüyle bakanlar artık gözlerine su vermeliydiler. Türk'ün ordusu saldırdığında korkunçtur. Fazla söze gerek yok, aslanlar gibi saldırır. Ancak girdiği illeri yürekleriyle, tanrısal törelerle yönetirler. Halkların insan olduğunu hiçbir zaman unutmazlar.

Yaz gelince çayın buz örtüsü parça parça akarak Aral Gölü'ne dökülecek, oradan da Termez civarına dek gemilerle yüzecek. Onun yurdunun gemileri... Alışveriş kızıyordu. Harzemliler Çin'den girip Oğuz illerinden çıkıyordular. Harezm... Oğuz Han, Karakum'la burun buruna olan bu cennet bucağını çok seviyordu. Aral Gölü'nün dört yanı, uluslarının mutlu yaşadığı yerlerdi. Buradan yüklenip Kaspî'nin kuzeyinden aşacaktılar. Şimdiye kadar hiçbir akın onu bu kadar ilgilendirmemişti. Yol uzun ve ağırdı şüphesiz! Cideceği ülkeler

de karışık ve kalabalıktılar. Yeryüzünün bütün yollarının birleştiği yerlerdi. Çarpışma, birleşip ayrılma yerleriydi.

Uzun yıllar kervanlarla gidip dönen tanrıcalar, gönülsüz konuşuyorlardı. İç içe olan küçük illerin inançları da karışık. Birbirleriyle barışmaz durumdaydılar. Göktanrı inancının yayılmasına karşı çıkanlar, kendilerini yerin Tanrısı sayıyorlardı. Batının doğuya yakın bölgelerinde yaşayanlar daha gelenekçi, daha dirençliydi ve ruh âlemine daha dönüktüler. Tanrıcaların Kaspî'nin diğer tarafında karşılaştıkları zorluklar, çektikleri acılar Oğuz Han'ı acele etmeye zorluyordu. Onun bu hali ili de bürümüşü. Yollar boyunca başlıca düşüncesi, akın yır- yığışının bitirilmesine yöneltildi. Yirmi gün sonra Harezm'in başkenti Hive'ye vardı. Orada iki gün dinlenerek kuzeye yöneldi. İnci Nehri'ni geçti, çadırlarını Yengi Kent'in kapısının önünde kurdu.

Sokakları canlı ve hareketli olup bağ bahçesi göz okşayan, güler yüzlü Hive'den sonra Yengi Kent boz, yakışsız görünüyordu...

Gece ile gündüzün birleştiği gün, Issık Gölü'ne gönderilmiş askerler geri döndüler. Uygur beyi Dolmuş, Oğuz Han'ın önünde dizini yere koyarak bağır bastı. Tangut ordusu darmadağın edilmiş, Uygurların uzun sürecek rahatlığı sağlanmıştı. Ancak öyle bir şey olmuştu ki savaşta yenilseydiler o kadar kötü olamazdı. Düşman, Erkon'un yolunu bularak vadiye girmiş; mağaraları yağmalayarak bitikleri alıp gitmişti.

Oğuz Han, yerinden sıçradı. Kılıcının kabzasını sıkmaktan eli damar damar olmuştu. Bu kadar uzaktayken hiçbir şey yapamayacağını biliyordu. Tahtına çöktü, çaresizce:

"Peki, Ata Ünür'deki hazinemiz, bitikler ne oldu?"

"Her şeyi çaldılar."

"Peki, Kam Ata?"

"Akıbetini bilen yok!.. Onu tutuklayıp yanlarında götürdüklerini söyleyenler var. Biri, yolda kurtulup Fergana'ya doğru kaçtığını söyledi. Bir grup insan da Ünür'ün içine dalarak göğşe çekilip gitti diyor."

Oğuz Han kendisiyle konuşur gibi, "Kutsal Taş'ın çalınması beni bu kadar üzmemişti. Ata Mağara'da Tanrı damgası zaten korunuyordu.

O, bize yeterdi. Ancak şimdi her şey kaybolup gitti. Yer oğlunu Tanrı'ya, ulu göklere götüren yollar kapandı. Geçmişimizin anahtarını kaybettik. Bu, başımızın açarını kaybetmek demektir. Tanrı'ya ulaştıran dilimiz bağlandı. Her şey bitti... Yazık Türk'e, yazık bize!" dedi.

İKİNCİ BOY

Büyük Göç

Sefer öncesiydi... Oğuz Han bir toplantı yaptı. Ulus beyleri, ordu başkanları, aksakallılar, il bilicileri toplantıda hazır bulundular. Gidecekleri yolu çok anlatmıştı onlara. Şimdi son emirleri veriyordu:

"Beyler! İlim, ulusum, budunum! Ay bütünleştğinde, gördüğümüz seferlerin en çetinine, geçtiğimiz yolların en uzununa çıkacağız. Komşularımız batıda bize rahatlık vermiyorlar. Kuraklık topraklarımızı küle çeviriyor. Bu yurtlar bize yetmez oldu. Gideceğimiz yerler de kendi yurtlarımızdır. Çok eski çağlarda orada doğmuş, orayı yurt edinmiş, binyılların izini, sözünü korumuşuz. Bunun belgeleri Ata Ünür'de saklanıyordu. Bu belgelerin dilini sadece kamlar biliyordu. Bize düşman kesilenler orayı yakıp yıktılar. Kam Ata kayboldu. Göktanrı, onu göklere çekti... Doğudan batıya herkes bizden korkuyor. Öfkelenmeyin, beyler! O belgeleri yaratanlar, bir daha yaratacaklar. Bu sefer, insanoğlunun hafızasında sonsuza kadar kalacak ve yeryüzünün görkemini değiştirecek bir seferdir. Biz kılıcımızla kesiyor, aklımızla düzeltiyoruz. Yeryüzü bir kez daha tanık olacak!.. Gideceğimiz yerlerde bizim soyumuzdan kopmuş, dağılmış, yabancılar arasında yaşamak zorunda kalmış insanlar var. Onların köleliklerine son vereceğiz, yüzleri gülecek... Bilin, bu bir akın değil, bir birleşmedir. İnancımızı yeryüzüne yaymak, eski

yurtlarımızı kutsallıklarına kavuşturacaktır. Ona, en büyük tapınağa varmaktır. Yaşlıları, üzgün ve bezgin olanları bırakın, kalsınlar! Yolda bize yük olmasınlar. Bir bölük ordumuz da burada kalacak. Ocağımızı söndürmüyoruz. Daha gür yanması için gidiyoruz. Gök çadırımız, güneş bayrağımız olsun!..”

Çadır uğuldadı... Akın sevinciyle kurt ulumasına benzer bir ses yükseldi kalabalıktan. Sonra yemekler dizildi, içecekler geldi, kadehler bölüşüldü. Şölen kızıştı... Şölenin en güzel yerinde iki bey, horoz gibi dikilip kavga ettiler. Bu gürültü Oğuz Han'ın damarına dokundu, eli kalktı. Dalaşan beylerin sorununu diğerleri güle güle anlattılar. Et paylarını beğenmeyip yemeği bölüşmemiştiler. Oğuz'un beyleri, şölede oturdukları yerlere, verilen yemeğe çok önem verirdiler. Adlarına, yaşlarına yakışan yer gösterilmezse hakan şöleni bile olsa kırılıp giderler; soylarına yakışan yemek verilmezse ellerini yemeğe uzatmazdılar. Hakan'dan gelse bile haksız söze dayanamaz, kimseye minnet etmez diler. Bu, bir sınav yeri idi. Sofraya oturduklarında, beş kişilik yemek yemeden kalkmazdılar. Seferden önce ve sonra, bolca yiyip içmekten hoşlanırdılar. Böyle şölenlerde yer için, yemek için tartışmak olağan işlerdendi. Fakat bu tartışma Oğuz'u sinirlendirdi, sesi yükseldi:

“Bu sözü bir defalık keselim! Beylere her korku boğazdan gelir. Yola başlarken yanımda ergenlik yaşına yeni girmiş yoldaşlarım vardı. Şimdi her biri bir il beyi, soy büyüğü oldu. Sürüleri sayılmaz, at ve develeri tükenmez. Bizim soframıza ihtiyaçları yoktur. Hakanlıkta yemek bir töredir. Yoksa kendi çadırlarınızda da tatlı yemekleriniz boldur. Hakan ziyafetinde utanma lokması (son parça) yoktur. Bundan sonra sofralarımızdaki paylaşım, kurban etinin paylaşımı gibi olacaktır. Herkes yerini, payını bilsin. Yoksa beylerimizin mide meseleleri bitmez.”

Herkes kahkaha ile güldü. Konuklardan biri :

“Biz midemiz için değil, değerimiz için tartışıyoruz, Ulu Hakan!”

Yine gülüşüler...

Saray toplantılarında herkesin yeri, yiyeceği kesin olarak belirlendi. Böylece şölenler düzene sokuldu.

Çadırlar sökülüp toplanmış; keçe bükümleri, perdeler, çığlar (paravan) toplanarak atlara, develere, katırlara yüklenmişti. Arabalılar geceden hazırlanıp öylece arabalarının üzerinde uyumuştular. İt yılında, ilkbahar mevsimiydi... Tan vaktinden sonra, Yengi Kent üzerinde borular öttü, develer böğürdedi, atlar kişnedi, koyun melemesi insan sesine karıştı. On binlerce insanın göçü, seferi başladı. Bu, birkaç binyıl sürecek olan bir tarihin başlangıcı idi.

Türkler akınlarına kış aylarında başlıyordular. Bu eski bir gelenektir. Vuruşuyor, savaşıyor, ilkbaharın ortasında kurbanlar kesiyor, sonra çok yakınlarıyla görüşmeye gider gibi sevinç içinde yaylaya çıkıyorlardı. Türk'ün dağa kavuşmasında, dağdan ayrılmasında dille söylenemeyen, yüreği oyan bir duygusallık, binyılları aşip gelen sırlar, acı, yaşamın sonsuzluk kadar süreceğine dair güven, ansızın ölüp gidileceğine dair endişe, Yaradan'la can alıcının arasında kalmış insanın ota, güle, çiçeğe, yaz yağmuruna, çimen çehlimine, göğün dumanına, sırcasına sığınması vardı.

Türk'ün bir tapınağı da dağlardı. Onu koruyup ölümden kurtardığı için mi böyleydi yoksa yüksek olup göklere, Tanrı'ya yakınlığı sebebiyle mi? Bilinmez... Çok çok eski çağlara dayandığı için örtülü, açılmaz bir sır bu ...

Uzun süren seferlerde büyük kitleleri kontrol etmek; yiyeceğini, içeceğini hazırlamak; hastasına, yaralılarına bakmak; düzeni, güvenliği korumak çok zordu. Bu yüzden göç, üç beş bin kişilik kollara ayrılır; herkes kendi obası, boyu, bölümü içinde yer alırdı. Dünyanın hiçbir yerinde, bu büyüklükte bir ilin bu kadar uzak bir yola düzen içinde çıktığı görülmemiştir.

Önce hakanlığın altın başlıklı, altın işlemeli al bayrağı göğe dikilirdi. Rüzgârda dalgalanan bayrağın ışığı doğuya düşerdi. Oğuz Han'ın fil kemiklerinden yapılmış, kıymetli taşlarla süslü olan makam arabası, bayrağın altında dururdu. Hakan, göçle birlikte taşınan altın tahtına, sadece uzun süreli yerleşim yerlerinde çıkardı. Diğer günlerini at sırtında geçirir, emirlerini at sırtında verir, ulusa at sırtında seslenirdi.

Sandık

At sırtındaydı yine gönlü açılmıştı... Yüz kılavuz ve bir muhafız kıtası, önde bekliyordular. Atlarının sırtında, taş ongunlar gibiydiler; hareketsiz, vakur... Arkalarında ordu çalgıcıları bulunuyordu. Altınla, gümüşle işlenmiş borular, davullar, zurnalar tan ışığında gecenin sessiz karanlığını kovuyordular. Oğuz Han, sefere çıkarken bindiği alacalı atının sırtındaydı. Böyle on alacalı, on süt renkli atı vardı. Biri yorulduğunda diğerine biniyordu. Yolculuk çok uzun süreceğinden hakanlığın hazine arabalarına develer koşulmuştu. Sonra, her birinde on bin atlı olan iki bölük bulunuyordu. Sağ tarafta, tan ışığı rengine çalan süheylan atlar vardı. Burada bölük başı, Uslu Hoca'nın oğlu Erdem idi. Sol taraftaki kar gibi bembeyaz atlı bölüğüne, Handemiroğlu Togan başkanlık yapıyordu. Arkada benekli atlardan oluşan iki bölük daha vardı. Sonra ulus geliyordu. Göç kalktığında düzene girecektiler. En arkada, Buğra Han'ın başkanlığında yine alacalı atlardan oluşan bir bölük daha vardı.

Yürüyüş gecesı Uslu Hoca, oğlu Erdem'i yanına çağırarak:

"Oğuz Han yürüyüşte gecikip geride kalanlara dayanamıyor, kızıyor. Bu yüzden, 'Yaşlılar gelmesin!' dedi. Uzun yıllar baş danışmanlığını yapmış olan Ulutürk'ü bile yanına almadı. Bana da, " Kal!.. Uzun yola dayanamazsın. Kutluk'un ölümü seni üzdü, gözümün önünde ölüp gitmeni istemiyorum. " dedi. Ben Kutluk'u

bırakıp gidemem. Siz benim iki kanadımdınız. Biri kırıldı. Tek kanatlı olarak sizinle uçamam. Ancak en yiğit erler dahi ölümden kaçamaz, biz de gidiciyiz. Yabancı, bilinmez yollarda size görmüş geçirmiş insanlar gerekir. Çıkamaz yollarla, açılmaz düğümlerle karşılaşacaksınız. Yaşlı başlıları arayacaksınız. Peki, kimi bulabileceksiniz? Türk hakanları onurludur. Her şeyi bilirmiş gibi konuşurlar. Yeryüzünde bilinmeyen ya da hakanların da bilemedikleri şeyler çoktur. Onlarla karşılaştıklarında ne olacak? Kimseyi suçlamıyorum, Tanrımız bilir!.. Ergenlik çağına girer girmez yürüyüşe katıldılar. Savaşta bütün soruların tek bir cevabı var: Kolun gücü... Ancak kolla, güçle çözülemeyen düğümler de var... Akıl at ayağından daha üstündür. Uçan kuş tutulabilir, söylenen söz tutulamaz... Göçte söz bilen, sözü sözden seçen, karşı tarafla konuşmayı becerenler de gerekir. Yol ayrımında, hız- sürat değil, doğru seçim kazanır. Doğru gören göz, yolu kısaltır..."

Babası bu sözleriyle oğlunu, yaşlıların sefere katılmaları için ikna etmişti; ama Erdem Bey ne yapabiliirdi? Oğuz Han'la birlikte büyüüp bütün akınlarda birlikte olmuşlardı. Sözü'nün önüne söz çıkarmak istemiyordu. Ona danışmadan babasını beraberinde götüremezdi.

"Seni götürmem, baba! Bozayım mı yürüyüşün töresini?"

"Seferin zaferle bitmesini istiyorsan, bunu yapmalısın. Can pahasına olsa bile! Ben sana yolunu söyleyeyim: Sandıklardan birini hazırlat. Suyumu, kavurmamı, ekmeğimi koy yanıma. Sonra da deveye yükle. Size gerekli olurum... Dün gece Kutluk ile anan girdi rüyama. Bana, ' Erdem'i yalnız bırakma! Şimdi sen ona gereklisin, bizsiz kalmış boş yurda değil! ' dediler. Onların bu sözünden sonra burada nasıl kalırım? Ya beni diri diri toprağa göm ya da koy bu sandığa, götür. Durum anlaşılırsa, 'Babamın ölüsünü götürüyorum!' dersin."

Son sözler Erdem'i sarsmıştı. En büyük sandığı hazırlattı. Babası sandığın içinde sıkışmadan uzanabilir, isterse oturup küçük deliklerden yolları görebilirdi.

Eski kervan yolu, nehrin altındaki söğütlüklerin, dutlukların arasından geçiyordu. Nehrin Aral Gölü'ne dökülmesine az kala sağa dönüyor, uçsuz bucaksız ovalara, yerli halkın diliyle söylersek govuya çıkıyordu. Halk, Çin'den başlayıp Kazılık Dağları'na kadar uzanan, arada dağ silsileleri ile kesilse de yine bütünlük arz eden, yerin bir yüzünü tutan çöllerin, ovaların hepsine "govu" diyordu. Belki de kovmak anlamındaydı bu söz. İnsanın atı, yaşamın insanı, baş yel dedikleri esintilerin her şeyi önüne alarak kovup götürdüğü sonsuz genişliğe, bundan daha güzel ne ad verilebilirdi ki?

Yerin, yaratılışın yeni çağı bu göçle başlamıştı. Tan yeri ağır-madan il ayaktaydı. Sonsuz düzlükleri sütle dolduran inek memesi gibi dolgun ay, başlarının üzerindeydi. Bulutsuz göklerde yıldızlar, sıra sıra dizilmiş; gece, gündüze dolanıyor; doğudan esen tan yeli, akpelinli çöllerde, yaratılışın başından beri devam eden kıvrak bir türküyü okuyordu.

Göçün önünde yol alan kılavuzlardan biri, beylerden Hakan'a bilgi ulaştırdı:

"Tanrı bizimledir! Akınımız zaferle bitecek... Bozkurt bize yol gösteriyor!"

Oğuz Han, atını muhafız bölüğünün arasından ileri sürdü. Gerçekten de göçün önünde, bir ok boyu mesafede çölün renginden çok zor seçilebilen aslan gibi yağ bağlamış, şişman beli yassılaştırmış, neredeyse katır boyunda bir bozkurt herkesin fark edebileceği bir gurur ve coşkuyla yürüyordu.

Arkadan gelen koca göç umurunda değildi sanki. Zaten böyle zamanlarda o, ulusun bir parçasıymış gibi öne düşüp kılavuzluk eder, sonra da onları uğurlayıp, "İl nerede, ben orada!" derdi.

Oğuz Han ellerini kaldırıp Tanrı'ya yakardı:

"Ey içimi sevgi ışığıyla doldurup dilimi güzel sözlerle bezeyen, canlı cansız her şeyin yaratıcısı olan ulu Tanrım! Sen bütün yaratılmışlara yakınsın, gönüllerde yücesin.

Mavi göğü süsleyen, on binlerce yıldızı, kara geceyi, gündüzü aydınlatan Tanrım!

Seni övüyorum, sana güveniyorum!

Bütün işler, bütün bilgiler, bütün yollar sana bellidir!

Bütün sırları sen açığa çıkarırsın. Bütün yürüyüşlere sen sesle-nirsin!

Sana taptık, sana inandık, sana sığındık. Bizi doğru yola, uğurla götür!

Anlayan Kadir Tanrım!

Bizi türeten, eğiten, büyüten, başışlayan Ulu Tanrım!

Büyüklerden büyük, yücelerden yüce Tanrım! "

O anda Tanrı, Oğuz Han'ın sözlerini duymuş gibi doğu tarafına ateş gönderdi. Ufuk kızıla boyandı, şafak sökmeye başladı, bulutlar tutuştu. Göz önünde ne varsa milyonlarca yıldır bozulmayan bir ses-sizliğe büründü; kırım uzak ucundan gün çırtladı (güneş doğdu).

Oğuz Han atının yüzünü doğuya çevirdi. Elini üç kez göğsüne vurarak güneşe baş eğdi. Ordu da aynısını yaptı. Borular çaldı. Kurt ulumalarına benzeyen selamlaşma dalgaları, göçün üzerinden yeller gibi esip geçti.

O ana kadar sessiz sedasız ilerleyen ulus, güneşin doğmasıyla canlandı. Doğan güneşi karşılamak, Oğuz ilinin çok eski bir töre-siydi. Akın sırasında üç kez, ordada otururken dokuz kez tekrar edilirdi bu kutsama. Ayakta ya da at sırtında baş eğip diz çökerek günü karşılar; sonra gür sesle dua ederler. Elllerinde bir şey yoksa taş taş vurur, göğüslerini döver, gelimli gidimli dünyada her gün yeniden doğan, yenilenen güneşin ebedi varoluşuna duydukları sevinci bildirirler.

At ayakları yeri titretiyordu. Sanki bir ulus değil de yerin bir yüzü, öbür yüzüne taşınyordu. Oturma günlerinin durgunluğu git-miş, ulus hareketlenmişti. Herkesin yüzüne gün ışığı ile binyılların geleneklerinden kopup gelen bir sevinç konmuştu.

Her soy, her oba kendi yerini biliyordu. Önde genç kızlar ve delikanlılar yürüyordu. Yorulduklarında çocukların, anaların otur-

dukları arabalara tırmanıyor; biraz dinlendikten sonra yine yaşlılarına karışıyorlardı. Her soy, her oba kendi davar sürüsünü, koyununu sürüp götürüyor; değişecek atlar, arabalara koşulmuş şekilde sıralarını bekleyerek ilerliyor; beylerin atlarıyla hanımların atları yan yana gidiyordu. Fakir evlerin eri, hanımını atının terkisinde taşıyordu. Böylece binlerce, on binlerce ev, kabile, tayfa, oba, ulus bir yerde, bir ruhta yaşıyordu. Her tirenin (oba, boy) ineği, koyunu, katırı, atı, keçisi, köpeği, kedisi, çocuğu, büyüğü... Hepsı aynı buyruğa bağlıydılar: "İleri!" Her biri bu göçün, bu yürüyüşün kaçınılmaz olduğuna inanıyordu. Bu yüzden Oğuz göçlerinde akıl almaz bir düzen, diziliş vardı. Yola koyulmadan önce herkes kendi işiyle uğraşıyor, kimse kimseye engel olmuyordu. Oğuz'u destekleyen Uygurlarla beraber, Kengerler, Karluklar, Kıpçaklar, Kara Tatarlar, Az erleri ilerleydiler.

Bu göç, çok uzak geçmişlerde atalarının geldiği yolla geri dönüyordu. Oğuz Han'dan, Uslu Hoca'dan başka bunu bilen var mıydı? Önemli olan da bu değildi zaten... Kendileri unutsalar da kan hafızaları unutmuyordu.

Yürüyüş havası ilde, ifade edilemeyen ilginç, kıvrak ve değişmez bir durum yaratıyordu. İnsanlar birbirlerine daha çok yaklaşıyorlar; kavga, küsme, darılma ortadan kalkıyordu.

Oğuz Han'ın amcalarının çocukları da suçlarını itiraf ederek ile katılmışlardı. Yakınlarını, amcalarını, babalarını kaybettikten sonra putların kırılması, eski inançların yasaklanarak Göktanrı'ya bağlanması eskisi kadar üzmüyordu onları.

Çocukluklarından beri çok sevip yiğitliğiyle gurur duydukları Oğuz, ocaklarını söndürmüştü; soyun nice alperenlerini, aksakallılarını kendi yolu için kurban etmişti. Onları üzen buydu. Büyükleri ile birlikte ölmediklerine üzüyor; il içinde kendilerini yabancı, aşağılanmış hissediyorlardı. Ancak sabretmekten başka çareleri yoktu. İncinme, kırılma ne kadar büyük olsa da sabretmenin en doğru seçim olduğunu düşünüyorlardı. Oğuz'a karşı gelemezdi. Baş döndürücü bir hızla yükseliyordu, yüselme çağıydı. Tanrı'nın yükselttiğine, Tanrı'nın yarattığı ne yapabilirdi ki?

Oğuz Han, kanla bağlı olduğu yakınlarının kendisiyle birlikte olmalarına sevinse bile bu adımın gönülsüz atıldığını biliyordu. Başka seçenekleri kalmamıştı çünkü. Yüzleri hiç gülmüyordu. Oğuz, bu memnuniyetsizliğin sadece baba kaybindan, dökülen kanlardan kaynaklanmadığını, kendisini çekemeyip içten içe öfke duyduklarını hissediyordu. Tanrı'nın ona verdiği gizli gözle, onların yüreğini okuyordu. Fakat ulusun birliği için bildiklerini içinde saklamak zorundaydı. Sonunda büyük acılar, kayıplar getireceğini bile bekleyecekti. Koynunda yılan beslemek gibi bir işti bu. Her an tetikte olmalı, kendilerini korumalıydılar. Bunu Aytaç Hatun'a da söylemişti. Ancak hatun saftı, temiz yürekliydi. Amcalarının kızlarını küçüklükten beri bacı bilmişti. Geçmişte yaşananların Tanrı'nın iradesine bağlı, kaçınılmaz şeyler olduğunu düşünüyordu. Hiç kimseyi kınamıyor; kendisinin de kınandığını düşünmüyordu.

Aradan uzun yıllar geçmişti. Amca kızları şuhluklarını, güzelliklerini koruyup saklasalar da geçen yılların anıları hâlâ omuzlarının üzerindeydi. Onlardan kurtulmaları da mümkün görünmüyordu. Bu hatıralar ağırdı, eziciydi... Banu ile Terçiçek, ile döndükten sonra Aytaç'ın elini öperek kendilerini Oğuz'dan koruması için yalvarmışlardı. Aytaç bu kez onları kıramazdı. Banu ile Terçiçek'i dinledi.

Zaten yollar ve yürüyüşler onu endişelendirip yoruyordu. Oğuz'dan, oğullarından yana korkular içerisindeydi. Kızlarla kafasını dağıtıp rahatlıyordu. Banu ile Terçiçek, Aytaç'ın içtenliğinden etkilenebilirdi. Yaşanan kanlı savaşları, kayıpları unutarak kalan yıllarını il içinde, ilk ve son erleri olan Hakan'ın gölgesi altında geçirmek; mümkün olursa da Oğuz Han'la yeniden ilişkiye girmek istiyorlardı. Oysa Oğuz Han'ın gecesi gündüzü yoktu. Eski hanımlarına dönme düşüncesinden çok uzaktı. Ayrıca Aytaç'ı gönülden seviyor, ondan başka kimseyi düşünmüyordu.

Banu ile Terçiçek'in içlerini didikleyen yangın sönmemişti. Peki, bu yangın neydi? Oğuz Han'ın onları görmezden gelmesi mi yoksa babalarının öcünü almaya çağıran çılgın öfke mi? Belli değildi... Belli olan, Banu ile Terçiçek'in içlerindeki öç alma isteğinin günden güne artıyor olmasıydı.

Bozkır, sonu görünmeyen yollar, yürüyüşler, amansız dövüşler insanlara mücadeleyi ve savaşmayı öğretiyordu. İlde demircilerin, silah ve levazımatı yapanların, ok ucu yapanların, yol aletleri yapanların, savaş kaskları yapanların, hekimlerin, araba ustalarının, eyerci, dokumacı, keçeci, kunduracı, şalcı, davulcu, derici, öğretmen, saray teşrifatçısı gibi ilin gündelik sıkıntılarını gidermek için çalışanların kendi yerleri vardı. Yol, sorunların anında ortadan kaldırılmasını gerekli kılıyor; zorunlu olarak da her boyun, her obanın kendi ustaları yetişiyordu.

Avcılar, sihirbazlar, falcılar, yıldızcılar, remilciler de ulus arasında özel yeri olan insanlardı. El, yüz, kum bakıcıları, öngörenler, sihirbazlar göç ve savaş öncesi canlanır; ordu başkanlarının, Hakan sarayının çevresinden ayrılmazdılar. Oğuz Han dahi savaş öncesinde bakıcıların ağzını arar, yürüyüşün uğurlu olup olmayacağını sorardı.

Susuz çöllerde çadırlara, yüklere sokulan yılanları sihirleyip tutan, daha çok atlarla çocuklar için korkuya dönüşen bu davetsiz konukları oynatan sihirbaz Güngör Yılanoğlu'nu, Banu'nun yanına getirdiler. Çadıra yılan falan girmemişti. Banu yılanı çadırdan az ileride, yağlun çalılıklarının dibinde görmüştü. O anda korku çökmüştü yüreğine. Nedense bu yılanın kendisi için geldiği düşüncesini içinden atamıyordu. Önceki gece hiç uyuyamamıştı. Yılan, karanlık çöker çökmez sürünerek yanına gelecekti... Başka türlü düşünemiyordu. Gözünü yumduğunda çadırın penceresinden, güneşliğinden, paravanların arasından yılanlar sallanıyor; bumbuz çatal diller, yanaklarını yalıyordu. Tek kelimeyle yılan onun beynine girmişti, çıkmak istemiyordu. Sihirbaz, Banu'yu dinledikten sonra güldü:

"Bu bir kâbustur, karabasandır. Herkesin başına gelebilir. Sen dokunmazsan yılan da dokunmaz."

"Sana inanıyorum; ama beynimden çıkaramıyorum onu... Çocukluktan beri yilandan korkuyorum. Onun dirisini, ölüsünü görmeden rahat edemem."

"Dirisini de göreceksin, ölüsünü de..."

Sihirbaz Güngör, çadırdan çıkıp yılanın saklandığı çalılığa doğru gitti, birkaç kere çalılığın etrafında dolaştı. Dizini yere koyup bütün deliklere baktı, sonra görkeminden yürek duran yılanı bir eliyle başından, bir eliyle gövdesinden tutarak çadıra getirdi. Banu'nun karşısında yılanın zehrini, cebinden çıkardığı bir kaba boşalttı.

"Bak, bunun canı zehirindeydi! Şimdi güçsüz kaldı." diyerek hayvanın boğazını sıktı ve onu öldürdü. Sonra da çadırın dışına attı.

Banu'nun çehresi değişmişti sanki... Düşünceli bir hali vardı.

"Sihirbaz, bilmediğimiz bir yola çıktık. Karşımıza çıkacak düşmanları da tanımıyoruz. Savaşların sonu belli olmaz. Üzerimde taşımak için bu zehri bana ver!" dedi.

Sihirbaz, içinde zehir bulunan kabı Banu'ya uzatarak:

"Sizi anlıyorum! Oktan, kılıçtan daha güçlü bir silah veriyorum size." dedi.

Aytaç, Banu ile Terçiçek'i her zamanki gibi sevgiyle karşıladı. Çetin yolculuk, böyle ziyaretler de olmasa hiç çekilmezdi.

Sözün en tatlı yerinde, Aytaç'ın en küçük oğlu Yıldız Han çadıra girip anasının elini öptü:

"Babam, kardeşlerimle beraber beni ava götürüyor; artık çocuk değilim!"

Aytaç onu göğsüne bastırarak:

"Avin kanlı olsun yavrum, git!" dedi.

Yıldız Han çadırdan çıktıktan sonra anası:

"Tanrım, Yıldız da ava gider oldu! Sanki dün doğmuş gibi... Nasıl da geçti yıllar?"

Banu içindeki kıskançlığı saklayarak:

"Tanrı korusun!.. Oğullarının her biri bir ordu karşılığıdır!" dedi.

Çocuklarını düşünürken her şeyi unutan Aytaç, yıllar öncesine dönmüştü.

"Yıldız, Tanrı'nın bana hediyesidir. Uzun bir sefere çıkacaktık. Kaç ay süreceği belli değildi. Yeni gebe kalmıştım. Seferde bu yükü nasıl taşıyacaktım? Oğuz Han'a güçlük çıkarır mıydım? Gebeliğim ağır geçer benim. Çocuğu doğurmak istemiyordum. Saray danışmanının gün görmüş karısı, 'Köpek sütü iç, boyun açılın!' dedi. AmanTanrım! Neler bilir o... Eski zamanlarda kadınlar çocuğu düşürmek için ayaklarının arasında aslan otunun tohumuna benzeyen bir tohum yakarlarmış. Adını söyledi, unutmuşum... Tohumun dumanı ile çocuğu düşürürlermiş. Neyse kadın bir gün sonra köpek sütü bulup getirdi. Tanrı'nın işine bakın, Oğuz sanki haber almıştı olayı. Gebe olduğumu da söylememiştim ona üstelik. Ancak yüzüme bakarak, 'Üçüncü oğlumuzun adını Yıldız Han koyacağım, Tanrı bize bir oğul daha verecek.' dedi. Bundan sonra çocuğu düşürmem mümkün müydü? Tabii ki hayır! Bakın şimdi erenlere karıştı yavrum..."

Yemekler yiyilip içkiler içildi. Banu ile Terçiçek ayrılarak gittiler. Çadırında yalnız kalmış olan Aytaç kıvrılıp yumağa döndü. Alnına soğuk terler geldi. Rengi bembeyaz kesildi, midesi bulandı. Ayağa dikilmek için çabaladı; ama nafile... Hizmetçiler hanımlarının sesini duyup geldiklerinde, Aytaç'ın yılan gibi kıvrandığını gördüler. Yanında da zehrini boşalttıktan sonra gevşemiş görünen bir yılan vardı. Kendilerini kaybetmemeye çalışarak yılanın başını ezdiler. Bu işi uzun değneklerle korku içinde yaptıklarından, yılanın zaten ölü olduğunu fark edemediler. Sonra saray hekimini çağırdılar. Ancak hiçbir şey çare olamadı... Oğuz Han'la oğulları avdan döndüklerinde korkunç gerçekle karşılaştılar. Aytaç ölmüştü!.. Onu yılan sokmuştu.

Bu haberle yer yerinden oynadı, gök gürlledi, yıldırımlar alev saçtılar. Kaygılı, sağmalı, çadır eteği bulutlar oynayarak yaşlarını boşalttı.

Bu ölümle yer yerinden oynadı, gök gürlledi, yıldırımlar alev saçarak çakıp gittiler. Kaygılı, sağmalı, çadır eteği bulutlar yaşlarını boşalttılar.

Babasının ölümünden bu kadar sarsılmayan Oğuz Han, diz çökerek oğullarına sarıldı; birlikte hüngür hüngür ağladılar. Yaşamının en ağır kaybına yaşıyor, "Tanrım ne yapayım? Yol göster bana!" diyordu.

Yürüyüş yine durdu. Aytaç Hatun'u alıcı yere (mezar) vermeden yola devam edemediler. Ağıtçılar ağlaştı, kadınlar tırnaklarıyla göğüslerini parçaladılar. İl, ulus akıp geldi. Kadınlar Oğuz Han'a yüz tutarak, "Hatun öldü, dünyadan göçüp gitti. Sen esenlik ve huzur içinde uzun yaşa! Soyun devam etsin!" dediler.

İl Aytaç Hatun'u seviyordu. Oğuz'un tüm başarılarının, doğru yasalarının bir nedeninin de kendisiyle birlikte buyruk veren Aytaç Hatun olduğunu herkes biliyordu. Uğurlu başlayan yürüyüşte Aytaç Hatun'un ölümü, bir karabasan gibi çökmüştü göçün üstüne. Yüreklerde hüznün, gözlerde yaş vardı. Bu yaşlı başlangıç, "Bu yol size uğur getirmez, vazgeçin bu seferden!" uyarısı değil miydi? Ancak Oğuz Han, yolundan dönmeyi aklından bile geçirmiyordu... Yedi gün boyunca yaşçılarının, ağıtçıların sesleri kesilmedi. Gözyaşları sel gibi aktı. Yedinci gün Aytaç Hatun'u, sonraları Hatun Tepesi denilen bir yerde toprağa verdiler... Her biri bir avuç, bir torba toprak getirip döktü. Büyük bir kurgan (anıt mezar) oluştu...

Oğuz Han kurgan'a dönerek şöyle dedi:

"Alaca karaca dağlar aştım, yorulmadım, yordun beni.

Kanlı kanlı savaşlar gördüm, kırılmadım, kırdın beni.

Gün karsıyan çöller geçtim, yanınmadım, yaktın beni.

Kara kuzeyin soğuğuna vardım, donmadım, dondurdun beni.

Üç oğul vererek beni üçleyen, ilden kınıldığında beni suçlayan, Elat'ın hatunu, inancımın gözü, evimin düzeni, soyumun bezeği, kesen kılıcım, uçan okum, açılan bayrağım, kadını hey!..."

Aytaç Hatun'u zehirleyen başı ezilmiş yılanı Oğuz Han'a göstermiştiler; ama o, hatununu yılanın soktuğuna inanmıyordu. Aytaç Hatun korkak değildi. Seferlerde çok fazla yılan, çıyan görmüştü, kendisini koruyabilirdi. Ölümünden önce, Banu ile Terçiçek'in hatunun yanında olduğunu öğrenince düşüncesi iyice bulanıklaştı.

" Birkaç gün önce Banu'nun çadırına yılan girmiş, sihirbaz tutmuş onu." dediler. Bu işte bir karışıklık vardı... Oğuz bu ani ölümün sebebini hissedebiliyordu... Ancak, gönle gelenle karar verilmezdi. Banu'yu, Terçiçek'i, hizmetkârları, sihirbazı dinlemeliydi. Falcının sözleri başka arama yeri bırakmamış, onu kendi düşüncesinin doğruluğuna inandırmıştı: "Hatunu öldüren zehir, yilandan gelmedi. Onun yanında bayanlar görüyorum.. Öldüren yılan değil, insandır... Saraya yakın yerlerde arayın onları."

Sihirbaz, hatunu sokan yılanı görünce rengi karardı. Hemen, "Bu, Banu'nun çadırında öldürdüğüm yilandır. Saraya onun ölüsü getirilmiş..." dedi.

İlde, ölüme ölüm töresi vardı. Hakan ocağına el uzatanların cezası daha ağırdı. Bu hükmü Oğuz Han verdi... Banu ile Terçiçek, "Neden bizi karalıyorsun?" diye sordular. Sonra Hakan ocağından gelme bir gururla, "Suçumuz yokken bize yüzünü karartma!" deyip bağırıp çağırdılar. Oğuz'un yumuşamadığını görünce ayağına kapandılar. Boyunlarını kaçırarak yer olmadığını anlayarak, "Yanlışlıkla oldu... Dar günler için üzerimizde taşıdığımız zehrin açılıp döküldüğünü fark etmedik." dediler. Konuştukça karıştırdılar, katil oldukları herkesin gözü önündeydi. Oğuz Han onları dinledikçe kendini kınadı. Onları merhamet göstererek ordaya aldığı için bin pişmandı. İğrendi onlardan. Yıldırım kılıcını çekerek, "Yılan suçsuzmuş... Sizin kafalarınız ezilmeliymiş!" diyerek ileri doğru iki adım attı. Bir an bile tereddüt etmeden tek çalım ile ikisinin boynunu birden vurdu. Sonra ayaklarının altında hâlâ yalvaran başlara, murdar leşlere bakar gibi bakarak:

"Alın, götürün bu yılan başlarını buradan! Babaları sağ olsaydı, kancıkların kanlı başlarını boyunlarına asıp ömürleri boyunca taşıtırdım onlara! Çünkü onlar da zehirli yılanlardı, gözlerini bürüyene kanda boğuldular... Bu et parçalarını Aytaç Hatun'un arabasının iki yanına asın. Asın ki il gördükçe tükürsün yüzlerine!..." dedi.

Arabanın sağına ve soluna asılmış kellelerin saçları uzaktan, tuğlara bağlanan at kuyruklarına benziyordu. Oğuz Han; yerde sürünen, arabanın tekerleklerine dolanan, toza çamura bulaştıkça

boz, kirli keçe kıllarına dönüşen bu saçlara, içinde son damla yaşı donup kalmış gözlerle baktıkça yolları daha çabuk geçmek, bu kötü anılardan daha çabuk uzaklaşmak istiyordu...

Aral Gölü'nün bazı yerlerde yufka gibi yayılarak beyazlaşmasından dolayı " yayık" diye adlandırılan Ulu Su'ya, şimdiki Ural Nehri'ne, oradan da İtil Nehri'ne susuz, kumlu ovalardan geçen çok zor bir yol uzanıyordu. Beklenmedik kuzey rüzgârları, kum kasırgaları başladığında beş adım ileriye görmek mümkün olmuyor; kum bedene sıvanıp göze, kulağa doluyor; ağızda, dişlerin arasında gıcırıyordu. Bilinmeyen çağlarda, bu yollar boyunca kuyular kazılmıştı. Kuyular birbirinden iki günlük uzaklıktaydı.

Bahar yeni yeni nefes alıyordu. Susuz çöller canlanıyor, kumluklar yeşil aleve bürünüyor, otlar dalgalandıkça çöl baştan başa gümüşe boyanıyordu. Yulğunluklar bu çöllere yakışmayacak kadar güzel, incecik, pembe çiçeklerle renklenmişti. Başlarının üzerinde çayır kuşları ötüyordu. Uslu Hoca, yeryüzü kadar tanıdığı olup sonsuza kadar süreceğine inanılan bu sesleri dinliyor; nerede yolculuk ettiğine bakmadan sefere katılmış olduğu için seviniyordu. Bu yollardan kaç kez geçmişti? Yaşamı nerede başlamıştı, nerede sona erecekti? Oysa sanki dün gibi gözlerinin önündeydi geçmiş... O da bu yeni yetmeler gibi kırlar boyu at koşturur; yerle gök arasında, ayağı yere değmeden kanat açıp uçardı. Ne var ki zaman geçmişti işte... Şimdi bir sandığın içinde saklanarak gidiyordu. Yüce Tanrı'nın yazısının önüne geçilmiyordu. Yaşın dolduğunda, geçmişte yüz kişinin yaptığı işi yapmış da olsan artık bir yüke dönersin. Kimse seni taşımaya yanaşmaz. Meyveni verdiysen, dallarını keserek yere düşürmeye çalışırlar. Uslu Hoca ne ilkti ne de son...

Yeryüzünün sonuna kadar gidecek olan göç, gücünü hâlâ koruyordu. İlk gün, gün ortadan geçene kadar yürüdüler. Sonra karşılarına çıkan suyun üzerinde durdular. Büyükbaş hayvanlarını, atlarını sulayıp yemledikten sonra biraz dinlenip yeniden yola koyuldular. Bu, bozkırın değişmeyen geleneği idi. Günde toplam iki kere, her birinde iki üç saat dinleniyordular. Sonra tekrar yolları ele alıyor, at sırtında yatıyor, yorgunluklarını bu şekilde gideriyordular.

Yol Türk'ün diriliği idi. "Yol bitti, yaşam bitti!" ya da "Yaşam biter, yol bitmez!" diyordular. Yol uzun ve yorucu olsa bile ulus, binyıllar içinde biçimlenmiş olan âdetlerini, geleneklerini yaşatıyordu. Seviyor, evleniyor, doğuruyor, çocuklarını büyütüp eğitiyor, hayvanlarını belli bir düzen içinde muhafaza ediyor, eğleniyor, küsüyor, barışıyor, av avlıyor, birbirini konuk ediyor, atını, devesini döllandiriyor, dünyasını değişenleri toprağa veriyordu.

Bozulmaz göç töresince geride kalanlar, güçten düşerek yürümeye takati kalmayanlar göçü geciktiremez, yorulanlar kalırdı... Kırlar boyu çeşitli adlar altında, oba oba serpilip sonsuza dek uzayan bir ayrılığın içinde göç; geçmişin canlı tarihi, silinmez izleri gibi yaşıyordu.

Yirmi gün boyunca yol aldılar. Kırlar kuraklıktan, sıcaktan kavrulmuştu. Suyun bitmesi göçü zora sokmuştu. Çocukların dudakları çatlamış, atların başları düşmüştü. Onların yerine develer koşulmuştu arabalara. Susuzluktan etkilenmeyenler sadece develerdi. Geviş getire getire, başları yere eğilmeden ilerliyor; gözleri uzak batıya doğru yolları ölçüyordu.

Uslu Hoca geceleyin, sandığa eğilmiş olan oğluna fısıldadı:

"Yarın öğle sıcaklığının en dayanılmaz vaktinde, birkaç ineğin başını birbirine bağlayarak onları kovun. Elden düşene kadar!... Sonra bırakın onları! Tınaklarını vurarak nereyi kazmaya çalışırsalar, orayı kazan! Oradan su çıkacak!..."

Ertesi gün Erdem babasının dediğini yaptı. İneklerin tınakladığı yeri kazdıklarında, çölün ortasında topraktan buz gibi su çıktı.

Yan yana kuyular kazıldı. Göç, asker, hayvanlar dinlendi. Sonra günlerce yürüyerek Ulu Nehir'in yeşil yakasına kondular. Nehir boyu yaşayan soydaşlar, Oğuz Han'ı karşılamaya geldiler. Göç, ne kadar süreceği belli olmayan bir dinlenme molası için yerleşti. Ak çadırlar, ak mantarlar gibi nehrin bereketli topraklarından kabarıp yükseldiler.

Başkurt Seferi

Oğuz Han'ın oğulları gençlik yaşlarına girmiş; yaşıtlarıyla at çapmak, ok atmak, kılıç sallayıp mızrak oynatmak gibi yarışlara katılmışlardı. Uzun kollu Beyrek Bey, onlara talimci olmuştu. Beyrek, ordunun en ünlü ok atanı, kılıç çalanıydı. Üç kardeş; Gün Han, Dağ Han, Yıldız Han yol boyunca saray insanlarından daha çok göçteki avcı, çoban erlerin çocuklarıyla beraberler. Henüz on - on iki yaşlarında olsalar da gelecekteki savaş yoldaşlarını burada bulacaklarını biliyorlardı.

Oğuz Han'ın başında toplanmış kişiler arasında iş, yer, mevki ayrıcalığı yoktu. Yol, zorluk, savaş insanları birleştiriyordu.

Büyük oğul Gün Han, babasının vârisiydi. Töreye göre onun yerine geçecekti. Kendisini buna göre hazırlıyordu.

İl, Ulu Su kıyısında yerleştikten sonra Hakan, uzun zamandır dikbaşlılık edip elçilerini kaba karşılayan Başkurt hakanı Karaşad'la anlaşmak istedi. Seçme atlı bölükleriyle Ulu Dağ'ın, Uralların batısında yaşayan Başkurlara akın düzenledi. Yarım aylık yoldan sonra, Başkurtların Ulubağır Kalesi'ne vardılar. Sınır bekçileri kalede oturan Karaşad'a, Oğuz Han'ın büyük bir güçle üzerlerine yürüdüğünü bildirdi. Karaşad, kalenin sağlamlığına güvenerek gelenleri bekliyordu:

"Gelsin, Oğuz Han! Ulubağır Kalesi böyle çok akınlar gördü."

Oğuz Han savaşmak istemiyordu. Yarım aylık yoldan sonra atlar; kuru, susuz kırlarda güçten düşüp zayıflamışlar. Gideceği yoldan sağa, kuzeye dönme fikri sonradan ortaya çıkmıştı. Ona boyun eğmeyen komşuyu burada güçlü bırakıp gitmek, sürüyü kurda teslim etmek gibi bir iş olurdu. Yeniden elçiler gitti, geldi... Karaşad, kendisiyle övünmesine rağmen, savaşı kazanacağından emin değildi. Beş köşeli yıldız, beş yapraklı çiçek gibi dizilmiş, leçeklerinin her biri aynı renkte olan Oğuz askerlerini kale burcundan görünce öfkesi kabardı:

"Erlerimiz savaşsınlar! Üç bizden, üç onlardan... Bizden biri yetecek onların karşısında."

Söz kesildi, kapılar açıldı. Oğuz'un ordusuyla kale arasındaki kırım ortasına, üç Başkurt bahadırı geldi. Görkemleri görenlerin aklını uçurdu. Baştan aşağı zırh giymiştiler. Demir göğüslük, demir bileklikler, demir dizlikler gün ışığında parlıyordu. Gözleri gazap içinde yanıyordu. Üstelik Başkurt atları, Oğuz'un atlarından daha iri ve tüylüydüler. Güçlü, dik ayakları sanki yeri delip geçecek gibiydi. Uzun yeleleri bayrak gibi dalgalanıyordu.

Oğuz ordusunun eğitimi farklıydı. Erler dövüşten önce, atların dizginlerini kısaltır; kılıçlarına dolanmasın diye kuyruklarını keserdi. Ya da çok sağlam düğümlerdi hayvanların kuyruklarını. Atın dizgininin, kuyruğunun kurbanlarını çok görmüştiler.

Birinci Başkurt bahadırının karşısına, dövüş kaplanı Karacöng'e oğlu Azman Bey çıktı. Başkurt bahadırı gürzle vurarak Azman Bey'in başının üstünde tuttuğu kalkanını kafasına geçirdi. Kanı yüzüne aktı, yere yığıldı. Kalenin surları uğuladı... Oğuz Han'ın benzi ağardı.

İkinci olarak Uygur pehlivanı Dib Şensu oğlu Buran Bey meydana çıktı. Demir uçlu mızrağıyla Başkurt bahadırını attan düşürmeye çalıştı. Mızrağı, demir göğüseye takılıp kaldı. Bahadır, kargısıyla eri delik deşik ederek yere serdi.

Oğuz'un üçüncü eri de yenilirse savaş kaybedilmiş olacaktı. Uslu Hoca oğlu Erdem Bey, Başkurt yürüyüşü öncesinde babasının söylediklerini hatırladı: "Başkurt erleri güçlüdür. Ancak kendileri de

atları da ağırdır, geç hareketlenirler. Onları yenmek için kır kedisi gibi çevik olmalı, göz açmalarına fırsat vermemelisin."

Erdem atını Hakan'ın önüne sürdü:

"Ben vuruşmak istiyorum, Ulu Hakan!" dedi.

Hakan çocukluk, gençlik sırdaşına baktı. Düşünceliydi... Uslu Hoca'nın tek kalmış oğlunu, en yakın arkadaşını Başkurt ayısının pençesine vermek istemiyordu. Erdem gibi Oğuz Han da savaşta ölümü düşünmezdi. Yaşam, aldıkları eğitim onlara ölüm korkusunu unutturmuştu. Bu duyguyla Erdem Bey'e:

"Tanrı'nın isteği böyledir! Kolun bükülmesin, git!.." dedi.

Erdem kılıcına el attı. Başkurt bahadırı güldü; enli, uzunca kılıcına el attı. Göğüs göğüseye geldiler, kılıçların arasından kıvılcımlar döküldü. Erdem Bey'in çevik atı yay gibi gerilip yedi adım ileriye atıldı, anında geri döndü. Sahibiyle birlikte sayısız dövüşler görmüş olan at, Erdem Bey'in kılıcının devamı gibiydi. Başkurt bahadırının ağır atı toparlanıp dönene kadar Erdem üzerine atladı. Kılıç yandan, başlığın açık yerinden bahadırın başını top gibi göğeyi fırlattı.

Ulubağır'ın ikinci bahadırı da Erdem Bey'in kedi gibi çevik atının yardımıyla başsız kaldı. Üçüncü dayanamadı, atını döndürüp kale kapısına dayandı.

Hakan'ın ordusu hep bir ağızdan kahkahalarla güldü...

Oğuz Han:

"Yürüyerek meydana gelince dinsize dinini bildirir.

Yürüyerek at sahibini hakan kılar.

Yüksekten bakan alçağaya tez iner.

Yigdim sağ olsun, çıkılmayan dağ olsun.

Erin bir hüneri, ilin bin kaygısı. "

Kapılar açıldı, Karaşad ak bayrakla ve ilinin atlılarıyla geldi. El verip, "İl oluyoruz!" dedi. At sırtında anlaşma yapıldı. Yılda bir kez vergi verecek; at, mal, maral gönderecektiler. Hakanla bir dilde, bir ağızda konuşup anlaştılar.

Oğuz Han:

"Gök bir, Tanrı birdir! Yer de bir olmalıdır... Biz, bizden olmayanların üzerine yürüyoruz. Sizler kardeşlerimizsiniz! Sizinle savaşmak, kan akıtmak istemiyoruz. Tanrı'nın isteği ile askerimiz yenilmedi, yenilmeyecek... " dedi.

Karaşad karardı; ama belli etmedi:

"Tanrı isteğinizi versin, benim bahadırırlarım da buyruğundadır!"

Sonra asker ordalandı, yemekler yiyildi. Otu kursağa ulaşan çimenlerde atlar bağlandı. Oğuz dünyanın hiçbir yerinde bu kadar verimli, şiresi daman, kapkara toprak görmemişti. Ulu Su'yun kollarından birinin üzerinde durmuşlardı. Oğuz Han, el atarak bir avuç toprak aldı. Sıktı. Sanki yemekti, ağzına götürecekti. Karaşad'a, "Ulularımız var olsun! Size dünyanın en verimli topraklarını kazandırmışlar!" dedi. Karaşad'ın yüzü ilk defa güldü ve:

"Başkurt yurdu görklüdür... Irmakları, gölleri, ormanları, çimenleri... Vardan yok değiliz." dedi.

Yere ayı derileri döşendi. Karaşad kuzeyden, Oğuz Han ise gittiği illerden konuştu. Geyik, kuş eti yiyip kımız içtiler.

İçkinin dumanında dövüşün acısını unutan Karaşad, Oğuz'un buralarda bir iki ay kalarak dinlenmesini istiyordu. Avdan, kürkün bolluğundan, Başkurt ilinden geçen Kürk Yolu'ndan söz etti. Oğuz Han'ı eğlendirmek, ilinin gücünü göstermek, üç bahadırın yenilmesinin Başkurt ilinin adına gölge düşürmediğini göstermek istiyordu.

Oğuz Han düşünceliydi:

"İpek Yolu, Kürk Yolu... Dünyanın bütün büyük yolları elimizde. Ancak kendi yolumuz düğüm düğüm... İç savaşlar ulusumuzu, boyumuzu tüketiyor. Sizlerle söz kesip kuzeyi kendimize bağlayarak düşman olmaktan çıktık. Yoksa bu sefere gözüm arkada gidecektim."

Oğuz Han, Erdem Bey'i yanına çağırttı. Atları yan yana geldiğinde eli ile Erdem'in kolundan tutarak, "Bu senin zaferin oldu..."

Baban Yeni Kent'te duyup mutlu olacak. " dedi. Sonra Erdem Bey'e altın başlı tuğ hediye etti.

Yazın güzel zamanlarıydı... Oğuz Han, zayıflamış atları yeniden sıcak, susuz kırlara götürmek istemedi. Karaşad'ın sözünü dinleyip orada kaldı. Bütün yazı onunla birlikte avda, at yarışlarında geçirdi. Başkurtlarla Oğuz erleri kaynaşıp karıştı. Ok, kılıç, kargı, at yarışları birbirini takip etti. Oğuz Han carçı saldı. Başkurt ilini gezerek seçme cins atlar denediler. Sefer giyimleri yenilendi. Güçten düşüp yolculuğa devam etmek istemeyenler kafilenden ayrıldılar. Yerlerine Başkurt erlerinden katılanlar oldu. Başkurt kızlarıyla evlenenler hanımlarını da yanlarına aldılar.

Besili atlar yere yer, göğe gök demiyordular. Verimli toprakların üzerinden güzün ilk yelleri esip de çakal yağmuru başladığında, Başkurt ilinden ayrıldılar.

Ulu Su'yun yayılıp derinliğinin azaldığı yerden sürülerini öne sürerek yürüdüler. Askerin bir kısmı attan inmedi. Böylece şişirilmiş tulumları sağdan soldan eyere bağlayarak atların yüzmesi kolaylaştırılmış oldu. Atın sırtında ya da dizginlerinden tutarak yan yana yüzüp geçtiler.

İtil Nehri'ne kadar tam yarım aylık yol vardı...

Açılan Sır

Sandıkta yolculuk eden Uslu Hoca'nın verdiği akıllar, Erdem Bey'in aracılığıyla Oğuz Han'ı defalarca güç durumdan kurtarmıştı. Hakan'ın Erdem Bey'e güveni, günden güne artıyordu. Ancak zorluklar henüz bitmemişti...

İtil Nehri'nin kıyılarında yaşayanlar da Oğuz iliyle aynı dili konuşan, kendilerini onlardan sayan boylardı. Ne var ki gelenleri sevinçle karşılayan çok azdı. Boyun başkanı ulusunu da alıp kaçmıştı. "Uruk Kıran" geçidine yaklaştıklarında obaları bomboş gördüler. Canlarını alarak kaçmıştı. Etraf büyükbaş, küçükbaş hayvanlarla doluydu. İtil, karşı kıyısı zor görülen enli bir nehirdi. Göç, suya yumuldu. Erdem Bey'in atlıları suyun dibinin par par yandığını gördüler. Sanki nehrin dibi altın doluydu; ama ellerine çamurdan başka bir şey gelmiyordu.

Erdem Bey, gizlice sandığa yaklaşıp babasına durumu anlattı.

Uslu Hoca:

"Suda yoksa başınızın üstüne, ağaçların yaprakları arasına bakın." dedi.

Gerçekten de nehir boyu uzanan birçok ağaç altından meyve vermiş gibiydi. Anlaşılan kaçarken altınlarını ağaçların yaprakları arasında saklamıştı. Ancak nehrin üstünde esen yeller yaprakları oynattıkça altın nesnelerin parıltısı suya düşüyor, kendilerini akıllı

sayanların sırları açığa çıkıyordu. Nehir kıyısındaki beyler, durumu Hakan'a anlattılar.

Oğuz Han, Erdem Bey'i çağırdı:

"Erdem Bey, ben Tanrı'nın elçisiyim... Karşıda bizi nelerin beklediğini görüyorum. Sen kaçınıcı keredir çözülmez bulmacaları çözüyorsun. Bunu yalnız Uslu Hoca becerirdi. Bütün bilgisini verdi mi sana?"

Erdem Bey daha fazla sabrelemedi:

"Şimdiye kadar ulus için yalan söyledim, Ulu Hakan! Artık söyleyemem... İstersen vurdur boynumu..."

Sonra gerçeği anlattı. Oğuz Han'ın rengi karardı... Ateş saçan iri, elâ gözleri Erdem Bey'i eritti, küçülttü. Erdem Bey, diz çöküp gözünü yere dikerek Hakan'ın vereceği hükmü beklemeye başladı. Gizli bir duygu ona her şeyin bitmediğini söylüyordu. Tam zamanında itiraf etmişti gerçeği. Hakan bu durumu başkasından öğrenseydi yalnız kendisini değil, babasını da cezalandırırdı.

Oğuz Han'ın sesi yıldırım gibi gürlledi:

"Çabuk Uslu Hoca'yı getir!"

Erdem Bey, hâlâ hangi hükmün çıkacağını kestiremiyordu. Şimdiye kadar böyle suç işleyen hiç kimse affedilmemişti. Şayet suçu bağışlanırsa bundan sonraki hayatını Hakan'a borçlu olarak yaşayacaktı.

Uslu Hoca'yı sandıktan çıkardı. Olanları anlattı. Hoca'nın ölümünden korkusu yoktu. "Doğru yapmışsın!" dedi oğluna.

Hakan'ın altın başlı sarayına geldiler. Oğuz Han'ı tahtında oturmuş gülerken buldular. Sesi yine gürlüyordu. İri elini uzatarak yer gösterdi:

"Otur Uslu Hoca! Otur da suçumdan geç! Yalnızca erlerin güçlü kollarına güvenmenin ne büyük bir hata olduğunu anladım."

Sonra yüzünü Erdem Bey'e çevirdi:

"Yalan söyleyip sefer töresini bozduğun için suçunu affetmezdim. Ancak Başkurtlar karşısında gösterdiğin yiğitlikten dolayı bağışlıyorum seni."

Oğuz Han, Uslu Hoca'yı danışman olarak yanına aldı.

Oğuz Han, nehri geçmeden önce sol kıyıda ilini, askerini dinlendirmek istiyordu. Ayrıca atların güçlenmesi, yol kayıplarının belirlenmesi gerekiyordu.

Bu büyüklükteki bir göçü, İtil'den geçirmek için çok sayıda sala ihtiyaç vardı. Tulumlara güvenip suya girmek istemiyordu. Yorgun sürüleri böyle geniş bir ırmağa vurmak tehlikeliydi. Nehrin bu geçidine boş yere " koyun kıran " denilmiyordu. Nehir kenarları ormanlıktı. Sürüler, yilkılar birkaç ay iyi beslenecektiler. " Bekleyip su donduktan sonra İtil'i geçeceğiz." dedi. Gelecek yaza kadar orada kalacaklardı. Yazın buzlar kırılmadan önce karşıya geçip yeni yeni yeşillenen düzlüklerden yürüyecektiler. Sıcaklar bastırdığında da Kamerlerin başının üstünü alacaklardı.

İtil kıyısında, yeşil bir tepenin üzerinde Oğuz Hakan'ın altın başlı çadırı kurulmuştu. Ordu büyüklerinin çadırları da sefer-orda töresine göre sağdan sola doğru arkadaki çimenlere kurulmuştu. Çadır kentnin ucu bucağı görünmüyordu. Sanki yeryüzünün bütün yarangusu bir nehrin kenarına toplanmıştı.

Akşam olunca Oğuz Han, yolların yorup yıpratamadığı güçlü vücuduyla altın işlemeli, fil kemiğinden yapılmış tahtına oturdu. Ona üç oğul vermiş olan Aytaç Hatun'un yeri boştu. Sağda sağ beyler, solda sol beyler, kapının dışarıya bakan yüzünde dış beyler uzun, zorlu yollar geçmemiş gibi gülerek oturuyordular.

Tan zamanı, çevreyi gümüş karlarla örten bahar soğukunda bir yere toplanarak geçilen yolları anmak, yapılacak işlerle ilgili görüşmeler yapmak herkesi canlandırmıştı.

Gecenin bu vaktinde, Yengi Kent'ten beklenmeyen ulaklar geldi. Ulaklık, Türk ilinde büyük beceri ile yürütülen bir işti. Kervan duraklarında, köylerde, obalarda atları değişe değişe Baykal'dan, Altaylardan ta batıya, denize kadar yol alıyordular. Bu yolla yeni bilgiler şimşek gibi yayılıyordu. Kırılarda yaşam olsaydı, yeryüzünün bu başından o başına kadar en gerekli bilgiler seslenme yolu ile daha tez götürülebilirdi. Ancak bu genişlikte, susuz, insansız kırılarda

mesafeler aşılamaz oluyordu. Bu durumda ulaklar yedek atları değişe değişe göçün yirmi günde gittiği yolu birkaç günde aşıyordular.

Ulakların getirdiği bilgiler gecenin tadını kaçırmıştı... Çin Hakanı anlaşılmayı bozmamıştı, hayır! Onlar önce bütün piçlikleri dener, dolaylı yolların hepsini eledikten sonra, başka çıkış yolu bulamadıklarında su yüzüne çıkardılar. Gizli yollarla, bol pay-ürüşle, armağanlarla kuzeyin uzun kışında yorulan, açlık sınavında karınlarına taş bağlayıp sabreden uluslara el atar; çöllerde aygıra dönmüş Oğuz beylerine, yılan boğazından çıkmış Çin kızlarını art arda sunarak onların eliyle il içine çeşitli yalanlar, uydurmalar sokar; Çinli akrabaların git gelleri, eğlence toplantıları insanların elini işten soğutur; Çin hakanlarının kendilerine verdikleri ışıltılı adlarla günde bir bey, Türk Oğuz ilinin hanı gibi tanınır ve sonra saldırılar, kavgalar, isyanlar başlar.

Gençleri okutmak, eğitmek, gezdirmek adına Çin'e götürüp orada yağlı dillerin, ince bedenlerin tutsağı haline getirirler.

Yüzyıllarca süren bu durum, her bir insanın, alperenin görüp de karşı koyamadığı işlerdir. Sürekli inanır, aldanır, birbirini kırar; ama yine de bu pis beladan yakalarını kurtaramazlar. "Komşum kötüdür, göç kurtul!" deyimi de herhalde bu durumdan dolayı söylenmiştir. Türkler yüzyıllar, binyıllar boyu yeryüzünün bu başından o başına göçüp durmuşlardır. Kore sınırlarından, Mançurya'dan, Huanhe kıyısından, Tibet-Tangut Yaylalarından geri çekilerek Çin'in yerini, yurdunu genişletmişlerdir. Önceleri Tekle ilinden, Cungan Geçidi'nden, Tanrı Dağları'ndan batıya doğru hiçbir yol, iz tanımazdı Çinliler. Türkleri birbirleriyle vuruşturarak kendilerine yol açmışlardır. Önce pirinçe, kızla, altınla gelenler, sonra cesaretlenerek askerlerle gelirler.

Şimdi bunları yeniden ortaya getirmek kolay işti. Çin görünürde de olsa sakinleşmişti. Ancak Oğuz Han'ın kovduğu ve Kadırgan'a sıkıştırdığı amca çocukları, Çinlilerle anlaşarak Uygurların üzerine yürüyor; Oğuz Han'a duydukları öfkenin acısını onlardan çıkarmak istiyordular. Hakan'ın çocukluk sırdaşı, en zor savaşlarda yanında olup bütün Uygurları ile katmış, onunla birlikte hakanlığın özülünü.

koymuş, Uygur başkanı Eltogan Tutug Bey, başını ellerinin arasına almış, düşünüyordu.

Oğuz Han da düşünceliydi. Güçlü Uygur boylarını ile bağlamak için kendisini " Uygur Hakanı" diye tanıtırsa da Uygurlarla babası Kara Han'ın soyundan kalanlar arasındaki dedikoduları görmemiş değildi. Bu sözler büyüye bilirdi. Bu ayrılık ağrısını gideceği yeni yerlere taşımak istemiyordu. Çin'den, Hint ilinden, Tangut'tan uzakta bir ulusun saf yurdu kurulacaktı. Bu yurt, ilin batıdaki en güvenli kalesi olacaktı. Bunun için de kendi ulusunu, oklarını, boylarını kaygısız götürmek istiyordu. Diğer taraftan da hakanlığının doğu tarafını, inandığı birine emanet etmesi gerekiyordu.

Oğuz Han bu düşünceler içerisinde:

"Eltogan Tutuk Bey! Sen hakanlığın güvencesi, benim savaş arkadaşım, sırdaşımsın. Ancak Uygur'un üzerini kara bulutlar sarıdığında, seni kendime bağlayıp burada tutamam. Tanrı bağışlamaz bunu! İleriye elçiler gönderdim. Onların uğradığı yerlere ben de gitmeliyim. Geriye dönemem. Korktu, döndü derler. Bu yüzden senin dönmen gerekiyor! Uygur'un başına geç! İlin doğusunda sen oldukça ben cesaretle yürüyeceğim. Karşıda ne bulacağımızı bilmeden ayrıldığımız yurtları düşmanlara çiğnetemeyiz. Kazanç için maya kaybedilmez... Tanrı üzerinde gitsin!.."

Eltogan Tutuk Bey başını kaldırdı. Yüzü aydınlanmıştı. Oğuz Han'ın en çıkılmaz durumdan, en düzgün yolu bulması onu sevindiriyor; aralarındaki birliğin Türklük için çok önemli olduğunu görüyordu.

"Bana kalsaydı sizden ayrılmazdım; ama sen en düzgün yolu buldun! Dön diyorsan, dönerim..."

Oğuz Han, Tutuk Bey'i bol armağanlarla uğurladı.

Kış gelmişti... Göğün yükselen dumanları olmasa çadırları karlı ovalardan ayırmak mümkün olmazdı. Ormanlardan odunlar taşınmış, yıklar, sürüler için ağıllar, daldanacaklar yapılmıştı. On binlerce asker, atlı sanki kaybolmuşlardı. Hepsisi çadırlarında yiyip içiyor, yedi rüya görecektik kadar uyuyor, dinleniyorlardı. Güneşli

havalarda, kardan temizlenmiş küçük alanlarda şırdığı aşık, kuşak çaldı gibi oyunlar oynuyorlardı. Bunlar gençlerin sevdiği oyunlardı. Kar olsa da ok atma, kılıç, kargı çalışmalarına ara verilmiyor; sık sık yarışmalar yapılıyor.

Kışla beraber yetişme çağındaki gençler ön plana çıkıyordu. Alperenler bu gençleri eğitiyor, onlara savaş sanatını öğretip karın içinde güreştiriyorlardı. En ilginç yer nehrin üstüydü. Burada büyük, küçük birbirine karışıyordu. Nehir kıyısındaki tepelerden bırakılan kızaklar, donmuş nehir üzerinde keyifle kayıyordu. Kürklere bürünmüş balıkçılar, buz delerek balık tutuyorlardı. Bu bir eğlence değil, göçün kışlık yemek kaynaklarıydı. Balıkçılarla birlikte avcılar, geyikçiler hep dışarıdaydılar. Kılavuzlar, keşifçi beyler kaç ağaç uzaklara kadar yürüyerek gidiyor, ön bölümlerin askerleri atlarını karşı yakaya çıkararak günlerce dört yanı araştırıp ya bol yiyecek ya da ilginç bilgilerle dönüp geliyorlardı. Ne var ki Kamerlerden bilgi getiren yoktu. Göğün çıkmıştı sanki eriyip havaya karışmıştı.

Böylece Oğuz Han, ordusunu yeni savaşa hazırlıyor; İtil'i geçtikten sonra Kamerlerin arkasından yürüyeceği yolları, güneye gidiş yönlerini hesap ediyordu.

Birinci ve Sonuncu Yenilgi

Geceyle gündüzün birleştiği gün, baharın gelişi kutlandıktan sonra göç kıpırdadı. Yengi Kent'ten çıkışından daha muhteşem bir şekilde İtil'in sağ kıyısına geçti. Birkaç gün sonra araba tekerlerinin izleri boyunca buzlar çatladı, nehrin ak yakasından mavi gök parçaları görüldü.

Oğuz Han Tanrı'nın buyruğu ile yaratılmış her şeye bir çocuk merakıyla bakan, yaratılışın güzelliğini ve gücünü gördüğünde silkelenen, güçlenen bir kişiydi. Yazın başında İnci'nin, İrtiş'in, Tarım'ın, Çu'nun, Yeni Siyun yakasında; amcası Or Han'ı gömdüğü, şimdi onun adıyla anılan nehrin, Selenge'nin buzlarının erimesini çok görmüştü. Şimdi de İtil'in, parça parça buzlarını çarpıştıra çarpıştıra sürükleyip önü alınmaz bir akınla Kaspî'ye doğru kovmasını seyreliyor; bu akınla kendi göçleri arasında anlaşılabilir bir benzerlik görüyordu. Gençler buzlardan ayrılmak istemiyor, buz parçalarının birinden diğerine atlayarak sanki İtil'in buzlardan temizlenmesine yardım etmek istiyorlardı.

Nehrin açılan aynasından gördüğü açık bulutlu gök parçaları, yüreğini ümit ve güçle dolduruyor; düşünceleri onu yeniden göğe, Göktanrı'ya doğru uçuruyordu.

"Bir olan Tanrı neden bu kadar serttir? Onu sevenleri bu kadar sıkıntıya sokuyor. Hatta kendi elçisiyle bile anlaşmaya gitmiyor." diye düşünüyordu. Sonra göklerden ya da içinden gelen bir ses,

"Tanrı elçisi daha dayanıklı, daha sabırlı olmalıdır! Tanrı seninle birdir. O da seninle birlikte geçiyor bu zorluklardan. Seninle birlikte o da kendi sabrını deniyor." dedi.

Geniş ovalara ve bu ovaların geniş göklerine baktığında, ruhunun yerden çok göğe bağlı olduğunu bir kez daha anladı.

Nehrin yüzüyle birlikte Oğuz Han'ın yüreği de açılıyordu. Aynı zamanda tuhaf bir acı da vardı içinde. Belki de bu yoldan bir daha geri dönemeyeceği ya da yaşamının en güzel zamanlarının bu geniş ırmağın, bu uzun denizin o yüzünde kalması ihtimali onu duyulandırıyordu. Bu düşüncelerin getirdiği duygusallık, güneye yürüyüşü nedense geciktirdi. Yolda acele etmedi, hakanlığının en büyük yanlışlarından birini de burada yaptı.

İtil karanlık ülkeden geliyor, derler. Orada yılın yarısı ışıklısı, yarısı karanlık olur. Oğuz Han'ın elçileri oradan mutsuz dönmüşler. Kıl Barak'tan onlara, "Eğer sizden dokuz kişi bizim iki kişi ile dövüşüp onları yenebilirse biz de baş eğip kölelik boyunduruğunu takarak vergi veririz; yok eğer yenilirseniz, böyle de olacak, o zaman varıp yolunuza gidersiniz!" diye haber geldi.

Oğuz Han'ın gururlu, dik başlı elçileri ise şöyle cevap vermişler:

"Dövüşmek istiyorsanız, her taraftan iki kişi çıksın!"

Bu haber Oğuz Han'ı öfkeliyordu. Göçün yüzünü karanlık dünyaya, Kıl Barak'a çevirdi. Elçiler, Kıl Barak hakkında kulak tırmalayan şeyler söylüyorlardı. Orada erkekler kara yüzlü, kara kıllı, çirkindiler. Kadınlar ise beyaz yüzlü, çekici ve güzeldiler. Oğuz Han yolları bilmeden, "Tanrım yardım eder!" diyerek yürüdü. Ancak Tanrı, "Bilmediğin yere gitme!" diyerek onu kıldı.

Düşmanlarla karşılaşınca şaşırıp kaldılar. Gözleri dışında bütün bedenleri mumyaya benzer kapkara bir nesneyle örtülmüştü. Yalnızca yüzleri ağarıyordu. Savaş çok uzun sürdü. Oğuz erlerinin vurduğu darbeler taş çarpmışçasına kendilerine dönüyordu. Kılıcın, kargının hiçbirisi Kıl Baraklıların durumunu bozmuyordu. Kara bedenleri demir gibiydi.

Savaşçıların kanını almak için acele eden Oğuz Han öfke doluydu. Bir an önce savaşa atılmak istiyordu. Atıldı da... Ne var ki yağdırılan oklar, duvara vurmuşçasına kara Kıl Baraklılara değerek yere düşüyordu. Mühimmatları tükendi. Hiçbir yol bulamıyorlardı. Oğuz'un savaşçıları yorularak güçten düştü. Çoğu da vurularak meydana kaldı. Atlı savaşçıların liderleri Oğuz Han'ın yanına gelerek, "Bu savaşa devam edemeyiz, onların ne giydiğini öğrenmeliyiz!" dediler. Oğuz Han'ın ordusu ilk defa yenildi. Doğu ile batı arasında at koşturarak onlarca savaştan zaferle çıkmış olan yiğitler, it suratlı düşmanın önünde çaresiz kaldılar.

Bu savaş alanı sayısız yiğidin sonu oldu. Ordu bozuldu. Oğuz Han yanıldığını anladı, geri döndü. Nehri geçerek toparlandılar. Kıl Baraklılar onları izlese de nehri geçemediler. Oğuz Han, iki nehir arasındaki otlaklarda tek tek, deste deste gelen soydaşlarını toparladı. Çok fazla kayıp vermişti. Bu güçle uzak yürüyüşe devam edemezdi. Ayrıca Kıl Barak'tan ölenlerin kanını almalıydı. Yoksa il içinde başı dik gezemezdi.

Yabancı Kadınların Yardımı

Düger Bey gözünü karanlığa açtı. Tanımadığı bir yerdeydi. Seyrek meşe ağaçlarının altında, uzun otların içinde uzanmıştı. Toprak ıslaktı. Sağ eli, ayakları kıpırdıyordu. Islaklık, kendi kanıydı. Sol omzundan akarak sırtına sızmış, toprağı sulamıştı... Kalkmak istedi. Sol omzunun ağrısı bütün vücuduna yayıldı. Sanki taş gibi ağır bir el, onu uzandığı yere yapıştırdı. İnledi... Tekrar kendinden geçti. Gözünü açınca başının üzerinde elmanın iki yarısı gibi birbirine benzeyen iki güzel kadın gördü. Her şeyi o anda anladı. Zorlu savaş yeniden gözünün önünde canlandı. Taşa vurulsa taşı kesen kılıçların, Kıl Baraklılara değerek geri dönmesini, Alperenlerin kılıç, gürz, balta sallamaktan güçsüz kalışlarını, sonra tek tek yaralanarak attan yıkılışlarını hatırladı bir bir... Yara aldığı anda atının boynuna sarılarak, "Götür beni buradan!" diye fısıldamasını hatırladı sonra. Demek ki at onu savaş alanından çıkararak bu uzun otların arasına bırakmıştı. Kendisi de ya vurulmuş ya sahipsiz yıklara karışıp gitmiş ya da bu yakınlarda otlayarak onun iyileşmesini bekliyordu.

Bu kadınlar Kıl Baraklılardandı. Kara yüzlü, kara kıllı, çirkin erkeklerin kadınları gerçekten de çok güzeldiler. Onlar Düger Bey'e, alacalanmış iri gözlerle bakıyor, elleriyle yüzünü, uzun saçlarını okşuyor, bir erkeğin bu kadar yakışıklı olabileceğine inanamıyorlardı. Ay ışığında her şey bir rüyaya benziyordu. Bozuk bir dille fısıldaşılar.

Sonra Düger Bey'i kaldırarak götürdüler. Güçlü kadınlardı. Düger Bey bu defa ağrıdan bayıldı. Gözünü açtığında çıplak bedeninin yumuşacık ayı postuyla sarılmış olduğunu gördü. Kadınlar yine yarındaydılar. Yarasını sarmıştılar. Birkaç gün böyle geçti. Birbirinden ayırt edilemeyen kadımlar, onu hiç yalnız bırakmadılar. İyileşip sol kolunu kullanmaya başladı. Onu iyileştiren kadınlara her gün yenileri katılıyor, Düger Bey'i tepeden tırnağa süzüyor, kendi aralarında konuşup gülüşerek eğleniyordular. Bu arada yiyip içiyor, karşılarında duran yakışıklı Türk erkeğini de beslemeyi ihmal etmiyordular.

İyileştikten sonra, onu bulan kadınlar sırayla soyunarak Düger Bey'in yanına sokuldular. İsteyip istemediğini bile sormadılar. Düger Bey; uzun, yorucu yolları, savaşları unutturan bir rüyanın içindeydi sanki. Belki de o çoktan ölmüştü ve cennet güzelleriyle birlikteydi. Bu aşk saatleri uzadı gitti... Diğer kadınlar da Düger Bey'in kollarına bıraktılar kendilerini. Sonunda Kıl Barak'ın en güzel kadını geldi. Bu, Kıl Barak Hakani'nın kızı idi. Bütün gece Düger Bey'le birlikte oldu. Ertesi gün, diğer kadınların ona yaklaşmasını yasakladı. Her gün ziyaret etti onu. Sonunda kimliğini açıkladı. Gözleri yaşla dolarak Kıl Barak erkeklerinin acı talihini anlattı:

"Bizim erkeklerimizi gökler cezalandırdı. Ahlaksızlıklarının kurbanı oldular. Kendilerinin güzel hanımları olduğu halde, başka kadınlarla birlikte oldular. Yüzlerine hangi kapı açılrsa oraya sokuldular. Doğan çocuklar babalarını tanımaz oldu. Sonunda Tanrılar kızarak onları cezalandırdılar. Yüzlerine bakan olmasın diye bir gecede onları öyle bir değiştirdiler ki inanamazsın..."

Kız gözyaşlarını silip gülümsedi. Elini Düger Bey'in elinin üzerine koyarak:

"Eğer askerleriniz de senin gibiyse bir daha savaşın. Kadınlarımız sizlerin kazanmasını, bu topraklarla birlikte kendilerine de sahip olmanızı istiyorlar."

Düger Bey, Kıl Baraklılara ok işlememesinin sebebini öğrenmek istedi.

Kız:

"Bizim erkeklerimiz sizden güçlü değil!"

Düger Bey güldü:

"Peki, kılıçlarımız onları neden kesmedi?"

Kız da güldü:

"Onlar savaştan önce ağaçlardan elde edilen ak katranlı, yapışkanlı havuza giriyorlar. Sonra yapışkanlı vücutlarıyla ak kumda yuvarlanıyorlar. Kuruduktan sonra kara katran havuzuna giriyor, sonra yeniden kumda yuvarlanıyorlar. Vücutları kaç kat kumla, yapışkanla örtülüyor. Bu elbiseyi hiçbir şeyle kesmek mümkün değildir. Onları yenmek istiyorsanız, yapışkana bulaşmayan yüzlerine nişan almalı, ayaklarının altında demir dikenler serpmelisiniz."

Düger inanmıyordu:

"Kalın çekmeler, deri çarıklar bizi dikenden korur. Ya atlarımızı? Bizi tuzağa mı düşürmek istiyorsun?"

Kız durumunu hiç bozmadan:

"Hayır! Birlikte geçirdiğimiz on günü hiçbir şeye değişmem. İnan bana! İnan, sonra ilini de beni de kurtar. Atlarınızın nallarını değiştireceksiniz. Ben size başka nal getireceğim. Ne kadar isterseniz çektireceğim. Yardımcı olacağım ki beni de alıp götüresin..."

Düger Bey, kıza vurulmuştu zaten. Söz kestiler, ant içtiler...

Ertesi gün, Düger Bey'i ata bindirerek iki nehrin arasına gönderdiler. Gidip kendine benzeyen erkeklere Kıl Barak'ın yolunu tanıtsın istediler. Aradaki düşmanlık ortadan kalsın, istedikleri zaman gelebilsinler. Böylece kendileri de aşkı yaşayabilsin. Kadınlar hasretle beklemeye başladılar...

Düger Bey'in dönüşü ile ses saldı. En çok da Oğuz Han'ı sevindirdi. Kıl Barak Hakani'nın kızıdan gelen teklifi dinledi. Düger Bey'in söylediklerinden hakan kızının doğruluğuna, samimiyetine ve sevgisine o da inandı. Sanki gizli bir emir, Oğuz gençlerinin yüzünü Kıl Barak'a çevirdi. Düger Bey'in sevgilisinin adamları onları karşılıyor, savaş için gereken silah ve malzemeyi toparlayıp Oğuz Han'ın ordusuna gönderiyordular. Bu gidiş gelişler, Kıl Barak'ın güzel kadınlarıyla aşk maceraları ile doluydu. Bekâr gençler geri dönerken düşmanın güzel kızlarını da getirirdiler. Yeni tanıdıkları kadınlardan çocukları olanlar da vardı.

Oğuz Han kayıpların yerini doldurmak, öç almak için İtil'le Ulu Su arasında birkaç yıl kaldı.

Aytaç Hatun'un ölümünden sonra Oğuz Han, Az erlerinin büyüğü Alphan Bey'in kızı Ögdil Hanım'la evlendi. Ondan da üç oğlu oldu. Falcıların gençlik çağlarında ona söyledikleri gibi altı oğlu olmuştu. Büyük oğlu ergenlik çağına geldi. Küçüklerle besili, tüylü koyunların sırtında at binmeyi öğrettiler. Artık Oğuz Hakan'ın sağında ve solunda, kanatlı atların sırtında altı oğul bulunuyordu.

Komşu illerden Oğuz Han'a yardım için gelip de Oğuz kızlarıyla evlenerek onlara bağlanan erler de çoktu. Kervanlarla Oğuzların eski yurtlarından gelerek batı illerine alışverişe giden kişilerin bir çoğu, Oğuz Han'ın son savaşta yenildiğini öğrenerek işini bırakıp orduya katılıyordu. Yetişme çağındaki gençler silah kullanmayı öğrenmek için acele ediyordular. Ne var ki Oğuz Han'ın önceki gücünü bulması bir iki yılın işi değildi. Yazlar, kışlar dolanıp geçmeliydi. Bu yıllar, Oğuz Han'ın en ağır, en sarsıcı yılları oldu. İle katılanlar, ilden gidenler, yurt kurup ayrılanlar, Kıl Barak'ın tatlı hanımlarına uyarak ilden kaçanlar vardı.

On binlerce insanın yiyeceğini, içeceğini karşılamak zor işti. Yayık'la İtil arasında birkaç yıl kalacakları için il obalanıp ovalara yayılmıştı. Her soy, kendi yaşamını kurmuştu. Gerekliğinde bir çağırışı ile toplanabilirdiler. Kervanlar geciktiğinde, Çin'den, Yengi Kent'ten gelen pirincin, darının, giyeceğin arkası kesildiğinde yalnızca koyun, kuzu etine, ağartıya göz dikerek yaşamak sıkıcı idi.

Kıl Barak'ın kadınları aklın alamayacağı kadar vefalı çıktılar. Sevdikleri Oğuz beylerinden kopmayıp onların bütün isteklerini yerine getirdiler. Kıl Barak'tan kılıç-kalkan, at nalı, savaş alanına serpmek için demir dikenler getirdiler.

Kıl Baraklılar, Oğuz Han'ın yenilgiyi kabul etmeyeceğini, çekilip gitmeyeceğini hissediyordular. Bu, onların durumunu değiştirmiyordu. Kendilerine çok güveniyordular. Ancak birçok kadının ortadan kaybolup Oğuz beylerine sığınması, Kıl Barak'ı sindirmişti. Ülke ev ev sökülüyor, savaş alanında kendilerine yenilenler şimdi tek tek ocaklarını söndürüyordular. Oğuz kılıcı onların bedenlerini kesememişti; ama Oğuz erleri kadınlarını baştan çıkarmıştı. Bu durum

hançer gibi doğrudan yüreklerine işliyordu. Güce eğilmeyen ülke, aşka eğilmişti.

Düger Bey, Kıl Barak Hakan'ının kızıyla evlenip ona töreye uygun olarak bir Oğuz adı vermişti: Balcan Bike. Düger Bey'le Balcan Bike'nin iki oğlu olmuştu. Birinin adını Barış Han, diğerinkini de Çuvaş Han koydular. Çocukların güzelliklerine, iri kemikli olmalarına bakarak, " Bunlar cins deveye benziyorlar! " deniyordu.

Balcan Bike, Kıl Barak'la ilişkisini kesmemişti. Neler olup bittiğini öğrenerek Düger Bey'le Oğuz Han'a ulaştırıyordu. Hakan sarayında dolaşan, "Bu defa Kıl Baraklılara aniden baskın yapacağız. Kumla, yapışkanla donlanıp bezenmeleri onları kurtaramayacak!" sözlerini Düger Bey'den duyunca:

"Baskınla iş olmaz! Oğuz Han elçi gönderip babama, 'Savaş için yer söyle!' dedirtsin. Kıl Barak töresinde savaş yerini önceden belirlemek vardır. Babamın seçeceği yeri biliyorum. Bırakın sözünü söylesin, sonrasına bakarız." dedi.

Düger Bey, bu sözleri saraya ulaştırdı. Oğuz Han elçilerini gönderdi. Gerçekten de savaş için Balcan Bike'nin söylediği yer seçilmişti. Belirlenen günden birkaç gün önce Oğuz Han, ordusunu İtil'in karşı yakasına geçirdi. Balcan Bike, geceleri Oğuz'un yüklü arabalarını gizli yolla savaş alanına götürdü. Demir dikenler bütün ova boyunca serpildi. Şafak vakti işlerini bitirip çekilip gittiler.

Oğuz Han savaş günü, ovanın dikensiz tarafına beş leçek atısını dizmiş, bekliyordu. Balcan Bike burada da geri kalmamıştı. Oğuz Han'a giderek Kıl Barak kadınlarını yerli giyimleriyle at sırtındaki askerin önüne dizmesini istedi.

Bu istek karşısında Oğuz Han, "Kadınların arkasında yer almak töremize yakışmaz!" demişti. Ancak Uslu Hoca, "Kadınlarla omuz omuza savaşmak töremizce yasak değilse onların önde durması da yasak sayılmaz! " diyerek onu ikna etti.

Kıl Barak kadınları erlerine, yakınlarına seslenecektiler. Kadınlarının seslerini duyan düşman askerleri, savaşın başlamasını beklemeden ovayı geçerek Oğuz ordusunun üzerine saldırmak isteyecektiler. Bu

ise onların sonu olacaktı... Demir dikenli ova, Kıl Barak atlılarını, yaya gelen askerleri bitirecekti.

Aklın alamayacağı bir işti bu. Sihircilerin, yıldızcıların yapamayacağı şeyleri Balcan Bike başarmıştı. İlk olarak kendisi, iç sızlatan bir sesle babasına bağırdı:

"Kurtarın bizi bunların elinden. Baba, sana söylüyorum! Kurtarın!" dedi.

Sonra diğer kadınlar bu sese katıldılar. Kıl Baraklı askerler çığınca bir coşkuyla ileri atıldılar. Ancak henüz Oğuzlarla karşılaşmadan ovaya gömüldüler. Uğultu, sızıltıdan sonra gözlerini açtıklarında Oğuz atlılarını tepelerinde gördüler. Onları yere seren dikenler, Oğuz atlarının nalları altında eziliyor, toprağa geçiyordu. Yıllardır bugünü bekleyen Oğuz erlerinin hızlı okları, süngüleri Kıl Baraklıların alnına, yüzüne saplanıyordu.

Savaş bitmişti. Balcan Bike yerinde duramıyor, aralıktan olanları izliyordu. Babasının nerede duracağını bildiğinden onu gözaltında tutmuş, savaşa girmemesine sevinmişti. Ancak Oğuz Han'ın seçme alplarının bütün savaşlarda olduğu gibi, Kıl Barak ordusunun komuta yerleşim bölgesine doğru gittiklerini görünce sabredemedi. Düğer Bey'e:

"Babamı kurtar! Öldürmesinler onu!" diye yalvardı adeta. Düğer Bey'le birlikte atını seçme alpların ardınca koşturdu.

Kıl Barak Hakanı kendisini kuşatanlar arasında kızını da görünce şaşırdı. Kızının Oğuz erleri arasında korkusuzca duruşuna bir anlam verememişti. Sonra her şeyi anladı. Kızını kucaklamak için açılan kolları yana düştü. Dişlerini sıkarak bir şeyler söyledi.

Balcan Bike, babasına doğru ilerledi:

"Boyun eğmekten başka yolun kalmadı, baba. Gömüyor musun, ülke su gibi akarak Oğuz'un kabına dökülüyor. Ayıldığında çok geç olacak. Etrafında beş-on kaltaktan başka bir şey göremeyeceksin! Oğuz Han'la barışmak, söz kesip yakınlaşmak seni de güçlendirecek. Kuzeyden, karanlık illerden üzerine yürüyen dil bilmezlerin karşısında sarsılmazsın böylece. Bir de şunu söyleyeyim: Artık kanımız da karıştı. Kıl Barak kızlarının Oğuzlardan yüzlerce çocuğu var,

nasıl ayıracaksın onları? Bu çocuklardan ikisi benimdir. Düşman mı bileceksin onları?"

"Sen ne yüzle diyorsun bunları, hain kudurmuş!"

"Hain değilim, baba! Yaşamımı, erimi, deve yavrularına benzeyen oğullarımı, her şeyden önce de Tanrımı buldum burada. Bu barış Oğuz Han'dan çok bize gereklidir. Onlar güçlüdür. Tanrılarına tap, uzlaş onlarla!"

Babasının kıllı yüzü daha da kötü görünüyordu... Oğuz Han, Kıl Barak Hakanı'nı çadırında karşıladı. Acısını, öfkesini içine hapsetmişti. Savaşın kayıpsız kazanılmasında Balcan Bike'nin rolünü biliyordu. İlde, Kıl Barak kızlarının Oğuz iline bağlılıkları, savaşta herkesten çok çalıştıkları konuşuluyordu. Bütün bunlar, Oğuz Han'ı karşısındaki düşmanı ile yumuşak konuşmaya zorluyordu:

"Benim söyleyeceklerimi kızın söylemiş zaten. 'Boyun eğmezseniz, eğdiririm!' demiştim. Dediğimi de yaptım! Ancak yıllara yazık oldu! Bizi yolumuzdan alıkoydun. Geçmiş olsun!"

Sonra barış anlaşmasının şartları kararlaştırılıp alınacak vergiler belirlendi. Şartlar yazılıp damgalandı.

Oğuz Han, Kıl Barak Hakanı'nı erleriyle birlikte yeniden ülkesinin başına gönderdi. Düğer Bey, Balcan Bike ve çocukları da gittiler. Kıl Barak Hakanı, "Vârisim, yerimi alacak oğlum yoktur. Bırakın torunum benimle kalsın. Ülke elden ele geçmesin!" dedi.

Balcan Bike çok düşündü. Sonra, "Olsun, oğlum bu iki ili sonsuza kadar birbirine bağlar." diye karşılık verdi. Çuvaş Han vâris olarak Kıl Barak ülkesinde kaldı.

Oğuz Han öcünü almış, yüreği soğumuştur. Artık yüzünü güneye dönebilirdi...

İl, İtil boylarında oturduğu yıllarda, Oğuz Han'ın ajanları doğu dağlarından başlayarak Karadeniz'e kadar her yere haber salıp Hakan'ın inancını, kılıç hâkimiyetini tanımlarını istemiş; pek çok yerde bu istek kabul görmüş; anlaşabildikleri uluslarla savaşmadan barış sözü kesilmişti.

Oğuz Han, güneye yürüyüş öncesi Uslu Hoca'ya:

"Sen bilginsin, Uslu Hoca! Kıl Barak'ta yenildik, gücümüzü toparlamak için yıllarca İtil boyunda oturduk. Bu yenilginin haberi tüm yeryüzüne yayıldı. Sevinenler de oldu, üzülenler de.... Son zaferimizi yurdumuza ulaştırmazsak içerisi karışır. Zaferin duyurulması ve kutlanması gerekir. Erler bizsiz de yurda sahip çıkarlar. Yüz yiğit dövüşçü seçip elimizdeki ağırlığı yurda göndererek hafiflemek istiyorum, ne dersin?"

Uslu Hoca'nın yüzü güldü:

"Ağzına sağlık, Ulu Hakan'ım! Yurtta kalanları unutmak olmaz. Kazılık Dağları'nın güneyi İnci Nehri gibi bereketli, verimli yerdir. Ordumuz aç kalmaz. Değirmene unla gidilmez, demişler. Yükünü hafiflet, topladıklarını geri gönder..."

Oğuz Han onun sözünü tuttu.

"Atalarımız güzel söylemişler, Uslu Hoca! Yoldaşın bilgin ise Tanrı yardımcın olur! "

Oğuz Han, Kenger kabilesinin başkanı olan Altıparmak oğlu Çocuk Bey'i çağırdı ve emrini verdi:

"Kenger boyundan olan erlerle birlikte yurda geri dönecek, kazancımızı ilde doğrulukla paylaştırıp hakan payını saraya ulaştıracak, ergenlik çağına gelenlerden asker besleyerek iç düzeni sağlayacaksın. Sıgnak'a, Talas'la Sayram'a da bir bak! Gittiler, battılar demesinler. Kuzeye de belim bağlı değil! Uzakta ya da yenilmiş sanıp da sırtımızdan vurmasınlar."

Göçten ayrılmak istemeyen Çocuk Bey, Hakan'ın emrinin önemli olduğunu anladı, bağır basıp bir kervanla geri döndü.

Yürüyüşe hafif gitmek, altın bile olsa fazla yük götürmemek, çadırını yağmalattırıp yılda bir kez eski şeylerden kopmak Oğuzların âdetiydi.

Bozkurt'la Sohbet

Yine ala sabah... Yengi Kent'ten ayrılışlarından iki kat fazla güçle, yeri sarsan bir yürüyüşe başladılar. Hakanlığın altın başlı, altın işlemeli al bayrağı gökyüzüne yükselmişti. Atların tırnağından yerküreye bir ilin erlik, yaşam bitiği yazılıyordu. Kılavuz birliğinin başkanı, Oğuz Han'a sevindirici bir haber getirdi:

"Şu tan vaktinde Tanrı yine bizimledir! Yürüyüşümüz uğurlu başladı. Bozkurt önümüzde!"

Oğuz Han eyerinin üzerinde dikildi. Üst yurttan, Aral Denizi'nden ayrıldıklarından beri gerçekleştirdikleri tüm yürüyüşleri, savaşları gözünün önüne getirdi. Bozkurt her yerde önlerinde yürümüş, onlara yol göstermiş, uğurlamış, gücüyle ruh vermişti. Kamlardan, ordu başkanlarından öyleleri vardı ki, "Yola çıkmadan önce ovada kurdu bularak onunla sözleştik, konuştuk, anlaştık... Akınımızı uğurladı, bize yardımcı olacak!" derdiler. Bozkurt, Kıl Barak'la yapılan ilk savaşın dışında hep önlerindeydi. O savaşta yoktu... Bunu önemsemediler ve yenildiler. Şimdi de kaç yıl öncesinin yallı yamalı, gizli bir elle beslenmiş, uzaktan neredeyse katır boyunda görünen Bozkurt önlerindeydi.

Uğursuz savaştan önce, "Kurttur, bir gün gelir; bir gün gelmez!" demiştiler. Bozkurt'un çekilip öne çıkmamasının bir işaret, başa gelecek uğursuzluğun habercisi olduğunu anlayamamıştılar. Kurt sözünü nasıl söyleyebilirdi ki? Onlara dil açıp konuşamazdı

ya! Önlerine çıkmaması." Bu yoldan gitmeyin!" demekti. Bunu anlayamayanlara yazık! Ve yazık da oldu...

Oğuz Han bu sırrı o anda anlamıştı. Kendisini kınayarak, "Tanrı'nın elçisisin; ama göz önündeki gerçeği fark edemedin. Bozkurt'u da diğer ongunlarla bir tuttun. Onun ulusun anası, doğurana, koruyucusu, yol göstereni olduğunu unuttun. Ona bak ki yine seni kırmadı. Yine önüne düştü, uğurluyor, yol gösteriyor. Gidilen yolun yanlış olduğunu, hayır getirmeyeceğini gördüğünde ise kayboluyor. Bunu anlayamamama ne demeli?" diye söylendi.

Bu düşüncelerle atını ileri doğru koşturdu. Elini kaldırarak arkadan gelenlere durmalarını söyledi. Yalnız gidecekti. Süt atını Bozkurt'un arkasından sürdü. Sanki kurt da onu bekliyordu. Süt atın yaklaştığını fark edince yavaşladı. Böylece önde Bozkurt, arkada süt at tepeleri aşmış gittiler. Oğuz Han'ın aklına ansızın onu şaşırtan bir düşünce geldi: "Kıl Barak erkeklerinin ite benzemeleri ne kadar da ilginçti... Bozkurt'u seven insanlar, kılı adamların kurda benzediklerini niye görememiştiler? Bozkurt, onların üzerine yürüdüklerinde niçin önlerine düşmemişti? Bu bir rastlantı mıydı? Yenilgiyi önceden görmek mi yoksa bütünüyle bu savaşın önünü alma isteği miydi? Kıl Barak'la Bozkurt'un bir yakınlığı olabilir miydi? Kıl Barak onun yardımcı ile mi kazanmıştı savaşı? Dur! Diyelim ki her şey böyledir! Bozkurt tamamen küsüp gitmedi ki... Bugün yine senin önündedir! Demek ki senin seferine, savaşına karşı değil. Yalnızca Kıl Barak'la karşı karşıya gelmeni istemiyormuş. Demek ki Bozkurt seni herkesten üstün tutuyor. O da Ulu Tanrı'nın emrini yerine getiriyor..."

Akpelin kollarının büyüyerek ormana benzediği bir dere, Bozkurt yavaşladı. Arkadan gelenin oka, kargıya el atmadığını görünce durdu. Arkasını sık ağaçlığa vererek yüzünü Oğuz Han'a çevirdi. Neredeyse bir insan boyundaydı. Oğuz Han düşüncesinin yetişmediği bir duygu ile ne yaptığının sonunu düşünmeden atından indi. Bozkurt'la yüz yüze geldi:

"Suçumu affet! Ulusumun koruyucusu! Atam, anam, kardeşim, yolum kurt! Bir gün yeri cennet olan babamın karşısında senin için kötü sözler söylemiş, seni bir koyun saldırganına benzetmişim.

Han babam, seni benden iyi anlamış. Önüme düşmenin anlamını kavrayamayıp seni kırdım. Soyumuzdan biri olduğunu unuttum. Atalarımızla gökten gelişin hakkında Kam Ata'nın söylediklerinin doğruluğunu gösterdin bana! Dilini şimdi çözdüm. Söylediklerinin, söyleyeceklerinin ne kadar değerli olduğunu şimdi fark ettim. Beni bağışla, sen bağışlarsan Tanrı da bağışlar!"

Oğuz Han sözlerini tamamladıktan sonra kurda daha dikkatli baktı. Şaşkınlık içindeydi. Karşısındaki kurt, ıssık Gölü'nün güneyinde kayalara sıkıştırarak öldürdüğü kurdun ta kendisiydi. Gözlerinde aynı anlaşılmaz keder ve çekici merhamet duygusu vardı.

Oğuz Han'ın yer görmemiş dizleri yerle buluştu. İri, azman gövdesiyle kurdun karşısında diz çöktü. Bu haliyle kurttan bir baş uzundu. Şimdi kendisi de bir bozkurttu. Gözlerini onun gözlerinden ayırmıyordu. Yeşile çalan gözlerinde, yıllarca görmediği kardeşini bulmuş birinin sevinci vardı. Kollarını açarak kurda sarılmak, onunla Kıl Barak savaşında kaybettiği erler için yanak yanağa ağlamak istiyordu. Savaşta kaybettiklerinin acısını, o uğursuz savaşta kendisini uğurlamayan Bozkurt'la yüz yüze oldukları o anda bütün şiddetiyle hissetti. O derin acıya, Bozkurt'la karşı karşıya olmanın yarattığı sevinç ve gurur da karışmıştı.

Bozkurt'un gözlerinin içine bakarak:

"Gel, konuşup anlaşalım seninle! Bundan sonra uğurlamadığın yola gitmem! Seni önümde görmedikçe yürümem! Tanrım bana yâr oldukça sen de bana kardeş olacaksın! Kolumun gücü, gözümün ışığı olacaksın! Sonsuza dek diri ol! Soyumdan biri ol!" dedi.

Bozkurt da benzer gözlerle ona bakıyor, belli ki söylenenleri anlıyor, adı sanı yeryüzüne yayılmış bir kurt oğlunun önünde diz çökmesine seviniyordu. Anlamıştı, onun her sözünü anlamıştı! Bu sözlerdeki kederi, acıyı, sonsuz sevgiyi anlamıştı! Dil açıp konuşsa o da Oğuz Han'ın dilinde konuşurdu. Ancak söz söylemese de gözleriyle konuşuyordu. Bu göz dilini Oğuz Han çok iyi biliyor, iyi tanıyordu. Bozkurt sanki yıllarca bu karşılaşmayı bekliyormuş gibiydi... Oğuz Han korkmasın diye önce yere sindi. İri, görklü ba-

şını ellerinin üzerine koyup aşağıdan yukarıya doğru karşısındakini süzdü. Sonra çocuk gibi emekleyerek Oğuz Han'a yaklaştı.

Oğuz Han, tan vaktinde gerçekleşen bu beklenmeyen durumun Tanrı tarafından olduğunu biliyordu. Tanrı'ya yakarış zamanlarındaki o büyülü halle hallenmesi bu yüzdendi... Kendisini güvende hissediyordu. İçi dopdoluydu. Bozkurt'un bakışları Oğuz Han'ın gözlerindeydi. Hiçbir kıpırdanışı gözden kaçırmadan yavaşça yakınlığa, çekinmeden kılı kıpırdamadan başını Oğuz Han'ın dizlerine koydu. Hakan'ın gözlerinden yaş geldi. Yavaşça kurdun başını okşadı. Elini tüylü sırtında gezdirdi. Sonra başını kaldırarak uzun uzun göğü seyretti. "Bu kurt derisinin içinde, gerçekten de bir insanoğlu var!" diye düşündü. Kurdun gözleri; hünerli, korkmaz bir kişinin gözleriydi adeta. Bozkurt için söylenen tüm sözler doğrudu. Türk soyunu türetmiş, korumuş, çoğaltmıştı. Bir duygu seliydi yaşadığı... Uzun kollarını Bozkurt'un boynuna doladı. Ona sıkıca sarıldı ve kulağına fısıldadı:

"Tanrım seni korusun, kardeşim kurt!"

Yaşananlar bir rüyaydı sanki gelip geçti... O büyülü dakikalardan sonra Bozkurt, tüm görkü ve heybeti ile ayakta idi. Oğuz Han ise süt atının sırtındaydı. Bozkurt izlendiklerini hissedince sıçrayarak ayağa dikilmişti. Hakan'ın, " Beni izlemeyin! " emrine rağmen, koruyucu alplarından bir kısmı onu izlemiş; Bozkurt'la konuşan, ona sarılan Oğuz Han'ı görünce şaşkınlıktan donup kalmıştı.

Oğuz Han'la Bozkurt sarmaş dolaş olup konuşmuşlardı. Bu haber ilin üstünden rüzgâr gibi esmişti. Oğuz Han göçe yaklaştığında, kurt başı gibi yumulmuş eller başların üzerindeydi.

Oğuz Han gülümseyerek:

"Bozkurt'a selam verelim, beyler!" dedi.

Bozkurt, tepelerin arkasından onları izliyordu...

Bu defa güneş soldan doğdu... Göç de sola dönerek boruların, davulların eşliğinde Bozkurt ulumasına benzer bir sesle güneşi karışladı. Birkaç gün sonra İtil'in Kaspi'ye döküldüğü yerin sağından geçerek ilerlediler. Sonra karşılarına çıkan nehir boyunca, o zamanlar

Kamer Denizi de denilen Karadeniz'e doğru yürüdüler. Kamerlerin eski yurtları olan bu yerlerde onlarla işlerini bitirmeliydiler. Geçtikleri yerler; Aral Gölü çevresi, üst yurt gibi düzlüktü. Batıya doğru ilerledikçe Kazılık Dağları'nın bulutlardan seçilemeyen tepeleri belli belirsiz görünmeye başladı. Artık manzara yavaş yavaş değişiyor; taşlı kırların yerini bol ekinler, otu boya varan çimenler alıyordu. Sürüler, yılkılar doyabildikleri kadar yiyip dinleniyordular.

Oğuz Han, düşmanlarıyla savaşırken onu arkadan vuran, aynı dille konuşsalar da birlikten kaçınan Kamerlerin izini bulmak istiyordu. Karadeniz'e ulaşmadan altın çadırı kurdurdu. Oturdu, il ordalandı. Çocukları, ordu komutanları denize dek gittiler. Kamerler hakkında bilgi edinemediler. Yurtlarını boşaltmış, kaybolmuşlardı. Güneye doğru gittikleri söyleniyordu. Oğuz Han yeniden doğuya döndü. Kazılık'ın kuzey etekleri boyunca Kamerleri araya araya ilerlediler. Ortadan kaybolmamışlardı ya... Güneye gittikleri belli idi. Peki ama hangi yolla? Karadeniz kıyılarında iz bırakmamışlardı. Dağların sırtlarından mı geçmiştiler? Ancak oralarda da Kamerleri gören olmamıştı. O halde tek bir yol kalıyordu.

Oğuz Han'ın kılavuzları, göçün gideceği yerler hakkında bilgi topluyordular. Kıl Barak'ın darmadağın edilmesi, duyanları korkutmuştu. Ovalarda yaşayanların çoğu, anlaşılır bir dille konuşan uluslardı. Göçü sevinçle karşılıyor; at, büyükbaş hayvan, davar bağlaşıyorlardı.

Sağ tarafta kalan dağlar, yol boyunca göçe yol gösterdi. Kaspi'ye yaklaştıkça akının yönü güneye çevriliyor; denizle dağlar arasındaki bol otlu, bol sulu düzlükler gittikçe daralıyor; eski yollar, Kaspi'nin gömgök sularının görüldüğü yamaçlara yükseliyor; derelerden geçip sonra yine düzlüğe iniyor; bembeyaz kurganlar gibi karşı tarafı kesmiş tepelerin sıralandığı, düzleştiği yere yakınlaşıyordu. Yamaçların göz alan yeşilliğinde ara sıra putları andıran, canlılara benzeyen kayalar görünüyordu. Oğuz Han böyle kayaları Selenge'de, Or Han yörelerinde görmüştü. Ulaştıkları yerler ona yabancı değildi. Sanki daha önce gelip geçtiği yerlerdi.

Dar Geçit yahut sonradan gelen halkların Derbent dedikleri güneye giden tüm yolları gözaltında tutan küçük kalenin bilgisini çok önceden almıştı. Kaleye yaklaştıkça ekim biçim yerleri de çoğalıyordu. Sağ yönde yükselen başı karlı, göğsü ormanlı, etekleri yemyeşil çimenliklerle örtülü dağlar, Oğuz Han'ın ruhunu yeniden canlandırmıştı. Sanki tüm yolculuk, bu dağlara kavuşmak için yapılmıştı. O anda yıllardır yaylaya gitmediğini, kutsal yerlerde kurban kesmediğini fark etti. Geçide yaklaştıkça karşıdaki başı karlı tepeler daha da yükseliyor, bu görkemiyle sanki, " Beni atlayıp güneye gitmek olmaz! " diyordu. Dağ eteklerindeki ekim biçim yerlerinde bulunan yerel halk, göçü görünce tarlalarından, bostanlarından çekilip gidiyorlardı.

Uslu Hoca, Oğuz Han'a:

"Dağlılar atsever olurlar, Ulu Hakan. Emret, göçü iyi korusunlar!" dedi.

Oğuz Han düşünceliydi:

"Gelecek yaza kadar burada kalacağız. Savaş istemiyorum. Kendilerinin gelip boyun eğmelerini bekleyeceğiz!"

Ekinlerini toplayamayan kaleliler, bir süre dayansalar da sonunda elçilerini göndererek Oğuz Han'ı kaleye çağırmaktan başka bir yol bulamadılar.

Kalenin elçileri beyaz bayrakla Oğuz Hakan'ın yanına geldiler. Armağan olarak dokuz kırat getirdiler.

Oğuz Hakan elçilere sordu:

"Aylardır burada oturuyoruz. Niye yanımıza gelmediniz? Gücünüzün yetersizliğini bile bile niçin dik başlılık, saymazlık yolunu tuttunuz? Bize karşı durabileceğinizi mi düşündünüz?"

Elçi başı:

"Kalemizde anlayışlı insanlar olduğu gibi anlayışsızlar da var. Onların eğri sözüne uyarak gelmedik. Sonra bilgili kişiler çıktı ortaya. Öğüt verip ne yapmamız gerektiğini söylediler. Savaşız anlaşmanın doğruluğunu anladık ve kulluğunuza geldik."

Oğuz Han :

"Bu dağlarda herkes sizin gibi mi konuşuyor?"

"Dağlarda dillerini anlayamadıklarımız da var."

Oğuz Hakan:

"Mademki suçunuzu anladınız, ben de affediyorum! Kaleden ayrılp gideceğim."

Bu arada at bakıcılarından biri, göçten bir iki atın çalındığı haberini verdi. Oğuz Han'ın beğendiği atlar da gitmişti. Süt rengi taylar...

Oğuz Han, atlar bulunmazsa kaleyi dağıtacağını söyledi. Tüm dağlar arandı, sonunda çalınan atlar bulunup getirildi. Sonra ordu kıpırdadı. Kalenin kapıları açıldı. Derbentliler göçün seyrine daldılar. Hakan'ın atlı askerleri ve sonu gelmeyen göç, Derbentlileri şaşkına çevirdi. Şehir gençleri, Oğuz Han'ın ordu başkanlarına yaklaşarak orduya katılmak istediklerini söylediler. Pek çoğu orduya kabul edildi. Oğuz Han, kaleye başkanlık etmesi ve vergi toplaması için vali tayin ederek yola koyuldu.

Eski ve Yeni Kurt

Bu, Semerkant'la Belh arasında defalarca geçtiği Derbent değil; Kazılık'la Kaspi arasındaki geçitti. Kassuların, Gutların, Maderlerin, Sümerlerin yurtlarına; Asuriya'ya, Mitinya'ya, Suriye'ye, Libya'ya, Filistin'e, Mısır'a açılan kapıydı.

Oğuz Han, Karadeniz'in kuzey kıyısından geçen yollardan Keltlere, Fenikelilere, Balasaklara, Etrüsklere, Helinlere götüren yollardan da haberdardı. Yeryüzünü rüzgâr gibi dolaşan akıncıların anlattıkları, her yeri tanıyıp bilmeye yeterliydi. Üstelik kervanlar da ağır; ama aralıksız olarak giyim, geçim, yiyecek, içecek alışverişinden ziyade düşünce, bilgi, bitik taşımakla uğraşıyorlardı. Oğuz Han kendi soyundan olan alperenlerin yeryüzünün en uzak köşelerine kadar yayılmış olmalarına sevinliyordu. Ancak onların her yerde sıkıntı içinde olmalarına da üzülüyordu. Bunun sebebi ona göre inanç ve halk birliğinin olmamasıydı. Uzak yollar, yüreklerini de uzak eylemişti. Tanrı onları kuş gibi özgür yaratsa da bu özgürlüğün getirdiği acılar çoktu. Yeryüzü onların değil, Tanrı'nın isteğine bağlıydı. Doğudan batıya bütün kırlar, en ulu dağlar onlarındı. Elbette bu genişlik de yeterli değildi. Kırların yüzü yıldan yıla bozarıyordu. Ulusun ekincisiyle askeri, çobanıyla alışverişçisi, çöllüsüyle köylüsü gittikçe birbirinden uzaklaşıyor; yaşamlarıyla birlikte ruhları ve dilleri de değişiyordu. Tanrı onu bu uzaklaşmayı durdurmak, soyları bir olan insanları Göktanrı'ya bağlamak için yaratmıştı. Oğuz Han

bölgeden bölgeye geçtikçe Yaradan'ın kendisine ne kadar ağır bir yük yüklediğini daha iyi anlıyordu.

Belki de Ulu Tanrı, kendisini unutup cılız yer nesnelere, yapma tengriciklere, putlara taptıkları için öç alıyordu onlardan. Belki ulusun Göktanrı'yı tanımasından, Oğuz Han'a bağlanmasından sonra göklerin yüzü gülecekti. Bunu Tanrı'nın kendisi biliyordu.

Dar Geçit'i geçerek güneye doğru ilerledikçe sol yanlarında bütün Türk illerinin sevgilisi olan Kaspi Denizi'nin yeşil sularını, sağa baktıklarında Ala Yaylalarını, Altayları, Alatau'yu andıran başı dumanlı dağları görüp Issık Gölü kenarlarını, Erkon'u, Kam Ata'yı hatırladı. Dünyanın ve bütün yaratılışın geçmişini biliyordu, Kam Ata. Oğuz Han onu dinlerken yeryüzünün bütün sırları kat kat açılıyor; ulusunun Tanrı tarafından sevilen, seçkin bir ulus olduğuna olan inancı artıyor ve mutlu oluyordu. Yine de içindeki sıkıntı geçmiyordu.

Şöyle diyordu Kam Ata:

"Göklerle Tanrılar, bizimle oynuyor. Şimdi Tarım çöllerine bakanlar, bir zamanlar buraların dünyanın en görklü yerleri olduğunu, insanoğluna gökten göksel bilgilerin geldiğini, yaratılmışın Yaradan'la her gün ilişki kurabildiğini, aklıyla bugünün düşüncesi dışında olan nesneler yarattığını, yerin üstü bir yana, altında da süslü kentler kurduğunu nereden bilecektiler? O uçmak yerini biz kurduk!... Kuzeyde Altaylardan, güneyde Tangu'tan, Tibet'ten yüz binlerce arşın uzun olan yeraltı suları, pınarları vardı. Dağlar sularını gözyaşı gibi şimdi Taklamekan denilen büyük düzlüğe akıtıyordu. O yeraltı nehirlerini kim, ne zaman yapmıştı, bilen yoktu. Yeryüzünün bütün nehirlerinden uzundu o dehlizler. Nereden geldiklerini, nereden başladıklarını biz de bilmiyorduk. Ancak, "Bizim atalarımız yapmış bu dehlizleri!" deniyordu. Suların, yerlerin, Tanrıların dilini bilen bir toplumduk. Yaratılıştan beri bütün bilgileri, sırları binlerce bitiklerde, yazıtlarda koruduk. Göklerin merhameti, alın yazısı ile yüceldik. Adımız sanımız dünyayı sardı. Peki, sonra, sonra neler oldu? Gökler bizi niye sindirdi? Suçumuz neydi? Kök, başlangıç olmamız mı? İlkliğimiz mi? Büyüklüğümüz mü? Selden, sudan,

yağmurdan, güneşten koruduklarımızı Çalaplardan koruyabildik mi? Sularımız akıyordu, akamaz oldu; çiçeklerimiz açıyordu, açmaz oldu. Üzerimizdeki ölüm gölgesini hissedince bunun nedenini aramaya kalktık. Binlerce yılda oluşmuş bitikleri, Tarım Nehri boyunca kurduğumuz yeraltı saraylarına, arı yuvasına benzeyen ünlere yerleştirdik; ama kum selleri bastırdı... Göklerin öcünden, alın yazından, Çalapların elinden kaçarcasına sonuncu denizleri de atlادık. Eski yurtlarımızın anılarını oralara taşıdık. Yeni uçmak yerleri kurduk. Ancak Çalaplar oralarda da bizden ellerini çekmediler. Nehirler taşarak yurtlarımızı bastı. Güneye, daha geniş yerlere göçtük. Yerli göçebelere karıştık. Yeni kentler kurduk, arklar çektik. Yeryüzünün en büyük tapınaklarını yaptık. Yazıyı, bilgileri sunduk; ama art arda gelen uğursuzluklar yine buldu bizi. O kovdu, biz kaçtık. 'Ekim biçimden koparak kuşlar gibi özgür yaşayacağız!' dedik. Ovalara gönül verdik. Döşegimiz yer, yorganımız gök oldu. Kendimizi yaratılışa bıraktık, ne yaparsa yapsın diye. Çalaplar inancımızı kırmak istediler, suyumuzu kestiler, ovalarımızı kuraklık kapladı. Tükenmez bir yarış, bitmez bir sınavdır bu!"

Oğuz Han, "Kam Ata doğru söylüyor. Hâlâ uğursuzluğun içindeyiz, ne zaman kurtulacağımızı da bilmiyoruz!" diye düşündü.

Kam Ata başka şeyler de söylüyordu: "Biz özgürlük vurgunu olduğumuz için dağıldık yeryüzüne. Yeri, birlik içinde görmek istedik. Büyük kırları, ovaları ayakla geçmenin zorluğundan dolayı atla kardeş olduk. Kanadımız oldu at. Bu kanatlarla uçtuk, doğuyla batı arasında ayağımızın değmediği yer kalmadı. Ovalar yaşanmaz hale geldikten sonra yüz binlerce Türk; Çin'e , Hint'e akıp gitti. Açlıktan, soğuktan, Tanrı'nın yarattığına yüz vermeyen kırlardan kaçtılar. Giderken de eski yaşamlarına, anılarına, alın yazısına, ovaya, kendi köklerine, budununa asi oldular... Geçmişten kalma ne varsa silip atmak istediler... Bizden kopanların bize karşı çıkması daha ağır oluyor."

Kam Ata'nın sözleri, ilk kez ayak bastığı bu yerlerde niye aklından çıkmıyordu? Dünyaya gözünü açtığı yerlerden uzaklaşıp

yeryüzünün büyüklüğünü gördükçe soyunun geçmişi, geleceği daha çok düşündürüyordu onu.

Şimdi gittiği atalarının yoluydu. Buradan geçişler hiçbir zaman tek yönlü olmamıştı. Bu yol Türk'ün şah damarıydı. Binyıl önce de onun işlek yoluydu, şimdi de...

Kam Ata'nın anlatmaya çalıştığı, ulusun geçmişiyle ilgili sırlardı. Bu yollar nereden başlar, nereden geçerdi? Bu bilgileri koruyup saklayan bir belge, bir yazı var mıydı? Beşiğimiz olmuş hiçbir yerden kökümüzü tamamen unutup ayrılmamışız. Nereye doğru gidersek gidelim, yine kendi soyumuzdan olanlar çıkacak karşımıza. Ne yazık ki onlar bitip tükenmeyen savaşlarda kırılıp azaldılar, öksüz ve yardımsız kaldılar. Birleşip bütün bir il olamıyor, başkalarının gücü altında yaşıyorlar.

Oğuz Han, kaybedilmiş dünyalarını bu yerlerde yeniden kuracağına ve ulusun eski görkünü, adını sanını geri alacağına inanıyordu.

Bu, eski akınlara benzemeyen kutsal bir yürüyüştü. Altın, mal, toprak kaygısı gütmüyordu. Kaybolmuş sırlı dünyanın damarlarından akan kanın çağrısına koştu. Önlerinde yürüyen Bozkurt bu kutlu çağrının kılavuzuydu. İnci kıyılarından koştukları günden beri onlardan ayrılmamış, en zor yürüyüşlerde hep önlerinde koşmuş, yol göstermiş, Hakan'ın ve savaş erlerinin ruhlarını diriltmişti.

Dar Geçit'ten güneye doğru karşılarına çıkan gözetçi bölüklerin gücü yoktu. Küçük obalarda yaşayanlar ise onları yardım umuduyla karşıladılar.

Oğuz Han, at hırsızlarından geri alınmış süt atının sırtındaydı; fakat kendisini at sırtında değil de göksel bir uçuşta gibi hissediyordu. Bilmediği topraklara değil de Tanrı'ya yürüdüğünü düşünüyordu.

Ayakları yere bastığından beri at sırtında olan oğulları da yanı başındaydılar. Üç gün yol aldıktan sonra, yaz taşkınlarıyla yatağın-
dan çıkmış nehrin önünde durdular. Sel, yol üzerinde yapılmış eski tahta köprü'nün bir kanadını alıp götürmüştü. Köprüyü iki günde onarıp arabaların geçebileceği duruma getirdiler. Sonra meşe, fıstık

ormanlarının; arpa, buğday tarlalarının; elma bağlarının aralarından geçtiler. Yorgun obalardan birkaçı bu bahçeler arasında yurt salıp orada kaldılar. Bu da bir gelenektir. Onlar Oğuz düzeninin bozulmasına imkân tanımazlar, kendi gecikmeleriyle göçü yavaşlatmaktansa geride kalmayı tercih ederler.

Denizden doğan günün ışığında parıl parıl yanan karlı dağ zirveleri, Oğuz Han'ın yüreğini saran kederi, rahatsızlığı, hasreti körüklese de onu kendisinin de bilmediği bir menzile çeken arzu daha da güçlüydü. İlin alın yazısı, göklerden gelen emir onu ileriye doğru itiyordu.

Bir dağın eteğinde kurban kesenleri gördüler. Ancak kurban-cılar ağzı açılan göçün yaklaştığını görünce atlarını dağlara doğru sürdüler. Yol gösterenler, ileride bir tapınak olduğunu Oğuz Han'a bildirmiştiler. Elçilere bağlı oldukları söyleniyordu. Eğer öyleyse Oğuz Han'ın ocağıydı orası. Onca yoldan, ağır savaşımlardan sonra ilk kez, Erkon'da yaşadığı duyguları hatırlatan bir alev sardı yüreğini. Çok çok uzaklardan görünen, at yeleleri gibi kabararak donup kalmış kayalar onu çekiyordu. Oğuz Han kayaların onu çekmesinin Tanrı'ya bağlı olduğunu anladı. Eli kalktı. Göç durdu. İl attan indi. Dağın yeşil yamaçlarından denize kadar olan düzlük, ak çadırlarla örtüldü. Oğuz Han'ın çadırı yukarıya, kayaların yakınına kuruldu. Sayısız koyun kesildi. Bilgisini çoktan aldıkları, kılavuzların görüp döndükleri "İsmaha" adlı Türk boylarının yaşadığı kente elçiler gitti: "Dünyaya doğruluk ışığı saçan gelen Oğuz Han savaş istemiyor. Baş eğip bağlanmanız en doğrusu. Biz erce dövüşürüz, arkadan vurmayız. Karşımızda kimsenin durmadığını biliyorsunuz. Kan akmasın! Sizler de bizlersiniz. Bir olalım ki bizden olmayan düşmanların üzerine daha güçlü yürüyelim..."

Oğuz Han'ın elçilerini saygıyla karşıladılar. Güzellikleri göz alan bir deste at verdiler. Oğuz Han'ı kalenin dışında, büyük bir şölenle karşıladılar. Göç on dört gün şehrin güneyinde yerleşip konakladı. Taştan yapılmış kale, güzel saraylar buranın eski çağlara ait önemli bir yer olduğunu gösteriyordu. İsmah soyundan olanlar açık gönüllü, cesurdular. Oğuz Han'ı güler yüzle karşılasalar da başı boş

kalmış askerlerin şehirdeki saygısızlıklarına tahammül edemediler. Birkaçını tutukladılar, vergiyi geciktirdiler. Oğuz Han önündeki çetin savaşları düşünerek dövüştü kaçındı. Kapıların önüne odun yığdırarak yaktırdı ve kalenin alınmaz olmadığını gösterdi. Şehrin aksakallıları, askerleri tutuklayan delikanlıları azarladılar. Yeniden elçi göndererek anlaşmayı yenilediler. Vergileri ödeyerek bir daha aralarının bozulmayacağını bildirdiler.

İsmah Beyi, kızı Solmaz'ı ya Oğuz Han'ın oğullarından birine ya da saraya yakın ordu başkanlarından birine vererek yakınlığı artırmak istiyordu.

Uslu Hoca'nın oğlu Erdem Bey, Oğuz Han'la birlikte saraya giderken konukları karşılamaya gelen saray hanımları içerisinde herkesten farklı, ilk görüşte özel bir yeri olduğu hissedilen, güzellik tanrıçası gibi ışık saçan Solmaz'ı görüp bir gönülden bin gönüle vurulmuştu ona.

Duygularını babasına anlattı. Kutluk'tan sora soyunun yalnız Erdem'e bağlı olduğunu bildiği için onun her adımını izleyen, tek oğlunun hâlâ bekâr olmasına üzülen, onun evleneceği güne kurbanlar adayan Uslu Hoca, sevincinden ne yapacağını bilemedi. Sonra Oğuz Han'a gitti. Erdem'in isteği, yerli il beyinin isteği ile üst üste düşüyordu. Erdem'le Solmaz orada evlendiler.

Bundan sonra Oğuz Han kendi düzenini kurdu. Çok sevdiği tanrıçalardan Diri Baba'yı bu yerde, ilin, daha doğrusu orada söylendiği gibi, "Oğuz'un gözü" olarak bıraktı. Yerli kılavuzların gösterdiği yolla, şehrin dibinden akan nehir boyunca giderek Kür-Araz kavşağına indi. Çok sıcak olduğundan burada duramadı. Nehirleri geçip eski il yoluyla güneyde bulutlardan seçilemeyen dağlara doğru ilerledi.

Oğuz Han'ın tanrıci babaları yeryüzüne dağılmıştı. Onların sayısız izleri, son yerleşimleri, tapınakları hâlâ korunup saklanmaktadır...

Savalan'da İlk Yaz

Altı gün sonra seyrek ormanlı ovalardan, ekin yerlerinin etrafından geçerek Savalan Yaylalarına çıktılar. Ova bulutsuz olduğundan Kaspi'nin suları görünüyordu. Göçün geldiği yaylalardan denize inen dağ katarı, ormana bürünmüş sırtlar yolsuz ve geçilmezdi. Yaylanın ortasından Savalan'ın kavun gibi şırım şırım olan karlı tepesi görünüyordu. Göç, Hazar'a doğru inen ormanlardan başlayıp Savalan'ın yaz kış erimeyen buz örtüsüne kadar kaynakların çağlayıp küçük çayların şırıltıyla güneye ve kuzeye acele ettiği, çimenlerin insana boy vermediği bütün yaylalara dağılmıştı. Oğuz Han'ın altın başlı çadırı yaylanın deve hörgücü gibi dalgalı bir yerinde kuruldu. Çadırın arka tarafında kartalların uçuştığı sal kayalar vardı. Karşısı, uzak gediklere kadar uzanan gömgök çiçek deniziydi. Bu çiçekliklerin arasında, göğün bulutlarından ayırt edilemeyen ak çadırlar kurulmuştu. Oğuz Han'ın çadırının sol tarafındaki yamaçlarda, eski çağların putlarını andıran taş kayalar, bütün ihtişamlarıyla yüzlerini doğuya çevirmiştiler. Sanki yeryüzünün bütün canlıları burada taş dönuşüp kalmıştı. İl yolundan ayrılan bir patika sola, doğuya doğru bükülüyor; Ötüken Ormanları'nı hatırlatan seyrek uruğ ağaçlarının arasından geçerek yaylanın Savalan'dan sonra en yüksek tepesine yöneliyor; onun üzerinden aşırp doğu yamaçlarındaki yurtlara gidiyordu. Söylendiğine göre bu yolla iki üç gün içinde Kaspi'ye ulaşmak mümkündü. Oradan da sola kıvrılıp

yine Muğan düzlüğüne çıkılırdı. Uzun yol, Muğan'ın sıcaklığı Oğuz Han'ı yormuştu. Soğuklar düşene kadar burada dinlenecekti. Öğle vakti, il beylerini ve saray adamlarını şölene çağırırdı. Bulunduğu yerden uçsuz bucaksız ordasına bakınca yüreği büyüyordu.

Oğuz Han:

"Beyler! Tanrı Dağları'nın, Ala Dağ'ın ikizi olan Savalan'a ulaştık. Burada yeryüzünün yolları kesişiyor. Bütün uluslar buradan kutsallık buluyor, buraya can atıyor, buraya yürüyor. Tanrı'nın isteği ile bayrağımız burada dalgalanıp budunumuz bu gönül açan yerlerde rahatlık bulacak. Yol yorgunluğunu çıkarın, güz yürüyüşüne hazırlanın."

Sonra, koca bir şişe geçirilerek kızartılmış geyik eti geldi ortaya. Oğuz beylerinin büyük şöleni başladı.

Oğuz Han o yaz, büyük oğullarını ve ordu başkanlarını birer tümen atıyla batıya, Gökçe Gölü'nün o tarafına, Karadeniz'de Koluhların yaşadığı bölgeye, güneye, Hazar Gölü'nün batı kıyılarına gönderdi. Onlar, Oğuz Han'ın buyruklarını bu illere götürerek oralarda yaşayan boyları bir araya getirmeye çalışacaklardı. Bu arada Kamerler de aranacaktı.

Sonbahara doğru Dar Geçit'ten Karadeniz'e kadar tüm iller savaşırsız, gönüllü olarak Oğuz Han'ın bayrağı altında birleşmeye razı olmuştu. Bu yürüyüşlerde Oğuz Han, büyük oğullarının ordu yönetmedeki başarılarını kontrol etti. Her birinin yanına inandığı kişileri veriyor, sonra da gelişmeleri en ince ayrıntılarına kadar öğreniyordu.

Oğuz Han yazın ilk ayında, seçme beyleri ve vekilleriyle atını Savalan'a sürdü. Söz alanı yahut su kalan... Nereden geliyordu bu ad? Söz vermişti, atını Savalan'ın başındaki gölde sulamalıydı. Bir yandan da Ata Ünür'ün benzerini arıyordu. Ata babasından, ilk insana beşik olan tapınak dağları arasında Savalan'ın adını da duymuştu. Üç günlük yol sonunda, atlar onları kutsal dağa çıkardı.

Dağın başında, kırık dişlere benzeyen kayalıkların arasında bulunan gölün suyundan içtiler. Çiçek gözündeki şebnem gibi tertemizdi göl suyu. Çadır kurup gündüz yakan, gece donduran

dağda birkaç gün dinlenerek uzak yurtların dokuz ay süren soğuşunu andılar. Bu buz suların komşuluğunda kaynayıp çıkan sıcak kaynaklar, dağın yanan bağrından akıp gelen türkü gibiydiler. Oğuz erleri sabahtan akşama kadar göletlerde, kaynar sularda uzanarak canlarının ağırlarını çıkarıyordular. Sonra dağın batı yamacıyla aşağıya indiler. Rastladıkları çobanlardan ünür, mağara, in sordular. "Gördüm!" diyen olmadı.

Umutsuz olarak yeniden güneye, kendi yerleşim yerlerine döndüklerinde, devrilmiş bir ağacın közeren kütüğünün yanında sırtını taşa dayayıp kaval çalan bir ihtiyara rastladılar.

Oğuz Han:

"İhtiyar, Savalan'da Ünür yok mu?"

İhtiyar kavalını heybesine koyarken:

"Savalan büyüktür, Hakan'ım. Kim bilecek? Sen bizim yaylalara konan Oğuz Han'sın anlaşılan. Bizi çiğneyen az idi..."

Oğuz Han :

"Biz çiğnemiyoruz, ihtiyar. Ayağa kaldırıyoruz."

İhtiyar tavrını bozmadı:

"Ayağa kaldırmanızı istemiyoruz, ayaklarımızı kesmeyin yeter."

Oğuz Han kıs kıs güldü:

"Sen bu dağlara yakışan kişisin."

İhtiyar konuşmasının yönünü değiştirdi:

"Savalan'da her adımda bir saray uçuğu, bir kurgan var. Öyle bir uçtan kurulur, uçurulur. Yaşanılanı arıyorsanız, yerleştiğiniz yerin ötesindeki dağın sırtındaki kaleye bakın."

Oğuz Han atını koşturup ilerledi.

Ertesi gün ordanın içinden geçip dağın dibinde atların başını bıraktılar. Cirit için, at nallarının sesi için yaratılmış bu bel üzerinde atlar sanki uçuyordular. Böyle uça uça üç tarafı uçurum olan bir sırtın üzerinde külâh gibi dikilen kaleye kondular. Kalenin üzerindeki kaya dalga gibi kabarıp " göç yeri " yaratmıştı. Kalenin eteklerinden su süzülüyordu. Burası yaşanılacak bir yer değildi. Kalenin doğusunda, Tanrı'nın yarattığı ya da sonradan yontulmuş adam boyunda yarıklar

vardı. Yerden çok yüksekteydiler. Kale kayalarla bütünleşmiş gibiydi, sanki elle yapılmamıştı. Sırttan dolaşarak yarıktan içeri giren boru, uzaktan ince bir kemere benziyordu. Dibi görünmeyen uçurumun üzerinde, kalenin el ulaşmaz göğsünde bu novalça yeri, bu ark nasıl açılmıştı? Kil borular oraya nasıl dizilmiş, su buraya nereden ve nasıl getirilmişti? Bunları anlamak ve anlatmak çok zordu.

Kalenin açık göz gibi doğuya bakan girişlerinin birinden, üzengileri olan iki kalın ip yan yana sarkıtılmıştı. Demek ki onun gelişinden çekinmiyorlar hatta gelişini bekliyordular. Yarıktaki, ak saçları sakalına karışmış; fakat güçlü, uzun boylu bir kişi duruyordu.

Oğuz Han'a:

"Buyurun, Ulu Hakan! Geleceğinizi biliyordum!" dedi.

"Sen kimsin?"

"Ben de senin gibi Tanrı'nın kuluyum."

"Benim doğudan batıya uzanan bir ilim var. Yeryüzü bayrağımın gölgesine sığınyor."

"Benim bu karanlık kaleden başka hiçbir şeyim yoktur."

Onunla aynı dilde, diri diri konuşan adam, Hakan'a Kam Ata'yı hatırlatıyordu. Yukarıya tırmandılar. Oğuz Han içeri girmeden önce kalenin dibinde bekleyen beylerine göz attı. Mağaranın sahibiyle yan yanaydılar... Yerden bir kulaç yükselmiş güneşe doğru baktıklarında, mağara sahibi ile yeryüzü hakanının benzerliği şaşırtıcıydı.

Yan yana birçok yarığın olması ilginç gelmişti ona. "Eve bir giriş yetmez mi? Ne anlama geliyor bunca yarık?" diye düşündü. Sonra her yarığın farklı bir odaya bağlandığını gördü. Anlaşılan bu odalar tek tek elle yontulmuştu. Ancak bu işin çok eski çağlarda yapılmış olduğu belli oluyordu.

Sol yandaki girişten odanın içine girdiler. Ayak sesleri, Ata Mağara'daki gibi yankılanıyordu. İçeriden su sesine benzer bir şırıltı geliyordu. Işık sızan bir yer olmasa da mağaranın dibinden hoş, göğsü genişleten bir esinti geliyordu. İçeride ateş yanıyordu. Oğuz Han'ın gözleri karanlığa alıştıktan sonra, taşların üzerindeki anlaşılabilir çizgileri, damgaları, belgeleri gördü. Hakan'a oturması için üzerine koyun derisi atılmış bir taşı gösteren ev sahibi:

"Beğenmezsen, suç sayma! Bizim tahtımız yumuşak değil." dedi.

Oğuz Han :

"Benim tahtım eyerdir!.. Oradan yumuşaktır burası." diye karşılık verdi.

Mağaranın alt katı ya da katları varmış gibi, sesleri derinliklere yayılıp yankılanıyordu.

Oğuz Han:

"Bizim dili iyi öğrenmişsin."

"Dedelerimizin dilidir."

"Bizim ulustan mısın?"

"Azerlerdenim."

"Onlar da bizim ildendir. Buraya beraber geldik."

"İllere, uluslara hakanların adını vermek eski bir töredir. Burada senin iline, Oğuz ili deniyor."

"Anlaşılan töredir. Buyruğu ben verdim. Ben ilin büyüğüsem, il benimdir. Herkes benim oğlum, kızım, akranımdır. Azerler de öyledir."

"Gerçekten az kaldık. Böyle ağır yollu, dolaşık yazıtlı il bulamazsın. Yüz defa toparlanmış, sonra yine dağılmışız. Eğer sizin Tanrı onları yeniden Muğan'a, yurdumuza, hâlâ adını koruyup saklayan Azer Gölü'nün yakınlarına getirirse ona şükürler olsun!"

"Bir olan görklü Tanrımız seçimini kendisi yapar."

Oğuz Han, gözlerini karşısındakine dikerek:

"Kimden saklanıyorsun burada?"

"Kendimden."

"Beni nereden tanıyorsun?"

"Yeryüzünün büyüğünü kim tanımaz?"

"Sen kimsin?"

"Ben bir kamım. Ateşe taparım, Yaradan'a taparım."

"Biz de Yaradan'a tapıyoruz. Tanrı; ulu, tek, görklü olan Göktanrı'dır."

"Sizin tanrıca olduğunuzu, tek Tanrı inancını yeryüzüne yaymak istediğinizi biliyorum."

Oğuz Han'ın sesi, duvarlara balyoz gibi çarpıyordu:

"Bu sadece bir istek değil, Tanrı buyruğudur. Anamın altın işlemeli çadırından gökyüzüne ilk kez baktığımda beynim uyandı. Çadırın bacasından gökyüzünün yalnızca bir bölümü görünüyordu. Oradan bir top ışığının süt gibi çadıra süzülüğünü gördüm. Bu ışığın içinden bütün varlığını saran bir göz dikilmişti üzerime. Bir bakışıyla yaratılışın bütün sırlarını açıverdi. Hakanlık sarayında saklanan putları gördüğümde, sizlerin tabiriyle şeytanı görmüş gibi oldum. Onlar bana insanın kendi kendine sataşmasını hatırlattı. Her şey böyle başladı."

Kam:

"İlginç iştir, düşümde senin buraya geleceğini gördüm."

Oğuz Han güldü:

"Bizim kamlar başkalarının rüyalarına girebilirler. Ağır savaşlarda düşmanların önünü ateş, su, kasırga ile kesip onları şaşırtırlar."

"Nil'in, Mezopotamya'nın kâhinleri, bizim kamlar, sizin kamlar hepsi aynı çeşmeden su içmişler. İzi kaybolmuş olan eski çağların son fısıltılarıdır bunlar. Göklerin dilini yalnız onlar biliyordu. Yazık ki insanoğlu kabalığından, dağıtıcılığından ayrılmadı. Yıkıyor, uçuruyor. Bir yandan da kasırgalar, yangınlar, yer sarsıntıları... Geçmişin bütün izlerini silip yok ediyorlar."

Oğuz Han hayretler içindeydi. Kam onun düşüncelerini okuyordu sanki. Yıllarca onu düşündüren, seferlere çağıran duygularını tekrarlıyordu. "Demek ki fikir adamlarının derdi her yerde aynıdır. Hepsi de insanın dağıtıcılığından, eski çağlara ait bilgilerin unutulmasından şikâyetçidir." diye düşündü.

Kam'a:

"İnancınızı bilmiyorum, bilmem gerekir... Duyduğum yanlış değilse sizin dininiz şunu diyor. 'Hayır kurar, şer yıkar. "Bu yolla şerre yaşam hakkı veriyorsunuz."

Kam konuşunu dikkatle süzerken yüzünü belli belirsiz bir tebessüm bürüdü.

"Bu bizim isteğimize bağlı değil. Geceyle gündüz, doğumla ölüm, iyilikle kötülük... Her şeyin iki yüzü var."

Oğuz Han'ın dudaklarına acı bir gülüş kondu:

"Savaşları hep devam edecekse demek ki bu savaşta yenen olmayacak. Bu Tanrı'nın işi değil, onun kullarının oyunudur."

"Yok, hayır! Bu, yeryüzünün düzenini koruma yoludur. Biz de tek ayak üzerinde duramıyoruz."

"Buna sözüm yok; ama onlara Tanrı denemez! Tanrı; düzeni korumak için onları hayırlı savaşa, sonsuz çalışma yoluna itendir. Tanrı tektir."

"Senin Tanrı'nın varlığı ile yokluğu bilinmez."

"Benim Tanrım tek olsa da sayısız gözü, sayısız eli bulunur. Güneş de ay da onun emriyle hareket ediyor."

"Sizler ve bizler... Hepimiz güneşe ve ateşe inanıyoruz."

"Doğrudur, biz ateşi temizleyici güç biliriz. Yabancı illerden gelenleri ateşten geçirmeden yanımıza sokmayız. Biz de güneşe tapıyoruz, doğru. Ancak biz güneşe, ateşe, yere Ulu Tanrı'nın gözü, eli, ayağı gibi bakıyor; onları Yaradan'dan ileriye geçirmiyoruz. Ulu Tanrı'yı unutursak, ateşe inancımızın çamur putlara inanmaktan bir farkı kalmaz."

Kam, konuşunun düşüncesinin derinliği, sözünün bütünlüğü karşısında kendini kaybetmişti. Savaşçı, sözden çok kılıcına güvenen, kaba birisini beklerken karşısına dünyanın altını üstünü bilen, büyük bir fikir adamı çıkmıştı. Konuyu değiştirdi:

"Söylediklerin bu taşlara değişiyor ve kayboluyor. Bizim sözlerimiz ise yazılıyor ve kalıyor."

"Darılma, bu da Tanrı'nın seçimidir. Sizler gizlice deriye yazıyorsunuz, bizler insanların gönüllerine yazıyoruz."

"O gönüllere güvenme... Bir yandan alır, bir yandan satar."

"Bu yüzden Tanrı bana kılıç verdi. Bak, bu gördüğün kılıç gökten geldi. Yıldırım taşından çekilmiş. Gökten gelenin hükmü de Tanrı'ya bağlıdır. Yaratılmışın kanını akıtmak ağır şeydir. Bu iş yalnız Tanrı emri olduğunda yapılmalıdır. Benim yaşanmaz, soğuk, kurak kuzey çöllerine kovulmuş, yazıtlara eli değmemiş ulusuma o yazıtları anlatmak uzun yıllar gerektirir. Bu sebeple kılıcımı elçiliğime kalkan ettim. Ülkeler alıyorum. Gönülleri, bakışları, başları alıyo-

rum. Gözler göğe dikilsin, Tanrı'yı görsün diye. Yazık! Bir çoğunun gözleri, başları bedenlerinden ayrıldıktan sonra görüyor göğü. Ben yağma etmeye değil, Tanrı'yı tanıtmaya geldim."

"Tanrı'nın ne çok savaşçısı var, Ulu Hakan!"

"Hepimiz onun savaşçılarıyız."

Görünürde sakın, gerçekte ise zorlu olan sohbete bir süre ara verdiler. Kam hafifçe baş eğerek kalktı. Yavaş yavaş odanın en uzak köşesine gitti. Dolaptan maşrapa ve kadeh getirdi. Kadehi şarapla doldurarak Oğuz Han'ın önüne koydu.

"Konuğumsun, iç! Törellerimiz değişmezdir! Nerede, nasıl yaşadığımız önemli değil."

Sonra elindeki ağaç parçasıyla küllenmiş ateşi karıştırdı. Ateşten çıkardığı peksimedi silkeleyip külünü döktü. Elindeki keteni karşısındaki taşın üstüne çekti. Elleri yana yana peksimedi ikiye böldü. Buğulanan iri parçayı Oğuz Han'a uzattı.

"Sizi istediğim gibi ağırlayamıyorum. Bunu kabahat saymayın. Elimdeki budur."

"Varını veriyorsun. Atalarımız bunu değerli görmüşler."

"Doğrudur, Ulu Hakan. 'Bol vermektense yol versin. Az veren candan, çok veren maldan verir.' Bunlar da atalarımızın sözleridir."

Oğuz Han göz ucuyla kapıda duran bekçilere baktı. Sonra peksimeden bir parça koparıp ağzına attı. Kam da kendi parçasını yemeye başladı.

Av eti, koyun şişi, pirinç çorbası, kıyma, erişte, tutmaç Oğuz Han'ın sevdiği yemeklerdi. Yarı karanlık mağarada, ateşin karşısında yediği bu sıcak, tuzsuz peksimet yeryüzünün en leziz yemeği gibi geldi ona. Acele etmeden mağara erinin söylediklerini düşünerek ekmeğini yedi, şarabını içti. Sonra gülerek:

"Ellerine sağlık! Hakan konuklarının gözü kalır bu leziz sofrada."

Kam'ın taş rengine çalan yüzü aydınlandı. İri, kaygılı gözlerinden bir pırıltı geçti.

"Ben on yıldır bu şekilde yaşıyorum."

"On yıl mı?"

"Evet, on yıl."

"Ben de otuz yıldır at sırtındayım."

"Bilirim. Gücün, düzenin var ki ili, Çin'den buralara kadar getirdin."

"Ancak seni aramamın nedenini sormadın."

"Hakanlar o kadar işsiz değiller ki soydan ayrı, yalnız yaşayan birisini aramaya çıksınlar. Sözü de ok gibi doğru attığını gördüm."

"Birkaç sorum var."

"Buyur."

"Zerdüştlük bir kişinin adıyla mı bağlantılıdır?"

"Evet."

"Yaşıyor mu?"

"Yaşayacak..."

"Yakarış ve yazıtlarınız neden yabancı dilledir?"

"Yabancı dilde olduğunu nereden biliyorsun? Ortaya çıkan budur. Önce yolsuzu, yola getirmek gerekir."

"İnancın gücüne inanıyor musun?"

"İnancımız bizimle doğup bizimle ölecek."

"Peki, bu gücü neden yabancıların eline veriyorsunuz?"

"O, sahiplendiği gücü kendisine karşı çevirecek."

"O bize karşıdır."

Kam durakladı, sonra:

"Büyük Hakan, sen kendi inancınla insanoğlunun gözünü Turan ovalarına çevirdin. Biz de yeryüzünün gözünü Azerlerin yurduna çevirmek istiyoruz. Ova yaşamı kişiye doğruluk öğretir. Çok söze gerek kalmıyor. Siz Tanrı'nın doğru yolundasınız. Biz eğrileri de bu yola getirmek istiyoruz. Kendi dilleriyle. Başka yol bulamadık. Topluma üç şeyi öğretmek istiyoruz: Düşünce özgürlüğü, söz doğruluğu, iş düzeni. Üçü de Oğuzların yüzüdür. Başka bir isteğimiz de insanları toprağa, ekime biçime, köy yaşamına bağlamaktır."

Oğuz Han onun sözünü kesti:

"Bizim ekim biçim işiyle uğraşan, yerleşmiş boylarımız çoktur. Onlar yerlerindedir. Yurtlarımızı boş bırakıp gelmedik."

Kam düşünceliydi:

"Her budunun kendi alın yazısı var. Nereyi beğenirsen oraya konmak, sürülerini kışlada veya yaylada çoğaltmak, yaratılışla iç içe yaşamaktır. Kalelere, tarlalara bağlanmanın sizi küçültmesinden korkuyorum."

"Bizi kapalı kaleler küçültür, ekim biçim değil."

Oğuz Han sözlerine ara vererek gözlerini Kam'ın gözlerine dikti. Onun gözlerinde de Bozkurt'un gözlerinde gördüğü çekicilik vardı. İkisi de birbirine kurt bakışları ile bakıyordu.

Oğuz Han dalgın ve düşünceliydi. Kam'a:

"Çin'in bir başından diğer başına yol gittim, gördüm, düşündüm. Biz dünyanın ilk ekincileriyiz. Atalarımız büyük şehirler kurmuşlar. Uçmak yerine benzer görklü yurtlar kurmuşlar. Sonra kum basmış, sel yutmuş buraları. Sebep, Tanrı'nın incitilmesiymiş. Binyıl önce Azer Gölü kıyısında, Kür-Araz (Kura-Aras Nehirleri) arasında ekinciydik. Seferden kalanlarımıza Türuk (Türk) dediler. Yaşanan duraklama, Azerleri felakete sürükledi. Kırılıp tükendi, yurtlarından ayrı düştüler. Göz gördüğünden korkar... Kime taptıklarını bilmiyorlardı. Tanrı gazap etmişti. Bu durumdan kurtulmanın yolu birdir: Bir Tanrı, bir hakan, bir il!.. Bir olan Tanrı'ya tapana kadar ölüm her yerde başımızın üzerindedir. Bizim konar göçer ulusumuzun yurdu, toprakları, tarlaları, kışlası, yaylası var."

Günü savaşta geçen erlerin toprağına hiç kimse göz dikemez. Biz çevikliğimizle nerede bulunacağımızı, ne zaman kaybolup ne zaman ortaya çıkacağımızı bir sır gibi gözeterek herkesten güçlü olmuş, kendimizi korumuşuz. Büyük bir yurdumuz var. Onun bir tarafına konsaydık bu yurdu koruyamazdık. Oturarak ili zor durumda bırakamayız. Bu bizim yaşam, düşünce geriliğimiz değil; gücümüzdür, yoldur, töredir. Tanrı'ya yaklaşmak, onunla her gün yüz yüze konuşmaktır. İnancımız gökten geldi, diyoruz. Ancak sizin inanç bağışladığınız töresiz, yolsuz, bozuk uluslar var. Ana bilmezler, karındaş bilmezler, baba kızına, oğul anasına, kardeş bacasına göz diker. Kendi töresizliklerini başkalarına da yaymak isterler. Sizin inancınızı kör benliklerinin silahı yapacaklar. Siz zaten tapınak yaptıran, Tanrı evi yükselten değilsiniz."

"Tanrı evi gönlümüzdedir. Bir büyük tapınağımız var. Örtüsü gök, kandili güneş ve ay, süsleri yıldızlar, döşemesi tüm yeryüzüdür. Bu sonsuzluğun inancıdır. Koruyabilir mi sizi Tanrı'nız?"

Oğuz Han kaygılandı:

"Bu bir alın yazısıdır. Her yerde bize mezarlar kazılsa da biz yeryüzüne beylik yapan bir ulusuz. Zor yaşam koşulları bizi Tanrı yolundan çeviremez. Bizi saldırgan, savaşçı sananlar Tanrı yoluyla yürüdüğümüzü, yeryüzüne düzen getirdiğimizi, içi göksel duygularla dolu olup her yerde doğruluk arayan, tanrısallık kuran bir budun olduğumuzu bilmiyor mular? Bitikten mi konuşuyorsun? Yazıtı, bitiği de biz öğrettik onlara. Taş demedik, ağaç demedik yazdık. Deri, kâğıt yanar; taş yanmaz diye kayaları süsledik. Bundan büyük, bundan görklü bitik olamaz. Tanrı bilmeyen, kedisine yüz Çalap uyduran ulusların yüreği ve düşüncesi yüz parçaya bölünür."

"Çin'le anlaştığınızı duymuştum!"

"Çin'le beraber yaşayıp uzun süren yakınlığa güvenmek olmaz. Yakınlık, Çinlinin gözünde ona boyun eğmek demektir. Bu bizim töremize, Tanrı'nın isteğine terstir. Ben sana bu yaşadığın mağaraya benzer ünürlerden, ilin en büyük Kam'ının sözlerinden bahsetmek istiyorum."

Oğuz Han, ilinin konar göçerliğinin sebeplerini, Kam Ata'nın sözleri ile bir daha anlattı. Tüm geçmişin belgelerle korunduğundan, Ata Ünür'ün yıkılıp talan edilmesinden, Kam Ata'nın kaybolmasından söz etti.

Kam büyük bir üzüntüyle:

"Görüyor musun Hakan'ım, yalnız bir ocağa ve bir dile dayandığında, bilgi taşıyanların belini kırıyorlar. Yurdun her evinin bir ocağa dönüşmesi gerekir."

Oğuz Han:

"Kam Ata benim gibi düşünmüyordu. Yeryüzündeki göçlerimizin nereden başladığını biliyordu. Sadece bir kere, bu yerlere can attığımı gördüğünde, "Orasıyla buranın kökü birdir!" demişti. Bengü yazıtların beni şaşırtmasına acı acı gülmüş ve, "Neleri kaybettiğini bilsen çıldırırsın!" demişti. Atalarımız, görklü bir yaşam içinde iki

yüz bin, üç yüz binyıllık bir geçmişin yüzünü, sözünü koruyan büyük hazinenin bekçisiydiler. Eski yeraltı sarayları arı kovarı gibi insanoğlunun akıl sırasıyla doluydu. Bu büyük hazineyi yaratanlar binyıl yaşamakla kendilerini ölümsüz bilmişler; ama onların ölümü unutmaları, gönüllerinin kapanması, Yaradan'a sırt çevirmeleri, kendilerini yeryüzünün sahibi zannetmeleri bir olan Tanrı'yı gazaplandırmış; onları önü alınmaz kum sellerinin, denizlerin, taşkınların altında bırakmıştı. Vahşi yaratıklar saldırmıştı onlara.

Tanrı'nın en büyük bilgileri, belgeleri kum ve suyun altında kalmıştı. İlk yazıt, ilk söz, ilk bitik, bütün sırların anahtarları... Yeryüzünün en büyük göçleri de bu sebeble başlamıştı. Ulularımız kaybettiklerinin çok az bir kısmını, hafızalarda kalanları ancak diriltibilmişler. Eski dünyanın sırları ise şimdilik kayboldu... Tanrı'nın bize armağanı olan kutsal yağmur taşını da çalıp götürdüler."

Kam bir süre düşündükten sonra:

"Savalan'ın eteğinde bir kent var. Orada da gökten indirilmiş bir taş vardı. Gençlik yıllarımda görmüştüm onu. Bir odada saklanıyordu. Kurak havalarda meydana getiriliyor, çevresinde halaylar çekilip dualar okunuyordu. Gökler de yağmurunu gönderiyordu. Mağaraya çekildim. Sonrasından haberim olmadı."

Oğuz Han gülümsedi:

"Bu da birliğimizin bir örneğidir..."

Kam'ın yüzünde gölgeler dolaşıyordu. Oğuz Han'ın üzüntüsünü o da paylaşıyordu. Tacik, Asur akınlarının Azerlerin yurdunda ne varsa hepsini yok ederek onları düşünce kölesine, kırlangıç yavrusuna çevirmek için nice tuzaklar kurduklarından, her şeyi kendilerine mal ettiklerinden söz ederek konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Dinle! Zerdüşt'ün açtığı yol, yarattığı bilim şimdiye kadar ortaya çıkmış bütün inançların, düşüncelerin en iyi yönlerini birleştirir. Zerdüşt kendi kökünden olanlara ayrı gözle bakar mı? Hayır! Ancak onun sözleri farklı şekillerde yayılıyor. Onun adı ile kendi bozgunculuklarını örtmeye çalışıyorlar. Şehir dışında yaşayan Türkleri yırtıcı, Yaradan'dan uzak göstermeye can atıyorlar. Birbirinden farklı düşünceleri, çeşitli ulusların benlik savaşlarını bu inanca bürüyerek

saklamaya, kuduz isteklerini elçi sözü gibi yaymaya çalışıyorlar. Bu, bizim birbirimizi anlamamızı güçleştiriyor. Zerdüş'tün sarayların tozuna bile bulaşmamış düşünceleri ile senin düşüncelerin arasında ayrılık görmedim. Bizi kendinden ayrı tutma!.."

Oğuz Han, Tanrı Dağları'nda kaybettiklerinin izlerini Savalan'da, yeryüzü yaratıldığından beri kutsal sayılan, ilginç bir geçmişli olan bu dağlarda bulamayınca birdenbire nice yıllık yolların yükü indi omuzlarına. Işık yayan ocağı seyrederek kendine geldi, dikildi ve :

"Sen de bil! Bizle aynı kökten olanlara savaş yoktur! Onları düşman elinden kurtarmaya, dilsiz illerimize dil, sessiz uluslarımıza ses olmaya geldim. Buralar sonsuza kadar Azerlerin ve benim alpe-renlerimin ili olacak. Bunu sizinkilere söyle! Üzerime gelmesinler, bana yardımcı olsunlar." dedi.

Kam:

"Ay bir daha doğduğunda, inandığın bir beyi gönder. Sözüünü danışacağım."

Oğuz Han ünürden indiğinde güneş kalenin arkasına geçmiş ve kalenin gölgesi, doğuda gittikçe koyulaşan gölge sonsuzluğuna karışıp kaybolmuştu. Sis gibi, duman gibi. Belki yol gibi...

Oğuz Han Kam'la yaptığı görüşmeyi baştan sona Uslu Hoca'ya anlattı, onun sorularına cevap verdi. Bu sohbetler birkaç gün sürdü.

Yaylaya çıktıktan sonra tan vakitlerinde, Oğuz Han ve Uslu Hoca dağın en yüksek yerine çıkıp güneşi orada karşılıyordular.

"Buradan baktığımda Tanrı Dağları'nı hatırlıyorum!" diyordu, Uslu Hoca. Oğuz Han'ın Kam'la görüşmesinden sonra Uslu Hoca değişmişti sanki. İçi sıkılıyordu. Oğuz Han'ın sükûnetine rağmen, tuhaf kederden kendini kurtaramıyordu.

Bir gün sabahın alaca karanlığında yine tepeye çıkmıştılar. Bağır basıp güneşi karşıladıktan sonra Kaspi'ye kadar inen dereleri, ağaçlı vadileri kaplayan sisi seyrettiler. Bu sisli dağların arkasından doğup yüzlerini aydınlatan güneş ışığıyla aralarında bir yakınlık duyuyor, güneşin içlerinden geçen her şeyi okuduğuna inanıyorlardı. Uslu Hoca doğuya bakarak:

"Bana öyle geliyor ki söyleyebileceğim her şeyi söyledim sana. Yolum da Tanrı-Savalan arasıymış. Sefere gitsen de beni buradan ayırma. Yerleşim yerimi buldum. Sana yük olduğum yeter!" dedi.

"Bundan sonra seçim senindir." diye karşılık verdi, Hakan.

Oğuz Han, anlaşılmaz sıkıntılı bir duyguyla atının başını geriye, ordaya doğru çevirdi. Erik ağaçlarının ak çadırlara kadar uzayıp giden gölgelerine vardığında, baş danışmanının geciktiğini fark ederek atının başını çekti. Onun ne yapmak istediğini anlayan beyler de geriye döndüler. Güneşi karşıladıkları yerde Uslu Hoca öylece kalmış, kalbi durmuştu.

Oğuz Han, sevgili danışmanını yolun ormanlar arasındaki obalara doğru döndüğü, eskiden yaylada dünyasını değişenlerin gömüldüğü yerde toprağa verdi. Üzerinde küçük bir kurgan oluşturuldu. O günden sonra sırtın adı "Hoca Tepe" olarak anıldı.

Uslu Hoca'nın oğlu Erdem, ömrünün sonuna kadar Oğuz Han'ın yanında oldu. Ancak bir kısım yakınları, başta yaşlı Ulu Baba olmak üzere göçten ayrılıp Hoca Tepe'nin eteklerinde yurt saldılar. Her yıl ilkbaharda yaylalara çıkıp Uslu Hoca'nın ruhunu sevindirecektiler.

Elçiler döndüler... Azer Gölü'yle Gökçe Göl arasında küçük küçük iller, ufak beylikler, boylar birbirleriyle çarpışıyorlardı. Azerler, Kengerler, Sabirler, Kaspiler, Albanlar onların gelişini kutluyor; akın akın Oğuz Han'ın etrafında toplanıyorlardı. Kamerlerden onlar da çekiniyorlardı. Ancak şimdi deveden büyük olan fil gelmiş, deve kaybolmuştu.

Yarım ay kadar geçtikten sonra Kam, bilgi gönderdi: "Yabancıların emri altından çıkmamıza yardım edecekse, biz de size bağlanacağız."

Güz mevsimine doğru Oğuz Han, ili korumak için güçlü bir atlı bölüğü bırakarak Savalan'ın eteğindeki küçük şehre gitti. Burada Maner elçileri ile görüştü. Elçiler ona, "Ulu Tanrı'nın elçisi" şeklinde ifadelerle dolu olan bir mektup getirmiştiler. Man Hakanı; Asurluları, Vanlıları, Urartuları, Persleri hayasız ve yalancı olarak adlandırıyor; ilini onlardan korumak için yardım istiyor ve Hakan'ın gelişinden

duyduğu sevinci bildiriyordu: "Bu yaylalar, bu ovalar baştan başa senindir. Bizim yabancılar karşısında ezilmemiz seni de üzüyor. Binyıllarca kapılarımızda hizmetçi olanlar, şimdi baş kaldırarak bize boynuzlarını gösteriyorlar. Çünkü Tanrı insanı unutkan yaratmış. Yemeğimizi yiyip giyimimizi giyiyor; fakat eğriliklerinden vazgeçmiyorlar. Yan yöremizde yaşayan halkları bize karşı kışkırtarak kılıcı sırtımıza saplıyorlar." Hakan, bitiğin sonunda en kısa zamanda görüşme arzusunu bildiriyordu. Üstelik oğlunu ve yeğenlerini Oğuz Han'ın yanına göndererek at sürmeyi, ok atmaya, kılıç çalmayı, süngü işletmeyi öğrenmelerini istiyordu. Onlar elçilerle birlikte gelmiştiler. Bu mektup Oğuz Han'ın yüzünü güldürdü.

Manna taç ve tahtının gelecek sahibine atabeylik yapmayı, Erdem Bey'e ve onun yanındaki erlere emretti. Sonra Hakan'a şöyle yazdırdı: "Yeryüzünün bütün ülkeleri bize baş eğip il oluyorlar. Eğilmek istemeyeni eğdik!.. İlimizin üstünde il, kılıcımızın üstünde kılıç yoktur. Bu yurtları senli ya da sensiz temizleyeceğiz. Seni yanımızda görürsek kolumuzun gücü artar. Senin düşman dediklerinin dilini kesmeyi bizden iyi beceren olamaz. Oğlun, yeğenlerin Tanrı'nın izniyle Oğuz erlerinin yanında savaşın bütün sırlarını öğrenip eşi benzeri olmayan savaş erleri, ordu komutanları olarak dönerler. Yüreğinde sıkıntı kalmasın diye oğlum Yıldız Hanı, Ulu Tanrı'nın bize verdiği savaş bilgilerini ordunuza öğretmesi için gönderiyorum. Tanrı'nın izni ile görüşür, kalan bütün işleri yüz yüze konuşuruz."

Yıldız Han elçilere katılarak Üç Kaya'ya gitti.

Maner Hakanı, Oğuz Han'ın oğlunu büyük bir şölenle karşıladı ve şöyle dedi:

"Yeryüzünde Oğuz erleri gibi at sürerek ok atmaya beceren kimse yoktur. Sen, Oğuz Han'ın oğlu, bu sırları ordumuza öğreteceksin."

Yıldız Han, Manerlerin askerlerine baktıktan sonra:

"Bu askerle savaşa girilmez!" dedi.

Hakan:

"Bu ordunun kazandığı savaşların sayısı bilinmiyor."

Yıldız Han:

"Savaşçılarınız güçlü, buna sözüm yok; ama ordu yeniden düzenlenmelidir. Bu karışıklıkta kendi el ve ayaklarınızı bağlıyorsunuz. Atlı, atsızdan ayrılmıyor. Ok, kılıç, süngü bölümleri birbirine karışmış. Ayrılmalıdırlar."

Bu söz Hakan'ın hoşuna gitti:

"Bildigini yap! Oğuz Han için nasıl çalıştıysan burada da öyle çalış. Bu ordu da sizin vuran eliniz olacak."

Yıldız Han, Maner ordusunu yeniden düzenleyerek askerlere savaş sanatını öğretti. Orduyu Oğuz ordusuna benzer bölümlere ayırdı. Manerler, Oğuz Han'ın dünyayı korkuya salan ordusunun gücünü gördüler. Bu ordu kuruculuğu onların gözünü açtı. Sanki damarlarına yeni kan vurulmuş, gözlerine ışık gelmişti. Ordu canlanmış, atların rengi bile değişmişti.

Birkaç ay sonra Yıldız Han büyük hediyelerle geri döndü. Yanında Maner Şahi'nin kızı Minsu da vardı. Maner Hakanı, Oğuz Han'la yakınlaşmanın yollarını arıyordu. Güçlü komşuya göndermek için kızından uygun armağan bulamamıştı. Kızlarını birbirine verip kanla bağlanmak, bu yolla savaşların önünü almak bölge büyüklerinin eski âdetlerindendi. Kendi kanları karışırsa illerini de kaynaşpıp yakınlaşmış sayıyorlardı. Gönüllerinin parçası olan evlatlarını, saray incilerini hakanlığa, tahta, ülkeye kurban olarak veriyorlardı. Dişleri dökülmüş koca yırtıcılar bu armağanları görünce canlanıyor, gözlerine ışık geliyordu. Ancak bu defa Tanrı kendisi yol açmıştı. Minsu, Yıldız Han'ı görüp âşık olmuştu. Yıldız Han da sarayın bu benzersiz çiçeğine vurulmuştu. Yedi gün yedi gece düğün yapıp Minsu ile Yıldız Han'ı evlendirdiler. Maner erleri ise savaş sanatının bütün sırlarını öğrenene dek Oğuz ordusunda kaldılar. Yerleşim yeri kalabalıktı. Büyük denizler arasındaki yaylalarla yana yana akan nehirler arasına dağılmış yarı göçer ulusların beyleri, başkalarına eğilmekten, aşağılanmaktan, bitmeyen iç savaşlardan bıkmış durumda, "Manerler bağlandı ise biz de bağlandık!" diyerek Oğuz Han'la görüşmeye geliyorlardı. O zamanlar Buzlu Dağlar da denilen Kazılık-Kafkas Dağları'nın bu tarafında yaşayan boy beyleri bir araya geldiler.

Oğuz Han sözünü kısa söyledi:

"Beyler, Çin'den bu tarafa bütün uluslar bize bağlanıp boyun eğdi ve il oldular. Yeryüzünün başı , Ulu Tanrı'nın seçkinleri ve sevgilileri olan bizler yeryüzüne hakan olmak, düzen kurmak için gönderildik. Kul olamayız... Yalnız Kaspi'nin bu tarafında yaşayanları kul yapabildiler. Bir araya gelemediniz! Birliğiniz olmadığından yenildiniz, ezildiniz. Biz bu bölgenin tek ili olacağız. Tek Tanrı, tek hakan, tek il! Bizi tutanları biz de tutacağız! Her biri bir dağın başında, bir taş kale yükselterek kendisini yeryüzünün büyüğü sayanlara yerlerini göstereceğiz. Olsa olsa bir derenin, bir tepenin beyi olduklarını anlatacağız onlara! Tanrı yeryüzünün bütün topraklarını, sularını bize verdi."

Konuklar inanç sözünü duyduklarında durakladılar. "İnanç değiştirilmez!" deyip kırıldılar, bazıları toplantıyı terk etti. Oğuz Han inancını kuru sözlerle anlatmıyordu. Göksel güçle birlikte Tanrı'dan sonsuz bir bilgi de gelmişti ona. Onunla söz savaşına girenlerin içlerini, boş yerlerini anında görürdü:

"Sizi kırmak istemiyorum, beyler! İnanç işi sizlerden önce yapılmış törelere bağlıdır. Bakın neler olmuş: Bizler, yaşamı savaş olan kişiler bile Yaradan'a, yaratılmışa yakışmayan işler karşısında şaşırırdık. İnsanoğlundan kurban olur mu? Bu kurbanlarla yer doymaz. İnanıklarınız çoktur, gözleri doymaz... Yaratılmışı yalnız Yaradan alıp götürebilir. Siz, ilin en görklü oğullarını, kızlarını kendileri istemediğiniz gibi keserek kemiklerini kuşlara didiklettiriyorsunuz. Bu kana susamışlıktır. Böyle inanç olmaz. Tanrı beni bu canavarlıklara karşı gönderdi. Dille anlamazsanız, kılıçla anlarsınız. Gözüm oktan dönmez, sözüm yoktan!"

Oğuz Han'ın gözlerinde yıldırımlar çakıyordu. Ona o anda söz söylemek mümkün değildi. Gerçekten de Kazılık Dağları'nın güneyinde, en seçme insanların diri diri kurban edildiğini gördüğünde göğsünden ateş püskürmüştü. Bu uzun yolculuğa onu gönderen Tanrı'ya yönelerek, "İnsanoğlunu bu vahşetten ben kurtaramazsam, kim kurtaracak?" demişti.

Bu toplantıda Kazılık Dağları'nın güneyinde bütün yakın ulusları bir araya toplayan büyük güç ve söz sahibi, düşmanlardan öç alabilecek elle kılıç göründü. Oğuz ili bayrağının bu bölgede sonsuza kadar yükseltildiği herkese iletildi.

Oğuz Han bu birliğe düzen verdi. Manlar, onların güneyinde yaşayan Maderler, Azer Gölü çevresinde, Erbil yöresinde yerleşen on yerel soy, On Ok adıyla Oğuz iline katıldı.

Sağır Adam

Oğuz Han kendisi gitmeden sözü iletilirdi. Yerel beylerle görüşmesinin bilgisi çok kısa bir sürede bölgeye yayıldı ve Azer Gölü'nün güneyine dek ulaştı.

Buralar yüzyıllardır rahatlık bilmeyen yerlerdi. Koşa Çay arasından başlayarak Nil Nehri'ne kadarki illerin başında bulunan Gutlar, Ulubeyler, Kassular, Elamlar eski güçlerini kaybederek Asurluların ayakları altında inlemekteydiler. Çeşitli adlar altında illeri, orduları vardı. Keşke olmasaydı! Her kale, her kent kendini il sanıyordu. Hepsi de birbiriyle kavgalıydı. Asurluların çok bilmişlikte Çinlilerden geri kalmayan, yedi ip üstünde oynayan casusları için korku ve geri dönme yoktu. Bir uçtan vurup bir uçtan çıkıyordular. Evlerde yapılan konuşmalara kadar her şeyi biliyor, gece gündüz komşu illeri karıştırıyor, dikilen başları kesiyor, yılda birkaç defa vergi adına ülkeleri talan edip gidiyordular.

Kuzeyin ağzı böyle bir zamanda açılmıştı. Manerler-le anlaşıp sonra kasırğa gibi Asur'u diz çöktüren Kamerler, bölgeye kısa süre de olsa durgunluk getirmişti. Mısır'a kadar herkese yerini göstermiştiler. Ancak Asurlular, Kamerlerin orada çok kalmayacaklarını hissetmiş; onlarla anlaşmak için mallarını, altınlarını esirgememiş; sonunda söz kesip anlaşmıştı. Bu anlaşma Kamerleri parçalamıştı. Kamer savaşçılarının bir bölümü, bu anlaşmanın arkasındaki yalanı görerek savaşa devam etmiş; sayıca az olduklarından kaybetmiştiler.

Bundan sonra onların bir kolu Azer Gölü'nün doğusundan yönü güneye dönük olarak Mader topraklarına, bir kolu da Karadeniz, Adalar Denizi boyunca yaylalara yayılmıştı. Savaş alanlarında yenilgi bilmeden uzun yıllar boyu yan yörenin tek sözü, tek gücü, tek başı olmuşlardı. Ancak sonradan Azer Gölü'nün güneyindeki Kamerler, kendileriyle aynı kökten olan uluslarla savaşın sonsuza kadar süremeyeceğini anlayarak durulmuşlardı. Kamerlerin tokmağından kurtulan Asurlular, bellerini düzelttikleri anda yeniden eski yırtıcılıkları ile komşularının göğüslerine konmuşlardı.

Manerlerin kale kentlerini bir araya toplama isteklerini, Asur baskınları ve Mader uluslarının "kendi yurdum, kendi hakanım" istekleri boşa çıkarıyordu.

Oğuz Han böyle bir durumda gelmişti. Atlı göçebelerin gözleri toktu. Az çok bilmez, günlük nafakalarıyla yetinmesini bilirdiler. Asur, Mader, Manna vergilerinin yanında onların vergisi çok azdı. Önlerine çıkmayanlara dokunmazdılar. Onların gelişiyile saygınlıklarının geri geleceğine, güçsüz başkanlarından yakalarını kurtaracaklarına inanıyor; Oğuzlarla yakınlaşmanın yollarını arıyordular.

Oğuzlarla Kamerlerin aynı kökten olduklarını duyduktan sonra, Azer Gölü çevresinde yaşayan ulusların çoğu toparlanmış; Asurlulardan kurtulmanın yollarını arayanların sayısı artmıştı. Yabancı illerden gelmiş olanları yurtlarından çıkarıyordular. Bu işin başında kökeni Assu ulusuna bağlı olup "Kar Adam" diye tanınan biri vardı. Asıl adının "Tutuk" olduğunu herkes unutmuştu. Bölgenin köklü soylarındandı. Ancak ayağı yer tutar tutmaz, yaşamanın tadını bile alamadan yurdu dağıtılmış, kentleri ateşe verilmiş, binlerce kişi çoluk çocuğuyla at sırtında sürülüp başka yerlere götürülmüştü.

Kişes Su'ya varıncaya kadar yolda ölenlerin, öldürülenlerin sayısı bilinmiyordu. Sağ kalanları da daha önce yurtlarından sürülen tutsakların arasına atıp işçi olarak çalıştırmıştı. Tutuk'un babası, il beyi olduğundan taş taşımayı reddetmiş; ceza olarak da sivri kalyaların üzerine atılmıştı. Anası bu acıya dayanamayarak gözlerini dünyaya yummuş, kız kardeşi de saraya götürülmüştü. Çocukların gözaltında tutulmadığını fark eden Tutuk, bir gün iki yaşıyla Kişes

Su'dan kaçmış; aç, susuz yol alarak sonunda yurduna ulaşmıştı. Ana baba acısı bir yana, kız kardeşinin düşman elinde olması onu perişan edip aklında başka bir düşünceye yer bırakmamıştı. O zamandan beri Asur sözünü duyduğunda gözünü yumar, kulaklarını kapatırdı. Bundan dolayı da yoldaşları acı acı Kar (sağır) adam derdiler ona. Şimdi artık büyümüş, adli sanli bir yiğit olmuştu. Daha çocukken babasından duyduğu, hafızasına takılıp kalan bir söz onun yol göstereni olmuştu: "Bir nal bir atı, bir at bir yiğidi, bir yiğit bir ili kurtarır."

"Babamı koruyamadım, ili korumalıyım!" diyerek bütün gençlik yıllarını savaş sanatını öğrenmeye vermişti.

Kamer seferleri biter bitmez Tutuk, Asur işgalcilerine sezdirmeden erdeşlerini, yaşlılarını toplamaya başladı. Asurya tarafındaki kentler hep birlikte isyana başlayacaklardı. Bu gizli çalışmalar, ezilen Maderlilerin belini doğrulttu. Uzak geçmişlerin anıları uyanmış, bölük pörçük olduklarından boy, soy, oba savaşlarından başları kurtulmayan uluslar, üstlerinde ölümün kanat gerdiğini hissetmişler. Doğudan ve batıdan sıkıştırılıyor, yavaş yavaş nefessiz kalıyorlardı. Ancak Asur sarayı uyumuyordu. Maderlerin ayaklanma hazırlıkları içerisinde olduklarını sezmışler. İşin başında Tutuk Bey'in olduğunu biliyor, önce onu ortadan kaldırmayı düşünüyorlardı.

Tutuk, bir akşam vakti avdan eve dönerken izlendiğini fark etti. Arkasından üç atlı yaklaşmaktaydı. Gelenlerin Asur askerleri olduğunu anlayınca durumu kavradı ve atının başını bıraktı. Düşman okuyla ölseydi kim bilecekti. Kente de hayli yol vardı. Kovalamaca başladı... Dereler, tepeler arkada kaldı. Atını saptırdı, ancak kaçtığından fark edilmesini istemiyordu. Kenti çevreleyen bahçelere vardığında atından yere atladı. İlk oku, ona yaklaşanlardan birinin göğsüne sapladı. Diğer Asur askerleri yetişip atlarından indiler. Elleri kılıçlı iki düşman ile baş başa kalmıştı. Bu Tutuk'un ilk savaşıydı. Üzerine doğru yürüyen, gözü dönmüş Asur askerlerini görünce gözlerinin önüne babasının kale surlarından aşağı atılması geldi. Sanki aradan yıllar geçmemişti. Karşındakiler babasını öldürenlerdi. Şimdi de kendisini haklayacaklardı. O anda bir kaplana döndü. Babasının gücü

de kollarındaydı sanki. Topuzu değirmen döndürmeye başladı. Asur savaşçıları tek bir erin karşısında âciz duruma düştükleri için gergin ve öfkeliydiler. Bu durumda Tutuk cesaretlendi. Sonunda ikisini de kana boyayarak yere serdi. Şehrin surlarından soluk almadan olanları izleyen yerlileri fark etmemişti bile. Kılıcını son çalışıyla birlikte seslerin yükselmesi bir oldu. Onu ellerinin üzerinde taşıdılar. Yurtlarını düşmanlardan temizlemek isteyenler Tutuk'un etrafında toplanmaya başladı.

Oğuz Han, Manlarla anlaştıktan sonra Gün Han'ı buyruklarını ulaştırması için atlı bölüğü ile güneye, Maderlerin arasına gönderdi. Gün Han'ın gelişi, Tutuk'un Asurluları kendi topraklarından kovduğu günlere rastlamıştı. Oğuzların yaklaştığını duyan Maderler atlandılar ve Gün Han'ı karşılamaya çıktılar. Önce elçiler gittiler, geldiler. Sonra bir tepe üzerinde, at sırtında görüştüler. Yamaçlar tepeden bütünüyle görünüyordu. Gün Han'ın on binden fazla ordusu, karşısında ise birkaç yüz kişilik yarı atlı, yarı piyade Mader ordusu...

Gün Han'ın kurt başlı bayrağı ile Tutuk'un yılan başlı bayrağı karşı karşıyaydı. Maderler azman gövdeli Oğuzları görünce yeryüzünü alt üst etmelerinin sebebini anladılar. Bunlar, ikisini bir deliğe soktukları Asurlulara benzemiyorlardı. Kendisini binyıl yeryüzünün en güçlü, yenilmez ordusu sayan Asurluların savaş becerilerine söz olamazdı. Ancak Oğuzlar başkaydı... Sanki savaşa değil de gezmeye gidermişçesine hafif, sade, eyer üstünde çok dinç ve güvenliyidiler... Adeta öyle doğmuşlardı. Asurluların sakalı üzerinde iğrenç bir kendini beğenmişlik, saymazlık vardı. Herkese yukarıdan bakıyorlardı. Oğuzların kararmış, tıraşlı yüzlerinde ise çekici bir çocuk saflığı vardı. Doğudan batıya yeryüzünü sahiplenmiş bu atlı alplar, katile benzemiyorlardı. Ancak Tutuk bu ışıklı yüzlerdeki kararlılığın da farkındaydı. Gerili yay gibi duran on bin atının öyle uzaktan uzağa görünüşü dahi yeryüzünün onlara boyun eğmesinin kaçınılmaz olduğunu göstermeye yetiyordu.

Töreye göre önce Tutuk konuştu:

"Büyük Hakan yurdumuza hoş gelmiş."

Gün Han:

"Yaşa! Ancak ben Hakan değilim, onun oğluyum."

"Oğuz Han değil misin?"

"Bizim her birimiz Oğuz'dur. Ancak Oğuz Hakan'ın benimle birlikte altı oğlu var."

Tutuk şaşırmişti...

"Oğluymuş! Bu ordu bir tek oğlunun mu? Altı oğul toplandığında güçleri ne boyda olur acaba?" diye düşündü.

Sözlerinin uzun süreceği anlaşıldı. Fazla bir şey söylemeden atlarından indiler. Görüşmeleri uzun sürdü. Gün Han yeryüzü hâkimi olmalarından, babasının Tanrı elçiliğinden, yaydığı Göktanrı inancından, sefere çıktıklarından beri yaptıkları savaşlardan, Manlarla anlaşmalarından, bölgedeki kendilerine yakın boylara yardım isteklerinden söz etti. Gün Han yan yörede yaşayan ulusların durumunu biliyordu. Ancak Tutuk'tan dinledikleri onu sarstı. Asurluların yüzyıllardır süren kan içiciliği, ulusları eğip kırmak, yok etmek için çekilmez acılar saçması, onu avının üzerine atılmaya hazır aslana çevirdi. Uzun yollar geçerek buralara gelen babasının düşüncelerine bir kez daha saygı duydu. Bu insanları Asurlulardan kurtarmanın Tanrı'ya en güzel tapınma olduğunu anladı.

Tutuk kendinden emin bir şekilde:

"Bundan sonra sabretmeyeceğiz. Maderlerin hepsi böyle düşünüyor." dedi.

"Asur casusları uyanıktır. Kulakları iyi duyar. Gözlerinden hiçbir şey kaçmaz." diye karşılık verdi, Gün Han.

"Onlardan korktuğumuz zamanlar geçmişte kaldı. Ulusumuz her yerde düşmanları kovuyor. Birinin, ikisinin önünü alabiliyoruz. Ancak bu boyda selin karşısına geçmek olmaz."

"Biz, size yardım edebiliriz."

"Şimdi yardım edemezsiniz. Parça parçayız. Küçük bir bölgede yirmi sekiz beylik var. Hangisiyle konuşacaksınız bunları? İlk önce

bu beylikleri birleştirmeliyiz ki ilimiz bütün olup düşmanların karşısında durabilsin."

"Bu isteğinizi Hakan'a bildirmeliyiz."

Gün Han babasına ulak gönderip Tutuk'la konuştuklarını aktardı. Babasından emir gelene kadar Gün Han'la Tutuk günlerini birlikte geçirdiler.

Tutuk'un yakın yoldaşlarından Karataş ve Kadaş yörenin ünlü atçılarının yanına gönderildi. Gün Han için soylu ve hızlı atlar seçilip alındı. At yarıştırdılar, ok attılar. Tutuk'un çevresindekilerin gözünde Gün Han bir savaş tanrısıydı. Onun üstün savaş bilgilerini öğrenerek kaynaştılar.

Günlerce süren konuşmalarda Gün Han, yeni tanıştığı Tutuk'un yaşadığı faciaları, yurdundan sürülmesini, babasının kaleden atılmasını, kız kardeşinin düşmanların elinde olduğunu öğrendi ve çok üzüldü. Onu sevdi. Gelecekteki savaşlarda birlikte olacaklarına söz verdiler.

Kurt başlı bayrakla yılan başlı bayrak, sabahtan akşama kadar yan yanaydı.

"Yılan başı nereden gelmiş bayrağınıza?" diye sordu, Gün Han.

"Bizim soyumuz yılanı tapar. Zehirli değiliz, hayır! Yılan gibi, bize dokunmayana dokunmayız. İyiye iyiyiz, ona ağzımızla altın taşırız, kötü olanla yaşayamayız."

Gün Han'ın bilgiye olan sevgisini görerek sözünü genişletti:

"Babam bilim adamlarını severdi. İlimizde, eski bitikçiler vardı. Yaşlı başlı kişiler gelirdi yanına. Geçmiş çağlardan konuşurdular. Onların sözlerini şimdi anlıyorum. 'Babam Tanrı'nın kutudur!' diyorsun. Çok eski çağlarda buraların, Koşa Çay arasının hakani olmuş atalarımız da kendilerine kutlu diyordular. Onlar da kendilerini göğün kutu sayıyorlardı. Bugüne kadar yörenin en büyük ulusu olan Ulubeylere de başka uluslar lullu yani yırtıcı, yabancı, yandan gelme, göçebe derdiler."

"Akınımız ne birincidir ne de sonuncu. Bunu Hakan babam söyledi. Biz atalarımızı dinleyen çocuklarız. Onların yolundan başka yolumuz yoktur."

Bu sözler onların görüşmesinden iki, üç binyıl öncesini aydınlatıyordu. Bu ışıktan kutlu kişiler doğuyordu; fakat eski çağların şanlı tarihleri kaç yüzyıllık Asur tutsaklığına geldiğinde kırılıyor ve eski beylikle şimdiki kulluk arasındaki uçurum gönülleri yakıyordu.

Asurluların Madları, Urartu ve Alarotleri art arda ezerek kaleleri yıkması, insanları kılıçtan geçirmesi, obaların boşaltılması, binlerce büyüğün, küçüğün sürülerek götürülmesi aralıksız devam ediyordu. Tutuk bunları anlattıkça üzüntüsü büyüyordu.

Elçiler döndüler. Oğuz Han bu bağlantıyı onaylamış, Gün Han'a Tutuk'a yardım etme emri vermişti.

Maderlerin bayrağında yılan resminin olduğunu duyunca Kam Ata'nın sözlerini bir daha hatırlamış, göklere bağlı olan iki ulusun yaklaşmasını da Tanrı iradesine bağlamıştı.

Gün Han, bir orduya karşı dayanabilecek atlı bölüklerinden birini bırakarak oradan ayrıldı.

Güneyde Manlardan eli bağlı olan, Madlarla birleşen Oğuz Han, Acı Çay boyunca Azer Gölü'ne geldi; oradan da Çaldıran düzlüğüne ulaştı. Baş karlı olan Ağrı, tengriye benzerliği ile uzaktan onu çağırıyordu. Ancak oraya gitmedi. Her yandan dağlarla çevrilmiş geniş çökükte, beklemediği bir anda Urartu ordusu ile karşılaştı. Bu Oğuz Han'ın Kazılık Dağları'nı güneye doğru aşmasından sonra ilk savaşıydı. Önlerini kesenler yabancı soydandılar. Oğuz Han, "Kolumuz güçten düştü, kılıçlarımız paslandı, erlere bu kadar oturmak yakışmaz!" dedi. Orduyu bürüyen eğlence ruhunu yaptığı bir çağrı ile değiştirdi. Birdenbire her atlı bir aslana dönüştü.

Kendisi öndeydi. Başında her biri on düşmanın gözünü korkutan muhafız kıtası olmasa diğer subaşılarından, tarkanlardan ayırt edilemezdi. Zaten o, taşlarla süslü hakan başlığını sadece şöenlerde giyerdi. Seferlerde, baskınlarda kendi atlılarından farklı olmaktan hoşlanmayan Oğuz Han, o gün başına zarif bir deri börk geçirmiş-

ti. Uzun, gür saçlarını ipek kaytanlarla bağlamıştı. Oğuz atlılarıyla baş edemeyeceklerini bilen ağır silahlı ve zırhlı düşman, düzlüğün ortasında demir kalkanlarını başlarına çekerek karşı tarafın hücum etmesini bekliyordu. Atlıların ok yağdırması, tosbağa gibi kınına çekilmiş düşmana ne yapacaktı? Harekete geçen Oğuz atlıları, düşman topağının açılmaz düğümünün etrafında dönmeye başladı.

Atlılar aklın alamayacağı bir hızla, kulakları sağır eden naralar atarak aralıksız dönüyordular. Kılıç çekmeden, ok atmadan sadece dönüyordular. Düşman askerleri başlarını sakladıkları kalkanların altından bu deli gibi esen kasırgaya bakıyor, baktıkça yer gök başlarında dönüyordu. Ayak üstünde duramaz oldular, sanki dönen kendileriydi. Onları hortum gibi içine alıp neredeyse göğe kaldıracak olan bu kasırgaya dayanamadılar. Kalkanlarını başlarından çekerek ellerini oklarına atanlar, bir anda şaşırıp kaldılar. Atlılar, yaydan fırlayan ok gibi atların sırtından uçup aralarına düşüyordular. Gözlerini açınca Oğuz atlılarını kendi aralarında, sıraları bıçak gibi keserken gördüler. Bu bir ölüm sancısıydı yaşadıkları, kaçınılmaz bir kaderdi.

Birkaç saat sonra, güçlü kalkanlarıyla korunabileceğini zanneden düşman ordusu, aslan pençesi altında didiklenmiş tilki gibi can çekişiyordu. Ancak Oğuz Han rahatlayamamıştı. Bu Tanrı tanımaz, inançsız, yıllar boyu güçsüz illerin kanını içmiş katil düşmanın il beyi ile yüz yüze gelmek istiyordu. Ne var ki bu gerçekleşmedi. Oğuz atlıları, düşman savaşçıların cesetleri arasında yel etme oyununa kalkmışçasına oynuyor; kaçmaya çalışanları aralarına alıp eziyorlardı. Düşman ordusunun küçük bir bölümü, önceden hükmü verilip alın yazısı okunmuş bu savaşın sonunu beklemeden hakanlarını aralarına alıp kaçtılar. Gün Han alplarıyla onları izledi. Çaldıran'la Van Gölü arasındaki sırtlarda durdular. Sel gibi akıp gelmiş kapkara kayalar, taş yağmuru dağ yamaçlarını kaplamıştı. Aralarından geçip gitmek zordu. Taş yığınları atların ayaklarını kırabilirdi. Gün Han döndü. Savaştan sonra Van il beyinin elinde sadece gölün kıyısındaki küçük bir kale kaldı.

Yenilmiş il beyi Oğuz Han'a mektup gönderdi:

"Büyük Hakan bizi düşman bilmesin. Urartular Azerlere dost oldular. Savaşan uluslar değil, ulus büyükleriydi. Büyük Hakan suçumuzu affederse her zaman onun yanında, buyruğu altında olacağız."

Oğuz Han, "Boyun eğip vergini geciktirmeden gönderirsen, suçunu affederim." diye cevap gönderdi.

Araz karşısındaki geniş, verimli vadide bir ay dinlenerek Göyçe Denizi'ne doğru yürüdüler. Sonbahara doğru Koluklar tarafından Kür boyunca Aran'a geldiler. Batıya, yüksek dağlara doğru uzanan ovalarda yerleşip kış boyunca sürülerini beklediler.

Onun baskınlarını, seferlerini korkuyla izleyip ne yapacağını bilemeyen komşuların beklemekten başka yolları kalmamıştı.

Koluk tarafları da Oğuz Han'ın elçilerine sert cevaplar vermiş, vergiden kaçınarak savaşmayı göze almıştı. Kür-Araz arasında geçirdiği kış, Oğuz Han'ın en rahat zamanıydı.

Başka komşularıyla anlaşması uzun zaman almadı. Kolukların dik başlılığı da onu öfkeliendirecek türden bir durum değildi, yoluna koyulacaktı. İlk kez verimli, karsız, bol sulu, yumuşak havalı bir yerde kışlaması, ulusun yemek derdinin olmaması Oğuz Han'ı fazlasıyla mutlu etmişti. Koyun sürüleri, at ilğıları, deve kaytapanları bir yılda iki defa artmıştı. Orduyu korumak, askerlerin ücretlerini geciktirmeden vermek için atın, malın, davarın fazlasını satıyor; yiyecek, giyecek ile değiştiriyorlardı.

Yaz geldi... Oğuz Han bu kadar yumuşak kış görmediği gibi böyle sıcak yazı da alışık değildi. Elçilerine olumsuz ve saygısız cevap verenlerle kurban vaktine kadar işi bitirmek istiyordu. On günlük yürüyüşten sonra Koluk iline ulaştılar. Elçiler önden gidip Oğuz Han'ın buyruğunu ilettiler:

"Oğuz Han bildirmeden üzerimize saldırdı, demeyin. Savaş yerini belirleyin, geliyorum."

Koluklar Oğuzları yurtlarının dışında karşılamak istiyordu. Ancak Oğuz Han daha önce hareket etmiş, kendi topraklarından çıkma-larına izin vermemişti. Gün ortasına kadar süren savaşta Koluklar

darmadağın edilip ormanlara, dağlara dağıldılar. Birkaç gün sonra toparlanarak bir kez daha Oğuzların üzerine yürümek istediler. Ancak karşı koyamayacaklarını anlayarak Hakan'ın yerleştiği yere, barış için elçiler gönderdiler. Elçileri ateşin içinden geçirerek Hakan'ın yanına getirdiler. Barış teklifini kabul eden Hakan, ordusuna yarım ay kadar dinlenme verdikten sonra Göçle kıyısından geçerek Aladağ Yaylası'na ulaştı ve yazı burada geçirdi.

Koluklar, birkaç defa anlaşmayı bozdular. Oğuz alnını kırıştırmadı. Gün Han'ı bir bölük seçme atının başında onların üzerine gönderirken şöyle dedi:

"Ben yarım ayda bunları iyice tanıdım. Güçlerine uygun hareket etmiyorlar. Oraya büyük ordu göndermek gerekmez. Yerlerinde oturtmaya sizler de yetersiniz."

Gün Han, Kolukları kısa sürede yerlerine oturtturarak geri döndü.

Arası kesilmeyen seferler, gençliğinden beri yaşamının büyük bir bölümünü at sırtında geçirmesi Oğuz Han'ı ağırlaştırmıştı. Bu kadar yol aldıktan sonra yeryüzünü bir ile, bir ülkeye çevirerek tek bayrak altında toplanmanın, bir parça ekmek, beş adım toprak, bir baş keçi için birbirine düşman kesilip kan döken, yurtlar dağıtan kişilerin gözlerini göklere, Ulu Tanrı'ya çevirmenin ne kadar zor bir iş olduğunu anlamıştı. Hatta bu amaç için binyıllar önce başlayan düzen, sayısız bitikler, töreler bile yeterli değildi. Yıllardır süren göçte gördükleri bunun kanıtıydı. Böyle yürüyüşlere alışkın olan ili çoğaldıkça onun kolunu, kanadını toplamak zorlaşıyordu. Göçü dört, beş bin kişilik bölümlere ayırmaya yemeğini, içeceğini yetiştirmek mümkün olmuyordu. Bütün bunlar Oğuz Han'ı düşündürüyor; yurdunun sonraki günleri, geleceği için yeni yollar aramasını gerektiriyordu.

Verimli kışlak, çiçeği adama boy vermeyen yaylalar göçe düğün havası getirmişti. Tanrı bereketini gökten döküyordu. Sürüler doğup türeyerek dağlara, düzlüklere sığmıyordu. Yağmaya, baca göz diken çok azdı. Yaşa doyanlar oba oba ayrılıp yaylak- kışlak arası yurtlara iniyor,

"Ulus arttı , bir göçe sığmıyoruz!" diyorlardı. Azer Gölü kıyısında, Yengi Kent'ten de güzel bir başkent kurarak bu verimli topraklarda devamlı yaşayabiliirdi. Ancak her gün tan zamanı güneşi karşılarken tanrı ışığı ile dolan gönlünde gök, yalvaç adlarından türetilen onca inanç oyunlarına son verilmesinin de bir hakanlık kurmak kadar zor olduğunu hissediyordu. Kendisinden hiç ayrılmayıp her zaman ona yoldaş olmuş beyler, at sırtına sıçrayarak çıkan erler gözünün önünde ağırlaşıyor; yere inmek, toprakla uğraşmak, gönlünü ekim biçim işlerine vermek isteyenlerin sayısı artıyordu. Yaşlılar, yerleşik ocaklara yaş dolu gözlerle bakarak, "Ömrümün sonunda böyle sıcak bir yuvam olsun!" diyorlardı. Düşünceleriyle ili aydınlatan, her biri birer bilim denizi olan Uslu Hoca gibi il babalarının düşüp kaldıkları yerler sonradan ocaklara dönüşüyordu. Bu yerler binyıllar sonra da tanrıci kişilerin sığındıkları tapınaklar olarak varlıklarını sürdürecektir. Diri Babalar, Baba Dağlar, Baba Pirlar gibi... Her ulaşılmaz dağın sırtında, alınamazlığından dolayı Kız Kalesi diye adlandırılan bir Oğuz Kalesi yükselecekti.

Alatau'dan Ala Dağ'a, Hantengri'den Savalan'a, Kür-Araz boyuna, ovalar boyuna kadar savaşırlardan, hastalıklardan ölen beylerin, il başkanlarının son yerleşim yerleri, ulusun sayısız yadigarı gibi yükselip kalan kurganların, han tepelerinin her biri Oğuz Han'ın yüreğinde düğüme dönüşüyordu. Yollarda verilen kayıplara rağmen il büyüyor, göçten kopmanın yasaklanmasına aldırmayarak kopup kalanların sayısı artıyor, gençler yollar boyunca karşılarına çıkanlarla sevişip gönüllerinin sesini dinliyor ve yeryüzüne dağılıyordular. Oğuz Han, Tanrı'nın elçisi olsa da ölümsüz değildi. Diğer insanlar gibi yaşlanması, hastalıklardan, ağrıdan, ölümden korunmaması onu eziyor; gönlünde karışık duygular isyan ediyordu. Onu ezen ve rahatsız eden başka şeyler de vardı. Ulusuna yakın olan soyların, Kengerlerin, Sabirlerin, Azerlerin, Basillerin, Kassuların, Manerlerin birbirleriyle anlaşamamaları onu çok üzüyordu.

Yılda bir defa her soyun vergi vermesi durumlarını değiştirmiyor, onları devletten soğutmuyordu. Hepsı dağlarında, düzlüklerinde özgürdüler ve törelerince yaşıyorlardı. Ancak Tanrı'nın seçilmiş

ulusunun il kurmadan düzensiz, başsız yaşaması, yan yörelerinde olanlardan uzakta kalması, geçtiği yollara yakışmayan bir işti. Hakan, halkının karşısında zor bir yolun durduğunu görüyordu. Bu savaşların, kanların kolay bitmeyeceği ortadaydı. Kabarmaların, çekilmelerin, birleşip ayrılmanın uzun süreceği düşüncesi gönlünü ağıyla dolduruyordu.

Oğuz Han son zamanlarda seferlere sık sık oğullarını gönderirken bunun Tanrı ile baş başa kalıp onun sözünü yayma isteği olduğunu söylese de durum bundan ibaret değildi. Oğullarına güveniyordu. Ne var ki kendisi adına yapılan; fakat kendisinin katılmadığı seferlerin coşkusu azalıyordu. Yersiz yağmadan, talandan, kol zorluğundan, uyumsuzluktan ilini uzak tutamaması onu gözden düşürüyordu. Komşu ülkeler arasında sürüp giden kanlı savaşların onlardan yana olmayacağı kesindi. Şimdiye kadar yenilgiye uğrattığı ordulara göre buradakilerin orduları daha güçlüydü. Tangahları çoktu, asker sayısı bakımından sıkıntı çekmiyorlardı. Kul pazarları ucuz kişilerle doluydu. Parayla istedikleri kadar asker tutabilirdiler. Bir gün bu durgunluğun sona ereceği ve tek tek bütün komşularıyla karşı karşıya geleceği de beklenen bir şeydi.

Yaz aylarında atlıları özgürdü. Onları gözaltında tutamadıkları için gizli, açık yağmalar durmuyor; bu durum ilin adına gölge düşürüyordu. Yılda bir kere vergi aldıktan sonra obalarda nasıl çapulculuk yapıldı? Bu Tanrı inancı ile bağdaşmayan bir durumdu.

Korktuğu şey iki çay arasında başına geldi. Askerlerin ekim biçim yerlerini yağmalaması, Oğuz Han'ın adını kullanarak alışverişçileri aldatmaları, insanların Oğuzlar hakkındaki düşüncelerini altüst etmişti. Bu insanları korumasız bırakmak, onların düşüncelerini altüst etmek olmazdı. Yıllık baş belli olduktan ve zamanında verildikten sonra bu yağmalar Oğuz'un ulusuna, Tanrı'dan gelen sözüne gölge düşürüyor; ona olan sevgiyi azaltıyordu. Gelen bilgiler, yerli beylerin şikâyetleri, Oğuz Han'ı yaptığı işlerin doğruluğunu sorgulamaya götürüyordu. Bu düşüncelerle halkın yağmalanmasını yasakladı.

Oğuz Han'a baş eğmeye gelen boy beyleri, onun Babil'e, Mısır'a sefer düzenleyeceğini duyunca kendisine uzun ayaklı savaş

atı, istediği kadar da asker göndereceklerini söylüyordular. Bunlar atalarının adıyla gurur duyan, yerin altından ve üstünden haberdar, sayılıp sevilen insanlardı. Koyun ağıllarına benzer çeperlerin içine sıkışan şehirliyle, orada kendilerini yerin büyüğü sayan adlı sanlı başkanlara laf atıyordular: "Korkularından surlardan çıkamıyorlar. Orada ne öğütüp ne dokuyorlar, ne kuruyor, ne uçuruyorlar? Zaten gördüğünüz bu dağlar; yaylasıyla, kışlığıyla bizimdir."

Hakan; soyuyla, budunuyla yeryüzünün o başından bu başına yürüdüğüne seviniyordu. Ancak şimdi Altayları, Hantengrileri, düzlükleri, İnci Vadisi'ni, üst yurdu andıran bu eski ve yeni yurttan hafiflemek gerektiğini düşünüyordu. Çocukları ve kadınları arkalarında gezdirmeyi gereksiz bir yük olarak görüyordu. Ulu Kurban Bayramı öncesi, ellerinde olan toprakları beyleri arasında böldü. Sonra kuzeye doğru yürüdü. Buzlak Dağı'nın eteğindeki ormanların içinde, iki gür dağ çayı arasında çadırını kurarak, "Bir kalemiz burası olacak! Savaşa giderken kadınları, çocukları birlikte götürmeyeceğiz." dedi. Komşu obalardan, illerden de ustalar getirildi ve görülmemiş bir hızla yeni kentin duvarları yükseldi. Sonraları bu kale, Gebele adıyla Oğuz alplarının başkentlerinden biri olacaktı. Nehirler taşsa bile ile zarar veremezdi. Evlerini böyle tanrısal ve dokunulmaz bir yere kuran beyler, gözleri arkada kalmadan savaşa girebilirlerdi. Oğuz Han, boy beylerine Kaspi sahilinde, kuzeyden gelen yolların üzerinde başka bir kale daha yapılmasını emretti. Şabran, Oğuz Han'dan sonra Kafkas Türkistanı'nın esas merkezlerinden biri oldu.

Talas boyları, Kaspi boyunca güneyden gelen yolları kapatarak bu toprakları kendilerine yurt edindiler.

Gök insanların önce sığınakları ve sonra hazineleri olmuş, Ata Mağara'yı hatırlatan yerler bir bir araştırılıyor; tapınaklara, kurbanların kesildiği kutsal yerlere dönüştürülüyordu. Azerlerin kendi yurtlarına dönüşü ve Oğuzların yerleşik düzene geçişleriyle kentlerin yeni hayatı başlamıştı. Ne var ki Oğuz Han'ın istediği olmadı. Beylere verilen yerlerde sadece yaşlılar, el ve ayakta düşenler, sakatlar kaldı. Kadınlar erlerinden ayrılmak istemediler. Yüreklilerini korku sarmıştı. Oğuzlar buralarda yerleştikten sonra, yerli kabilelerin

kızlarıyla oynayıp onlarla evlenen, günlerce geri dönmeyenlerin sayısı çoğalmıştı. İl töresini bozmaz, yabancı illerin geleneklerine aldanmazdı. Ancak erkekler güzel kızları gördüklerinde şaşkına dönüp geleneği falan unutuyordular.

Bundan sonra Oğuz Han; Gence Yazı denilen yerde, güneyde Acı Çay üzerinde, Araz açıklarında eskiden kalma birkaç obayı, etraflarını surlarla ördürerek kalelere çevirtti.

Oğuz Han hâlâ savaşmak istemediği Man beyi Akışer'le Elat topraklarının başlangıcında buluştu. Manlara düşman olan Van Tanyusu'nun burnu sürtüldükten, kuzeyden ve batıdan Man topraklarına sık sık saldıranlar ortadan kaldırıldıktan sonra Akışer, kendisini Oğuz Han'a borçlu hissediyordu.

Kendi soyundan olanların tek bayrak altında toplanmasından büyük isteği olmayan, yaşam boyu bu düşüncesinden ayrılmayan Oğuz Han, kendisinin de anlayamadığı bir duyguyla Manları, onlardan daha güneyde olan Maderleri diğerlerinden ayırıyor; onların topraklarına sefer düzenlemek istemiyordu. Olsa bile bunu en sona bırakmak istiyordu. Kendi gönülleri ile yaklaşanları, kul yaparak ezmek doğru değildi. Oğuz Han, "Gücümüzü gördüklerinde zaten kendileri geri çekilecekler. Şimdi bırakalım büyüsünler, güçlensinler, arkalarında bizi görerek düşmanlarından öç alsınlar... Kendilerine güvenleri geri dönsün. Komşuları arasında başlarını dik tutsunlar." diye düşünüyordu. Bu düşüncelerini Akışer ile paylaşarak onu kırmak, üzerine minnet yüklemek istemedi. Gücünden bahsetmesi de gereksizdi. Ordusu zaten göz önündeydi. O da görüyordu.

Manlarla Oğuzların birleştiğini duyan Babil Hakanı, onları Dicle Nehri'nin doğusunda Erbil yolunda karşıladı. Azer Gölü çevresinden gelerek Oğuz Han'dan çok önceleri Sümer topraklarından ve Koşa Çay arasından kasırga gibi geçip buraları yüzyıl elinde tutmuş olan Cut savaşçılarından sonra Babil, oralardan bir tehlike beklemiyordu. "Kafaları kendi aralarındaki iç savaşlarla karışık... Korku bütün çağlarda Asur, Matienna, Hitit, Alaroid, Kamer illerinden, kuzeyden geliyor." diye düşünüyordu.

Bu savaşa kolay kazanacaklarını düşünerek katılıyordular. Manlar ilk vuruşmada ezilecekti...

Babil Hakanı çok geçmeden yanıldığını, Yaradanların kendilerinden yüz çevirdiğini anladı. Bu durum ancak Tanrıların işi olabilirdi. Sağına baktığında bir ak bulutun yaklaşmakta olduğunu gördü. Soluna baktığında kara bir bulutun üzerlerini kaplamakta olduğunu fark etti. Kâhinlerini topladı. Yerden ve gökten gelen ölüm bile olsa önünü almak onlar için zor değildi. Savaşlarda defalarca beklenmedik durumları, uğursuzlukları önlemiştiler. Ancak burada kâhinlerin de güçsüz kaldıkları anlaşıldı. Üzerlerini kaplayan bulut değil, gösterişli atlı bölüklerdi. O bölükler, savaş alanını çevreleyen tepeler arasından şimdiye kadar duymadıkları bir sesle iniyor; yaylarından çıkan vızıltılı oklar, göğüslerini delerek sırtlarından çıkıyordu. Babil ordusu şaşkınlık içindeydi. Yüksek bir tepeden, altı at koşulmuş arabasından savaşı izleyen Babil Hakanı, savaşın sonunda esir edildi. Tanıdığı Manna il beyinin yanında, alperenleriyle dört yanı sarmış, herkesten iki baş yüksekte duran, kaya parçasına benzeyen Oğuz Han'ı görünce şaşırıp ve yenilmesinin sebebini anladı. Oğuz Han'la Akışer, Babil Hakanı'na il beylerine yakışan biçimde davrandılar. Babil Hakanı bir şeyler fısıldıyordu. Oğuz Han Akışer'in tercümanına, tutsağın ne dediğini sordu.

Tercüman: "Tanrıların adlarını anarak yalvarıyor." diye karşılık verdi.

Oğuz Han güldü: "Bu zavallıların Tanrıların tamamını anmaları kaç gün sürer biliyor musun? Bu yüzden savaşmayı öğrenmeye zaman bulamıyorlar."

Sonra tercümana her sözünü olduğu gibi çevirmesini emrederek: "Anlat ona! Oturdıkları Koşa Nehir arası, ulularımızın kuzey dağlarından denize kadar eski ata yurtlarıdır. Ok sadağına döner. Sen beyliğine devam et; fakat vergimizi vererek yenilgi kemerini beline bağlamalısın. Biz bozan değiliz, yapanız. Seni yeniden kendi ülkeneye hakan olarak gönderiyorum. Başını dik tut, kaybetse de barıştım de!" dedi.

Babil Hakanı için bunlar beklenmeyen sözlerdi. O ölümü bekliyordu oysa. Çok şaşkıncı. Oğuzların kurt başlı altın kemerini beline bağladı, söz kestiler. Oğuz Han onu bir bölük atlısıyla birlikte Babil'e gönderdi.

Asurlular ile Savaş

Kurban ayıydı... Azer Gölü'nün doğusundaki bol çimenli dağ yamaçlarında atlarını besledikten sonra batıya yöneldiler.

Oğuz Han; kendisini Yaradan'ın yerdeki gölgesi, dünyanın tek büyüğü sayan, sekiz yüzyıldan beri yenilmeden Asya dedikleri bu bölgede herkese kan kusturan, askerlerinin sayısı bilinmeyen, ordusu en güçlü silahlarla donanmış, kudurgan Asur Şahı'nın üzerine yürüyordu. O şah ki yazdırdığı bitiklerde, kaya yazıtlarında yeryüzünün bütün şatafatlı sözleriyle büyüklüğünü, gücünü, kökünü, soyunu, yenilmezliğini, erliğini, hatta kadınlara olan düşkünlüğünü bile vurgulamaktan bıkmıyordu.

Bu sefere Akışer de katılıyordu ve gönülsüz bir katılımdı bu...

Şah; Man il beyinin vergilerini ödemeyeceğini bildiren, işgal edilmiş toprakların ve önceki baskınlarda esir edilerek götürülenlerin geri verilmesini talep eden mektubunu aldıktan sonra, töre üzere ünlü falcıları topladı: "Tanrılarım! Bize köle olmaktan onur duyan Akışer, neden baş kaldırdı? Bu savaşa gireyim mi? Düne kadar elime bakanlar elimi kesebilir mi? Bu gücü nereden buldular? Göçeri atlılar onlara yardım ediyor mu? Bu savaşta yenilecek miyim? Hanımlarım, çocuklarım tutsak edilip götürülecek mi? Topraklarım yabancı atlıların ayakları altında ezilecek mi? Sorun savaş Tanrımdan, beni ölüme mi götürüyor?"

Falcılar, yıldız falından kum falına kadar bütün hünerlerini ortaya koydular. Kil ve papirüs bilgileri incelendi. "Bu savaşta Hakan ölecek; ama o sen değilsin. Doğudan gelen, kendisini Tanrı'nın elçisi sayan, seni küçük gören kudurmuş Oğuz Han da savaşa katılacak. O var oldukça bizim ve Tanrılarımızın varlığı ve geleceği karanlıktır. Onun ortadan kaldırılması gerekir!" dediler.

Sonra büyücüler çağrıldı. Onlar göklerin bütün cadılarını, meleklerini toplayarak Manların elini kolunu bağlayıp gözlerini kapatacak, karşısına uçurumlar açacaklardı. Böylece Asur ordusunun yardımcısı olacaktılar.

Oğuz beyleri bu savaşı kazanmak, Asurluların yenilmezlik masalını çabucak bitirmek istiyordular. Yeryüzünün tek ve hep tek kalacak gücünün Asurlular değil, Oğuzlar olduğunu göstererek bu alışverişi bir seferde halletmekti emelleri. Kendilerinden emindiler... Güçlerine ortak çıkılmasına izin veremezdi. Oğuz Han, Man ordusuna bakarak kendi oğullarının ne yapabileceklerini anlamak istiyordu. Bu yüzden Akışer'i öne çıkardı.

Asurlular, Oğuz ordusunun bölgede olduğunu bilseler de ona karşı hareket ederek güçlerini bölmediler. Man ordusunu tanıyordular. Savaşlarda defalarca karşı karşıya gelmiştiler. Man ili yüzyıllardır Asurlulardan çekiniyor; çıkış yolunu onlarla anlaşmada, onlara bağlı olmakta görüyordu. Ancak Kamer ve Oğuzların ortaya çıkmasıyla bu bağlılığa son vererek vergi vermeyi reddetmiştiler. Artık eski köleliğin öcünü almak istiyordular. Asur Şahı, yandaşları olan Oğuzlar gelene kadar Akışer'i kırıp parça parça ederek geriye atacağına ve bu coşkuyla davetsiz konduğu karşılayıp yeneceğine inanıyordu. Askerleri henüz yenilgi acısı tatmamışlardı. Yaydan çıkan ok gibi ayaktaydılar. Şah'ın savaş ustalığına söz yoktu. Yalnız büyük bir hatanın eşiğindeydi. Oğuz atlısının hızını ve çevikliğini bilmiyordu. Önünde yalnız doğunun değil, tüm yeryüzünün en güçlü ordusunun durduğuna inanmak istemiyordu.

Oğuz Han, Asurluların göremeyeceği uzak tepelerden savaş hatlarının yay gibi gerilip açıldığını izledikçe çağlardan beri denenmiş bir duyguyla Manların gücünün tükenmek üzere olduğunu gördü ve

atlı bölüklerinin başkanı Erdem Bey'i yanına çağırttı. Oğuz atlıları kenarlardan yaklaşıp Asurluların dünyasını karartmalıydılar.

Erdem Bey emri alsa da ayrılıp gitmek istemiyordu. Oğuz Han; çocukluğundan beri tanıdığı, ruhunu uzaktan okuduğu, acılı, sıkıntılı günlerinin değişmez yoldaşı olan bu yenilgisiz savaş erinin isteksizliğine anlam veremedi. Korkaklık mıydı? Hayır, bu olacak şey değildi... Türk'e korkaklık sözü yazılmamıştı. Savaştan korkmaz, savaşta ölmeyi şeref sayardılar. Ancak yenilmekten, yalandan, aldanmaktan, eğri sözden korkardılar. Peki, Erdem'i sikan neydi? Ne saklıyordu kendisinden?

"Sözünü saklama, Erdem! Söyle bana! Neden isteksizsin? Niçin emrim üzere hemen atlamadın?"

"Oğuz!.."

Erdem Bey uzun yıllardan beri ilk defa Hakan'a adıyla sesleniyordu. Oğuz Han'ın yüzünü ışıklı, göksel, ilahi bir ifade bürüdü.

"Açık konuş, Erdem! Nedir seni sikan?"

"Bu, bizim şimdiye kadar yaptığımız savaşların en ağırı olacak, Hakan'ım!... Gönlümde şüpheler baş kaldırıyor. Kılavuzlar da her gün ilginç bilgiler getiriyorlar. Asurlular bizim gücümüzün senden kaynaklandığını biliyor. Bizlerin bilmediklerini de biliyor onlar. Yerin altından ve üstünden haber veren falcıları var. Sen var iken gün görmeyeceklerini büyüklerine anlatmışlar... 'Savaş alanında ne olursa olsun, yalnız Oğuz Han öldürülse yeter!' demiş, o şerefsizler. Şah, yeryüzünün yenilmez ordusu saydıkları seçme birliklerini savaşa sürmeden seni öldürme emri vermiş onlara..."

Oğuz Han yürekten bir kahkaha attı:

"Oğuz'un güvendiği ordu başkanının kaygısı bu muydu?"

"Bundan büyük kaygım yok! Saklamıyorum, rüyamda seni iyi görmedim... Kıl Barak'la ilk savaşımızda vurulmuş bir atın sırtındaydın. 'Benim atım yakalanmış, kendi atını bana ver!' dedin. Verdin! Yendik düşmanı... Ancak atım senin altından fırlayıp uçuruma yuvarlandı. 'Tanrım, Hakan'ımın yıldızı mı aktı? Benim atım mı öldürdü onu?' diye sordum. Tanrı, 'Elini uzat!' dedi. Uzattım. Sanki üç arşın, beş arşın kolların vardı. Benim ellerime uzandılar. At gitti; ama sen

uçurumun başında kaldın. Atı yutan uçuruma bakarak gülüyordun. Baş Kam Eren Ata yanıma gelerek, 'Göktanrı'm, Oğuz Han ile seni yanına çağırıyor. Biriniz gideceksiniz. Kayıpsız geçmeyecek savaş. Bir olun! Biz Tanrı'ya yakaracağız, belki bağışlar. Sana söyledim, Hakan'a söyleyemiyorum!' dedi."

"Şimdi ne yapmamı istiyorsun?"

"Danışmanlara sor! Bence sen Asurluların arayacağı yerlerde, hakanlık sarayında falan olmamalısın. Savaş alanının tam ortasında olmalısın... Ama..."

"Ama ne?"

"Orada senin kıyafetinde bir başkası olacak. Düşman bütün gücünü onun üzerine göndereceğinden sen arkadan bakarak orduyu yönlendireceksin..."

Oğuz Han, "Düşünüp sana bildireceğim!" diyerek Erdem Bey'i gönderdi ve buyrukçu ile baş danışmanı çağırttı:

"Bu savaşta ne bekliyorsunuz?" diye sordu.

Danışman geveledi. Ökdil Hatun'a bakarken ne söyleyeceğini bilemedi. Oğuz Han'ın her sözünü gökte tutan, sözlerini yazıta aldırıp koruyan, ilin sıkıntısını, mutluluğunu paylaşan, ulus içinde Oğuz Han'ın ilk hanımı Aytaç Hatun gibi yüksek tutulan Ökdil Hatun'un yüreği sözle doluydu; ama düşündüklerini söyleyemiyordu. Danışmanın ne söyleyeceğini bekledi. Onun Hakan'la açık konuşacağını biliyordu. Danışman, yeryüzünün bütün sırlarını bilen, bilge bir kişiydi. Şimdi sözünü söylemeden önceki yüz ifadesi hoş değildi. Demek ki durum karışıktı. Konuşmaya çekinir gibi bir hali vardı. Bunu hisseden Ökdil Hatun onu cesaretlendirdi:

"Söyle, Bilge Hazar! Bu savaş beni de üzdü. Bir yandan da falcılar..."

Bilge Hazar kendi sözünü sonraya bıraktı:

"Ne diyor falcılar?"

Ökdil Hatun, Hakan'a bakarak:

"Falcılar, 'Hakan bu savaşta korunmalıdır. Asurlular ona tuzak kurmuşlar!' diyorlar."

Sonra yanlış anlaşılmaktan korktu ve gülerek:

"Ölüm korkusu yoktur, diyorlar. Bunu ben de biliyorum. Yeryüzünün en güçlü falcılarına sordum. Hepsisi, 'O, Tanrı'nın kanadı altındadır. Yüz on altı yıl yaşayacak!' dediler. Onlara inanıyorum. Sen uzun yaşayacaksın; ama ölümden kurtulmak için bir yüzüdü. Adına gölge düşürecek durumlardan korkuyorum. İl başsız kalır, ayağa düşeriz... Bu savaşta orduya sen başkanlık yapma!.." dedi.

Oğuz Han, Ökdil Hatun'un üzülmelerini istemiyordu. Ancak Asurlularla savaşın önceki savaşlara benzemediğini o da bilmeliydi. Bu kez çocuklarını ateşe atamazdı. Savaş alanında beklenmeyen zorluklar olacaktı, doğrudu bu. Asurlular yüzlerce yıldır edindikleri savaş tecrübelerini ortaya koyacaktılar.

Oğuz Han:

"Bu savaş diğer savaşlara benzemiyor. Dışında kalamam!" dedi.

Ökdil Hatun, "Sözünden dönmez!" diye düşündü. Tüm umudu danışmanın söyleyeceklerindeydi. Oğuz Han'ı bir tek o ikna edebirdi. Bilge Hazar, Hakan'ı ikna etmeyi düşünmüyordu. Savaşın nasıl biteceğini de bilemezdi. O da birçok bilgili kişiyle görüşüp savaşın nasıl biteceğini sormuş, ne düşündüklerini öğrenmeye çalışmıştı. Ancak onların söylediklerinden ziyade rüyasında gördüklerinden korkmuştu. Rüyasını Hakan'dan saklayamazdı. Oğuz Han'ı irkiltip derinden düşünmeye iten, Bilge Hazar'la Erdem Bey'in rüyalarının hemen hemen aynı olmasıydı. Danışman da Erdem Bey'in tavsiyesinde bulundu. Üstelik bu durumun tam olarak gizli kalması için, savaş alanına Oğuz Han'ın kılığında gidecek kişinin yalnız Erdem Bey olabileceğini de söyledi...

Ökdil Hatun ilk kez Oğuz Han'ın ayaklarına kapandı ve:

"Hakan'ım! Savaş, güç ile birlikte aldatmak da ister. Hileci olarak bilinen Asurluların üzerine senin yerine Erdem'in gitmesi uygun bir iş olur... Arkada kalırsan gücümüz iki kat artar..." dedi.

Oğuz Han, Ökdil Hatun'u kolundan tutarak yerden kaldırdı. Sonra Erdem Bey'i çağırarak uzun uzadıya konuşup anlaştılar. Erdem Bey, Hakan için kurulan tuzağa başkasının düşmesinin Tanrı

yazıtlarına uygun olmadığını, bu yüzden de savaşta kendisine hiçbir şey olmayacağını Oğuz Han'a inandırmaya çalıştı.

Oğuz Han'ın uzakta olduğuna, Akışer'in yenilgisinin kaçınılmazlığına sevinen Asur ordusunun ilk saldırıları, önü alınamayacak kadar ağırdı. Ağır zırhlı yaya, piyade ordusunun yürüyüşünden yer titriyordu. Onların bu görkemi, tecrübesiz orduların silahlarını bırakarak kaçmaları için yeterliydi. Asurlular, Manların yenileceğine başlarının üzerindeki güneşin varlığına inandıkları gibi inanıyorlardı.

Akışer'e öyle geliyordu ki Oğuz Han onu savaşa iteledikten sonra, onları yalnız bırakarak Asurluların Man il beyini ezmesini seyreliyordu. Ancak durum birdenbire değişti. Asurlular göğün karmasına şaşırdılar. Güneş tutuluyor sandılar. Tepelerin arkasından atılan Oğuz okları, Asur askerlerini yere seriyordu. Bu görülmemiş bir şeydi. Kendisini yeryüzünün en büyüğü sayan Asur Şahı gözlerine inanamıyordu. O anda savaşın bittiğini hissetti. Asur erleri yalnız Tanrıların yardımına güvenebildiler; ama sanki Yaradanları onlardan yüz çevirmişti. Uzaktan uçup gelen okların arkasından Oğuz atlıları da ok gibi savaş meydanına atılmışlardı. Önlerinde de son zamanlarda savaşlarda pek görünmeyen Oğuz Han vardı... Onun bu savaşa katılması bekleniyordu; çünkü bu savaş on yılda, yüzyılda bir defa olan çok zorlu bir savaştı. Ordunun başında Hakan'ın olması, Akışer'in şüphelerini dağıttı. Bu durum Oğuz erlerinin gücünü beş artırdı. Oğuz Han'ın savaş alanında görünmesi, Asur Şah'ını üzmüştü. Falcıların sözlerini hatırlayarak, "Yenilsek bile Tanrı elçisi olduğunu iddia eden Hakan'ı öldürmeliyiz!" diye düşünerek kalan gücünü Oğuz Han'ın üzerine gönderdi.

Erdem Bey, gerçekten de kendisini hakan sayıyordu. Asurluların bütün güçlerini harcayarak ona yaklaşmaya çalışmaları, onun yanılmadığını gösteriyordu. Hakan'ı savaşın dışında tutabilmiş olmaları onu gönülden sevindiriyordu. Onun yerine ölümü bile seve seve kucaklayabilirdi. Bu arada Oğuz Han, savaş alanından uzak bir yerde, sık ormanların içindeki kayalıkların üzerinden onları izliyor, "Bunlar benim işim değil, tek olan Ulu Tanrı'nın işidir. Savaşı biz değil, Tanrımız kazanacak..." diye düşünüyordu.

Oğuz atlılarının ilk saldırısından sonra dağılan Asur ordusu toparlanıyordu. Zırhlı piyade alayı, karşılarındakileri yakın savaşa çekmek istiyordu.

Oğuz ordusunun Gün Han başkanlığındaki güçlü bir bölüğü, önceden verilen buyrukla yedek olarak uzak bir yerde saklanıyordu. İşin iç yüzünü bilmeyen Gün Han, babasının da savaşa katıldığını görünce erlerini savaşın en zorlu yerine sürdü. Elde kılıç, Asur piyadelerini biçerek geçti.

Bu, Gün Han'ın sevdiği savaş türüydü. Düşman yapışkan gibi sana yapışmasın! Yel gibi esip geç üzerinden. Nereden geleceğini kestiremeden bir daha biçerek geç. Sıralarını seyrelttikten sonra kaçıracaksın. Bu biçme savaşından korunmak, Asurlular için zor değildi. Ağır kalkan ve süngülerle atların önünü keserek onları kargıya geçirmektir çözüm. Fakat Gün Han, onların akıllarını başlarından o kadar ani bir şekilde aldı ki toparlanamadılar. Bu sırada tepenin arkasından Asurluların son ümidi olan "Ülkenin Kanadı" adlı atlıları çıktı. Doğrudan Gün Han'ın atlılarının üzerine yürüdüler. Onların beklenmeyen baskını yüzünden Gün Han, savaş hattını yarıp babasının yanına ulaşamadı. Zorlu savaşlarda öğrenilmiş bir taktikle bir nara atarak yüzünü yeni gelen Asur süvarilerine doğru çevirdi. Tam bu sırada sesler yükseldi:

"Hakan vuruldu! Oğuz Han vuruldu!"

Bu sesler Asurluların kanatlarını genişletirken Gün Han'ı sarstı. Bir an ne yapması gerektiğini bilemedi. Kılıcını kınına koyarak babasının cesedini aramak, ordunun sonu demekti. Düşmanla yüz yüze geldiklerinde Gün Han'ın atlıları, birden yönlerini sağa çevirdiler. Asurlular, "Hakan vurulunca kaçıyorlar!" diye düşünerek onları izlemeye başladılar. İşte o anda Gün Han'ın okçuları işlerini iyi gördüler. Verilen kayıplar Asur atlılarının sayısı düşünüldüğünde önemsizdi. Ancak art arda gelen oklar Asurluları çaresiz kıldı. Boğazlarının halkaya alındığını anlayarak atlarının başlarını geriye çevirdiler. Gün Han onları kovalayıp Şah'ın yerleştiği komuta merkezini bulmak, babasının öcünü alarak savaşı orada bitirmek istiyordu.

Düşmanın arka yerleşim bölgesi bir tane değildi. Tepelerin üzerinde, uzaktan savaş alanını izleyen bölükler görünüyordu. Şah bu tepelerin hangisindeydi, belli değildi. Gün Han sağına baktığında kardeşi Ay Han'ın atını kendi atıyla kulak kulağa gördü. Gönlü, gözlerini yaşartan bir sevinçle doldu. Gücü bire yüz arttı. Atılan oklar, düşmanın uçar kanatlarını kırıp döküyordu.

Önlerindeki ak bir ata yetişmek mümkün olmuyor-du. Kırılmaz bir attı. Oğuz Han'ın süt atını hatırlatıyordu. Gün Han, elinin bir işaretiyle erlerine, "Atı vurmayın!" diyerek kendi atının başını bıraktı. Önündeki ak at gençti. Gün Han savaşta kaç at değiştirdiğini unutmuştu. Şimdi üzerinde bulunduğu at da yorulmuştu. Ancak atların da kendi gururları vardı. Savaş havasını onlar da hisseder, sahiplerine uyup onların birer parçası olurdular. Gün Han'ın atı da bu kovalamacaya girince sanki deri değiştirmişti. Teri, köpüğü uçup gitti. Yeni bir kanat taktı. Her toparlanıp açılışında süt ata biraz daha yaklaştı. Ancak nasıl bir duyguysa Gün Han'ın yayını gererek ot atmasına, öndeki atlıyı vurmasına izin vermiyordu. Arkadan gelen yoldaşları bu durumu anlayamıyorlardı.

Gün Han, süt ata kement boyu yaklaşıncı kemendini fırlattı. Kemendin halkası süt atın üzerinde açılıp atlıyı yere indirdi. Gün Han atından atlayarak babasının ölümündeki suçluyu bulmuşçasına onun üzerine çullandı; ama birdenbire kolu boşaldı. Karşısındaki; başlığı düşmüş, altın saçları çimlere dağılmış, bu haliyle yaralı geyiği hatırlatan bir yeryüzü güzeliydi.

Süt at sahibini bırakmamıştı. Yeri ayaklarıyla eşmeye başladı. Gün Han elini uzattı; fakat kız elini vermedi. O da kolundan tuttuğu gibi kaldırdı kızı. Kız, belindeki kılıca ulaşmaya çalışıyordu. Ancak onu saran kement buna imkân vermiyordu. Uzun boyluydu; ama karşısındaki de ondan iki baş daha uzun bir devdi. Kız, Oğuz Han ve askerleri hakkında çok şeyler duymuştu. Ancak ilk defa onlardan biriyle yüz yüze geliyordu. Nasıl bir duyguysa ona savaşı unutturmuştu. İlk anda karşısındaki alpin sırtında dalgalanan uzun saçları, sakalsız yüzü kızı çekti. Şimdiye kadar görmediği, ok gibi delip geçen duru, ela gözleri, ova havasının sertleştirdiği, yiğitlik

saçan bir yüzü vardı. Anlaşılan yaşamı at sırtında geçmişti. Gün Han ne söyleyeceğini bilmiyordu. Yüksek Asur ailelerinde Kamerlerin, Oğuzların dillerinin öğrenildiğini duymamıştı.

"Kimliğini sor!"

Biraz uzakta duran yoldaşlardan birinin sesiydi bu. Gün Han güldü:

"Dilimizi bilir mi ki? Nasıl soracağım?"

Başka bir yoldaş:

"O zaman al, götür onu."

"Hakan babamın ruhu ne der? Onun öcünü mü alacağım yoksa düşman kızının nazını mı çekeceğim?"

Kız hafifçe gülümsedi. Gün Han, "Hakan'ımızın ölümünü o da duymuş. O yüzden gülümsüyor." diye düşündü, içi acıdı. Savaşta kayıplarının ne kadar büyük olduğunu o anda anladı sanki. Karşısındaki erkek olsa kılıcını çekip boynunu vururdu. Ancak esir düşmüş, çaresiz birine el kaldırmak onların töresine uygun değildi. Babasının kaybı, onu alıp ordaya götürmesine de imkân vermiyordu.

Kızı saran kemendi açıp yere düşen başlığını ona uzattı. Kız saçını topladı, er giyimi onun güzelliğini daha da artırmıştı. Gün Han ona süt atı gösterdi. Elinin bir işaretiyle, "Git, özgürsün!" dedi.

Kız atına yaklaşarak eyere sıçradı. Sonra dönüp Gün Han'a baktı. Bu bakışta çok şey vardı: Kin, gazap, öç alma isteği... Bunlarla birlikte sözle ifade edilemeyen gizli bir razılık. Atının başını döndürdü, ayaklarını vurarak gözden kayboldu.

Oğuz Hakan'ın ölüm haberi bile Asurluların yenilmesini önleyemedi, savaş bitmişti. Rüyaya benzeyen büyük zafer, Akışer'i şaşırtmıştı. Oğuzların savaşı isteklerine göre yönlendirme becerisine, Gün Han atlılarının yiğitliğine âşık olmuştu. Eski töreleri unutup Gün Han'a, "Hakan oğlu, bu savaş bizi kardeş eyledi!" dedi. Atlarını birleştirdiler. Bölgenin en güçlü ülkesinin yüzyıllar boyunca yenilmeyen ordusunu ezme arzusuna ulaşan Akışer, mutluluğunun yanında küçük bir kaygı da duyuyordu. Bu savaş Oğuzları Asya'nın tek, önü alınamaz gücü yapmıştı. Bunu düşündüğünde Akışer'in aklı

karışıyordu. Ona destek olan, onu ölümden kurtaranlardan kendi ölümü gibi korkuyordu artık. Bundan sonra kendi evinde misafir gibi olacaktı. Zaten Oğuzlar eskiden beri Man ilinin ulusu olarak bilinirdiler. Bölgenin sahibi sanılıyordular. Bu zaferden sonra Oğuzlar ne yapıp ne isteyecektiler, belli değildi. Komşulardan istediklerini kaldırır, istediklerini de çökertirdiler.

Asur ordusunun ülkenin kuzeyine doğru ilerlemesi, yakın zamanda çok zorlu bir savaşın olacağı haberi Tutuk'u cesaretlendirdi. Öç almanın vakti gelmişti. Mader ilinin her tarafından toplanıp bir araya gelen erlerin başında, Azer Gölü'nün güneyinden yabancı topraklarına girdi. Peş peşe birçok kaleyi aldı. Kişersu'da Asurlular daha büyük direnç gösterecekler de zorlu bir savaştan sonra orayı da aldı. En çok direnen kentin ortasındaki kale saraydı. Tutuk'un günden güne artan savaş başarısı, saray için yapılan çarpışmalarda belirleyici oldu. Kılıcıyla ordusunun önündeydi, düşman saflarını yarararak ilerliyordu. Her surun, her kapının önü kan gölüydü. Güçten düşene kadar dövüştiler. Asur birliklerinin başkanı taşların üzerine düştüğünde kapı açıldı. Bir kadın kendisini ölünün üzerine attı. Tutuk o anda anlayamadığı bir duygu ile donup kaldı. Onun bu halini gören kadın bir çılgılık koparak kapıya doğru koştu. Sonra aniden durup Tutuk'a baktı ve şaşırıp kaldı. Kimdi bu? Karşısında duran bir yabancıydı; ama Maderlêrdendi. Giyimi, kuşamı tanıdıktı, Kassularınki... Yüzü de tanıdıktı sanki. Doğrusu hafızasında kalan babasına benziyordu. Tutuk'un da eli yanına düşmüştü. Kız kardeşini arıyordu. Ancak onu nerede bulup nasıl tanıyacaktı? Aradan yıllar geçmişti... Bu kadar büyük bir kentte nasıl arayacaktı onu?

Kadın elinde olmadan Tutuk'un ana dilinde:

"Sen benim erimi öldürdün. Ben de sizlerdenim!" dedi.

Bu yeterliydi, Tutuk:

"Kız kardeşimi arıyorum! Sen misin? Gözlerin ona benziyor. Sen, kız kardeşim misin?"

Kadın onun sözünü bitirmesini beklemeden:

"Sen Tutuk musun? Kardeşim!..." diyerek boynuna sarıldı. Şaşkındı. Bir yanda öldürülmüş koca, diğer yanda onu öldüren kardeşi.

Birkaç gün sonra Tutuk, kız kardeşi Durusu'yla birlikte geri döndü. Durusu, küçük oğlunu yanına almıştı; fakat büyüğünü alamamıştı. Daha doğrusu büyük oğlu ölen babasının yerine geçmişti. Kardeşler, "Büyük Yaradan bizi savaşta karşı karşıya getirmesin!" diyerek ayrılmıştı.

Oğuz Han ortaya çıkmak için acele etmiyordu. Bu yeni konumu onu ilginç düşüncelere götürmüştü. Uzaktan bakarken ilinin kılıçtan, korkudan uzak anlarında yüreğini bürüyen varoluş sevgisinin yanında savaş ona gereksiz bir şey gibi görünmüştü. Öte yandan bir takım gözlemler yapmak istiyordu. Akışer'de bir sessizlik hissetmişti. Bu ölüm sınavından sonra onun kendisini nasıl göstereceğini, yalnız onun değil, kendi şadlarının, tarkanlarının da hangi yöne döneceklerini merak ediyordu. Ancak evlatlarının da bu oyundan habersiz oluşları ve acı çekmeleri onu üzüyordu. Onlara durumu bildirmek mümkün olmamıştı. Yaşarken ölmek de ilginç bir işti doğrusu. Bu çocukları için de bir sınavdı. Şu an ölüm için en uygun zamandı. Savaşta başarı dertleri azaltıyordu. Ölüm, uğursuzluk, acılar, kayıplar üst üste de gelebilirdi. Peki, o zaman ne olurdu? Bu çelişik duygular içinde kendi gizli yerinde dinlenen Hakan, her şeyin Tanrı'nın emri olduğunu düşünüyor; acele etmeden çözümünü de ondan bekliyordu. Tek bir üzüntüsü vardı... "Hakan öldü!" deniyordu. Belki de gerçekten ölmüştü. Zor günlerinde ulusu başsız bırakmıştı. Bu durum ona ölüm kadar ağır geliyordu... Erdem Bey'in sözünü dinlemesi, şimdi üzüyordu onu. Ölüm kendisinden geçse de Erdem Bey'den geçmemişti. Kendisinin ölüm payını o almıştı. Sanki biliyordu bu sonu... Sanki uzaktan yaklaşan ölümü görüyordu da bilerek kendi göğsünü öne verdi. Bununla birlikte bir şüphe de vardı aklında. Belki Erdem Bey de ölmemişti. Belki de sadece yaralanmıştı. Tez zamanda öğrenmeliydi bunu.

Gün Han, başı alev almış bir şekilde babasının ölüsünü arıyordu. Tek başına, hiç kimseyi yanına almadan... Babasının cesedini kimsenin görmesini istemiyordu. Ölü ne kadar çok olsa da Hakan'ın savaş kıyafetini seçmek zor değildi. Güç, ölümsüzlük, büyüklük simgesi olan hakanlık giysisini, savaş borkünü ve kaftanını alperenlerin

cesetleri arasında görünce atını sürdü. Gözünü dünyaya açtığında tanışmıştı bu giysilerle. Acı içinde cesede yaklaştı. Hakan kaftanının içinde babasını değil de Erdem Bey'i görünce donup kaldı. "Tanrım, babam yaşıyor; alkışlar sana!" dedi sessizce. Ancak yüzü babasına çok benzeyen, sevip saydığı, ordunun göz bebeği olan Erdem Bey'in ölümü de ağırdı, hem de çok ağır... Ölüm, Erdem Bey'e en yüksek makam içinde gelmişti. Bu, Hakan'ın ölümüydü adeta... Gün Han, Erdem Bey'in cesedini önünde diz çöküp ağladı. Uzaktan bu manzarayı izleyen ordu başkanları da ses verip ağlaştılar. "İlin başı kesilmişti, il başsız kalmıştı." Herkesin yüreğinde bu söz vardı.

Gün Han gönlünü boşaltıp da ellerini yüzünden çektiğinde, yıldırım çarpmış gibi oldu. Al kanlar içinde yatan Erdem Bey gözlerini açmış, gülümseyerek ona bakıyordu. Sonra diri bir sesle:

"Alkış sana Tanrım, beni kırmadın! Hakan'ım yaşıyor!" dedi.

Sonra, bu işin Gün Han'dan gizli tutulmasının suçunu azaltmak için:

"Böyle gerekiyordu! Ulus için..." dedi.

Erdem Bey, Oğuz Han'ın yerine bu savaşa girerken kendisini dünyanın en kutlu insanı sayıyordu. Hakan onu kırmamıştı. Ona inanmıştı. Üstelik ilin yaşlı başlı, görüp geçirmiş, yol yordam bilen kişilerinin seçimiye bu. Ne kadar devam edeceği bilinmeyen bir süre için Tanrı elçisinin yerini alacaktı. Böyle bir durumda ölüm de mümkündü. Bunu biliyordu. Zaten Hakan'a bir can borcu vardı. Yıllar önce sefer töresini bozarak babası Uslu Hoca'yı sandık içinde göçe dahil etmişti. Töreye göre ömrü o zaman da bitebilirdi. Ancak Oğuz Han, affetmişti onu... Koluna ve gücüne güvenen Erdem Bey, savaştan sağ çıkacağına inanıyordu. Falcılar, Hakan'ın başındaki ölüm gölgesini görmüşü, evet... Erdem Bey, Hakan'ı saklayarak gölgeden kurtulacaklarını düşünmüştü. Can alıcı kendisi için gelmiyordu ki... Alperenler, demir başlık altında onu tanıyamamıştı; ama can alıcı tanıyacaktı şüphesiz. Sonra da çekip gidecekti.

Erdem Bey her şeye rağmen mutluydu. Bu ölüm, yaşamak kadar güzel olacaktı ona. Ulu Tanrı'nın elçisini kurtaran bir ölüm, güzel olurdu mutlaka... Bu duygularını, başı üzerinde duran Gün

Han'a anlatmak istiyordu. Ancak ansızın gözlerini kapadı ve kuş gibi uçup gitti.

Gün Han, babasını bulmadan bu durumu açığa çıkarmanın gereksizliğini anladı. "Düşmanların babamı ölmüş bilmeleri daha iyi!" diye düşünerek Erdem Bey'in yüzünü örtüp hakanlık giysisiyle iyice sardı ki açan olmasın. Sonra onu kollarına alarak ayağa kalktı...

Hakanlar ölünce hemen toprağa verilmez, ulus ulus gezdirilirdiler. Böylece tüm il onları son kez görüp gözyaşı dökerdi.

Akışer birkaç gün yas töreninde kaldı. Sonra il olup Oğuzlara bağlandığını üstüne basa basa söyleyerek oradan ayrıldı. Ancak göğsüne kara sir taşı asılmıştı. Bir daha hiç görüşmeyecektiler. Oğuzlar yıllar sürecektir olan Babil, Şam, Mısır seferlerinden döndüklerinde Maderleri güçlenmiş görecektir, Akışer'in Asurlularla yapılan bir savaşta öldüğünü duyacaklardır. Ancak şu anda Asurlular ezilmiştiler. Yenilmiş ordusunun kalıntılarını toplayan Şah, sarsıntıdan kurtulamıyordu. Yüzyıllar boyunca bölgenin tek gücü olmak onları şımartmıştı. Yenilgiyle barışamıyordular. Ne var ki her şey ortadaydı. Karşılarındakilerin gücünü görmüştiler. Şah, yeniden saldırırsa ordusunun geri kalanını da kaybedeceğinden korkuyordu. Geri çekilmeliydi; fakat bu şekilde çekilip gitmeleri, yurtlarına böyle dönmeleri onların sonu demek olurdu. Hangi şartlarda olursa olsun barış yapmalıydılar. Bunun yollarını arıyordu, sonunda buldu. Düşman bile olsalar büyük il başkanının toprağa verilme törenine katılmamak olmazdı... Asurlular büyük bir toplulukla karalar giyerek yasa katıldılar.

Oğuz Han, yanından hiç ayrılmayan hizmetkârlarından birini Gün Han'a gönderdi. Ormanın el yetmez, akıl ermez yerinde görüştüler. Gün Han sevincinden ağladı. Erdem Bey'in Gün Han'a söylediği son sözleri duyunca Oğuz Han da ağladı. Eski dostunu gerçek bir hakan gibi, büyük bir törenle gömmesini emretti oğluna. Şunu da ekledi: "Hakan'ın öldüğü haberi ne kadar çok yayılırsa o kadar iyi olur. İşin sonu için böyle davranmak gerekir." Gün Han sevinç içinde törene döndü.

Hakan, ordu Azer Gölü'nün doğusuna geçip düşman ilinden uzaklaştıktan sonra aniden, gökten inmişçesine ortaya çıkacaktı. Şimdi ise buyruklarını veriyordu.

Oğuz Han, Asurluların tam olarak devreden çıkmalarını istemiyordu. Onlar gidince yenileri baş kaldıracaktı. "Ezdiğinin büyüklüğünü, gücünü korumak, seni daha da yüceltir. Onu istediğin anda yerine oturtabilirsin." diye düşünüyordu. Oğuz Han Manlarla anlaşsa da Asurlularla ilişkileri korumayı önemsiyordu. Bölgede yaşayan yakın boyların geleceği için gerekiyordu bu. Oğuz Han bu düşüncelerle barıştan kaçınmamalarını söyledi. Asurlular, Man iliyle savaşmayacak; Oğuz iline yıllık vergi verecektiler.

Asur Şahı kızını tez zamanda tahta geçecek olan vârise vermek istiyordu. Bu yolla Oğuzlarla yakınlaşıp akraba olmak, aradaki düşmanlığa son vermektir amacı. Bu iş, uzaktan olayları izleyen Oğuz Han'ın da gönlündeydi. "Kızlarımızı isteyenler çoğalıyor. Komşu ülkelerin adlı sanlı kişileri, Oğuz kızlarıyla evlenmekten gurur duyuyor; elçilerin ardı arkası kesilmiyor. Şimdi sıra bize geldi... Bu, bölgenin büyük güçlerini kendimize bağlamanın bir yoludur." diye düşünüyordu. Bir yandan da Gün Han'ın çoluk çocuğa karışmasını istiyordu. İlk evliliği ona çocuk getirmemişti. Şah'ın kızıyla evliliği, oğlunun önüne bir şart olarak getirmek istemiyordu. Zaten kolay da değildi bu. Ancak tahtın vârisi ilin isteklerine karşı çıkamazdı.

Oğuzlar yolculuk için hazırlanırken ilk Asurlu elçiler geldi. Şah'ın al giysili, yaşmaklı kızı da onların arasındaydı.

Savaş alanından ayrılarak yurt topraklarına girdiklerinde, Oğuz Han ortaya çıktı. Ordu, görülmemiş bir şaşkınlık yaşadı. Ay iki kere dolunay olup inceldikten sonra Gün Han'ın yedi günlük düğünü başladı.

Gün Han gönlünde yer etmeyen bu evlilikten kaçamadı. Çocuğu olmasa da Selcan'ı seviyordu. Onu üzmemek istemiyordu. Ancak hanımının gönlü genişti: "Beni düşünme! Bu bir töredir, ülkeler arasında barışı sağlamak içindir. Kaçınılmaz bir şey..." diyerek Gün Han'a destek oluyordu. Çocuğunun olmayışı ilk göz ağrısı olan Selcan'ın suçu değildi, Tanrı işiydi. Ancak küçük kardeşlerinin ayak

tutan çocuklarını gördüğünde gönlü burkuluyordu. "Bu da bir alın yazısıdır!" diyerek babasının sözünü geriye çevirmemişti. Yedi gün savaş yoldaşlarından ayrılmadan yedi, içti, şenlendi. Oğuz geleneğine gerdeğe düğünün sonunda girecekti. Yüzünü hâlâ görmediği, çadırda kendi hizmetçileri tarafından beslenerek düğüne hazırlanan Asur Şahı'nın kızı onu çekmiyordu. Ama nedense sık sık süt atın sırtında kendisinden kaçan kızı düşünüyordu.

Düğünün sonunda Gün Han beylik çadırına girdi. Gelin âdet üzere çadırın ortasında, ayakta, yüzü duvaklı olarak onu bekliyordu. Gelinin durduğu yerde titrediği, Gün Han'ın gözünden kaçmadı. Buna olağan bir şey gibi baktı. Ancak duvağın altındaki gelinin gözleri nedense çok açılmış, adeta yuvalarına sığmaz olmuştu. Gün Han yanaşıp yavaşça onun ince tül duvağını kaldırdı ve öylece donup kaldı. Gelin kementle yakaladığı kızdı. İkisi de halsizce yere çöktüler. Gün Han, Asur kızının Oğuz dilinde söylediği sözlerden ateşlendi. Kız gözünden yaşlar süzülerek fısıldıyordu: "Hakan oğlu senmişsin! Hoş geldin!"

Gün Han kızardı. "Savaş alanındaki konuşmaları anlıyormuş demek ki..." diye düşündü. Tanrı'nın yazısı onu şaşırtmıştı. Demek ki o savaş, o kovalamaca hepsi yazıymış. Kement ile yakalığı kız, ömür boyu ona bağlı olacaktı.

Gün Han:

"Adın nedir?"

"Sumire."

"Bizim dilimizi nereden öğrendin?"

"Bu sizin Asur dediğiniz biz Aturların saray dilidir."

Kızın söyledikleri Gün Han için yeniydi. Bunu anlayan Sumire anlatmaya başladı:

"Asur yazıtlarının, kâhinlerin anlattıklarına göre bizim ili kuranlar çok eskiden yaşamış olan Sümerlermiş. Onlar, aynen sana benziyor-muş ve kendilerine Turger, Türk eri yani büyük insan diyor-muşlar. Atalarımız Sümerlerin dilini gökten gelmiş, kutsal dil sayıp bu dilde konuşmaktan kıvanç duyuyormuş. Asur ilini kuran ulu atalarımız da Sümer idiler. Ancak il ondan ziyade tanrılarımızın ona bağlı-

ladığı Büyük Hatun'a bağlıymış. Bütün çağların en büyük hatunu olan Sumeramida doğu yöresinden, sizlerden gelen bir hakanın kızıymış. Çocukluğunu geçirdiği dağlar için o kadar hasret çekmiş ki sonunda hâkim Babil, sevgili hatununun doğduğu yere benzer bir dağa saray yaptırıp eyvanlarına sayısız ağaç diktirmiş. Onun art arda kırk beş nesli, altı yüzyıl Atur ilinin başında oldu ve hepsi de onun adını taşıdı. Atur hanımları o çağın hatırasını ulu tutarak onun diliyle konuştular. Sonraları şehirlerimiz bozuldu. Yabancı illerden gelenlerin baskınları, ara vermeden getirdiğimiz köleler ili içeriden değiştirdiler. Sonunda da kölelerimizin kölesi oluverdik..."

Gün Han iri gözleri ile ona bakıyordu. Yabani ruhlu bir Şah kızıyla karşılaşacağını sanıyordu; ama karşısında tatlı dille konuşan, kendisini Oğuzlardan ayırmayan, cana yakın, çekici, Tanrı payı bir güzel duruyordu. Gün Han birdenbire anladı ki ilk gördüğü günden beri o esir kızın yani bugün hanımı olan Asur güzelinin hasretini çekiyormuş. Ulu Tanrı'ya şükrederek Sumire'ye yaklaştı. Başının örtüsünü atarak kalın parmaklarıyla ilk gördüğü günden beri hayalinden gitmeyen altın saçlarını okşadı. Başını göğsüne dayayıp bu altın çiçekleri kokladı. Sumire'nin gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Tanrı onu ilk gördüğü anda âşık olduğu, adı illeri korkutan Gün Han'a göndermişti.

Bir yıl sonra bu evlilikten, aynı yüzyılın ikinci yarısında İnci Nehri'nden Babil'e kadar Asya'yı yerinden oynatacak, adıyla Oğuz adını büyütecek, korkularından tüy çıkaranların Efrasiyab gibi tanıtıkları Alp Er Tunga doğacaktı.

Sumire'nin gelişi Oğuz iline görülmemiş bir karışıklık getirdi. Bu olay adeta bölgenin durumunu değiştirdi. Oğuz Han hiçbir savaşta almadığı kadar derin bir yara aldı. Onun omuzdaşı, silah arkadaşı olan Gün Han'ın kayınbabası Kıpçak beyi Erdoğan, Gün Han'ın ikinci evliliğine ateş püskürdü :

"Tanrı çocuk vermedi diye Selcan'ı kırmak, beni il gözünde aşağılamaktır. Tanrı elçisi hangi yürekle bunu yaptı? Kendi Tanrı'sına açıklama yapsın! İlden birisini alsaydı hiç değilse! Kılıç çalıp yendiği düşmanın kızını, benim kızımdan yukarıda mı oturtacak? Gün

Han'ın kanı coşabilir, ya yaşlı başlı babası? Niye bunu önlemedi? Ölmüştü, ölü kalsaydı keşke..."

Erdoğan Bey, kendi soyu ve erleriyle çekip gitti. Selcan'ı da götürdü. Sonra Asur sarayından haberi geldi. Asur atlılarına Türk'ün savaş yollarını öğretiyormuş. Asur Şahı, Erdoğan Bey'in gelişiyle yenilgiyi unuttu. Yeryüzüne, "Oğuz iliyle biriz!" gibi teskin edici ve övgü dolu sözler yayıyordu.

Oğuz Han'la birlikte Akışer'in de Asurlularla barıştığını duyan Mader ulusları ona karşı gelerek, "Kendi ilimiz, kendi başımız!" dediler ve Tutuk Bey'i, Mader Beyi seçtiler. Önceden alınan Oğuz kızları aracılığı ile Oğuz boylarıyla gizli konuşmalar yapıyordu. Bu beklenmedik durum; babayla evladı, kardeşle kardeşi karşı karşıya getirebilirdi. Bunu önlemek için Maderler, Manlar ve Asurlular arasında anlaşma yapmaktan başka yol kalmamıştı. Oğuz Han, bu ağır yükü kendi omuzlarına almalıydı. Asur'un güçten düştüğü bir zamanda, bu yol komşuların üçünün de işine geliyordu. Sonunda gönüllü bir anlaşma yapıldı. Bu arada ortada bir Kamer gücünün de olduğunu unutmamıştılar. Bilgiler Suriye'den, Mısır yörelerinden geliyordu. Oğuz Han, çevresinde olanları gördükten sonra Kamerlerle savaşmak fikrinden uzaklaşmıştı. Onları da kendisine yaklaştırmak, aradaki çelişkilere son vermek istiyordu. Eski yurtlarında onları karşı karşıya getiren durum şimdi yoktu. Barışı engelleyecek düşmanlıklar uzakta kalmış, unutulmuştu. Bu barış aynı kökten gelenleri bölgenin tek büyüğü yapabiliyordu.

Yenilmez, yeryüzünün dört tarafının da başı sayılan Asur Şahı sarsılmıştı. Man-Oğuz birliği onun ordusunu dağıtarak umutlarını da dağıtmıştı. Üstelik on yıllar boyunca komşu uluslara kan kusturmasına, obalarını yakıp küle döndürmesine rağmen onu bağışlamış; kız alıp vermeye hayır dememişler. Onun bölgeden yok olup gitmesini de önlemişler. Bundan sonra ne yapacağını hâlâ bilmiyordu. Maderlerin güneyde Asur kentlerini dağıttıkları haberini almıştı. Bu, savaşı kaybetmesinden de ağırdı. Korktuğu başına gelmişti. Tutuk, çağlar boyunca birleşemeyen küçük kale evlerini birleştirmiş; Mader,

Kassu, Elam, Ulubey, Kenger, Suber uluslarını etrafına toplamış; Maderlerin kendi devletlerini kurduklarını dünyaya ilan etmişti.

Ortaya yeni bir güç çıkmıştı. Çevre daralıyor, üzerindeki kara bulutlar artıyordu. Falcıların söyledikleri doğru çıkmıştı. Doğudan bir sel geliyordu. Oğuz Han'ı öldürüp Oğuzlarla barışarak bu selin önünü alacağını düşünmüştü. Ancak şimdi yanıldığını görüyordu. Oğuzlarla arasında derin uçurumlar yoktu, yenice karşı karşıya geliyordular. Ancak komşularına yıllar boyu zulmetmişti. Gücünün karşısına güç, sözünün üstüne söz, kılıcının önüne kılıç çıkaran olamıştı. Dolu kentleri, sulu, verimli toprakları olan ulusların Manlarla, Kamerlerle, Oğuzlarla birleşerek ona karşı durması yeni felaketlerin, uzun sürecek savaşların habercisi gibiydi. Gece gündüz kuzu gibi yanında olan Manlar ve Kamerler, Oğuzları görerek değişmişler. Şimdi aynı oyun güneyde oynanıyordu.

Şah'ın durumunu hisseden büyük danışmanı serinkanlı bir şekilde, "Bundan daha zor günlerimiz oldu. Bir yol bulunur elbet!" dedi. Aynı günün akşamı bir konuk geldi. Söylediğine göre Aggey adlı bir tüccarmış. Kervanları yeryüzünün o başından bu başına gidip geliyormuş. Şah'tan başka kimseye söyleyemeyeceği bir sözü olduğunu bildirmişler. Orta boylu, yapılı, görmüş geçirmiş birine benzeyen Aggey baş eğerek Şah'ın karşısında durdu.

Şah eliyle oturması için yer gösterdi:

"Buyur, dinliyorum!"

Konuk nereden başlayacağını düşünüyor gibiydi...

"Söyleyeceklerime kızmayın. Ben bir deveyim, ülkeden ülkeye yük taşıyorum. Yeryüzünün neresinde ne olduğunu biliyorum. Maderlerin baş kaldırması beni korkutuyor. Manların isyanını bastırmak da yıldan yıla zorlaşacak. O "kar adam" denilen isyancı; işsiz, bir parça ekmek için gezen kişileri kandırmış. Kuzeyden beli bağlıdır. Sizin damat Gün Han'la ant içerek söz kesmiştir. Bugün birkaç kenti dağıttılar. Beş- on gün sonra da tüm Asur'a göz dikecekler."

"Falcılık yapma! Geleceğin işini gelecek bilir! Ne istediğini söyle!"

"Size karşı birleşenler önünde, tek başınıza zorlanacaksınız. Kime el uzatır, kimden yardım istersiniz? Savaşmadığınız komşu yok!.."

"Bu doğru!"

"Ancak adın büyüktür. Düşman olsalar da senin el uzattığını görünce elini iki elleri ile tutacaklar. Bir şartla ki biriyle konuştuğunu diğeri duymamalıdır."

Asur'un hâkimi, "Bu bizim eski yolumuzdur!" diye düşündü.

"Peki, sonra?"

"Sonrasını da söyleyeyim! Maderleri henüz beşikteyken boğmalısın. Oğuzlarla ve Kamerlerle yakın olduklarından savaşa girmek doğru olmaz. Orayı içten yıkabilirsin. Bunun yolunu söylemeye geldim."

"Söyle!"

"Kentlerinizde otuz bine yakın hemşerim var. Kul olarak getirdiğiniz Yahudileri söylüyorum. Biliyorum ki onları geri bırakmayacaksınız. Gidip geride kalanları körükleyerek üzerine gelmelerinden korkuyorsun."

Adam, Şah'ın düşüncelerini okumuştı sanki.

Şah:

"Hayır! Burada köle olup bizim gücümüzü bilenlerin üzerimize geleceğine inanmıyorum. Ancak burada, er geç kazan kaldıracaklarını, başkalarını da bu yola sevk edeceklerini biliyorum."

"Öyle olacağını bildiğinden onları geriye, yurtlarına bırakmayacaksın. İçeride de ortalığı karıştırıyorlar. Öyleyse onlardan kurtulman için bir tek yol kalıyor, onları ileriye götürmek. Çekindiğin komşularının arasına. Bu işine yarayacak."

"Savaşa mı?"

"Evet, savaşa! Ama o savaş şimdi olmayacak. On yıl, belki de yirmi yıl sonra olacak. Midiya'yı en güçlü zamanında içeriden çökertecek."

"Otuz bin kişi, bir ulusun içinde ne yapabilir?"

"Otuz bin olmayacağız. Maderlerin iktidar olmasını istemeyen komşuları ile birleşip diğer ulusları da ileri sürdüğümüzde on kat çoğalırız. O taraflardan sonsuza kadar korku çekmezsin."

Şah, Aggey'in doğruluğunu sinamak için sözü genişletti:

"Bu bir söz ticareti mi?"

"İsterseniz bunu ticaret olarak da görebilirsiniz. Onların hepsini satın almaya gücüm yetmez. En büyük kazancım daha sonra olacak."

"Savaş, saray hazinesini boşalttı."

"Ben insan ticareti yapmıyorum. Şayet evet derseniz, onları özgür bırakmanızın karşılığı olarak altın toplayıp size verebilirim. Buralarda tanıdığım varlıklı Yahudi tüccar çoktur. Bu işi onlarla birlikte yaparız."

Asur Şahı yedi ip üzerinde oynamayı iyi becerirdi. Tuzakları bozmada üstüne yoktu. İsrailoğulları'nın sezdirilmeden taşınarak Midiya'nın çeşitli bölgelerine, en çok da komşu Elam kentlerine, Maderlere boyun eğmek istemeyen Tacikler arasına yerleştirilip onları ayaklandırma konusunda çok iyi düşünerek doğru hesaplar yapmalıydı. Aggey'in söyledikleri ona çıkış yolu göstermişti. Köle olarak getirilmiş on binlerce tutsak, zor işlerde çalıştırılıp gözaltında tutuluyor olsalar da yavaş yavaş durumlarını düzeltiyorlar; yerlilerle yakınlaşarak sezdirmeden ilin iç işlerine müdahale ediyor ve Asur'un yüzünü, dilini, yaşamını değiştiriyorlardı.

Şah uykudan uyanmış gibiydi. Ülkesindeki dirlik, düzen neden bozulmuştu? Bu, sadece savaştaki yenilgiye bağlı olamazdı. Hem kaybedilen ilk savaş da değildi bu. Köle olarak getirilenlerin kötü-lük kaynağına döndüklerini o anda fark etti. Peki, bunu daha önce niye görmemişti? Ülke içindeki düzenin bozulmasının sebebini neden hep dışarıda arıyordu? Konuk doğru söylüyordu. Üstelik altın olarak da karşılıkları gelecekti. Köle olarak getirilenler artık dayanılmazdı. Ne tutulmalıydılar ne de atılmalı. Daha fazla baş ağrıtmadan satılmalıydılar.

Birkaç gün sonra Aggey saraya çağrılarak anlaşılmaya varıldı. Aggey söylediği gibi Asur'daki Yahudi alimcılarla ve tutsakların kabile

başkanlarıyla görüşerek özgürlük karşılığı verilecek altını topladı. Gidecekleri yerlerde yapacakları işleri, sürülecek adamların kabile başkanlarına bir bir anlattı. Bu da bir yoldu... Böylece doğuda ikinci bir Yahudi yurdu kuruldu.

Doğuya, Midiya'ya giden tutsakların sayısı artmıştı. On binlerce Yahudi sezdirilmeden ilin en güzel yerlerine yerleştirildi. Orada güçlenerek Maderlere karşı olan güçleri toparlayacak, sonra da hangi adla olursa olsun, kendi devletlerini kuracaklardı. Görünürde özgür, içte Asurlulara, dolayısıyla da İsrail'e bağlı bir devlet...

Sürgünler, göklerin ve Aggey'in en büyük armağanıydı. İlleri her yandan baskı içindeyken yüzlerine gün doğmuş, özgür olmuşlardı.

Böylece Midiya birleşmiş il olarak ayağa kalkmak istediğinde, onun kuyusu da kazılıyordu. Ülke içindeki karışıklıklardan sürülenlerin nasıl gelip de yerleştiklerini görmediler bile.

Bunun sıkıntılarını, Midiya sarayında didişmeler devam ederken uydurma rüya yorumlarıyla kan düşmanlıkları körüklendiğinde, kendi bellerinden düşen çocuklarının satılarak Fars adı altında, Farslardan çok Yahudilere hizmet eden bir imparatorluk kurdukları zaman görecekler. Ehameniş, dost demektir. Onlar Oğuzlara, Maderlere dostça yaklaşmışlar; Midiya il beyinin Oğuz kızından olan torununu, kibar dedikleri ailelerden birinin oğluna almışlar; sonra da bıçağı akrabalarının sırtına saplamışlar. Bütün bunlar önceden planlanmıştı. Kimliği bilinmeyen Pers asıllı birisi, kendisine uydurma kök yaratarak Azra'dan kalkıp Astiak'ın kızıyla evlenir. Onlardan dünyaya gelen Kir, dedesi Astiak'a karşı çıkıp ordu içine yerleştirdikleri Yahudi ve Taciklerin elleri ile orduyu kendi tarafına çeker ve dedesini yenerek ülkeyi ele geçirir. O çağa kadar tanınmayan bir soy, Ehemenişer adıyla tüm komşularına düşman olan yeni bir imparatorluğun temelini atar. O zamana kadar adı dilenci anlamında kullanılan bir tayfa, birdenbire kendisini Midiya gibi bir devletin başında bulur. Bu durum, Tanrı'nın tecellilerinden biridir.

Kir, çok kısa bir zamanda Yahudileri Babil'in elinden kurtarır. Tevrat'ı, Yahudilerin töre bitiği ilan eder. Midiya'da ve Babil'deki

Yahudileri özgür kılarak yurtlarına gönderir ve Yeruselimi kurdurur.

Ancak Kir'in ana tarafından akrabası olan Tomris, kendi ulularının ve Astiak'ın intikamını ondan alacak, başını keserek kan dolu bir tulumun içine atacaktır.

Fars, Tacik uluslarını ari ırk diye adlandırarak yakın komşularından ayırmak bu tuzağın bir parçasıydı.

Midiya'nın ünlü il beyine, kendi akrabası, dostu Alp Er Tunga'ya yemekte zehir vererek sonsuza kadar lanet kazanmaya, bölgedeki iki büyük gücü parçalayıp binyıllarca sürecektir bir İran - Turan ayrılığı yaratmaya, sarayda kök salan bu yabancı fitnesiyle düşecekler.

Babil'e gönderdiği eiçi, Oğuz Han'ın onun topraklarından geçerek bedevi göçerlerin yaşadığı çöllere, oradan da Filistin'e ve Mısır'a geçmek istediğini bildirmişti.

Azer Gölü'nün güneyinden Babil'e giden yollar sık ormanlardan, ordunun geçmesini zorlaştıran dar derelerden, kayalı dağ yamaçlarından geçiyordu. Burası Araz boyunca uzanan dağlardan çok farklı değildi. Sonra yol, hurmalıklarla dolu düzlüklere çıkar; dayanılmaz sıcaklar başlardı. Oğuzlar, kendileri için yeni olan hurmalıklarda mola verdiler. Bilmedikleri bir yerdi. Uzaktan sık görünen hurmalık serin değildi. Güneşten koruyan kalın gölgesi yoktu. Sadece su dolu göletler vardı.

Yirmi günde eski Ur, Uruk kentlerini geçerek adı sanı yeryüzüne yayılmış Babil'i görecekler; sonra sağa dönüp Fırat'ı atlayarak çölden, Filistin kıyılarından Mısır'a varacaklardı. "Gelsin de görelim, kimdir Oğuz Han! Sonra anlaşalım!" diyen Mısır Firavunu'na kimliğini gösterecekti.

Çöller, nehir kıyılarındaki ekim yerleri yabancı değildi ona. Peki, hani çok eski çağlarda bilgileri yeryüzünü kaplayan ünlü kaleler, şehirler neredeydi? Oraların kurucularının son sözleri, vasiyetleri ne olmuştu? Onlardan kalan bilgiler, belgeler kimlerin ellerindeydi? Gözdağı gibi yükselen kurganlardan, çamur inşaat yerlerinden başka hiçbir şey yoktu. Bu nasıl bir durumdu böyle? Adını babasından duyduğu Babil'e yaklaştığında Oğuz Han'ın ruhu

yerinden oynadı. Kendi ulusu arasındaki gizli, anlaşılmasız bağlılık, sonuna kadar açılmayan; fakat bir kuşku da doğurmayan kök birliği, içinde kasırğa gibi esip geçmişti.

Babil Şahı şehrin yakınlarında, etrafında küçük bir koruma bölüğü ile karşıladı onları. Oğuz ordusu çöle kondu ve yerleşti. Şah, Oğuz Han'ı kendi sarayında ağırlamak, ona eski Babil'i göstermek istiyordu.

İnsanoğlunun, bilgisi yeryüzüne yayılan ilk irfan ocağından geriye kerpiç yapılardan başka bir şey kalmamıştı. Binlerce yıl burayı dünyanın gözü sayanlar, gözlerini buradan hiç ayırmamıştılar. Kutlar, Hititler, Mısırlılar, Akatlar, Asurlar... Ya savaşla ya da barışla buraya gelmeyi, kendilerine bir şeref sayıyorlardı. Her seferinde yakılıp yıkılan şehir, küller altından çıkarak yeniden canlanıyordu. Son olarak baltayı kökten vuran Asurlular olmuştu. Şimdiki viranelikler onların eseri. Bir kereyle gözleri doymamış, kül üstüne kül doldurmuşlardı.

Oğuz Han derin düşünceler içindeydi... Arının bala üşüşmesi gibi herkes bu topraklara ulaşabilmek için can atıyordu. Biri kurup yüzü yıkıyor, bu zenginliğe bin el birden uzanıyordu. Güneyden gelmiş vahşiler tarafından buralardan kovulmuş atalarının en sonunda kırları tercih etmesinin nedeni de bu muydu acaba? Nesini yıkacaklar keçe yurtların? Hangi dağın üzerinde istiyorsan oraya dikersin. Hangi kaynak başı, hangi ağaç gölgesi, hangi göl kenarı ruhunu çekiyorsa oraya yerleşirsin. Göz açıp kapayınca kadar kısa bir sürede yükseltirsin hafif; ama ölümsüz saraylarını. Kuş gibi özgür olduğundan nereye istersen uçabilir, sonra istediğin yere yeniden dönebilirsin. Yurdunda tepe tepe taş yığınları olmaz, ağaçlar kesilmez, kaya taşınmaz, kil yoğrulmaz, sıva yapılmaz... Yeryüzünde yaşayanlar ruhlarımızın tanrısallığını, doğrudan doğruya göğe bağlı, kanatlı insanlar olduğumuzu hâlâ bilmiyorlar. Bir çamur örgüsü yaparak hep aynı yerde kalmaktansa mevsimlere göre uygun adımlar atmanın, güçlülere yerler ve göklerle birlikte göğüs germenin,

onların parçası gibi yaşamının farkını görmüyor muydu insanlar? Yaşamak Tanrı payıydı. Bize ayrı yol vermişse bu bizim suçumuz ya da güçsüzlüğümüz değildi. Bu uçuklar yerin göğsünde yadardır, dağdır. Ne küreyerek bir tarafa dökmek mümkündür ne de kayayı, taşı birbirine yapıştırmak. Temizlenebilseydi, yerine çimenle çiçek gelirdi. Ama uçuklar deve dikenini yetiştiriyordu.

Birden görüntü değişti... Harabeler arasında, görenin aklını yerinden oynatan iri ala kapı ve onun arkasındaki tapınak göründü.

Oğuz Han; danışmanı, veziri, koruyucu alpları ve Mannalı tercümanla birlikte, çok uzak bir geçmişe dönüyormuşçasına tapınağın geniş kapısına doğru yürüdü. İçinde Ata Ünür'e ilk girdiği günkü hislerine benzer duygular vardı. Karanlıktan dolayı sonuna kadar gidemediği Ata Mağara'dan bu mabede yeraltından uzanan bir yol vardı sanki. Orada kaybolanlar, Savalan'da bulunamayanlar burada bulunacaktı... "Şimdi önüne Kam Ata çıkacak!" dense inanırdı.

Babil Şahı, "Asurluların yerle bir ettiği şehirden yalnız bu zigurat¹³ ve saray kaldı. Onların dağılmasına Marduk izin vermedi, onları korudu. Bir de az önce gördüğünüz, bizi göğün belalarından koruyan sevgi ve savaş ilahesinin adına yükseltelen, Sümerlerin 'İnan' dedikleri İhtar kapıları kaldı. Onların da yarısı uçmuş durumda." Oğuz Han kendi kendine, "Sevginin ve savaşın ayrı ayrı Tanrı'sı olursa son böyle olur!" diye düşündü. Ulu Tanrı, yolundan sapanlara bela gönderir. Mabedin duvarları üzerinde, Ata Ünür'de gördüğü putlara benzeyen taş, mermer, ağaç yapılar vardı. Şah onları bir bir tanıttı.

Tapınaktan sonra saraya gittiler. Şah'ın zigguratlarla ilgili sözleri bitmemişti. Tanrı sözü onların dilinde de Yaradan anlamındaydı. Şah'ın konuşmalarında bu söz sık sık geçiyordu. Tercümanın anlattığına göre Babil'de tengerilerin adları değişmişti. Sümerlerde ise sayıları bilinmiyordu. Enki; içme sularının, kuruculuğun ve sihirbazlığın tengerisiydi. Onun hanımı Ninhursak, göklerin tengerisiydi. Onların

13 Ziggurat: Basamaklı piramit biçiminde yukarı doğru giderek daralan bir tapınak yapısıdır. İlk kez Sümerliler tarafından yapılmıştır.

oğlu Enlil, ay tengrisiydi. Ay tengrisinin oğlu Ut, Güneş tengrisiydi. İhtar onun kızıydı ve eski ismi İnan'dı.

Oğuz Han, tercümanın sözünü kesti:

"Şah'a anlat! Biz, bir tek Yaradan tanıyoruz. O da Tanrı'dır, Göktanrı. Yerin, ayın, yıldızların, sevginin, savaşların, bolluk ve bereketin yaratıcısı ve yöneticisi odur. Sizin bütün küçük tengriciklerinizin işini, bizim Ulu Tanrımız görür."

Babil Şahı yerli töreye göre baş kâhindi de. Oğuz Han'ın Göktanrı'ya taptığı, ilini putperestlikten uzaklaştırdığını biliyordu. Ancak şimdi kimin doğru yolda olduğunu tartışmanın zamanı değildi. Onu dinleyerek, "Büyük Hakan'ın inancını biliyorum!" dedi. Sonra zigguratların Sümer, Akat kentlerindeki yerlerini açıklamaya devam etti: "Doğrusunu isterseniz kentler mabetler ile başlar veya mabetlerin her biri birer kenttir. Burada yüzlerce, binlerce insan çalışır. Kâhinler, yazarlar; papirüslerin, eski kitapların, kil levhaların, çivi yazılarının koruyucuları; hâkimler, hizmetçiler..."

Şehrin kenar bölgeleri, insanda acı duygular uyandırıyor. Aradan yüzyıl geçmeden bu yerlerin yeniden kurulup canlanacağı, hiç kimsenin aklına gelmezdi. Bugün Babil'e diz çöktüren Manlar, onun gücüyle karşılaşacaklardı. Şimdi ise Babil Şahı, eski değerlerle övünüyor, Hakan'a daha çok o günlerin kalıntılarından, zigguratların hangi çağda yazıldığı belli olmayan kitaplarından, piticilerden, yurdunun geçmiş günlerinden söz ediyordu.

Koşa Nehir arasının son başkanına Tanrı'dan buyruk gelmişti: "Sarcıya ayının on beşinde, yeri göğü su basacak. İlk, orta ve yeni devrin bütün sırlarını, insanın kökünü, şimdisini, geleceğini, sonunu gösteren, bütün dünya sırlarına anahtar olan eserleri, güneş kentinin yanındaki Sippar'a göm."

İnsanoğlunun başına gelen felaketler; yeryüzünün her tarafında birbirine benziyordu. İster eski Türk mağaraları olsun ister Babil çölleri... İnsanlar kendi yarattıklarını korumak için akıl almaz yollar arıyorlar. Ancak Tanrı insan hafızasının geniş olmasını istemiyor. Beş, altı binyıl öncesini bilmesini yeterli buluyor. Çok şey bilirse gökten gelenlerin peşine düşecek, Tanrı'ya el uzatacak. Zaten eski bitikler

ve yazılar sadece Tanrı'nın kendi diliyle, onun gönderdiği simgelerle yazılıyordu. Tanrı; yüzünü, sözünü insandan gizli tutmayı üstünlük bilmişti.

Oğuz Han:

"Burada kasırgadan önceki yazıtlar da var mı?"

Şah, yaralı yerine dokunulmuş gibi:

"Hayır! Bütün yollar birkaç binyıl öncesinde kesiliyor. Biz tengrilerin dilini unuttuk ve bunun cezasını çekiyoruz."

"En eski bitiklerinizde neler yazıyor?"

Şah, Hakan'a dikkatle baktı. Uzak kuzeyden, bilinmeyen yerlerden gelmiş olan bu yabancı, ona başka şahları ilgilendirmeyen şeyler soruyordu.

"Tengriler halimize acıyarak ilin düzenini korumak için yazılmış kanunları saklamışlar."

"Örnek gösterebilir misin?"

"Çok eski bitikler; kil levhalarda, papirüslerde, derilerde korunuyor. Biri kaybolursa diğeri kalıyor. En eski belge, bin beş yüzyıl önce Sümer'in en ünlü kentlerinden olan Ur'da yazılmış olan 'Ur-namiye' kanunudur. Asur yağmalarından kalan budur."

Oğuz Han:

"Buralara kadar Tanrı'nın izniyle gelmişken bin beş yüzyıl önce il başkanı olmuş kişilerin sesini duymadan gidemeyiz. Yoksa suç işlemiş oluruz."

Şah güldü:

"Onu yazdıran devletçiliği ile övünürdü: ' Ben yetimi varlıklıya bırakmadım, dulu zorluya vermedim. Bir silkesi (Ağırlık birimi, 8.4 gr.) olan adamı, bir minası (Ağırlık birimi, 505 gr.) olan adama değişmedim. Kendi ordu başkanlarımı, analarımı, kardeşlerimi, onların ailelerini barındırdım. Onlara çok şey verdim; ama onların nazıyla hareket etmedim. Gaddar olmadım. Kırgınlığı, zorbalığı, kötülüğü toprağa gömdüm. Ülkeye doğruluğu getirdim.' derdi."

Şah, Hakan'ın dikkatle dinlediğini görerek devam etti:

"Daha sonra kanun da yazılmış. Kanun maddeleri şöyle:

1. Cinayet işleyenler öldürülür.

2. Haydutluk yapanlar öldürülür.

3. Bir insanı özgürlüğünden mahrum edenler tutuklanıp hapsedilir ve on beş silke gümüş öder.

4. Irz düşmanlığının cezası ölümdür.

5. Babasını öldüren evladın eli kesilir."

Şah, kanunları okumuşçasına peş peşe söylemişti.

"Eski çağlarda hâkimlerin böyle kanunları vardı, söylemekle bitmez."

Oğuz Han gülerek:

"Demek istiyorsun ki yazılanlar yerinde kalıyor, uluslar farklı kanunlarla yönetilir."

"Hayır, öyle demek istemiyorum. Bu kanunlar olmasaydı, Sümer yükselemez ve tarihin başlangıcı olamazdı."

Biraz düşündükten sonra tekrar konuştu:

"Burada toplumu yönetmenin bütün yolları, komşularımızla ilişkilerimizin tüm tarihi var. Sizden kaçan Asur Şahı, 'Ben büyük Şah, muhteşem Şah, dünyanın Şah'ı, Asurluların Şah'ı, gerçeğin taşıyıcısı, adalet âşığı, iyilik timsali, ezilenlerin desteği, büyük kahraman, yorulmaz erkek... Azi, Amadana, Mikani, Alaya, Tepurzi, Turulimzi ülkelerinin bütün topraklarını kendi ülkeme kattım!' diye yazdırmış."

Oğuz Han tercümana dönerek:

"Şah'a anlat, bunları yazdıranlar dünya dediklerinde Manlarla, Mısırlılar arasını düşünmüşler. Bunlar dünyayı ne bilir? Yeryüzünün gecesini gündüzüne katan, en uzak doğu denizinden, Çin'in kuzeyinden başını alıp gelen benim. Benim bayrağımın altında yüz Asur ülkesi gibi ülke var. Söyle, Şah bitikçilere bunu da yazdırsın."

Oğuz Han, Şah'a bir top Çin ipeği ve cins bir at hediye ederek ordasına döndü.

Bütün gece, Şah'la konuştuklarını düşündü. Gerçekten de ne Kazılık Dağları'nın küçük beyleri ne savaştığı il başkanları Oğuz dünyasını tanıyordular. Bildikleri, bu koca dünyanın yüzde yirmisi bile değildi. Tapınağın bitik saklanan yeri onu kaygılandırmıştı. "Burada bizim hiçbir işimiz yok. Sümerce'den kalma tengri, ot, gür

gibi beş on sözden başka... Gerçi Sümerce de korunamamış. Akat ve Asur onu mahvetmişler. Ata Ünür'ün soyulan hazinesinden ve Kam Ata'dan sonra eski bağları, tarihin başlangıcına giden yolları kim gösterecek ve bunlara kim inanacak? Bu otuz çeşit tengrisi olan Şah'ı, sahip olduğu dilin, yazının, yapıların, halkların anası Sümer'in kendilerine bağlı olduğuna inandırmak mümkün müydü? Acaba bu tabaka tabaka yazılarda, bu sayısız kil levhalarda, orada, Tarım boyunda belki on bin, belki yirmi binyıl önceki amansızlıkla yola koyulan, dünyanın bütün sırlarının korunduğu şehirleri ejderha gibi emerek yutan, asıl cennetin üzerinde sonu görünmeyen bir kum denizi yaratan felaketler hakkında, hiç değilse birkaç kelimelik söz korunmuş mudur? O kum okyanusu altında bile kitap dünyası, yazılar, Tanrı diliyle söylenmiş; dünyanın başından sonuna bütün olanları ve olacakları koruyan hazineler öylece katları açılmadan kalmışlar. Kim bilir belki bir zaman başka bir kasırga gelecek ve kumların ağzını geriye çevirecek. Kam Ata, orayı dünya bilgilerinin anahtarı sayıyordu. Burada da, 'Bir zaman gelir, bulunur!' diyerek her şeyi toprağa gömmüşler. Bir yandan kum, diğer yandan su bizi kovarak kırlara bıraktı. Şimdi bu çamur ayıklayan kâhinler dünyanın ilk sırlarından konuşuyorlar..." diye düşünen Oğuz Han, duygularını paylaşacak birisini arıyordu ve her zamanki gibi danışmanına baş vurdu:

"Kamların bildiği bilgileri korumalı, kendimizi kendimiz tanıtmalıyız. Bırak bu sefer bitsin, kimliğimizi dünyaya göstereceğim. Bu zigguratlar yalan olacak."

Bilge Hazar:

"Büyük Hakan, il diyorlar; ama ben bu yerlerde il göremedim. Her kent kendisi için yaşıyor. Burada kaleler, kentler var; fakat bizdeki gibi ucu bucağı görünmeyen bir ülke yok. Eri, yurdu, toprağı yok. Kader ne yazarsa yazsın, çökecekler."

Oğuz Han:

"Beni üzen de budur. Asur Şahı'nın yazdıkları beni uyandırdı. Bunlar dil kahramanıdır. Ellerinden bir iş gelmez. Ancak her biri bir yazar bularak kendisini övdürüyor ve övgüleri taş, duvara yaz-

dırıyor: 'Ben Tanrı'nın yerdeki gölgesi...' Kafasızlıktır bu! Yenenle yenilen arasında fark yok, ikisi de kendisini büyük sanıyor. Onlar insanoğlunun geçmişine öyle düğümler atıyor, onları öyle kuyulara atıyorlar ki gelecekte kimse bu işi çözemeyecek. Kendi yaşamlarını bir tarafa bırakarak öyrüt koşturmakla uğraşıyorlar. Birbirine bir tavuk veriyor, sonra onu da kile yazdırıyorlar. Yazık değil mi? Beyinlerini çer çöple niye dolduruyorlar? Tavuğu veriyor, sonra geri alıyor ve bununla iş bitiyor. İnsanlar birbirine bu kadar saygısız olabilir mi? Biz doğru yoldayız. Büyük Tanrımız bizi doğru yola götürüyor, gidebilirsek!.."

Babil'deki fahişe çokluğu Oğuz ordusu için beklenmedik sorunlar yarattı. Askerleri hayat kadınlarının toplandığı sikertulardan yani oyun, eğlence yerlerinden uzak tutmak çok zor oluyordu. Böyle yerler çoktu. Törelere göre kim isterse böyle bir yer açabilirdi. Kıvrıkcık saçlı olup bu saçlarıyla diğerlerinden kolaylıkla ayırt edilen bu kadınlar, akşamları bu yerlerde toplanıyor; kamışla arpa suyu içiyordular. Yollarda gulu denen, çoğu da köleler arasından çıkan eş cinseller de geziyordu.

Oğullarının din ocaklarını yağmalaması bir tarafa, bu kadınlara da bulaşmış olmaları Oğuz Han'ı kızdırdı ve bu uğursuz yerden ayrılmaktan başka çaresi kalmadığını anladı.

Ordu dinlenirken Hakan'ın oğulları yine dört bir yana saldırmış, kentten çevresini dolaşarak ne bulurlarsa yağmalamıştı.

Ökdil Hatun, Oğuz Han'a şikâyetle bulundu:

"Seni düşünmüyor bunlar! Bu durum Tanrı'ya hoş gelmez... Bizi, çalıp çırpına eşit tutmasınlar..."

Yerlilerin malına mülküne el uzatılması Hakan'ı çileden çıkardı. Çocuklarını toplayarak:

"Törelermize neden uymuyorsunuz? Anlatın bana!"

Gün Han:

"Han babam! Töreyi nerede bozduk?"

Kardeşler birbirlerinin yüzlerine bakıyor, ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Hakan oturduğu yerden sıçradı:

"Yeryüzünün o başından bu başına geldik. Önümüzde eğilmeyen kalmadı. Babil de eğildi, vergi veriyor. Biliyorsunuz bunu! Buna rağmen at koşup Babillilerin gönlünü kırmak, araya nifak sokmak, evleri yağmalamak hangi geleneğimize uyuyor? Benim insanları incitmeme, Oğuz'un adını koruma emrim yok mu? Tanrı elçisinin belinden gelenler düşünmüyorlar mı bunu? Sizi gören bana güvenir mi?"

Gün Han:

"Düşünüyoruz..." diyerek babasının öfkesini yatıştırmak için uygun sözler aramaya başladı. Ancak Hakan onu dinlemedi:

"Düşünmediniz... Burada, bin beş yüzyıl önce yaşayanlar bile töre ve bitikler yazıp onlara uymuşlar. Haydutluk yapıp başkalarının haklarına saldıranlar, suçlanarak cezalandırılmış. İlin düzeni başka türlü korunmaz. Töreye eğilmeyen boyunlar vurulacak, kendi oğlum bile olsa!"

Çocukları diz çöküp:

"Suçluyuz baba, affet! Bir daha olmayacak!" dediler.

Hakan'ın sözü bitmemişt:

"Bu seferlerden öğrendiklerimizi unutmayın. Tanrı elçisini kendi oğulları dinlemezse kim dinler? Bizim gücümüz, ruhumuzun büyüklüğünde, doğruluğundadır!"

"Yağmaladıklarımızı geri veririz, affet bizi baba!"

Bir süre düşünen Oğuz Han'ın öfkesi yavaş yavaş yumuşadı. Sonra konuşmasına devam etti:

"Kartala ok saplanmış, okun sapını görünce, 'Bana benden oldu!' demiş.

Töresini bilse kişi, yürüyecek her işi.

Töresiz kişilerden kendini koru.

Yalan kapıdan girince töre bacadan kaçır.

Kan ile töre korunmaz.

Beylere her korku boğazlarından gelir.

Yemek solunda, akıl sağındadır; her birisi kendi yasağındadır.

Bir kına iki kılıç girmez, bir ata iki erkek oturamaz, bir otağa iki onur yeri sığmaz.

Töre bir olur, unutmayın! Töre bilmez görksüz olmayın!

Altına tutsaklık, şaraba tutsaklıktan kötüdür!"

Oğulları dinlediler, Hakan'ın sözleri bitince de otağdan ayrıldılar.

Ordu, Babil'de birkaç gün dinlendikten sonra Fırat boyunca güneye doğru ilerledi. Manzara her tarafta aynıydı. Her kent küçük bir ildi. Karşı koymaya güçleri yoktu; fakat kabarmaktan derilerine sığmıyordular. Yollar boyunca sıralanan eski sarayların, kalelerin yıkıntıları gönül sıkıyordu. Yükselme döneminde yeryüzünün en büyük halkı olanlar, şimdi sinmiş, boğulmuş bir haldeydiler. Tapınakların önünde el açanların sayısı bilinmiyor, nehir boyunca uzanan ekim biçim yerleri sanki kendi kendine işleniyordu. Köylü topraktan soğumuş, toprağa küsmüş gibiydi. Üzerlerine deri sarılmış kamış kayıklar nehirde üzgün üzgün dolaşüyor, ilk bakışta hareket ettikleri bile anlaşılmıyordu.

Çin'dekine benzer gürültülü, kalabalık şehirler göreceğini sanan Oğuz Han düşünceliydi. Bu düşüncelerini yol boyunca danışmanı Bilge Hazar'la paylaşıyordu. Babil'den sonra Bilge Hazar, Hakan oğullarını izletip yerlilerle ilişkilerini kontrol altında tutmayı uygun görmüştü.

Gittikleri yerlerde kendilerine karşı koyulmadan baş veriliyordu. Oğuz Han, Basra'ya varmadan batıya dönerek Mısır'a gideceklerini söyledi. Ancak bataklıklardan ve sahradan geçmenin zorluğundan, bunun yılın o zamanında orduyu yorgun düşüreceğinden bahsederek onu yolundan ayırdılar. Manlardan onlara katılan kılavuzlar başka bir yol önerdiler. Oğuz Han, oluşan yeni durumu beyleriyle ve ordu başkanlarıyla görüşükten sonra geri döndü. Dicle ile Fırat'ın birleştiği yerden yukarıya, Dicle'nin sol kıyısına geçti. Eski Elam yolu ile Samire'nin doğusundan yürüdü. Erbil yoluyla dağlara çıkarak kışa kadar orada kaldı. Bu yolla gelmekte olan Akışer'le karşılaşmadı. Ülke içinde Maderlerin ayaklanması, Akışer'i yolunda bekletmiş; geri dönmeyi bile düşünmüştü. Daha sonra Musul yöresinde kışlamış, yaz öncesinde yaylalardan geçerek Rakka'ya ulaşmıştı.

Yerli uluslar bütün komşu ülkeleri titreten, adı dillerde dolaşan Oğuz ordusunu görünce yollara dökülüyor, onları armağanlarla karşılıyordular. Oğuz Han'ı asıl sevindiren; çöllerde, gelip geçtikleri yaylalarda onları karşılayanların kendileriyle bir dilli oluşlarıydı. "Tanrım, her yerde biz varız!" diye düşünüyordu. Fırat'ı geçip eski kervan yolu ile ilerleyerek Halep Kalesi'ni kuşattı. Karşısına kimse çıkmadığını, kale kapılarının açıldığını görünce kaledekilere yumuşak davrandı.

Sıcaklar onları burada da rahat bırakmadı. Güneye, Demeşk'e doğru yürüyüşün orduyu yıpratacağını anlayarak akını sonbahara bıraktı. "Doğu Denizi'ne gidelim! Atlarımızı serinletelim!" diyerek o zamanlar karışık ulusların elinde olan Antakya Kalesi'ne doğru yüzünü çevirdi. Ona, "Şehrin sayısız kapıları olsa da şehir alınmaz!" demiştir.

Teslim olun çağrısına şehir başkanı, "Ancak uçarak kalemize girebilirsiniz!" diyerek gülmüştü. İlk saldırı sonuç vermedi.

Oğuz Han, kaleden biraz uzakta ordalandı. Altın başlı çadırını, binlerce çadır çevreledi. Oğuz Han gün batımından sonra, ordu şadlarını ve bütün il beylerini toplantıya çağırdı:

"Beyler! Yeryüzünün sonuna geldik. Karşı taraf Keltlerin, Frenklerin, Ellinlerin ülkesidir. Onlara da boyun eğdireceğiz ve doğudan batıya kadar bayrağımızın gölgesi düşmeyen yer kalmayacak. Yol bu kentten geçiyor. Yenilirsek bütün dünya duyacak ve geri dönüş yollarımız kapanacaktır."

Beyler çok düşündüler. Birisi:

"Bunları kaleden dışarıya çıkarmalıyız."

Bir başkası sordu:

"Çıkmazlarsa ne yapacağız?"

Bir diğeri:

"Tünel kazalım."

Oğuz Han'ın sesi gürlledi:

"Oğuz, solucan yoluna sığmaz!"

Bilge Hazar:

"Burca tırmanmalısınız!"

Oğuz Hakan bu teklifi beğendi:

"Karanlıkta kale dışlarına kement atarak bir suru alıp oradan kente yayılırız."

Ertesi gün, Oğuz okçularının yardımıyla sol kanattaki burç temizlendi; fakat merdivenle yukarı çıkamadılar. Komşu surlar birbirini koruyabilecek şekilde bina edilmişti. Oğuz Han savaşı izliyordu. Sonra dayanamayarak atını ileri sürdü:

"Beyler! Yüksek yüksek dağları aştınız da bu taş yığnında mı durdunuz?"

O sırada kaleden atılan bir ok, Oğuz Han'ın ak atının göğsüne saplandı. Hakan attan düştü. Koruyucu alpları hemen etrafını çevirdiler ve onu oradan uzaklaştırdılar. At yere yıkılırken Oğuz Han omzundan yaralanmıştı. Nice yıllık savaşlarda ilk defa dizi yere değmişti.

Altı oğlunun altısı da hüngür hüngür ağladı.

Oğuz Han:

"Kadın gibi ne ağlayıp duruyorsunuz? Bana bir şey olmadı! Olsaydı bile arkamda siz varsınız!" dedi.

Bilge Hazar:

"Büyük Hakan, senin düştüğünü düşman da gördü. Bu gece orduyu toparlayıp gitmeliyiz. Bırakın, güçleri yetmeyip geri döndüler desinler. Ya da sana bir şey olduğunu düşünsünler. Ertesi gün küçük bir birlik şehir önünde görünüp uzaklaşırsa, 'Ümitlerini kesip kaçtılar!' diyerek arkamızdan koşacaklar. O zaman pusudan çıkan ordumuz işi bitirir."

Oğuz Han bu fikri beğendi. Söylenenler aynen yapıldı. Kaledenkiler gerçekten de bu tuzağa düştüler. Kaleden çıkarak Oğuz askerlerini kovalamaya başladılar. Bu sırada dört taraftan akıp gelen atlılar, onları çırpıp yumağa çevirerek ezdi.

Oğuz Han'ın arabası şehrin baş kapılarının birinden girerek nehrin kıyısındaki süslü sarayın önünde durdu. Tam orada, açık havada altın taht kuruldu. Doksan binlik ordu ve yol boyunca onlara katılmış kadınlar ve erler şehri doldurdular. Ancak ordunun büyük kısmı yine dışarıda, orda da, çadırlarda kaldı. Oğuz Han birkaç gün

sonra elçilerini yüzer atlı ile Şam'a, Mısır'a gönderdi. Elçileri yerli hâkimlere onun istek ve taleplerini iletcektiler. Oğuz Han'ın savaş töresi anlaşılamıyordu. Bu bölgelerde savaş öncesi haber göndermek görülmemiş bir işti. Düşman olan ülke habersiz talan edilip dağıtılır, alınan kentler yakılıp yıkılırdı. Cadılar, büyücüler ileri gönderilip onların dili ile düşman lanetlenir, o kentlerin bir daha gün yüzü görmemesi için Tanrılara dualar edilirdi.

Oğuz Han savaş öncesinde elçiler gönderip sözle karşısındakini boyun eğdirir, vergisini alırdı. Vergi vermeyi kabul etmezlerse ikinci bitiği gönderir, olanları hatırlatıp düşmana hatasını gösterirdi. Sonra savaş zamanını bildirerek, "Gücünüzü toplayın, geliyorum!" derdi. Bazen de düşmanlar arasında at yarışları, ok ve kılıç karşılaşmaları yapılır; seçilen erlerin, ordu başkanlarının vuruşmaları ile iş biterse ordu savaşa katılmazdı.

Elçilerini saygıyla karşılayan, şartlarını kabul eden ulus başkanlarını bağışlar; çoğu zaman da yeniden tahtlarına oturturdu. Kendisinin gücünü kabul edenlerle işi olmazdı. Verginin zamanında, arkası kesilmeden verilmesi yeterliydi. Yenileni küçültmez, gönlüne uyarsa kan karıştırıp akraba bile olurdu.

Oğuzların bölgedeki en büyük güce dönüşmesi, Kaspî ile Karadeniz arasına yerleşmesi, batıda Adalar Denizi kıyılarına kadar yayılması, Manları, Maderleri, Urartuları bağımlı hale getirmesi, Babil'i, Asurluları yenerek her iki ülkeden de geçip gitme hakkını kazanması komşu ülkeleri oldukça korkutmuş; endişelenmelerine sebep olmuştu.

Oğuz Han Antakya'ya yerleştikten sonra, bayrağı altına aldığı yerlerin yönetim şekillerini düşünüyordu. Kendi düzenlerini bozmak istemiyordu. Kendi ordusunda yüzyıllardır şekillenmiş, aşağıdan yukarıya herkesin yerini gösteren bir düzen, değiştirilemez töre intizamı vardı. Ulusun kabile, tayfa, beylik bölümleri sonda geliyor ve belli boylarda toplanıyordu. Bir buyrukla ilini kaldırıp dünyanın bir başından diğer başına götürebilirdi. Yeni aldığı yerler ise düzensizdi. Çeşitli kurumların sadece adları vardı. Sayısız küçük kent toplumları kendilerini il sayarak arkası kesilmeyen savaşların içinde

bocalıyordular. Parlak isimler altında kendilerini devlet sayanların çoğu, kent surlarından dışarıya çıkamıyordu. Bu surlar içinde yaz kış işsiz oturup kurgu kuruyor, yalan üretiyordular. Her birinin kendi yazarları vardı ve bunlar ulu kökler uydurup duruyordu. Bu uydurma soy kütükleri inanılacak gibi değildi.

Bu yerler onlarca bey ve hakan arasında nasıl bölünecekti? Üstelik her biri kendisini yeryüzünün sahibi sanıyordu. Anlamıyordular ki yerin tanrısal sahibi şimdi gelmişti. Oğuz Han tüm bunları düşünürken ulusunu bekleyen acı günlerin esintilerini de hissediyordu. Kaspî'den Karadeniz'e, Kazılık Dağları'ndan Koşa Çay arasına kadar nereye at sürdüyse ovaları ve yaylaları ili ile dolu gördü. Ancak aralarında birlik yoktu. İş bilmez şehirlilerin karınlarını doyuruyordular. Kendilerini yeryüzünün sahibi sananlar onları insandan saymıyordu. Rutubetli tapınaklarda, bitikçilerin, veledizina saray tarihçilerinin gelecek için hangi uydurmaları hazırladıklarından haberleri bile yoktu. Varlıkları inkar edilecekti. Ancak kim ne yazarsa yazsın, onlar vardı... Gerçek buydu!.. Oğuz Han, Ata Mağara hazinesinin değerini şimdi daha iyi anlıyordu. Yeryüzünün yarısına beylik eden ulusunun buralardaki durumu onu üzüyordu.

Nereden geldikleri belli olmayan, kalabalık, hilekâr, kavgacı bir toplumun içindeki huzursuzluk ortadaydı. Bunların bölgede yarattığı hava, birilerinin çabasıyla körükleniyordu.

Bulundukları kentten batıya doğru deniz kıyıları, adalardan aralıksız gelen göçlerle doluyordu. Hellinler yeni gelmiş olsalar bile kıyıların en güzel yerlerine yerleşmiştiler. Hitit, Asur, Lidya, Frigya, Mısır... Bir değil, iki değil... Bu kalabalıkta kendilerine yer bulup yaşamak için yaylak- kışlak hayatı yeterli değildi. Fakat yer bulup şehirlere yerleşirlerse de akın duracak, hayalleri yarım kalacaktı.

Oğuz Han'ın düşünceleri karıştı... Hitit, Frigya, Huri ve Urartular arasındaki gizli konuşmalardan, ulakların Aşağı Asya denen bu bölgede gezerek ona tuzak hazırladıklarından habersizdi.

Şehir de karıştı... Oğuz ili, yerlilere saygılı davranıyor; kutsal yerleri koruyordu. Mal mülk dokunulmazlığı herkesi rahatlatıyordu.

Ancak gözü doymayanlar sayısızdı. Oğuz Han böylelerine karşı acımasızdı.

Bir gün, askerlerinin şehrin batı tarafındaki Yahudilerden koyun, keçi çaldıklarını duydu ve:

"Hemen malları geri versinler!" diye emretti.

Ertesi gün, Oğuz Han'ın çadırına bir Yahudi getirildi. Adam Hakan'ın önünde diz çökerek:

"Büyük Hakan'ım! Bu şehir göklerin lanetlediği bir yerdir. Buraya tarih içinde sayısız akınlar yapılmış; her gelen, şehri yağmalayarak çekip gitmiştir. Bir yandan da depremler... Daha önce hiç kimse çaldığını geri vermemişti. Bugün geri verilen mallarım sana feda olsun!.. Bu doğruluk ve töreyle yeryüzü sizindir. Yolunuzu kesen olamaz."

Oğuz Han:

"Sen kimsin?"

"Ben Yahudi bir tüccarım."

"Benim erlerimden şikâyet eden çok mudur buralarda?"

"Hayır, Ulu Hakan! Senin erlerin bu gözü toklukla dünyanın efendileridir. Ancak işinizi sıkı tutun. Komşular toparlanıyor, size karşı gelecekler."

"Bırak gelsinler. Her biriyle ayrı ayrı uğraşmaya zamanımız yok. Hepsini birden ezeriz. Yalnız bana, bu bilgiyi nereden aldığını söyle."

"Biz tüccarların bilmediği şey yoktur."

"Çok yerler mi gördün?"

"Dünyanın yarısını."

"Çin'e de gittin mi?"

"Hayır! Öküz Nehri'nden, Beş Su'dan geri döndüm."

"Çin tarafında da Beş Su var. Beş Balık diyorlar."

"Ben İnci Nehri'ne bile ulaşamadım."

"Bizim dilimizi nerede öğrendin?"

"Bu dili bilmesem iş yapamazdım."

Tüccar, Oğuz Han'ın ilgisini çekmişti. Bunca yeri gezmişse bilgisi de çoktu mutlaka...

"Şehrinizi aldığım için beni kınıyor musunuz?"

"Hayır dersem, korktuğumu düşüneceksin. Evet dersem, yalan söyleyeceğim. Burası yel çekendir. Kimin olduğu da belli değil... Kim güçlü ve doğruysa onun olacak."

Oğuz Han, adamın gözlerinin içine baktı. Bu keskin bakışlar karşısında tüccar eridi adeta. Uzun saçlı, temiz yüzü ışık saçan, oturduğu yerde bile iriliği ile herkesi korkutan Hakan'ın yanına geldiğine pişman olmuştu.

"Çapulcu değiliz biz! Çin'den buralara kadar yeryüzünün yarısı bizimdir. Nereyi işgal etmişiz? Kimsenin malını zorla elinden almadık. En büyük yağma, ruhların yağmalanmasıdır. Biz insanların ruhlarını kendilerine geri vermek, Göktanrı'yı tanıtmak istedik. Bu yolda herkese bağımsızlık verdik."

Yahudi gözlerini ovarak:

"Sizi anlıyorum!" dedi.

Oğuz Han, ilk kez gördüğü bir yabancıyla böyle içten konuşabilmesine şaşırmıştı. Tuhaf bir durumdu bu.

"On binlerce kişiyi yerinden kopararak yeryüzünün bir başından diğer başına getiren nedir, bilir misin? Yaşam kaygısı mı? Geçim derdi mi? Hayır! Bunların hiç biri değil... Yaşamak için daha büyük yerlerimiz vardı. Hiç geçim sıkıntısı çekmedik. İl boşluğa gitmez... Bunun anlamını düşün! Biz doğruluk ve düzen istiyoruz. Gördüğünüz töreler ata töresidir, bizim töremizdir. Yarın da evlatlarımızın töresi olacaklar. Biz Tanrı'nın işçiyiz. Dünyanın kurtuluşu tanrıcılıktadır! Sizler bu sayısı bilinmeyen yapma tengrilerden bıkmadınız mı? Çamurdan, ağaçtan, samandan, deriden, köpekten, kediden, horozdan tengricik yaparak cansız putlara, karanlık ruhlara tapanlar, yeryüzünün yüksek serveti olan bizleri anlamaktan uzaklar! Benim yolum kutlu bir yoldur. Toprak, mal, altın savaşı değil. Bunu bill!.."

Konuğun yüzü alacalanmıştı. Karşısındakinin sıradan bir Hakan olmadığını görüyordu. Çekinerek :

"Sen İsrailoğulları'nın yarasına parmak bastın, Ulu Hakan! Biz, bir olan Yaradan'a tapma taraftarıyız."

"O zaman yollarımızın birliğini Filistin'e, Mısır'a ulaştır!"

Yahudi tüccar kendisine verilen hediyeleri görünce şaşırdı. Böyle bir şey beklemiyordu.

Oğuz Han:

"Komşularımızın hazırlıkları hakkında yeni bilgiler edinirsen, bize ulaştır! "

Yahudi başını eğerek çadırdan çıktı. Kucağı hediyelerle doluydu. Konuğu uğurlayan takipçiler, onun nerede yaşadığını öğrendiler.

Keşif kolu söylenenleri araştırmak üzere bölgeye dağıldı.

Kamerlerle Barış

Hemen hemen her gün, bölgenin çeşitli yerlerinden yeni bilgiler geliyordu. Tuşla'dan Huri orduları kalkmış ilerliyordu. Batıdan Hititler de yola çıkmıştı. Güneydeki komşular kıpır kıpırdı. Oğuzları şehirden kovmak istiyor, "Onlar kale savaşını beceremezler. Dışarıya çıkarmadan öylece mahvedeceğiz onları." diyorlardı.

Oğuz Han Antakya'yı boşaltarak ordusunu Saman Dağı'na çekti. Orduyu üçe böldü. Gün Han'ın başkanlığı altındaki bölük, Hititlere beklenmedik bir yerde saldıracaktı. Ay Han'ın bölüğü doğuya gidecek, Hurileri Fırat'a ulaşmadan büyük ovada karşılayacaktı. Üçüncü bölük ise Oğuz Han'la birlikte Saman Dağı'nda, bu karşılaşmaların sonucunu bekleyecekti.

İlk çarpışma on gün sonra oldu. Gün Han, düşmanın Toros derelerine girmesini bekleyip ansızın karşılarına çıktı. Her iki taraf da birbirine çılgınlar gibi saldıırıyordu. Düşman, Oğuz ordusunun özelliklerini öğrenmişti. Atlı birlikleri savaşa girmeden geri çekilmiş, ağır piyade bölükleri tosağa gibi zırha bürünerek ok yağmurundan kayıpsız çıkmıştı. Öte yandan atılan oklar, Oğuz atlılarına ciddi kayıplar verdirmişti. Gün Han durumu değerlendirmek için atlılarını çekip yüksek tepelerin arkasına gitti. Hititler de kendi yerlerini korudular. Uzun, kanlı bir savaş olacağı belliydi.

Gün Han:

"Bayrakları, tuğları kaldırın! Davullar gümbürdesin!" dedi. Davul sesleri düşmanın öfkesini artırmıştı.

Ordu başkanları toplandı. Herkes durumun farkındaydı. Savaş zorluydu. Hititlerin gizli askeri bölüklerinin olup olmadığı bilinmiyordu. Toplantı uzun sürdü. Eski yollardan başka yol bulamadılar. Gece yarısı sesler kesildi, ateşler söndürüldü. Sanki ordu gizlice göçüp gitmişti. Atlılar tepelerin arkasında saklandılar. Düşman gözünü açtığı anda karşı tarafı boş gördü ve etrafa yayıldı. Aynı anda Gün Han'ın atlıları her yandan üzerlerine saldırıp onları ok yağmuruna tuttu.

Hititlerin toparlandığını görünce kaçıyormuş gibi yaparak ovaya doğru yöneldiler. Hitit atlıları, Oğuzları büyük bir keyifle kovalıyordular. İki, üç, beş tepe aşıldı. Sonra Oğuz atlıları yavaşlamaya başladı. Hititler, "Düşmanımız yoruldu!" diye düşünerek neşe içinde Oğuzların kuyruğuna düğümlendiler. İşte o anda Oğuz atlılarının geri atışları başladı. Yarım saat kadar sonra Hititlerin atlı ordusu ovanın kanlı yaralarına dönüşüverdi. Canını kurtaranlar kaçarak dağıldılar. Atlılarının yok olduğunu gören düşman piyadelerinin de parça parça düşeceği belliydi. Gün Han geriye, düşmanın yerleşim yerine döndüğünde, başka bir atlı ordusuyla karşılaştı. Ancak at sırtında yan oturmuşlardı. Ok sadaklarına el atan yoktu. Karşıda ak bayrak açılmıştı. Ve tabii Oğuz erlerinin çok iyi tanıdıkları zurna sesi. Savaşın bittiğini bildiren ses!.. Ak bayrağın yanında bir başka bayrak daha açıldı. Gün Han şaşkınlık içinde, "Tanrım! Bu uzun yıllardır aradığımız Kamerlerin bayrağıdır!" dedi.

Kamer il beyi, yanında iki erle atını ileri sürdü. Gün Han da iki beyle atını yürüttü. Yüz yüze geldiler. Sözsüz, sessiz sedasız. Karşı taraftaki atlı:

"Ben, Kamer başkanı Toktamış'ım."

"Ben, Hakan oğlu Gün Han'ım."

"Bizi arıyorsunuz, biliyorum. Gece davulların sesini duyunca uykum kaçtı. Düşmanlar arasında özümüzle savaşmak, ağır geldi

bana. Aramızda kan bile olsa burada karşı karşıya gelmemizi Tanrı bağışlamaz."

"Tanrı sana yâr olsun!"

"Bugün Hititleri tuzağa düşürdüğünüzü görünce ruhum yenilendi. Eski günleri düşündüm. Atlılarıma, 'Durun!' dedim. Oğuz Hakan'la barışma zamanı geldi. Kabul ederseler..."

"Doğru düşünmüşsün. Bu yabancılar arasında neyi bölüşecegiz?"

Her iki taraftan da sevinç çığlıkları yükseldi. Toktamış Bey, atının terkisindeki hircundan bir kap çıkarıp tulumundaki şarapla doldurdu. Sonra ne düşündüyse şarabı yere döküp:

"Sen doldur!" dedi.

Gün Han:

"Sana inanıyorum, sen doldur." diye karşılık verdi.

Kap doldu. Toktamış Bey hançerini çıkardı, ani bir hareketle kolunu hafifçe kesti. Gün Han da aynısını yaptı. Kollarını birleştirdiler ve şarap kabının üzerinde tuttular. Her iki koldan da şaraba kan damladı. İkisi birden, birlik ve beraberlik için ant içtiler.

Ordular birleşip kaynaştılar. Toktamış Bey, Hitit ordusuna elçi gönderdi. Ne söylediyse Hititler çekip gittiler. Bütün bu gelişmelerden sonra Gün Han, savaşı ve Kamerlerle yapılan barışı haber vermek için Hakan'a ulak gönderdi.

Gün Han Saman Dağı'na dönmeden önce, üst yolla kardeşinin yardımına gitmek istiyordu. Ancak yolda Ay Han'ın Hurileri darmadağın ettiğini ve geri döndüğünü duydu. Saman Dağı'nda görülmemiş bir şölen kuruldu.

Kamer ili ile Oğuz ilinin uzun süren anlaşmazlığı sona ermişti. Oğuz Han sevinç içindeydi. Barıştan ziyade Gün Han'ın zaferi onu mutlu etmiş, başı göklere ulaşmıştı. Bu iki il birbirini kovalamaktan yorgun düşmüş; fakat sonunda barış ortamına kavuşmuşlardı.

Toktamış Bey:

"Sizden kaçmasaydık, buralara kadar gelmezdik." dedi.

Oğuz Han gülerek:

"Biz de sizi kovalamasaydık, buraları yurt edinmezdik." diye karşılık verdi.

Olan olmuş, geçen geçmişti... Bir mutluluk tablosuydu yaşanan. Oğuz Han ve genç konuğu kapanmış yaralara dokunmadan barışın tadını çıkarıyorlardı. Kökü bilinmeyen kardeş savaşları, bu yolda çekilen acılar boş ve anlamsız görünüyordu artık.

Kamerler Atıl ve Yayık Nehirlerini atlayarak Ulu Su'ya kadar pek çok sefer yapmışlardı. Şimdi anlaşıyordu ki sonunda her şey bir inanç seçimine dayanıyordu.

Toktamış Bey ile Gün Han yaşıtılar. Toktamış Bey babası yaşında olan Oğuz Han'ın yanında son derece saygılı ve dikkatliydi. Bu kısa görüşmenin getirdiği aydınlık, onun yüzüne de bir bilgelik katmıştı sanki. Düşüncelerini büyük bir içtenlikle dile getiriyordu:

"Babam sizin yiğitliğinize ve zaferlerinize hep saygı duydu. Ancak inançlarımıza dil uzatılmasına karşıydı. Bu durum onu kızdırıyordu. Ne var ki buralardaki tengri oyunlarını görünce değişmişti sanki. Yaşamının sonlarında, 'Oğuz Han haklıymış sanırım!' diye fısıldadığını duydum. Beni size babamın ruhu gönderdi."

"Baban tanıdığım erlerin en üstünü idi."

"Babamın neden değiştiğini biliyorum galiba. Babil seferinden sonra çekinerek, 'Yüzlerce tengri olur mu? Bu, Tanrı işinden ziyade yerdekilerin işine benziyor.' demişti."

Sonra gülerek devam etti:

"Babil tapınaklarında geceleri tengrilerin önüne yemek konulması canını çok sıkıyordu. Bu yemekleri kimlerin yediğini herkes biliyor; ama bunu kendilerine bile itiraf edemiyorlardı. 'Bu tengri yüz kişinin payını yiyor. Böyle aç gözlü Yaradan olur mu? Hem onların bir kere bile önlerine konulan yemeklere dokunduklarını gören oldu mu? Tanrı'nın payını tapınak hizmetçileri, kâhinler yiyor. Tanrı ocaklarını kıvırcık saçlı fahişelerin sikertusuna dönüştürüyorlar.' diyordu. Ben de gördüm bütün bunları ve yüzümü senin gibi Göktanrı'na çevirdim."

Çadır neşe içinde uğuldadı. Toktamış Bey içten, samimi konuşuyordu:

"Yolumu buldum, ruhum huzura erdi. Ancak ulusumuz parçalandı. İli, yeryüzünün bu başından o başına götürmek mümkündür; ama bir ağaç putundan koparmak ne mümkün?"

Oğuz Han:

"Beni de üzüyor bu durum. İnancımı değiştiremem diyerek düşmanlara katılanların sayısı az değil. Savaşta bize karşı düşmanla omuz omuza savaşıyorlar. Yabancı kadınların sıcak kucaklarında uyuyarak gidenler de oldu. Çin'deki durum... Bu ulusu her şeyden koruduk; ama kadınlardan koruyamadık."

Toktamış Bey güldü:

"Benim de Ellin kızıyla evlendiğimi bilirmişçesine konuşuyorsunuz."

Oğuz Han kahkaha ile gülerek tahta yayıldı. O gece şölen tan vaktine kadar devam etti. Oğuz Han, Toktamış Bey'i tanımişti artık. Onun samimiyetine inanarak:

"Çok merak ediyorum, İtil boyundan sonra kayboldunuz. Birdenbire nereye uçtunuz?"

"Biz, Karadeniz'in kuzeyinden dolaşarak geldik. Bu, eskiden beri bildiğimiz bir yoldu. Denizin batı kıyısı ile gelenlerimiz az oldu."

Sonra uzun saçlarını omuzlarından arkaya toplayıp ela gözlerini Oğuz Han'ın açık havanın kurutarak tunca dönüştürdüğü yüzüne çevirdi:

"Bizi kaybetmeniz iyi oldu. Yurdumuzu bırakarak gelmemiz, sizden kaçmak için değildi. İç savaş bozdu bizi. Atalarımız barış istiyordu. 'Bir olursak yeryüzü birleşir, karşımızda başka güç kalmaz!' diyordular. Kamer Hakanı olmak için her zaman atalarımınla çekişen bir boy başkanı onlara karşı çıkarak, 'Bu denizi, kentlerimizi, batıya açılan yollarımızı, güzel yurtlarımızı çölden gelenlere mi vereceğiz?' dedi. 'Çölden gelenler de bizdendir! Onlar olmasa Çin yeryüzünü alır, bizi de kölesi yapar!' diye karşılık verdi bilge büyükler. O zamanlar

ben çocuktum. Duyduğlarım bunlardı. Kamer ikiye bölündü. İlin onur yerini, tahtını ele geçirmek için beyler karşı karşıya geldiler. Bu savaşta atalarım da onlara karşı çıkanlar da öldüler. Ulus başkansız kaldı. Sizin gücünüzü bilen, savaş istemeyen Kamerler, karşı karşıya gelip kırılmaktansa barış olana kadar güneye gitmeye karar verdiler. İl göçtükten sonra çevresinde sadece yoldaşları kalmış olan babam, han atalarımızın kurganlarını sahipsiz bırakarak güneye doğru yürüdü ve göçe yetiştirdi. Hitit yakasında kurultay toplandı, babam hakan seçildi. Sonra Kamerler bu bölgeyi tamamen sahiplendiler. Asya'nın beyi oldular; fakat ikilik aradan kalkmadı. Bir kanadımız düşman olarak Lidya'ya katıldı."

Oğuz Han onun sözünü kesti:

"Biz de buralara sizi kovalamak için gelmedik. Sizinle yüz yüze gelmek istemedik. Kaspi boyunca indik güneye."

Bu sözler Toktamış Bey için şaşırtıcıydı. Üzerinden ağır bir yük kalkmıştı sanki.

"Sizden önce gelerek yolları temizledik. Önceki güçleri olsaydı buraya yerleşmeniz zor olurdu. Tek tek hepsini ezdik. Şimdi önümüzdeki denizi de geçerek batıdaki dağınık, yırtıcı tayfaların üzerine gidebilirsiniz. Asurluları, Manları, Urartuları, Lidyalıları da diz çöktürmüştük. Sonra parçalanıp dağılmamız ayağa kaldırdı onları. Ta ki siz gelene kadar... Van Beyi armağanlarla geldi babama. Yanında kızı da vardı. Babam bağışladı onu. Bana, 'Götür bunu yeniden kendi tahtına oturt!' dedi. Babamın büyüklüğü ezmişti beyi. Yolda, can alıcı aldı canını. Yüzü kara geri dönmektense ölüm yeğdir..."

Oğuz Han:

"Sizin yardımınızdan yararlananlar buralarda, eski yurtlarında yaşayan soylara binyıldır zulmediyorlar. Evlerini ateşe verip nesillerini kurutuyorlar. Siz kendinizi düşünürken kendi kökünüzden olanları unuttunuz. Ancak siz Kazılık Dağları'nı aştıktan sonra soyumuzdan olanların öcünü alıp düşmanları ezdik. Şimdi birliğimizi gördüklerinde

daha da ezilecekler. Bizlere, bozkır insanına benzemez bunlar. Al dillerine aldanmak olmaz."

Oğuz ilinde, şölenlerin bezeği ozanlardı. O gün onlar da iki ilin kaynaşmasını övüyordular. Çalgılar ordayı sarmıştı. Sonunda il büyüklerinden Koca Dede aldı sazi:

*Seçtim kutsal deyimleri,
Başta gelen sözüm, iller.
Gökten bakan gözüm gündü,
Yerden bakan gözüük, iller.*

*Koptu Tanrı Dağları'ndan,
Geçti İnci bağlarından,
Kaldı eski çağlarından,
Yeryüzünde izim iller.*

*Hayda Tanrı, vayda Tanrı,
Yasta Tanrı, toyda Tanrı,
Tapındığım gökte Tanrı,
Yeryüzünde bizim iller.*

Oğuz Han bulunduğu yerleri beğendi. Nehri, denizi, yaylaları, güneye ve batıya uzanan kısa yolları... Kamerlerle barıştıktan sonra Toktamış Bey'in ayrılıp gitmesini istemedi. Sonra da dört deniz boyu, Asya'yı enine boyuna yürüdüler. Oğuzların kılıcının ve sözünün karşısında kimse baş kaldıramadı.

Ulaklar, istihbaratçılar ara vermeden yeryüzünün her köşesinden bilgi getiriyordular. Dünyanın kalbi, Oğuz Han'ın çadırında atıyordu.

Şam Üzerinden Mısır'a Sefer

Yeni yıla iki ay kala güneye akın başladı. Dağlar henüz kar altından çıkamamıştı. Sadece Livan Dağları'nın doğu etekleriyle Şam'a uzanan yeşil dereler sıcaktı. Gündüzleri dinleniyor, geceleri yıldızları izleyerek yol alıyordular. Toktamış Bey, Şam bölgesiyle Mısır arasındaki yerlerde yaşayan halkların, tayfaların hemen hepsini tanıyordu. Bilgilerini yol boyunca Oğuz Han'la paylaştı.

Şam'a tek başına saldırmamak da onun fikriydi. Şehre girmediler. Tan vaktiydi... Henüz çöllerin karanlığı dağılmamış, gökteki koca koca yıldızlar parlaklığını kaybetmemişti. Sessizce şehrin doğusundaki dağa çıktılar. Hakan ve Muhafız Alayı dağın yassı yamacında yerleşti. Ordunun büyük bölümü ise dağ eteklerinde kaldı.

Şam halkı gözlerini açınca Oğuz bayrağının kutsal saydıkları dağın üzerinde dalgalandığını gördüler.

Hakan, yıllardır sürdürdüğü bir gelenekle güneşi at sırtında karşıladı. Üzerinde ot bitmeyen Kara Dağ, gün ışığında büyük bir kömür tepesine benziyordu. Bu karaca dağın gölgesinde, yassı evlerinin arasında düğüm düğüm yolları olan Şam bulunuyordu. Dünyanın karını, buzunu, karşı tarafı görünmeyen nehirlerini, günlerce gidip de gölgesinden çıkamadığın ormanlarını, ucu bucağı olmayan çimenlerini görmüş olan Oğuz Han, Tanrı evladını bu boş

çöllere, canlı izi olmayan dağlara bağlayan gücün sırrını anlamaya çalışıyordu.

Tanrı büyüktü. İnsanları doğru yola çağıran elçiler, bilge filozoflar göndermişti. Bu dağı, onun eteğine sığınmış yaşı bilinmeyen toprakları yaşatmak için buraya tanrısal bir ruh verilmişti şüphesiz. Peki, Tanrı'nın ilk evlatlarından mı kalmıştı bu kutsallık? Bu yerlerin onun adına bağlı olduğunu söyleyen olmamış mıydı? İlk kadının suç işlediği cennet neredeydi peki? Ya bulundukları yer? Cennet miydi, cehennem mi? Burada yerlilerin "Adem" dediği ilk insan mı yaşamıştı sadece? Tanrı'nın bir başka elçisi olan Davut'un da burada yaşadığı söyleniyordu.

Oğuz Han, gönlünü Tanrı'nın elçilerine sevgiyle dolu gördü. Evet, damarlarından Türk kanı akıyordu; fakat o anda tüm Tanrı elçilerinin kan dışında yüzlerce farklı bağ, kaygı ve düşüncelerle birbirine bağlı olduklarını düşündü. Kim olurlarsa olsunlar, güneşten akıp gelen ışık telleri ya da ona benzer başka tanrısal bağlar onları birbirine bağlıyordu. Tanrı elçileri Tanrı'nın eliyle yaratılmış canlıların göklerin yüce isteklerinden, saf duygulardan, doğruluktan ne kadar uzak olduklarını görünce şaşırıp, "Tanrım, bize zor iş buyurdun!" diyorlardı. Elçiler tek tük, düzeni bozarak şeytana tapanlar binlerce...

"Ulu Tanrım! Senin düzenine karşı çıkanları yaratmanı anlamıyorum. Bu bir hata mı? Sen de yanlış iş yaparsan, ölümlüler ne yapsınlar?" Böyle düşünmüştü, Oğuz Han. O anda, gelmiş geçmiş bütün Tanrı elçilerinin kendisiyle omuz omuza durduklarını hissetmişti. Oğuz Han'ın gönlü ulu Tanrı'ya alkışla doluydu. Yüz binlerce insana ışık, yemek, toprak, ev verip geçitsiz yollarda geçit var etmişti. İlleri, bir olan Tanrı'nın yoluna ulaştırmıştı. Demek ki Yaradan, kendisini de büyük insanların yolunda yaratmıştı. Bu yolda kendisine boyun eğmeyenleri suçlu saymıyordu. Savaş, yeryüzünün ağır törelerindendi ve bu anlaşılabilir bir durumdu. Ancak Tanrı'ya tapmayanları bağışlamak, Tanrı'nın varlığından kaçmaktı... Bunu anlamak mümkün değildi!

Bu duygularla tan yerine yüz tutarak şunları söyledi:

"Görklü Tanrım, yağız yeri, mavi göğü, ay ve günü, karanlık ile aydınlığı, yoksulu, varlığını sen yarattın. Sayısız canlıları sen türettin, dirilik verdin. Sana sığındım, umudum sendedir. Adımı, ruhumu, yolumu sen var ettin.

Yolundan çıktırıysam kılıcıma doğranayım.

Gün doğandan gün batana senin ışığınla geçtim.

Suçsuzların kanını akıttımsa canımı al.

Töre veren kişi, sen yürüttün bu işi.

Kapımızdan ve kafamızdan yalan geçmesin.

Bize us, akıl yoksunluğu gösterme.

Bizi yüce kapına, hesap gününe kara yüzle götürme.

Sevdiğin insanları yatağında öldürme.

Çağlayan sularımız serin, yanar ocağımız sıcak, ekilen topraklarımız verimli olsun.

Yarattığını mutlu kıl.

Erkli, görklü, başların başı, övdüğüm Ulu Tanrım!"

Oğuz Han'ın düşüncesi Tanrı tarafından ışımlandı: "Bu kutsal yerde savaş yapmayacağım!" dedi. Ordu başkanlarına emrini götürdüler: "Yolumuz Mısır'adır. Bu kente savaş açmıyorum. Gücümüzü görünce gelecekler!"

Böylece üç gün beklediler. Ancak bu, sessiz sedasız bir bekleyiş değildi. Oğuz atlıları çölleri bölükler halinde karış karış geziyordu. Geceleri dağın üzerinde, Şamlıları korkuya salan binlerce ateş yakılıyor, zurnalar doğuya doğru aralıksız öttürülüp davullar dövülüyor, atlar kişiyor, develer bağırıyordu. Sayısız ordular görüp savaşlar yaşamış olan Şam, böylesini ilk kez görüyordu. Başlarının üzerinde esen bu kasırga yüreklerine korku salıyor, direnmenin anlamsız olduğunu düşünüyorlardı.

Kente girmek, Şamlılarla görüşmek, yağma yapmak yasaktı. Üç gün geçtikten sonra kent beyleri toplanıp konuştular. Sonunda Oğuz Han'a elçi göndermeye karar verdiler. Uzaktan ata benzeyen on ak katır, ok ve yayla yüklenmişti. Şam yayı çok meşhurdu. Ok ve yay göndermek, barış istemektir.

Oğuz Han, Şam yaylarını beğendi. Elçilere:

"Büyüklerinize söyleyin, sizinle savaşmak istemiyorum. Gücümüz gözünüzün önündedir. Böyle bir orduya karşı koymak, Şam'ın yapabileceği bir iş değil... Biz, ünü dünyayı saranları da diz çöktürdük. Kutsal Tanrı elçilerinin kurganlarını, tapınakları ziyaret ederek Mısır'a gideceğiz. Şam'dan vergi de almıyorum. İsterseniz yay verirsiniz." dedi.

Sözü güvenli olsun diye, Gün Han'ı da bir bölük alp ile birlikte elçilerin yanında Şam'a gönderdi. Oğlunun ve erlerinin Şam'da nasıl bir intiba bırakacaklarını biliyordu.

Oğuz Han'ın elçilere söylediklerini, Gün Han da Şam Hükümdarı'na söyledi. Babasının Tanrı elçisi olduğunu, yeryüzünde yaşayanları tek olan Ulu Göktanrı'ya bağlamak için sefer yaptığını, bundan dolayı kendisinden önce yaşamış elçilerle bağı olan bu kente dokunmadığını, bütün tapınakları kutsal tuttuğunu bildirdi. "Babam gök inançlarını anlıyor; fakat türemişlerin eli ile türetilen putların, tözlerin Tanrı sayılıp kutsallaştırılması onu çıldırtıyor!" dedi.

Gün Han'ın babası hakkında verdiği bilgiler, Oğuz Han'ı Şam'da tanıtan bilgilere uymuyordu. Onu yırtıcı, inançsız, töresiz, bozkırlı olarak tanıtmıştı. Bölge hükümdarları âcizliklerini gizlemek için, ona yüz çeşit iftirada bulunmuştu. Oğuz Han'ın savaşta bile doğrulukla davranıp göksel töreleri koruduğunu görenler şaşırıp kaldılar. Hakan'ın kutsal yerleri ziyaret edip kurban kesme isteği, Şamlıları birbirine düşürdü.

Yine yüzlerce ok ve yay, on tane de cins bedevi atı gönderdiler.

Oğuz Han, "Bütün yaylarınızı verseniz bile askerlerime yetmez! Üstelik bu gördüğünüz ordunun bütünü değil. Biz burada ordumuzun gerisini bekleyeceğiz. Şam Hükümdarı; Hakan'ı kutsal tapınaklara, Tanrı elçilerinin uyudukları yerlere davet etti. Hakan, Şamlılara güzel davrandı. Kurbanlar kestirip halka dağıttı. Yerlilerin gönlünü kazanmak için gerekli olan her şey yapıldı. At sırtında başı göklere değen, yüzlerine yeryüzünü sahiplenmenin onuru yayılmış olan, adam azmanı Oğuz askerlerini görenler onların yenilmezliğinin

sebebini anladılar. Şam Hükümdarı, Oğuz Han'a boyun eğdiğini bildirdi. Yıllık vergi kestiler. Bundan sonra Şam Hükümdarı, Mısır Firavunu'na bir mektup gönderdi:

"Savaşıp ordunu kırdırma! Oğuzların karşısında durulmaz. Silahla yapamayacağını, tatlı dille yapabilirsin."

Şam Hükümdarı, Mısır Firavunu ile olan ilişkilerinden, Firavun'un dirayetli bir insan olduğundan söz etti. Oğuz Han'ı, onunla savaşız anlaşacaklarına inandırdı.

Oğuz Han; atların, alpların yorgunlukları çıktıktan sonra Mısır'a yöneldi. Gün Han'ı, dokuz bin askerle öncü olarak gönderdi. Ordudan önce bir elçi grubu daha gidip Hakan'ın mesajını ilettiler: "Oğlum Gün Han'ın başkanlığı altında küçük bir ordu birliğimiz üzerinize geliyor. Ben yoldayım. Ya boyun eğer ya savaşa katılırsınız!.."

Oğuz Han, istihbaratçıların getirdikleri bilgilerden ve Şam Hükümdarı ile yaptığı görüşmelerden Firavun ordusunun gücünü öğrenmişti. Evet, güçlüydü Mısır ordusu. Hakan, kendi ordusunu daha güçlü göstermeye çalışıyordu.

Mısır'ın ilişkileri de çok güçlüydü. Uzak yakın illerde olanları dikkatle izliyordu. Kuzeyden gelen bu atlı ordusunun seferlerinden de haberdardı. Firavun, atlı göçebelerin ülkesine daha önce düzenledikleri seferi de unutmuş değildi. Şayet Oğuzlar da aynı soydan iseler önlerinin alınması mümkün olamazdı. Uygun bir dil bulmaktan başka yol görmüyordu. Şam Hükümdarı'nın Oğuz'a anlattığı gibi, Firavun savaş taraftarı değildi. Bilim ve bitik âşığıydı. Mısır kâhinleri ile birlikte, kaybolup gitmiş eski sırları araştırıyor; ehamlarda, taşlar üzerinde, papirüslerde korunan sayısız yazıları okutmaya ve anlamaya çalışıyordu. Yaratılışın, diriliğin, illerin, dillerin kökenini öğrenmek istiyordu. Nil Nehri'nin tarihini araştırırken göçmen budunların töre ve geleneklerini de merak ediyordu.

Şam Hükümdarı'nın komşusu hakkında söylediği bir şey, Oğuz Han'ın aklına takılıp kalmıştı... Firavun; Mısır'ı yeryüzünün merkezi, Mısırlıları en eski budun, dillerini de tüm dillerin anası sayıyormuş. Ancak Frigyalıları gördükten sonra düşüncesi değişmiş. Şam Hükümdarı konuşuna ilginç bir şey daha anlatmıştı: " Firavun, Mısır

ve Frigya dillerinin hangisinin daha eski kökenli olduğunu öğrenmek için, henüz konuşamayan bir Mısırlı ve bir Frigyalı çocuğu kimsenin bilmediği bir yerde büyütür. Günün birinde, çocukların ne diyeceklerini öğrenmek ister ve onları huzuruna alır. İlginç olan, çocukların ikisinin birden aynı dilde "ekmek" diye bağırması olmuştur."

Oğuz Han, "Bunların bizden, bizim dilimizin geçmişinden haberleri yok. Bizi unutmışlar ya da kendilerine öyle kapılmışlar ki çevrelerini göremiyorlar. Mısır dilinden daha eski olan Sümer dilini unutmışlar. Bizim gökten gelen ilk insanlar olduğumuzu, gök dili ile konuştuğumuzu bilmiyorlar. Bizim gök ışığından doğduğumuzdan da habersizler. Kendi kilden putlarına öyle dalmışlar ki... Yazık sizlere, yazık!.. Büyük Tanrım, aydınlat bunların kafalarını!" diye düşündü.

Firavun'un düşünceleri yeterince açıktı. Kimlerle karşılaşacağını biliyordu. Oğuzların bu topraklarda kök salmayacaklarının farkındaydı. Oğuz Han'ın Göktanrı inancını da duymuştu. Kendisi de Mısır'ın sırlarını öğrendikçe göklere tapmaktan başka yol bulamamıştı. O da gizli olarak tek Tanrı'ya inanıyordu. Bilgiye duyduğu aşk, onu davetsiz konuklarla dostluğa çağırıyordu. Sanki gelenler düşman değildi. Gün Han'ın karşısına eski Mısır eşyalarıyla dolu sandıklarla çıktı. Onu, Mısır'ın saray geleneklerine göre karşıladı. Bir yandan da önceden gelenleri iyi ağırlayarak ordunun geri kalanının yaklaşmasını engellemek istiyordu.

Firavun, Gün Han'ı uzun süre dinledi. Geldikleri yollarla ilgilendi. Gün Han'ın dilinden duyduğu sözler, onun en eski dil arayışını biraz daha zora soktu.

Gün Han, ulakla durumu babasına ilettili. Oğuz Han, Mısır'a girmedii. Gün Han, üç yılın vergisini alarak erlerin birkaç yıllık hizmet haklarına yetecek kadar bol mal ve armağanlarla geri döndü.

Oğuz Han bu seferden anlaşılması güç duygularla dönüyordu. Gerçekten yol bitmiş miydi? Adı, ünü yeryüzüne yayılmış Asur'un, Mısır'ın gücü bu muydu? Komşularını binyıllar boyunca bu güçle mi ellerinin altında tutmuşlular? Bütün bu ülkeleri kendisine bağlamaktan, Türk'ün kılıcının altından geçirmiş olmaktan gurur duyuyordu.

Kazandığı başarılarla rağmen içinde bir boşluk hissediyor, "Yol bittiğinde yaşam da biter!" diye düşünüyordu. Göktanrı'nın adını yeryüzüne yaymış, yapma putların insanın kendini aldatmasından başka bir şey olmadığını anlatmıştı. Bundan sonra ne yapacaktı peki?

Yeni Yurtlar

Baalbek Dağları'ndan aşarak Hazar Gölü'nün sahillerine inildiğinde, Oğuz Han'ın aklına Yağmur Taşı geldi. Kam Ata'nın kumlu sahrada yolunu şaşırttığı kervanla birlikte yok olan taşı, gölün sularını seyrederken niçin hatırlamıştı? Bütün seferlerin sonunda buraya dönmesinden mi? Bölgenin bütün devletlerinin, halklarının deli bir ihtirasla bu göle ve onun çevresine sahiplenmek uğruna çarpıştıklarını gördüğünden mi? Oğuz Han bu sorulara cevap bulamıyordu. Ancak ona öyle geliyordu ki yalnız bu komşu ulusların değil, bütün yeryüzü tarihinin yolları bu gölün başında buluşuyordu. Kendisinin de akıl almaz yollardan geçerek buralara gelip yerleşmesi, büyük olasılıkla Hazar Gölü'nün bu tuhaf çekiciliğine bağlıydı. Hayır, bu durum sadece çekicilikle açıklanamazdı. Tanrı elçisi, kendisinden sonraki çağlarda da tarihin en büyük yollarının buralarda kesişeceğini görebiliyordu. Bu yüzden de ilin ağırlığını bu gölün çevresine çekmeyi düşünüyordu.

Yeniden eski yurtlarına dönüş, Azerlere uzun yıllar boyunca yollarda çektikleri acıları unutturmuştu. Ulustan kopan koca kadınlar, savaşa gidemeyenler, Alpan, Azer, Kenger, Tolos boylarından kopanlar; Kazılık eteklerinde, Hazar Gölü'yle Kaspi arasındaki topraklarda obalanıyordular.

Yerleşim yeri güzel seçilmişti. Tepelerin üzerinden Azer Gölü ve adalar görünüyordu. Güneş arkadan aydınlattığında ise gölün

diğer yüzündeki dağların kara çizgileri belirliyordu. Yayla baştan başa Oğuz'un ulusu, ili, budunuydu.

Kazılık Dağları'nın eteklerinde yaptırdığı Alp Kalesi, çeşitli bölgelerde kurulan kentler normal yerlerdeydi. Ancak komşuları gözaltında tutmak için en uygun yer burasıydı. İç illerin başkenti olabilecek bir konumu vardı. Oğuz Han'ın çadırından az uzakta, yeni kalenin inşaatına başlandı. "Taş kafese de sokulsam içinde bir keçe çadır kurar, otururum. Başımın üzerinde göğe benzeyen altın başlı çadırımı, onun damar gibi ak çığlarını, ayağımın altındaki yayla çimenlerine benzeyen kalın, yün halıları görmediğimde düşüncem dağılıyor. Ancak buralar sonsuz değil... Komşular beklenmedik bir zamanda başımın üstünü alırlar. Yaşı dolmuş erkeklere, çocuklara, güvenli sığınaklar kurmadan sefere çıkmayacağız. Ulusun töresi olduğu gibi yaşamın da kendi töresi var. Alperenlerin de yaşları ilerliyor. Bir zaman gelir, sefere gidemez olurlar." diye düşünüyordu, Hakan.

Uzun yıllar göçten ayrı kaldıkları için bir erkek ve bir kadın kınandı. Yeni doğmuş bebekleri Hakan'ın önüne getirildi. Kadın, çaresiz kalarak göçten ayrıldığını, doğum yaptıktan sonra ile yettiğini söyledi. Oğuz Han, "Düşmanın göz diktiği kadınlarımızı; kızlarımızı, yaşı ilerlemiş bey ve hatunları korumak için çok sayıda kale yapmalıyız." dedi.

Yaylalarda, Oğuz Han'ın geçtiği yollar üzerinde, elin ulaşamayacağı kaya sırtlarında bir ipe geçirilmiş mercan taneleri gibi Oğuz kaleleri sıralandı.

Savaşı geçiren birkaç yıl içinde Oğuz ili büyüyüp bölgenin en güçlü ulusu oldu. Mısır'dan Hititlere kadar her yerden vergiler geliyor; yıldan yıla artarak yaylalara sığmaz olan büyükbaş hayvan sürüleri, komşu illerin alışveriş yerlerini dolduruyordu. Bu arada ulustan kopup gidenler de oluyordu.

Uç beyleri, vergi toplayan görevliler, elçiler, ekim biçimle uğraşanlar, tüccarlar arttıkça akıncı il toprağa daha da bağlanıyordu.

Komşular ona bağlı insanları da onun adıyla çağırıyor, hepsine birden "Oğuz" diyorlardı.

Bu arada doğuda, Midiya ve Manna'da ilginç gelişmeler oluyordu.

Asurlularla savaştan sonra Manna, görünürde Oğuzlara bağlı olsa da gizli çalışmalarla bu bağlılığı kırmayı düşünüyordu. Savaşta Oğuz Han'la bir olan Mader tayfaları ise şimdiye kadar ona boyun eğmiştiler; ama devlet olarak nasıl hareket edecekleri hâlâ belirsizdi. Mader elçileri Oğuz Han'dan yardım istiyordu. Savaşı kalamayan erler Maderlere, diğer komşulara askerlik eğitimi veriyor; bir yıl sonra bu kişilerin kendilerine düşman olabileceklerini düşünmüyordular.

Asurlular, Oğuzlarla baş edemeyeceklerini anladıktan sonra Manlarla Maderlerin güçlenmesine umutla bakıyor, "Kükreseler, birbirlerine saldırır; bizi unuturlar!" diyorlardı. Her adımda Oğuz Han'dan yana görünenler, dünyaya ona bağlı olmadıklarını gösterme çabasından da vazgeçmiyordular. Buna rağmen köklü Türk boyları karşısında âcizdiler... Maderler de Manna'nın yaptığı gibi, ergenlik çağına gelenleri Oğuz iline kovalıyor, "Gidin savaş ve ordu başkanlığını öğrenin. Oğuz güzelleriyle evlenip gelin!" diyorlardı. Tabii ki sadece ordu yönetimini öğrenmek değildi amaçları. Saf, açık yürekli Oğuz beylerinin gönüllerine girerek içlerini öğrenmek, düşmanlar için daha önemliydi. Gelip de ayrılmak istemeyen ve Oğuz'a katılanlar da vardı. Giderken bir gönülden bin gönüle âşık oldukları Oğuz'un çiçek burunlu kızlarıyla evlenerek onları götürerler de oluyordu.

Böylece Oğuz ili ile Manna ve Midiya arasında il akrabalığından başka, yüzlerce evin kan akrabalığı da oluşuyordu. Midiya şahlarının çoğunun Oğuz sütü emmesi, Oğuz ilinin diliyle konuşması da bununla ilgiliydi.

Sonbahar vergilerinin toplanma zamanıydı. Oğuz Han'ın vergileri hafifti. Vergi onun üstünlüğünü gösterme geleneği idi aslında. Asurlulardan başlayarak bölgenin bütün büyük halkları ona vergi

veriyordu. Hitit, Filistin, Mısır, Babil... Bu, Oğuz Han'ın bölgenin büyüğü olduğunun göstergesiydi. Önemli olan da buydu. Yalnız bir at, bir deve de olsa verilmeliydi.

Çokları ilin içinde bulunduğu bolluğu inanca bağlıyor, "Tek Tanrı'ya tapmak, ili sıkıntıdan kurtardı. Ekmek gökten dökülüyor!" diyordu. Savaşa, yağmaya göz dikenler yıldan yıla azalıyordu.

Savaşı yıllarda Hakan'ın kışlağı Kür-Araz boyu, yaylası ise Göyçe Göl'den başlayarak Karadeniz'e, Adalar Denizi'ne kadar olan yaylalardı. Savaş için kaynayan kanlarını, ovalarda soğutuyorlardı. Kargı, kılıç karşılaşmaları ve at yarışları ara vermeden devam ediyordu. Sürülerin, yilkıların, kaytabanların döl zamanları sefere benzer bir sevinç yaratıyordu.

Yaylalarda attan inerdiler. Çiçek denizine konmuş binlerce çadır, dağların yüzünü güldürürdü. Ocaklar tütsülenir, çimenlerde sofralar açılır, kilim dokuyanlar gökkuşağına benzeyen ipliklerini çimenlere serer, keçe yapanların dağın karından ayrılmayan yün harmanları çadırların karşısında açılan sofralara benzerdi. Ergenler eyer görmemiş atları, boyunduruk görmemiş boğaları eğitirdiler. Cins atların seçilerek çoğaltılması, komşularla at alışverişi her zamanki işlerdendi. Hakanlık yaşamı bütün kurallarıyla devam ediyordu. Demirci çadırları karanlıktı... Atlar nallanmalı, mızrak ucu ve kılıç kabzası yapılmalıydı. Bunlar halkı ayakta tutan işlerdi. Mutlaka yapılmalıydılar.

Oğuz ili, yarı göçebe yaşamı içinde ekim biçime de yer veriyordu. Her işin yeri ve zamanı vardı. Oğuz Hakan'ın vârisi, geleceğin devlet başkanı, ilin vuran eli Gün Han'dı. Babasına çok benziyordu. Oğuz Han'ın gençlik yıllarında olduğu gibi atının önüne at geçemez, kılıcının önünde kılıç duramazdı.

Mısır seferinden sonra, babasının yaşının ilerleyip ağırlaştığını görünce, "Altı oğul yetiştirdin ki kolunun silahı olsunlar!" diyerek hakanlık yükünün ağırlığını omzuna almıştı. Orduya başkanlık yapıyor, yurt kıyılarının güvenliğini koruyordu.

Asur Şahı'nın kızı ona üç oğul doğurdu. Büyük oğluna Alp Er Tunga adını verdi. Oğuz Han'ın sevgili torunu, günde bir arpa büyüyerek ergenlik çağına geldi. Erdemi, aklı, açık yürekliliği ile daha gençlik yıllarında ad kazandı. Kılıç, ok, kargı kullanmada üstüne yoktu. Şöhreti komşu illere kadar yayılmıştı.

Ulusun baş bilgini; geçmişten ve gelecekte haber veren, yerin göğün ve tüm canlıların dilini bilen Ulutürk oğlu Korkut'tu.

Korkut, Gün Han'la birlikte büyümüşü. Gençlik yıllarında, ilin ünlü delikanlılarından biriydi. Eli kılıca değil de kopuza uzandı. Söz göğsünü deliyordu. Söz deyip saz çalmak, türkü söylemek ruhunu sardı. Ulu Han Ata Bitikçi'nin kitaplarını okuyor, bestelerini dinliyordu. Sonra kendisi de bitikçi oldu. Sözüyle, çalgısıyla gökleri ve yerleri aydınlattı. İnsanların yüzlerine bakar, başına gelecekleri söylerdi. Göğsü bakıp alın yazısını, yere bakıp toprağın verimini anlardı. Adlandı güvenç kazandı. Acısı olan ondan yardım istedi. Sevinci olan mutluluğunu onunla paylaştı. Yöresine hoş duygular dağıtarak ulusun bilicisi, görücüsü olarak ün kazandı. Gün Han, savaş dışında geçen zamanlarını Korkut'la geçirir, onun sözünün tutsağı olmaya can atardı. Oğuz Han bunu duymuş ve oğluna, "Benden sonra Korkut'u saraya alır, baş danışman yaparsın! Eğer sözümü tutmazsan, Tanrı affetmez!" demişti.

Korkut; Tanrı'yı seven, Tanrı'nın sevdiği kutsal Bayat soyundandı. Otların, ağaçların, çiçeklerin dilini bilirdi. Ulusun hem kamı hem hekimiydi. Ancak şaman değildi, hayır. İl insanlarını ilaçla, emizle değil; sözle iyileştirirdi. Sözünü, kopuzunu dinlemeye uzak yakın illerden gelirdiler. Oğuz yiğitlerinin erdemlerini anlatan sözler söylerdi. Oğuz Hakan'ın Göktanrı'dan gelen sözlerini ulusa o yayardı. İl toplantıları Korkutsuz olmazdı. Saz çalar, uğur verirdi:

Uğurlamaları dilden dile geziyordu:

Yerli kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli kara ağaçların kesilmesin!

Kamın, akan görklü suların kesilmesin!

Kanatlarının ucu kırılmasın!

Çapar iken, ak, boz atın büdremesin! (tökezlemesin)

Salışanda kara polat yüz kılıcın kedilmesin!

Dürtüşür iken ala gön derin ufalanmasın!

Ak börçekli anan yeri uçmak olsun!

Ak sakallı baban yeri uçmak olsun!

Hak yandıran çerağın yana dursun!

Korkut, yaşı ilerledikçe birine dede oldu, birine ata. Sesi, sözü, adı kervanların yoluyla doğudan batıya yayıldı. Doğan çocuklara o ad veriyor, küsleri o barıştırıyordu. Oba, boy beyleri onun uğurlaması olmadan işe başlamıyordular

Oğuz Han'ın Rüyası

Günlerden bir gün, Oğuz Han ilginç bir rüya gördü: Bir altın yaydı, yere serilmişti. Bir ucu görünmediği gibi, diğer ucu da görünmüyordu. Yayın kirişi enlenip bir yola dönüşmüştü. Oğuz Han atını bu yola sürdü. Ancak yolun sonuna varmak mümkün olmuyordu. Yay doğudan batıya kadar uzamıştı. Yayın kirişine üç gümüş ok takılmıştı. Kuzeye çevriliydiler ve uzayıp gidiyorlardı. Onların da sonu görünmüyordu. Uykudan uyandı. Buna benzer bir rüyayı yıllar önce Ulutürk'ten duyduğunu hatırladı. O zamanlar, savaşların yoğun olduğu bir dönemdi. Ulutürk'ün, babası Kara Han'a anlattığı bu rüyanın yorumu üzerinde düşünmemişti. Ancak büyük danışmanın bazı sözlerini hâlâ hatırlıyordu: "Hakan'ım! Rüyam sizin için uğurlu olsun. Düşte ne verildiyse onu getirsin. Yay hakanlığın, ok gücün simgesidir. Tanrı yeryüzünü sizin soyunuza, ulusunuza vermiş."

Ulutürk'ün bu rüyası neden unutulmuştu? Belki de kendi rüyasında, yayın kirişi boyunca at sürerken kenarda ak atın sırtında gördüğü ak giyimli şahıs, koca Ulutürk'ten başkası değildi. Bakışlarında hem kınama hem de sonunu gösterdiği yolun doğruluğunu görmüş bir adamın kendine güveni vardı.

Oğuz Han danışmanlarını topladı. Rüyasını onlara anlattı, onların sözlerini dinledi. Ulutürk'ün sözlerini onlardan da duyunca şaşırdı.

Eski günlerde Ulutürk, ulusun düzeninden yanaydı. Törelere doğru anlaşılmamasını, herkesin kendi yerini bilmesini istiyordu. Yeryüzünü

saran bir ilde, her boyun yeri belli olmalıydı. Tıpkı rüyadaki oklar gibi... O günlerden başlayarak Oğuz Han'ın yolları çok uzamış ve Ulutürk'ün ad getiremeyeceği yurtlar, uluslar ile bağlanmıştı.

Oğuz Han, rüyasında gördüğü yay ve oku ilin tüm kaderinin anahtarı olarak görüyordu. Oğullarına söylemeden yollar üzerinde bir altın yay ve üç altın ok gizletti. Sonra oğullarını yanına çağırarak onlara:

"Gidin, av avlayıp kuş kuşlayın! Bizim payımızı da unutmayın." dedi.

Büyük oğulları av peşinde koşarken bir ucu topraktan çıkmış olan altın yayı gördüler. Yerden çekerek çıkardıkları yayı babalarına getirdiler. Küçük oğullar ise bolca av avladıktan sonra üç altın oku buldular. Oğuz Han, çocuklarının getirdiklerini eline alarak onlara, "Tanrı böyle buyurmuş! Sizin aranızda seçim yapmak bana düşmezdi. Bu büyük işi Tanrımız yaptı!" dedi.

Sonra, Oğuz ilini uzun yıllar yönetecek olan bir töreyi açıkladı:

"Yay; hakanlık, başkanlık simgesidir. Hangi yöne gönderirse ok o yöne düşer. Yay gönderendir, ok elçi. Yay buyruk verendir, ok atılan. Yay yönetendir, ok dinleyen."

Altın yayı üç büyük oğluna vererek onlara, "Oğullarım! Bugünden itibaren sizler 'Bozok' adını alınız. Bu altın yay gibi olun! Okları doğru yerlere fırlatın. Ordunun sağ kolunu yönetmek size düşer. Sarayda da benim sağ tarafımda oturacaksınız." dedi.

Üç altın oku, üç küçük oğluna verdi. Onları "Üç Ok" olarak adlandırdı. "Siz de bu oklar gibi olun!" dedi. Sol kolun yönetimini onlara vererek kendilerini sol tarafına oturttu. Böylece küçük oğullarını, büyük oğullarının kanatları altına yerleştirdi. "Sizin çocuklarınız da bu bölüşmeye uyacak ve herkes kendi yerini bilecek!" dedi ve her biri derin anlamlar içeren sözlerini sıraladı:

"Siz bir olursanız, il de bir olur.

Bir ilin nesi var, iki ilin sesi var.

Yaşam biter, yağı (düşman) bitmez.

Kardeş eyerli ata benzer.

Yava (boş) kılma gönlün, Tanrı versin günün.

Töre sudur, kör güç ise od.

Töreyle ağunu (zehir) yut, umudunu Tanrı'ya tut.

Üç şey insanın bilgisini elinden alır: Acele

etmek, saran, busuluk (kin).

Yağdan utanmaz kaçır.

Dil sözünü bilmezse mavi gökte olsan da seni yere indirir.

Ödüyü yavalıkla (yaşamı boşuna) geçirirsen, sonunda zehir içersin.

Yazın katlan, kışın sevin.

Yiğitlik geçerse dirilik uçar.

Kısa tutsa (serbest buraksa) oğlunu baba, oğul arzusuna ulaşır.

Alkışın alkış, kargışın kargış olsun.

Us baştadır, yaşta değil.

Yılan çiçekten zehir çeker, arı bal.

Yükün ağırlığı nerin (deve), işin ağırlığı erin.

Ateş tütünsüz, yiğit yazıksız (günahsız) olmaz.

Hatasız atım (ok atışı), yanılmaz bilgi olmaz.

Doğru giden, çabuk gider.

Ağaç eğildi kırıldı, yiğit eğildi öldü.

Nerede birlik, orada dirilik.

Ben sizi töreledim, ulu Tanrım yardımcınız olsun!.."

Oğuzların Kafkasya'nın güneyinde ortaya çıkıp büyüklü küçüklü ülkeleri peş peşe diz çöktürmeleri, Mısır'a kadar bölgenin en büyük gücü ve devleti olmaları o kadar süratli olmuştu ki en tecrübeli, hilekâr hükümdarlar bile bu durumun sebebini araştırmaya zaman ve güç bulamamıştı. Oğuz kılıcının parıltısı gözlerini şimşek gibi kamaştırmıştı. Gözlerini yumup açtıklarında ise artık çok geç idi. Bütün şöhretli ordular dağıtılmıştı. Yenilen ülkeler, bu yıldırım hızlı akınları bir daha görmemek için vergilerini fazlasıyla veriyor;

Oğuzlarla yakınlaşmaya, akraba olmaya, onların içine girebilmek için yol bulmaya çaba gösteriyordular.

Oğuz Han ne zaman ki at sırtında seferdeydi, düşmanlarının başının taşıydı, kimse onun yakınına gelemezdi. Ne ordusunun sayısını bilen vardı ne de yöneticilik usullerini. O bir efsaneydi ve bu efsane yeni yakıştırmalar kazanarak ülkeden ülkeye yayılıyordu. En çok da gökkuşağı gibi her bölümü farklı renkte olan atlıları dillere destan olmuştu. Oğuz atlıları hakkında türlü türlü şeyler anlatılıyordu. Bu anlatılanları dinleyenler, onların sahiden de kanatlı olduğunu düşünüyorlardı. Bu atlılar sivri kayalara tırmanıyor, dağdan dağa uçuyor, nehirlerin üzerinden atlıyorlardı.

"Oğuz erlerinin okları sihirliymiş, istenilen uzaklıktan hedefi vurabilirmişler!.." Bu söz dilden dile geziyordu. Oğuzlar herkes için bir sırdı. Bu sırrı çözmek de kolay değildi. Yakınlarına sokulmak mümkün değildi çünkü. Oğuzların kanatlarını toplayarak yuvasına dönmesini bekliyordular. Av bekleyen avcı sabırla bekliyordular bunu.

Gariptir, Oğuzlar bölgeye hâkim olup da komşularıyla düşmanlığa son verdikten sonra kendi kendilerine düşman kesildiler. Çöllere, ovalara, savaşlara verilen yürekler sertleşerek taşla dönüşmüştü sanki. Sefer, savaş hasreti üzüyordu onları. İyi savaşçılar; iyi çiftçi, iyi taş yontucu olamıyorlardı. Ulusu bir durgunluk sarmıştı...

Düşmanların beklediği de buydu... İlk saldırı Oğuz'dan koparak Asurlulara sığınmış olan Kıpçak beyi Erdoğan'dan geldi.

Erdoğan Bey, gençliğinde Oğuz Han'a katılmış; onun askeri, silah arkadaşı olmuş; bundan da gurur duymuştu. Gün Han'ın onun kızı Selcan'ı eş olarak seçmesiyle daha da yakınlaşmışlardı. Oğuz Han için başını bile verirdi. Ancak yedi oğlun tek bacısı olan Selcan'ın aşağılanması onu kızdırmıştı. Asur kızı Sumire'nin Hakan tarafından kabul edilmesini anlıyordu. İyi de neden Gün Han seçilmişti? Bu düşman kızı, Oğuz'un savaşçısının kızından niçin üstün tutulmuştu? Bekâr çocuklarından birine alamaz mıydı onu? Karşı taraf kızını vârise vermek istemişti, peki ama düşman iyilik mi düşünüyordu? Vârisin evli olduğunu bilmiyor muydular?

Şüphesiz biliyordular... Bilerek onu seçtiler ki Oğuz'u bölsünler, kan davası başlasın. Peki, buna niye izin verilmişti? Hakan, "Sen şart koyamazsın. Benim şartlarıma uymak zorundasın!" diyebilirdi. Erdoğan Bey'in akli bu sorularla doluydu. Evet, kindar adamdı. Uzun seferler, savaşlar yüreğini taşla döndürmüştü. Aslında onu en çok kızının çocuğunun olmayışı üzmüştü. "Tanrı elçisi, Tanrı'nın işine mi karışıyor? Gerçekten Tanrı elçisiyse Yaradan'dan bir torun isteseydi ya!.. Tanrı evlat vermediyse benim kızımın suçu ne?" diyordu. Bu öfkeyle boyunun askerlerini ve yakınlarını da alarak çekip gitmişti. Yıllarca Oğuz Han'dan öç alacağı günü bekledi. Bir yandan Asur atlılarına talim veriyor, diğer yandan da Oğuz'dan incinenleri etrafına toplamaya çalışıyordu.

Aradan yıllar geçmişti... Oğuz Han ülkeden ülkeye geçmiş, şöhreti artmış, başı göklere ermişti. Ona yaklaşmak imkânsızdı. Üstelik Oğuzlarla Asurluların arasına girmek, mümkün görünmüyordu. Bu devletler hâlâ birbiri için gerekliydi.

Savaşlar bitip de bölgede barış sağlandıktan sonra Sumire, oğlu Alp Er Tunga ile birlikte babasını ziyarete gitti. Bu haber, Erdoğan Bey'in yüreğine su serpti. Öç almanın yolunu bulmuştu. Oğuz Han'ın torununu ortadan kaldırarak Tanrı'ya ve Hakan'a, haksızlık yaptıklarını gösterecekti.

Yaylaya çıkmadan iki ay önce Sumire, yanında oğlu ve bir grup korumayla birlikte tekrar babasını ziyaret etti. Hasret giderip bayramlaştıktan sonra geri dönmek üzere yola koyuldular. Erdoğan Bey'in yollarını keserek yabancı gelinin gözleri önünde oğlunu kanlar içinde bırakmasına kimse mâni olamazdı... Azer Gölü'nün kuzeybatısında, Asur'dan Oğuz iline geçen yolun dar bir yerinde, Erdoğan Bey ve birkaç savaşçısı grubun yolunu kesti. Oğuz'un on askerine tek başına karşı durabilen bir cengâverdi o. Koyun sürüsü gibi ürküterek boğazlayabilirdi onları.

Alp Er Tunga henüz ergenlik çağındaydı. Savaş görmemişti. Ancak gözünü açtığından beri Gün Han'la birlikteydi. Kılıç çalmayı, ok atmayı babasının en seçme yiğitlerinden öğrenmişti. Tanımadığı birisinin kaya parçası gibi yollarını kestiğini görünce şaşırırdı.

Erdoğan Bey:

"Ey Oğuz'un torunu! Düşmanı olan böyle güvensiz bir yola çıkar mı?"

Alp Er Tunga gururluydu. Ölüm olsa geri çekilmezdi:

"Dedemin düşmanları kendisiyle konuşur. Benim düşmanım yoktur. Bir taraf anamın yurdudur, diğer taraf babamın."

"Beni anlatmadılar mı sana? Yalnız dedenin değil, onun bütün neslinin düşmanı olan Erdoğan'ım ben."

"Hayır anlatmadılar. Görünen o ki seni düşmandan saymamışlar. Ancak sen kendini nasıl sayıyorsan öyle ol! Dedem yok, ben varım. Anamı davaya katma. Benimle dövüş."

Erdoğan yürekten bir kahkaha attı:

"Çocukla mı dövüşeceğim? Buna dövüş denmez. Oğuz Han'a acı çektirmek için boğacağım seni."

"Olsun!.. Atalarım, 'Tanrı'nın emrinden çıkılmaz!' demişler."

Sumire Hatun bağırды:

"Ne diyorsun oğul? Savaş mı gördün sen? Düşmanla mı karşılaştın? Gerekirse hepimiz vuruşacağız."

"Hayır ana! Rüyamda görmüştüm, bu savaş benim yollarımın başlangıcı olacak. Göktanrı beni koruyacaktır."

Sumire Hatun oğlunu engelleyemeyeceğini anlayıp ağlamaya başladı. Her iki taraftaki askerlerin de uzakta durarak onları seyretmekten başka yapacak işleri kalmamıştı. Bu erlerin çoğu birbirini tanıyordu. Aynı yerde at sürmüş, kılıç çalmış, ekmek yemiştirler. Karşı karşıya gelmek istememiş; fakat Erdoğan Bey'i inadından döndürmek mümkün olmamıştı. Koca aslanla genç kurt yüz yüzediler. Kılıçlar sıyrıldı. Daha ilk çarpışmada anlaşıldı ki Alp Er Tunga kırılan ceviz değildi. O, savaş talimi görmüş bir erdi. Gençliği de ikinci silahı idi.

Erdoğan Bey, bir iki darbe ile karşısındaki taze civanı yere sereceğini düşünmüştü; ama öyle olmadı... Öfkesinden iyice azgınlaşmıştı. Bütün gücüyle dövüşüyor, darbeleri boşa gittiğinde ise hırçınlığı artıyordu.

Alp Er Tunga içinse bu bir oyundu... Kılıcını neşe içinde sallıyordu. Nihayet gücünü ölçme imkânı bulmuştu. Babasına ve dedesine hakaret eden bu adama haddini bildirmek istiyor, Tanrı elçisinin torunuyla bu şekilde konuşmanın ne demek olduğunu ona göstermek istiyordu.

Bindiği at da sahibinin bu coşkusu hissederek onunla bir can gibi olmuştu. Alp Er Tunga'yı darbelerden koruyor, sonra aniden rakibinin üzerine saldırıyordu.

Saatlerce kılıç çaldığı halde yorulmak bilmeyen Erdoğan Bey, beklemediği bu direniş karşısında yoruldu. Bunu fark ettiği anda da Alp Er Tunga'nın uzun, güçlü kolunun çaldığı kılıç gözünün önünde parlayarak omzundan göğsüne doğru girdi. Kolu yanına düştü. İkinci darbe onu atının ayakları dibine düşürdü.

Her iki taraftan da gayri ihtiyari "ah" nidası yükseldi. Sumire Hatun ağlamaya devam ediyordu. Ancak bu defa sevinç gözyaşları döküyordu... Alp Er Tunga'nın bu ilk galibiyeti, bütün ile yıldırım hızıyla yayıldı.

Oğuz Han yeni uyanmış gibiydi. Genç torununu yabancı bir ile bu şekilde göndermenin ne kadar yanlış bir iş olduğunu düşündü. Bu karşılaşma başka türlü de bitebilirdi. Bunu düşündükçe vücudu alev alıyordu sanki. Birden, "Başladı!" deyiverdi. Ne için söylemişti bunu? İç savaş mıydı başlayan yoksa Alp Er Tunga'nın kader çizgisi mi başlamıştı? Bilen olmadı...

Azer Gölü kıyılarında, Ala Dağ'ın ve Savalan'ın yaylalarında yaşayan yarı göçebe beyliklerin huzursuzlukları başladı. Aynı soydandılar. Oğuzların gelişi onları sevindirmiş, ezilmekten kurtarmıştı. Ne var ki insan unuttu!.. Eski günlerin zorluklarını düşünmüyor, Oğuzlardan dolayı daralan yerleri için şikâyetlerde bulunuyorlardı.

Oğuzların kendi aralarında da zıtlıklar başlamıştı ve bu durum her geçen gün artıyordu. Hayatı seferlerde geçen bir ulus çiftçiye, yarı göçebe çobana, hayvan sahibine, orduya ve üst zümreye bölündükten sonra durum değişmişti. Ordu ele bakan durumuna düşmüştü. Ordu başkanlarıyla yurt, toprak sahibi beyler arasındaki

kırgınlıklar hızla artıyordu. Bu arada beylerle çiftçiler arasında da sürtüşmeler yaşanıyor.

Toprak, mal, mülk iştahı artırıyordu. Herkes daha fazlasına sahip olmak istiyor, durumundan hoşnut olmayanlar da tüm suçu Hakan'a yüklüyorlardı. Bu açgözlülük hali Hakan ailesi için de geçerliydi. Oğuz Han'ın oğulları ve torunları, Hakan'ın eline bakmak istemiyor; veraset ile kendilerine neyin düşeceğini bilmek istiyorlardı.

Oğuz Han bu durumun farkındaydı. Oğulları onun huzurunda ağızlarını açıp bir şey söyleyemezdi. Peki, kendisinden sonra ne olacaktı? Kurduğu düzen korunabilecek miydi?

Oğuz Han sık sık Kam Ata ile yaptığı sohbetleri hatırlıyordu. Kafası çözümsüz görünen düşüncelerle doluydu: "Evet, gerçekten de gökten gelenlerin nesli kesildi. Yıllarca kanatlı atların sırtında uçurdum onları. Tanrı'nın gönderdiği kanatlı sözlerle ruhlarını yüceltmeye çalıştım. Ancak bir parça toprak görünce dizlerine kadar çamura battılar. Kendilerine kavuştular. Bundan sonra hiç kimse onları topraktan koparamaz. Kam Ata, 'Henüz insanoğlunun aşağıya doğru inmesi bitmemiştir.' derken doğru söylüyormuş. İnsanoğlunun ömrü kısalmış, Tanrı'nın dili unutulmuş, eski dünyalar dağılmış. Geçmişlerinden kopan insanlar küçülüp Tanrı'dan uzaklaşmışlar. Ne kadar sürecek bu durum? Binyıl, iki binyıl... Ancak günün birinde kesinlikle geriye dönüş, yükseliş başlayacak. Suyun dibine vurduktan sonra yukarıya yükselecekler. Sözümü o zaman anlayacaklar. Tanrı'yı o zaman hissedecekler ve Tanrı'ya doğru önü alınmaz bir yürüyüş başlayacak."

Bu düşüncelerini oğullarıyla paylaşamıyordu. Esas kaygısı onların birliğini korumaktı. Dünya malının, benlik davasının onları karşı karşıya getirmesini istemiyordu. Ancak kardeşler arasındaki gerginlik de günden güne artıyordu.

"Onları endişelendiren nedir? Benden sonraki kaderleri mi? Ben bir babayım. Evlatlarımı birbirinden ayıramam. Ancak töre korunmalıdır." diye düşündü, Oğuz Han.

Hakan acele ediyordu. Kaspi'nin kuzeyinde il bütünleşmişti; fakat güney karmakarışık. Okçu Nehri'nden batıya doğru uzanan boş ovalar, Kaspi'nin güneyi güvenilmez yerlerdi.

Oğuz Han'a, "Bu kadar zafer, bunca yer yetmedi mi sana?" diye soruluyordu. O ise, "Sadece kendi soyumuza sahip çıkmak, illerimizin güvenliğini korumak ve Tanrı'nın sözünü yaymak istiyoruz. Dışarıda özgür, kalesiz, duvarsız yaşıyoruz diye üzerimize gelmesinler! Onlara yerlerini gösterdik! Hepsi güven içinde yaşıyor. Yolumuzu kesmesinler!" diye karşılık veriyordu bu sorulara.

Oğuz Han son seferin yolunu çiziyordu. Midiya'dan geçerek Kaspi'nin güneyindeki kentler ile bağlamalı ve Oğuz dünyası çevrenemeliydi. Ancak yazın sonunda, beklenmedik bir şekilde düşüncesini değiştirdi. Sefere Gün Han'ı gönderdi. Bu karar gökten düşme, ani bir karar değildi.

Oğuz Han'ın sefer hazırlıkları yoğun bir şekilde sürerken oğulları arasındaki tartışmalar yeniden kızıştı. Babalarıyla kim gidecek, kim kalacaktı... Hangi bölükler katılacaktı sefere? Soruların arkası kesilmiyordu.

Bu tartışmaları duyan Oğuz Han'ın canı sıkılmıştı. Oğullarını çağırttı. Hakan çadırına giren kardeşler, babalarını altın tahtında görünce şaşırdılar. Son zamanlarda Oğuz Han tahtında çok az oturur olmuştu. Demek ki kendilerini ciddi bir sebeble çağırtmıştı. Endişeli bir bekleyiş başlamıştı.

Oğuz Han; her biri çocuk sahibi olup ilin dayanakları sayılan, tüm dövüşlerden yüzleri ak çıkmış oğullarına oturmaları için yer göstermedi. Yıldırımlar çakan gözlerini sırayla her birinin gözlerine dikerek :

"Ne istiyorsunuz? Derdiniz nedir sizin?" diye bağırdı.

Oğuz Han, ailesiyle birlikteyken çok nadir öfkelenirdi. Son zamanlarda onun böyle bağırdığını duyan olmamıştı. Kardeşler şaşkınlık içinde başlarını öne eğmiş bekliyordular. Hiç kimse sesini çıkaramıyordu. Oğuz Han sorusunu tekrarladi.

Gün Han, sefer öncesinde tatsızlık yaşansın istemiyordu. Bu şartlar içinde yola çıkılamazdı. Sakin bir şekilde babasına durumu izah etmeye çalıştı:

"Ben hiçbir şey istemiyorum. Ancak kardeşlerim hakanlıktan paylarını istiyorlar. 'Koca ili bir yere toplayıp yönetmek olmaz. Babamız her birimizin yerini gösterebilir, orada oturabilir. Hakan'ın da yükü hafiflesin.' diyorlar."

Oğuz Han bu sözleri bekliyordu... Hiçbir şey demeden yanında bulundurduğu aşılınmış ak deriyi açtı. Bu, Kam Ata'nın ona verdiği haritaydı. Deriye kazınmış çizgilere, işaretlere bir hayli baktı. Haritada gösterilen yollardan geçmiş, illerin hepsine el koymuştu. Görmedikleri, üzerinde yürümedikleri bir yer yoktu harita. Bu haritaya kendilerinin kaderi işlenmişti. Tanrı'nın hükmüydü bu.

Hiddetle sıçrayarak ayağa kalktı. Yaşına uygun olmayan çevik adımlarla oğullarının önüne geldi. Hançerini çıkararak deri haritayı altı parçaya böldü ve onların önüne attı.

"Alın! İstedığınız bu mu? İli bu şekilde parça parça görmek mi istiyorsunuz? Her biriniz kendi parçanızı alın! Bu halinizi gören düşman, sizi tek tek ezecek! Tanrı elçisinin oğulları bu durumday-salar, diğerlerinin hali nicedir? Alın bu parçaları, durmayın! Ancak Tanrı cezalandıracak sizleri. Benim bir ömür vererek birleştirdiğimi, kendi belimden gelenler parçalamak istiyor. Bu ulus binlerce yıl kendine gelemeyecek! Umarım göğü, inancımızı da parçalamak istemezsiniz."

Sözlerini tamamlayan Oğuz Han, öfke içinde çadırdan çıktı. Gün Han'ın sefere çıkmasını beklemeden saray adamları ve koruma bölüğü ile yerleşim yerinden ayrıldı. Kış Muğan'da geçirerek bundan sonra yapacağı işleri belirleyecekti. Sonra Savalan'a doğru giden yolla yaylaya çıkacaktı.

Gün Han'ın yaylalardan, Ak Taban'dan geçecek olan seferi uzun sürecekti. Oğuz Han, oğlunun yüksek savaş bilgisine ve cesaretine güveniyordu.

Gün Han'ın Ak Taban'dan, Horasan ve Kabil illerine kadar uzanan yurtları boyun eğdirerek hakanlığa bağlaması dört yıl sürdü.

Ancak bu ülkelerin hiçbirinde son sözü kendisi söylemedi. Elçilerini babasına göndererek son hükmü onun vermesini istedi hep. Gün Han'ın karşısında duramayan düşman geri çekildikçe İnci boyundan, Yengi Kent'ten Oğuz Han'a birbirini tutmayan bilgiler geliyordu. İlin düzeni için Hakan'ın geri dönmesi isteniyordu. Oğuz Han, oğlundan seri bilgiler alabilmek için yazı Savalan'la Demavent arasındaki yaylalarda geçirmeyi düşünüyordu.

Bazı kalelerde tek tük savaşlar olsa da Midiya, Gün Han'ın askerlerine karşı koymamış; aralarında savaş olmamıştı. Öyle görünüyordu ki bu sefer Mader uluslarının isteğine uygundu. Bu sefer sonucunda Maderler ülkelerinin sınırlarını batıya çekerek topraklarını genişlettiler.. Oğuz ordusu İnci Nehri'ne doğru giden yolları açtı.

Gün Han'ın zaferlerle dönüşü büyük şöenlerle kutlandı. Şöen bittikten sonra Oğuz Han, ordu başkanlarına ve beylere :

"Biz isteğimize ulaştık. Mısır'a kadar bütün ülkeler bize vergi veriyor. Soyumuzdan olanları kölelikten kurtardık. Şimdi Çin'den Batı Denizi'ne kadar uzanan bir ilimiz var. Ancak bizden kaçanlar, İnci boyundaki yurtlarımıza saldırıyorlar. Soydaşlarımızı yalnız bırakamayız. Yurtlarımızı korumak ve bütün halinde tutmak zor olacak. Önümüzde binlerce yıl sürecek uzun bir savaş ve kuruculuk yolumuz var..." dedi.

Oğuz Han konuşmasına devam etti:

Eken biçer, konan göçer.

Ulusun attığı taş uzağa gider.

Bin aşçı, bir başçı.

Adlı kişi adından korkar, adsız kişi Tanrı'dan korkmaz.

Ard arınır, ad arınmaz.

İnançsızla inanç bildirmek, öksüze don giydirmek gibidir.

Al (hile) ile aslan tutulur, güç ile köpek tutulmaz.

Alçak yerde tepecik, kendisini dağ sanır.

Yol gidenin, at binenin, kılıç kuşananındır.

Elin kesemediğini dil keser.

Tanrı'nın gösterdiği yol doğrudur.

Büyüğünü bilmeyen Tanrı'sını bilmez.

İlini seven, Tanrı'sını sever. Tanrı size yâr olsun!

Görklü Tanrım! Sevgini ulusumdan, ilimden esirgeme! ..

Bu sözlerden sonra Hakan, Gün Han'ın oğlu Alp Er Tunga'yı, büyük atlı ordusu ile Hırasan üzerinden Yengi Kent'e, iki nehir arasına gönderdi. Bu o Alp Er Tunga idi ki ilerde bütün Türk illerinde tanınacaktı. Fars-Tacik birliklerinin doğuya yürüyüşlerini durduracak, Efrasiyab kentinin temelini atacak, babasının yaşlılığında İç Oğuz'a dönerek devletini koruyup geliştirecekti. Gence'nin ve bazı Azerbaycan şehirlerinin kurulmasını da ona bağlıyorlar. Kazvin de onun kızının yadigâridir. Alp Er Tunga, hakanlığın en güçlü çağında kallesçe tuzağa düşürülecekti. Damarlarından Oğuz kanı aksa da yabancıların sözlerine kanan Midiya Şahı'nın döneceği yüzünden bir ziyaret sırasında zehirlenecek, Azer Gölü yakınlarında gözlerini hayata kapayacaktı. Onun ölümü tüm Türk Oğuz dünyasını sarsacak, adı binyılları aşarak ölümsüzleşecekti.

Oğuz Han iline yeniden düzen verdi. Aralarında kavgalar çıkmasını, toprakları birbirine karışmasını diye yirmi dört torununun hepsi için özel damgalar yaptırdı. " Bu sizlere vasiyetim olsun! Yukarıda Tanrı, aşağıda yer olduğu için tahta oturdum. Yeryüzünün dört köşesindeki ulusları bir araya getirdim. Ulusu koruyup yüceltmek; törelerimizi korumak; Tanrı'yı, ilimizi, günümüzü, budunumuzu sevmek boynumuzun borcudur! Unutmayın, biz Tanrı'nın ordusu-yuz. Türk Tanrı'sı dünyayı yarattı ve bizleri onun düzenini koruyan beyler olarak gönderdi. Siz bir olursanız acun da bir olacak, birliğiniz bozulursa ilimizin ve yeryüzünün de düzeni bozulacak! " dedi.

Yaz mevsimi yaklaşmıştı. Oğuz Han özlem çekmeye başladı. Erkon, Ata Ünür, Hantengri aklından çıkmıyordu. Yaylaya çıkarken Savalan'da ilk yerleştiği yerdeki eski kutsal mağaraları andıran kaleye gitmeyi, orada kurban kestirmeyi düşünüyordu. "Hantengri uzakta kaldı. Kurban yerimiz bundan böyle Savalan olsun!" dedi.

Tahta Gün Han'ı getirerek Tanrı'ya dönme zamanı gelmişti...

Yazın başında Savalan'a gitmek için hazırlıklar başladı. Neden Savalan'ı seçmişti? Kazılık Dağları'nı aştıktan sonra ilk kez yaylaya

çıktığı yer olduğu için mi? Ne farkı vardı, bu dağlarda çadır kurarak dinlenmediği yayla kalmış mıydı? En yüksek dağ olduğundan mıydı yoksa? Ağrı da yüksekti. Gerçi Ağrı Dağı'nın yaylalarında hiç kalmamıştı. Beğenmemişti oraları. Kara kara taşlardan başka bir şey görememişti orada. Ancak Göyçe, Ala Dağ, Savalan farklıydı... Ormanları, kaynakları, nehirleri, adam boyu çimenleri... Bu yüzden mi seçmişti Savalan'ı? Birdenbire kale mağarada konuğu olduğu kamı, onun Savalan eteğindeki köyde gördüğü kutsal taş hakkında söylediklerini hatırladı. Sonra anladı ki kendisini Savalan'a çeken şey, kamla görüşme arzusuuydu. "Bakalım yaşıyor mu? Bizim zaferlerimizden haberi var mı? Zaten onun isteklerini yerine getirdik. Yakın ulusları ezilmekten kurtararak birleştirdik. Tüm bunları duymuş mudur acaba?" Oğuz Han bu düşüncelerle Salavan'a ulak gönderdi.

Toplantılar, ozanların söyleşmeleri uzak düzlüklerin havasını estirip gönlünü bürüyen bulutları aralasa da içindeki hüznün bir türlü bitmiyordu. O, Tanrı'nın elçilik görevini yerine getirmiş; tek Tanrı, tek il, tek lider buyruğunu bütün yeryüzüne yaymıştı. Tüm seferlerinde Tanrı yardımcısı olmuştu.

Oğuz Han, Kür-Araz kavşağından geçerek güneye doğru ilerliyordu. Bu arada ulak, Savalan'dan eli boş döndü. Kale mağara boştu. Daha doğrusu birkaç genç kam yaşıyordu orada. Oğuz'un görüştüğü yaşlı bilge ise ortalarda yoktu.

"Ne olmuş? Ölmüş mü?" diye sordu, Oğuz Han.

"Hayır Ulu Hakan!"

"Peki neredeymiş?"

"Mağarayı terk ederek Kaspi' ye doğru gitmiş."

Bu haber, Oğuz Han'ın yolunu değiştirmesine sebep oldu. Yüzünü sola, denize doğru çevirdi. Sonra deniz kıyısı boyunca güneye doğru ilerledi...

Niçin uzun yıllar kamı aklına getirmemiş, onunla görüşmemişti? Oysa Kam Ata'nın anlattığı göksel yerlerden biri de o mağaraydı. Şüphesiz Kam Ata'nın bildiklerini o bilge de biliyordu. Neden insanın yaratılışı hakkında sahip olduğu bilgileri ondan öğrenmemişti? Kam Ata gibi onu da kaybetmişti işte... Oğuz Han sadece bir kez

görüştüğü o adama karşı garip bir yakınlık duyuyordu. Yeryüzünde gördüklerini ve dünyanın, ulusunun geleceği ile ilgili düşüncelerini paylaşabileceği birini arıyordu. Bu iş için en uygun olan kişi çekip gitmişti. Doğuya gitmişti. Oğuz Han gülümseyerek düşünmeye başladı: " Bu nasıl bir iş? Neden kayboldu ortadan? Bana mı kırıldı ? Yoksa buralardaki işini tamamladı mı? Yeni tarlalar mı arıyor? Ya ben? Elçi olarak getirdiğim nedir? Söz... Tanrı sözü. Doğruluk, inanç, Tanrı'ya ve yaratılmışa bağlılık... Tüm ömrüm boyunca bu tohumları insanların beynine serptim. Ancak sanırım Tanrı bize bereketli toprak vermemiş."

Bütün gün at sürdü. Güzelim dağları görünce keyfi yerine geldi. Yüzü denize, doğuya dönüktü. Göz alabildiğine uzayıp rüzgârla dalgalanan yeşillik, mavi gökle birleşmişti adeta. Küçük dere, meşe ağaçlarının arasından kıvrıla kıvrıla denize doğru akıyordu. Elini derenin sol kıyısındaki yüksekliğe doğru uzatarak son sözlerini söyledi:

"Çadırımı burada kurun! Yaşam bitiyor, yol kalıyor... Beni burada toprağa verirsiniz. Kurganımı, üzerinden deniz görülünceye kadar yükseltin. Bu topraklarda sonsuza kadar yaşayacak bir işaretimiz olsun! Aral Gölü'nün, Hantengri'nin esintisi her zaman vuracak buraya..."

Oğuz Han, üzerinde yükseltilecek kurganın atalarının ruhunu çekip getireceğine, onlarla görüşeceğine, buradan uçarak Tanrı'nın yanına gideceğine inanıyordu.

Hakan, Ata Mağara'dan başlayarak gittiği yerlerde gördüğü tapınakları, mabetleri hatırladı. Peki, tüm yaşadıkları ne içindi? Yaşamının sırrı neydi? Taptıkları, bildikleri ömrünü uzatmış mıydı? O sırların sonsuza kadar yaşaması istenseydi, Tanrı kendisi korurdu onları. Tapınakların Tanrı'ya daha yakın yerler olduğuna inanmıştı hep. Ancak şimdi yanıldığını düşünüyordu. Göktanrı, her yerdeydi ve her yer ona yakındı. Belki de mabetler insanı Tanrı'dan uzaklaştırmıştı. Tanrı insanın içindeydi. Bu düşüncelerini yakınlarıyla paylaşan Oğuz Han, ruhunun aydınlanıp dinçleştiğini hissetti. Etrafindakilere:

"Son olarak dinleyin! Artık Tanrı çağırıyor!" dedi ve tane tane konuştu:

*Kılıç kuşananın, at binenin, yol geçenin, yaratılmış
Tanrı'nındır.*

Tanrı'yı öv, gönlünü duy.

Gelmişiz ok gibi, gidiyoruz yok gibi.

Doğan erenler, ebedi olmazlar.

Tanrı törenişi boğacak, güneşle yıldızlar yine doğacak.

Oğuz Han sözlerini tamamladıktan sonra, göklerle dolu olan gözlerini kapadı.

SONUNCU BOY

Oğuz Han'ın Ruhuna

Aradan binlerce yıl geçti. Sözün dilimizde, kanın damarımızda, gücün ruhumuzda... Yaşıyoruz ! Senin açtığın yollar bir daha kapanmadı.

Bu yollar, senin soydaşlarının kanını ve ruhunu taşıyan büyük ulusunundur. Kimler geçmedi ki bu yollardan!.. Alp Er Tunga, Mete, Attila, Çağrı Bey, Tuğrul Bey, Alparslan Bey, Cengiz Han, Emir Timur, Fatih Sultan Mehmet Han, Şah İsmail Hatai, Şah Abbas, Nadir Şah, Atatürk...

Onların bulunmadığı bir dünya tarihi nasıl olurdu acaba? Olamazdı... Evet, biz hâlâ yaşıyoruz... Nasıl mı? Senin gördüğün gibi... Doğuda Çin'in eritme politikası içinde, kuzeyde Kıl Barak çirkinliğine bulaşmış olarak, güneyde uydurma "ari" hilekârlığının çıkmazlarında, batıda ruh hırsızlarıyla yumruk yumruğa... Biz dünyayı kurduk; ama dünya bizi rahat bırakmıyor... Binyıllardır ruhumuzu çalmaktan, bizi harcamaktan yorulmadı... Ne var ki biz tükenmedik, tükenmeyeceğiz!... Neredesin, Tanrı'nın büyük elçisi? Yeniden kazandır bize o birlik ruhunu! Gökten gelen tanrısallığımızı geri ver!..

'GÖKTANRI'NIN EL

9-16859

KHAN

BOZKIRIN KURDU

**'Göktanrı'nın Elçisi-KHAN, kendi alanında bir ilk eser ve başyapıt.
Türk mitolojisi bu kitapla romanlaşıyor.**

Sürükleyici bir üslupla kurgulanan 'Göktanrı'nın Elçisi-KHAN'da, Oğuz Han'ın macera ve sıkıntı dolu bir süreçte babasına ve çevresine karşı 'Tek Tanrı' inancını yayma mücadelesi anlatıyor;

"Açılan yarıktan içeri girdiler. Daha önce gördüğü odalardan daha büyüktü. Raflar; kil levhalarla, yazılı belgelerle, deri ve papirüslerle doluydu. İşte, 'yurdun hafızası' dediğim gizli oda, asıl hazine yeri burasıdır, Hakan'ım! Putlar kırılırsa yenisi yapılır, inançlar da değişebilir. Ancak burada sakladıklarımız kaybolursa Yaradan'ın dili, yaratılışın kökü unutulur."

Birçok insanın hâlâ bir peygamber-olarak dünyaya gönderildiğine inandığı Oğuz Han'ın, hayata gözlerini açtığı ilk günden itibaren mucizelerle dolu bir elçilik görevini aldığı roman tüm Türk boylarının izini sürüyor;

"Aradan binlerce yıl geçti. Biz dünyayı kurduk, ancak dünya bizi bırakmıyor... Bin yıldır ruhumuzu çalmaktan, bizi öldürmekten yorulmuyor dünya... Biz de tükenmiyoruz, tükenmeyeceğiz! Geri ver bize o gökten gelen 'tanrısallığımızı'! Neredesin 'tanrı'nın büyükelçisi?'"

'Göktanrı' inancı ile Türkler'de din anlayışının köklerine inmek ve Oğuz Han'dan bugüne bir çıkarım yapmak ayrıca ilk kez Türk mitolojisine uzanmak istiyorsanız bu romanı mutlaka okuyun.

Yabancı dillerden bir tane bile sözcük bulunmadık, yüzde yüz öz Türkçe ile yazılan 'Göktanrı'nın Elçisi-KHAN, günümüz Türkçesine özenle aktarılmıştır.

FİYATI 15 TL

